

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok 2016
GRUPY KAPITAŁOWEJ
RAIFFEISEN BANK POLSKA S.A.

Zarząd Banku przedstawia skonsolidowane sprawozdanie finansowe
Grupy Kapitałowej Raiffeisen Bank Polska S.A.
za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016 roku

Piotr Czarnecki	Prezes Zarządu, CEO	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Maciej Bardan	Pierwszy Wiceprezes Zarządu	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Jan Czeremcha	Wiceprezes Zarządu	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Witold Broniszewski	Członek Zarządu	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Łukasz Januszewski	Członek Zarządu	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Piotr Konieczny	Członek Zarządu, CFO	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>
Patrycja Zenik-Rychlik	Dyrektor Departamentu Rachunkowości Finansowej i Podatków	.....
<i>imię i nazwisko</i>	<i>stanowisko/funkcja</i>	<i>podpis</i>

Warszawa, 6 marca 2017 r.

Spis treści

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	6
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW	7
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z SYTUACJI FINANSOWEJ	8
SKONSOLIDOWANE ZESTAWIENIE ZMIAN W KAPITAŁACH WŁASNYCH	9
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH	11
NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO	13
1. INFORMACJE OGÓLNE	13
2. OPIS ISTOTNYCH ZASAD RACHUNKOWOŚCI	17
2.1. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego.....	17
2.2. Oświadczenie o zgodności.....	18
2.3. Pozycje wyrażone w walutach obcych	18
2.4. Konsolidacja	18
2.5. Ustalenie wyniku finansowego	20
2.5.1. Przychody i koszty z tytułu odsetek.....	20
2.5.2. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat	21
2.5.2.1. Przychody i koszty z tytułu opłat i prowizji powiązanych z ubezpieczeniami	21
2.5.3. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany.....	24
2.5.4. Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	24
2.5.5. Pozostałe przychody i koszty operacyjne	25
2.5.6. Inne pozycje wyniku finansowego	25
2.5.6.1. Świadczenia pracownicze	25
2.5.6.2. Przychody z tytułu dywidend	25
2.6. Ujęcie, prezentacja i wycena aktywów i zobowiązań finansowych	25
2.7. Aktywa finansowe.....	26
2.7.1. Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	26
2.7.2. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	27
2.7.3. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności.....	27
2.7.4. Pożyczki i należności.....	28
2.8. Reklasyfikacja aktywów finansowych.....	29
2.9. Utrata wartości aktywów finansowych.....	30
2.9.1. Aktywa wyceniane według zamortyzowanego kosztu.....	32
2.9.1.1. Ekspozycje podlegające analizie indywidualnej	33
2.9.1.2. Ekspozycje podlegające analizie grupowej.....	34
2.9.2. Utrata wartości aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	37
2.10. Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu	38
2.11. Pochodne instrumenty finansowe	39
2.11.1. Ujęcie i wycena.....	39
2.11.2. Wbudowane instrumenty pochodne	39
2.11.3. Rachunkowość zabezpieczeń.....	40
2.11.3.1. Kryteria.....	40
2.11.3.2. Zabezpieczenie wartości godziwej.....	41
2.11.3.3. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych.....	42
2.11.3.4. Zaprzestanie stosowania rachunkowości zabezpieczeń	42
2.12. Zobowiązania finansowe.....	43
2.13. Zobowiązania warunkowe.....	44
2.14. Metoda ustalania wartości godziwej i zamortyzowanego kosztu.....	45
2.15. Wyłączenie instrumentów finansowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej	45
2.16. Wartości niematerialne	46
2.16.1. Koszty zakończonych prac rozwojowych.....	48
2.16.2. Inne wartości niematerialne.....	48
2.17. Rzeczowe aktywa trwałe.....	49
2.18. Leasing.....	50

Spis treści (cd.)

2.19.	<i>Środki pieniężne i ich ekwiwalenty</i>	51
2.20.	<i>Rezerwy</i>	52
2.21.	<i>Kapitały</i>	53
2.22.	<i>Podatek dochodowy</i>	53
2.23.	<i>Pozostałe pozycje</i>	54
2.24.	<i>Działalność zaniechana</i>	55
2.25.	<i>Nowe standardy, interpretacje i poprawki do opublikowanych standardów</i>	56
2.25.1.	Opublikowane standardy i interpretacje, które zostały wydane i zastosowane przez Grupę od 1 stycznia 2016 w zakresie, który dotyczy działalności Grupy	56
2.25.2.	Opublikowane standardy i interpretacje, które zostały wydane, ale jeszcze nie obowiązują i nie zostały wcześniej zastosowane przez Grupę	62
3.	ZMIANA ZASAD PREZENTACJI SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH.....	73
4.	ISTOTNE SZACUNKI	73
4.1.	<i>Utrata wartości aktywów finansowych</i>	74
4.2.	<i>Utrata wartości portfela kredytowego</i>	74
4.3.	<i>Metody wyceny instrumentów finansowych</i>	76
4.4.	<i>Kalkulacja rezerw</i>	76
4.5.	<i>Wartości niematerialne rozpoznane w wyniku nabycia Polbank EFG–test na utratę wartości</i>	77
4.6.	<i>Okres użytkowania oraz utrata wartości aktywów trwałych i pozostałych wartości niematerialnych</i>	80
	NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	81
5.	INFORMACJE DOTYCZĄCE SEGMENTÓW DZIAŁALNOŚCI.....	81
6.	WYNIK Z TYTUŁU ODSETEK.....	86
7.	ODPISY NETTO Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI AKTYWÓW FINANSOWYCH ORAZ REZERW NA ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	87
8.	WYNIK Z TYTUŁU PROWIZJI I OPŁAT	89
9.	WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ I Z POZYCJI WYMIANY	90
10.	OGÓLNE KOSZTY ADMINISTRACYJNE.....	91
10.1.	<i>Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze</i>	91
10.2.	<i>Pozostałe ogólne koszty administracyjne</i>	92
11.	POZOSTAŁE PRZYCHODY I KOSZTY OPERACYJNE	92
12.	PODATEK DOCHODOWY	94
13.	DZIAŁALNOŚĆ ZANIECHANA	97
14.	ZYSK NETTO PRZYPADAJĄCY NA JEDNĄ AKCJĘ	99
14.1.	<i>Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję</i>	99
14.2.	<i>Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję</i>	100
	NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	101
15.	KASA I ŚRODKI W BANKU CENTRALNYM	101
16.	NALEŻNOŚCI OD BANKÓW	101
17.	POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE I INSTRUMENTY WBUDOWANE	102
17.1.	<i>Pochodne instrumenty finansowe</i>	102
17.2.	<i>Forward kredytowy</i>	103
18.	RACHUNKOWOŚĆ ZABEZPIECZEŃ	105
19.	AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU	108
20.	INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE.....	108
21.	KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM	110
22.	WARTOŚCI NIEMATERIALNE	113
23.	RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE	115
24.	INNE AKTYWA	117
25.	ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKÓW I POZOSTAŁYCH MONETARNYCH INSTYTUCJI FINANSOWYCH	118
26.	ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW	119
27.	ZOBOWIĄZANIA PODPORZĄDKOWANE	119
28.	ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI DŁUŻNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	120
29.	POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA	121
30.	REZERWY	121
31.	KAPITAŁY	123

Spis treści (cd.)

POZOSTAŁE NOTY	125
32. ZOBOWIĄZANIA WARUNKOWE	125
33. GRUPA JAKO LEASINGOBIORCA	126
34. AKTYWA, NA KTÓRYCH USTANOWIONO ZABEZPIECZENIA I O OGRANICZONEJ MOŻLIWOŚCI DYSPONOWANIA	126
35. SPRZEDAŻ NALEŻNOŚCI	127
36. DZIAŁALNOŚĆ POWIERNICZA	127
37. INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE DO SPRAWOZDANIA Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH.....	127
38. WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH.....	130
39. WARTOŚĆ GODZIWA AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH	130
40. KOMPENSOWANIE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH	137
41. TRANSAKcje Z PODMIOTAMI POWIĄZANYMI	139
42. SEZONOWOŚĆ I CYKLICZNOŚĆ DZIAŁAŃ	143
43. ZDARZENIA PO DACIE SPRAWOZDAWCZEJ	143
ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	146
44. CHARAKTER I ZAKRES RYZYKA ZWIĄZANEGO Z INSTRUMENTAMI FINANSOWYMI	146
45. RYZYKO KREDYTOWE	151
46. RYZYKO UTRATY PŁYNNOŚCI.....	175
47. POZOSTAŁE RYZYKA RYNKOWE	179
47.1. <i>Ryzyko rynkowe</i>	179
47.2. <i>Ryzyko walutowe</i>	179
47.3. <i>Ryzyko zmiany stopy procentowej dla przepływów pieniężnych i wartości godziwej</i>	182
47.4. <i>Ryzyko operacyjne</i>	187

Skonsolidowany rachunek zysków i strat

	Nota	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Działalność kontynuowana			
Przychody z tytułu odsetek		1 590 089	1 635 521
Koszty z tytułu odsetek		-570 902	-699 179
Wynik z tytułu odsetek	6	1 019 187	936 342
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	7	-176 177	-156 302
<i>w tym Odzyski ze sprzedaży wierzytelności i inne</i>		12 754	35 060
Przychody z tytułu prowizji i opłat		668 987	668 228
Koszty z tytułu prowizji i opłat		-81 088	-94 265
Wynik z tytułu prowizji i opłat	8	587 899	573 963
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany	9	110 210	39 648
Ogólne koszty administracyjne	10	-1 122 912	-1 246 848
Pozostałe przychody operacyjne	11	26 148	36 168
Pozostałe koszty operacyjne	11	-203 926	-21 673
Podatek od instytucji finansowych		-148 776	0
Przychody z tytułu dywidend		120	86
Zysk brutto		91 773	161 384
Podatek dochodowy	12	-88 738	-46 513
Zysk netto z działalności kontynuowanej		3 035	114 871
Zysk netto z działalności zaniechanej		11 720	71 307
Zysk netto		14 755	186 178
Zysk przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej, w tym:		14 755	186 178
Zysk z działalności kontynuowanej		3 035	114 871
Zysk z działalności zaniechanej		11 720	71 307
Średnia ważona liczba akcji zwykłych (w szt.)	14	248 260	248 260
Zysk przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	59	750
Zysk z działalności kontynuowanej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	12	463
Zysk z działalności zaniechanej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	47	287
Średnia ważona rozwodniona liczba akcji zwykłych (w szt.)	14	248 260	248 260
Rozwodniony Zysk przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	59	750
Rozwodniony Zysk z działalności kontynuowanej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	12	463
Rozwodniony Zysk z działalności zaniechanej na jedną akcję zwykłą (w zł)	14	47	287

* Patrz nota 3

Noty przedstawione na stronach 13-188 stanowią integralną część niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

	Nota	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcony *
Zysk netto z działalności kontynuowanej		3 035	114 871
Zysk netto z działalności zaniechanej		11 720	71 307
Pozostałe dochody podlegające opodatkowaniu, które mogą być przeniesione do wyniku, w tym:		-41 388	51 590
Wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne brutto	31	8 860	10 585
Podatek dochodowy dotyczący instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne	31	-1 683	-2 011
Wycena aktywów dostępnych do sprzedaży brutto	31	-59 957	53 106
Podatek dochodowy dotyczący aktywów dostępnych do sprzedaży	31	11 392	-10 090
Całkowite dochody netto		-26 633	237 768
Całkowite dochody przypadające akcjonariuszom Jednostki Dominującej		-26 633	237 768

* Patrz nota 3

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

Aktywa	Nota	Na dzień 31 grudnia 2016	Na dzień 31 grudnia 2015
Kasa i środki w Banku Centralnym	15	1 731 869	2 703 510
Należności od banków	16	334 563	1 326 350
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	19	8 047 342	12 570 410
Pochodne instrumenty finansowe	17	466 709	562 046
Inwestycyjne papiery wartościowe	20	7 962 554	3 841 655
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	21	33 864 497	39 206 125
Wartości niematerialne	22	383 083	551 659
Rzeczowe aktywa trwałe	23	118 228	276 229
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	12	127 668	559 285
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego		0	2 173
Inne aktywa	24	221 460	305 501
Aktywa razem		53 257 973	61 904 943

Zobowiązania i kapitały	Nota	Na dzień 31 grudnia 2016	Na dzień 31 grudnia 2015
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	25	7 433 406	13 088 797
Pochodne instrumenty finansowe	17	1 546 166	1 478 611
Zobowiązania wobec klientów	26	36 329 411	37 762 146
Zobowiązania podporządkowane	27	332 096	724 789
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	28	501 830	1 758 677
Pozostałe zobowiązania	29	541 690	430 018
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego		63 963	110 267
Rezerwy	30	146 729	162 323
Zobowiązania razem		46 895 291	55 515 628
Kapitały własne przypadające akcjonariuszom Jednostki Dominującej		6 362 682	6 389 315
Kapitał akcyjny	31	2 256 683	2 256 683
Kapitał zapasowy		2 287 607	2 370 746
Pozostałe kapitały	31	1 002 489	1 018 927
Wynik z lat ubiegłych i bieżącego roku	31	815 903	742 959
Kapitały razem		6 362 682	6 389 315
Zobowiązania i kapitały razem		53 257 973	61 904 943

Noty przedstawione na stronach 13-188 stanowią integralną część niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitałach własnych

	Nota	Niepodzielony wynik finansowy				Kapitały przypadające właścicielom Jednostki Dominującej	Udziały niekontrolujące	Kapitały razem	
		Kapitał akcyjny	Kapitał zapasowy	Pozostałe kapitały	Wynik finansowy lat ubiegłych				Wynik bieżącego roku
Stan na 1 stycznia 2016		2 256 683	2 370 746	1 018 927	556 781	186 178	6 389 315	0	6 389 315
Wycena aktywów dostępnych do sprzedaży netto		0	0	-48 565	0	0	-48 565	0	-48 565
Wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne netto		0	0	7 177	0	0	7 177	0	7 177
Zysk netto za bieżący rok		0	0	0	0	14 755	14 755	0	14 755
Dochody całkowite razem		0	0	-41 388	0	14 755	-26 633	0	-26 633
Przeniesienie wyniku netto na wynik finansowy z lat ubiegłych		0	0	0	186 178	-186 178	0	0	0
Pozostałe		0	0	632	-632	0	0	0	0
Zmiany w strukturze Grupy		0	-137 191	-682	137 873	0	0	0	0
Transakcje z właścicielami		0	54 052	25 000	-79 052	0	0	0	0
Przeniesienie wyniku netto na fundusz ogólnego ryzyka bankowego		0	0	25 000	-25 000	0	0	0	0
Przeniesienie wyniku netto na kapitał zapasowy		0	54 052	0	-54 052	0	0	0	0
Stan na 31 grudnia 2016	31	2 256 683	2 287 607	1 002 489	801 148	14 755	6 362 682	0	6 362 682

Noty przedstawione na stronach 13-188 stanowią integralną część niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitałach własnych (cd.)

	Nota	Niepodzielony wynik finansowy				Kapitały przypadające właścicielom Jednostki Dominującej	Udziały niekontrolujące	Kapitały razem	
		Kapitał akcyjny	Kapitał zapasowy	Pozostałe kapitały	Wynik finansowy lat ubiegłych				Wynik bieżącego roku
Stan na 1 stycznia 2015		2 256 683	2 357 406	947 287	252 459	337 680	6 151 515	59	6 151 573
Wycena aktywów dostępnych do sprzedaży netto		0	0	43 016	0	0	43 016	0	43 016
Wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne netto		0	0	8 574	0	0	8 574	0	8 574
Zysk netto za bieżący rok		0	0	0	0	186 178	186 178	0	186 178
Dochody całkowite razem		0	0	51 590	0	186 178	237 768	0	237 768
Przeniesienie wyniku netto na wynik finansowy z lat ubiegłych		0	0	0	337 680	-337 680	0	0	0
Nabycie udziałów od jednostek niesprawujących kontroli		0	0	50	-18	0	32	-59	-27
Transakcje z właścicielami		0	13 340	20 000	-33 340	0	0	0	0
Przeniesienie wyniku netto na fundusz ogólnego ryzyka bankowego		0	0	20 000	-20 000	0	0	0	0
Przeniesienie wyniku netto na kapitał zapasowy		0	13 340	0	-13 340	0	0	0	0
Stan na 31 grudnia 2015	31	2 256 683	2 370 746	1 018 927	556 781	186 178	6 389 315	0	6 389 315

Noty przedstawione na stronach 13-188 stanowią integralną część niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych

Działalność operacyjna	Nota	Za rok obrotowy	Za rok obrotowy
		zakończony	zakończony
		31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Zysk brutto		146 929	253 349
Korekty o pozycje:		521 724	564 944
Amortyzacja	22,23	106 429	161 319
Utrata wartości majątku trwałego i inwestycyjnych papierów wartościowych		152 972	0
Niezrealizowane różnice kursowe		276 559	210 463
(Zysk) ze zbycia działalności zaniechanej		-33 751	0
Przeniesienie odsetek i dywidend dotyczących działalności inwestycyjnej i finansowej		15 699	227 496
(Zysk)/Strata ze zbycia, likwidacji składników rzeczowego majątku trwałego		10 778	-2 791
Pozostałe korekty		-6 963	-31 543
Zmiany stanu aktywów i pasywów :		3 663 090	-10 271 892
Pozostałe lokaty w innych bankach oraz kredyty i pożyczki udzielone innym bankom	37	914 240	-611 919
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	37	4 388 013	-12 387 979
Pochodne instrumenty finansowe	37	-12 517	502 397
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	37	-1 372 273	-775 381
Inne aktywa		20 152	8 656
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	37	-266 944	-2 766 332
Zobowiązania wobec klientów	37	-896 340	4 999 566
Pozostałe zobowiązania		148 327	53 522
Rezerwy		-4 504	-57 736
Dywidendy otrzymane		120	86
Podatek dochodowy zapłacony/otrzymany		-138 584	-87 711
Odsetki otrzymane		1 477 545	1 797 488
Odsetki zapłacone		-594 145	-946 549
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej		4 331 743	-9 453 599

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych (cd.)

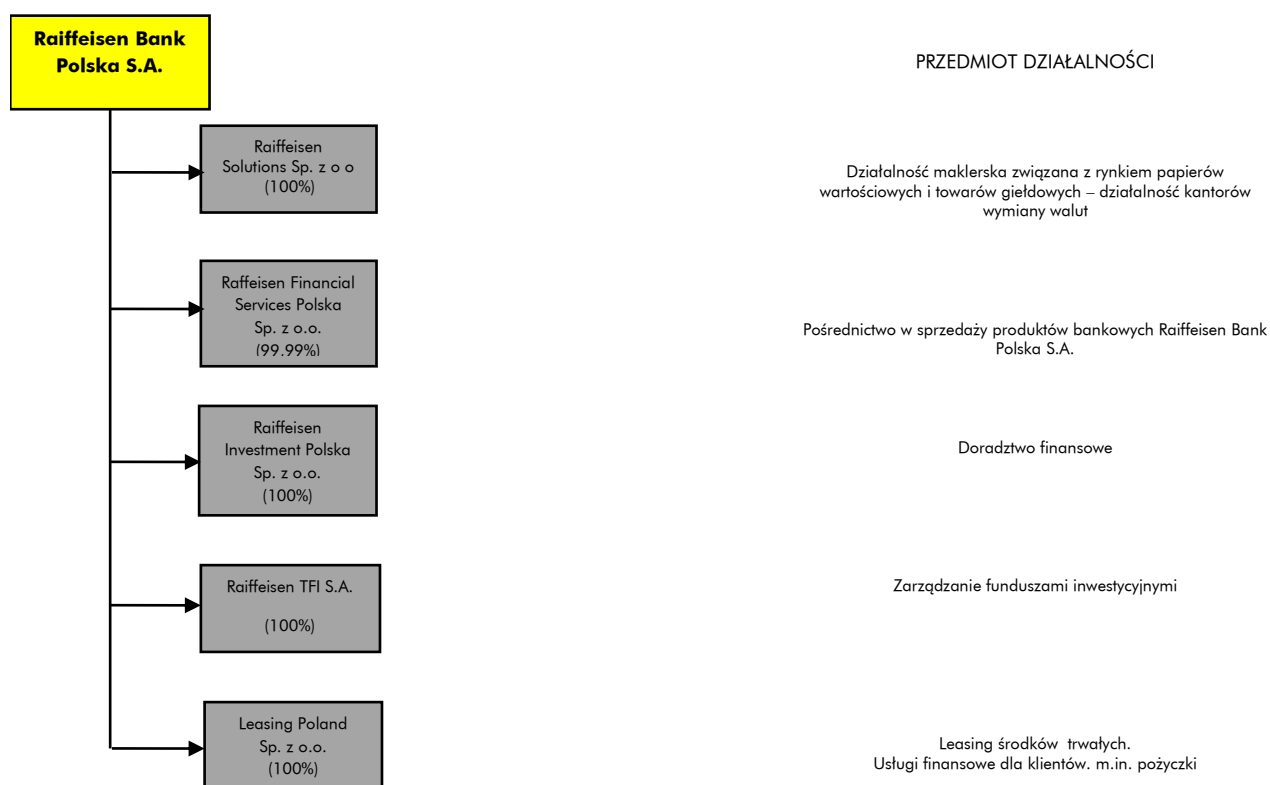
Działalność inwestycyjna	Nota	Za rok obrotowy	Za rok obrotowy
		zakończony	zakończony
		31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Wpływy z tytułu sprzedaży inwestycyjnych papierów wartościowych		1 452 524	16 258 264
Wpływy z tytułu sprzedaży składników rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych		1 228	9 721
Wpływy z tytułu zbycia akcji w spółkach zależnych		695 000	0
Wydatki z tytułu nabycia inwestycyjnych papierów wartościowych		-5 531 972	-7 447 638
Wydatki z tytułu nabycia akcji w spółkach zależnych		0	-29
Wydatki z tytułu nabycia składników rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych		-79 140	-78 626
Zmniejszenie środków pieniężnych w związku ze zmianami w strukturze Grupy		-419 236	0
Przeptywy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej		-3 881 596	8 741 692
Działalność finansowa			
Wpływy z tytułu zaciągnięcia zobowiązań podporządkowanych i długoterminowych kredytów bankowych		3 368 189	4 982 691
Wydatki z tytułu spłaty zobowiązań podporządkowanych i długoterminowych kredytów bankowych		-4 831 175	-4 759 481
Wpływy z tytułu emisji papierów dłużnych		0	617 700
Wydatki z tytułu spłaty odsetek od papierów dłużnych		-15 390	-29 354
Przeptywy środków pieniężnych z działalności finansowej		-1 478 376	811 555
Zmiana stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów netto		-1 028 229	99 648
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na początek roku	37	2 913 206	2 813 558
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na koniec roku	37	1 884 977	2 913 206

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego

1. Informacje ogólne

Jednostką sporządzającą skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest **Raiffeisen Bank Polska S.A.** z siedzibą w Warszawie 00-844, ul. Grzybowska 78 wpisany do polskiego Krajowego Rejestru Sądowego jako Spółka Akcyjna pod numerem KRS 0000014540, przez Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego.

Skład Grupy Kapitałowej Raiffeisen Bank Polska S.A. na 31 grudnia 2016 roku prezentuje poniższy schemat:

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Konsolidacją metodą pełną objęte zostały następujące jednostki:

- **Raiffeisen Bank Polska S.A. („Jednostka Dominująca”)**
- **Raiffeisen-Leasing Polska S.A.** (do 31 marca 2016 roku)
- **Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o.** (do 31 marca 2016 roku)
- **Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o.** (do 31 marca 2016 roku)
- **Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o.** (do 31 marca 2016 roku)
- **Raiffeisen Financial Services Polska Sp. z o.o.**
- **Raiffeisen Investment Polska Sp. z o.o.**
- **Raiffeisen Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.**
- **Raiffeisen Solutions Sp. z o. o.**

Ponadto Grupa obejmowała konsolidacją spółki celowe Compass Variety Funding LTD oraz ROOF Poland Leasing 2014 DAC, obie z siedzibą w Irlandii, z wykorzystaniem których Grupa przeprowadziła sekurytyzację wierzytelności leasingowych. Spółki te zostały objęte konsolidacją, Jednostka Dominująca sprawuje nad nimi kontrolę, mimo iż nie posiada w nich zaangażowania kapitałowego.

Program sekurytyzacji wierzytelności leasingowych prowadzony z wykorzystaniem spółki celowej Compass Variety Funding LTD został zakończony 2 kwietnia 2015 roku, spółka ta została objęta konsolidacją do dnia zakończenia programu sekurytyzacji.

Spółka celowa ROOF Poland Leasing 2014 DAC została objęta konsolidacją do 31 marca 2016 roku, do dnia utraty nad nią kontroli w związku ze sprzedażą 100% akcji posiadanych w Raiffeisen-Leasing Polska S.A., poprzez którą pośrednio Jednostka Dominująca sprawowała kontrolę nad tą spółką celową.

Spółka Leasing Poland Sp. z o.o. nie została objęta konsolidacją ze względu na jej nieistotność.

Grupa Kapitałowa Raiffeisen Bank Polska S.A. prowadzi działalność w zakresie bankowości detalicznej, korporacyjnej oraz działalności inwestycyjnej i faktoringowej na terenie Polski, zatrudniając 5 061 osób na koniec 2016 roku (6 051 osoby na koniec 2015 roku).

Występujące w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym określenia oznaczają odpowiednio:

Bank lub Jednostka Dominująca – Raiffeisen Bank Polska S.A.

Jednostki Zależne – Raiffeisen-Leasing Polska S.A., Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o., Raiffeisen Financial Service Polska Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o., Raiffeisen Leasing Real Estate Sp. z o.o., Leasing Poland Sp. z o.o., Raiffeisen Investment Polska Sp. z o.o., Raiffeisen Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A. , Raiffeisen Solutions Sp. z o.o.,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

RZB – Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, będący jednostką nadrzędną najwyższego szczebla

RBI – Raiffeisen Bank International AG, będący jednostką nadrzędną

Grupa lub Grupa Kapitałowa – Grupę Kapitałową Raiffeisen Bank Polska S.A.

Grupa RZB – Grupę Kapitałową Raiffeisen Zentralbank Oesterreich AG (RZB), w skład której wchodzi między innymi banki kontrolowane przez RBI i RZB z Europy Środkowej i Wschodniej, oddziały zagraniczne RZB, austriackie instytucje finansowe oraz inne instytucje wspomagające.

Zatwierdzenie niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego

Zarząd Jednostki Dominującej dokonał zatwierdzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego w dniu 6 marca 2017 roku.

Informacje o akcjonariuszach Jednostki Dominującej

Akcjonariuszem większościowym Jednostki Dominującej jest Raiffeisen Bank International AG, który powstał z obszarów wydzielonych z Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (RZB) i Raiffeisen International Bank-Holding AG (RI). RBI jest całkowicie skonsolidowanym podmiotem zależnym RZB. RZB posiada 60,7% akcji RBI na 31 grudnia 2016. Pozostała część kapitału akcyjnego jest w wolnym obrocie na wiedeńskiej giełdzie papierów wartościowych, na której RBI notowany jest od 2005 roku. RBI jest spółką nadrzędną dla Raiffeisen Bank Polska S.A i posiada w nim 100% udziału.

Zmiany w strukturze Grupy w bieżącym okresie sprawozdawczym

W okresie objętym niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym wystąpiła następująca zmiana w strukturze Grupy:

31 marca 2016 roku Jednostka Dominująca sprzedała 100% akcji posiadanych w spółce Raiffeisen-Leasing Polska S.A. na rzecz Raiffeisen Bank International AG, od tego dnia Jednostka Dominująca utraciła kontrolę nad spółką Raiffeisen-Leasing Polska S.A. oraz spółkami należącymi do Grupy Raiffeisen-Leasing Polska S.A., czyli spółkami Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o. oraz spółką celową ROOF Poland Leasing 2014 DAC.

Skład Zarządu Jednostki Dominującej według stanu na 31 grudnia 2016 roku

Piotr Czarnecki	– Prezes Zarządu, CEO
Maciej Bardan	– Pierwszy Wiceprezes Zarządu
Jan Czeremcha	– Wiceprezes Zarządu
Ryszard Drużyński	– Wiceprezes Zarządu, COO
Łukasz Januszewski	– Członek Zarządu
Piotr Konieczny	– Członek Zarządu, CFO

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Skład Rady Nadzorczej Jednostki Dominującej według stanu na 31 grudnia 2016 roku

Dr Karl Sevelda	– Przewodniczący Rady Nadzorczej
Martin Grill	– Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej
Dr Johann Strobl	– Członek Rady Nadzorczej
Klemens Breuer	– Członek Rady Nadzorczej
Peter Lennkh	– Członek Rady Nadzorczej
Andreas Gschwenter	– Członek Rady Nadzorczej
Dr Herbert Stepic	– Członek Rady Nadzorczej
Władysław Gołębiewski	– Członek Rady Nadzorczej
Selcuk Sari	– Członek Rady Nadzorczej

W okresie od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2016 roku miały miejsce następujące zmiany w składzie Zarządu i Rady Nadzorczej Banku.

W dniu 18 października 2016 r. Pan Marek Patuła złożył rezygnację z funkcji Członka Zarządu odpowiedzialnego za zarządzanie ryzykiem. W jego miejsce w dniu 7 listopada 2016 r. Rada Nadzorcza Banku powołała warunkowo Pana Witolda Broniszewskiego. Powołanie odnosi skutek z dniem otrzymania przez Bank zgody Komisji Nadzoru Finansowego na powołanie Pana Witolda Broniszewskiego do pełnienia funkcji Członka Zarządu nadzorującego zarządzanie ryzykiem istotnym w działalności Banku.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. Bank oczekiwał na decyzję Komisji Nadzoru Finansowego, a nadzór nad zarządzaniem ryzykiem istotnym w działalności Banku powierzono tymczasowo Prezesowi Zarządu.

14 lutego 2017 roku Komisja Nadzoru Finansowego podjęła decyzję o powołaniu Pana Witolda Broniszewskiego do pełnienia funkcji Członka Zarządu odpowiedzialnego za obszar zarządzania ryzykiem istotnym w działalności Banku.

W dniu 22 grudnia 2016 roku Pan Ryszard Drużyński złożył rezygnację z pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu odpowiedzialnego za zarządzanie obszarem operacji i IT ze skutkiem na dzień 31 stycznia 2017.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2. Opis istotnych zasad rachunkowości

2.1. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone za rok obrotowy od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 roku, dane porównawcze zaprezentowano za rok obrotowy od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 roku. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone w złotych polskich, a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, zostały podane w tysiącach złotych (tys. zł).

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone w oparciu o założenie kontynuowania przez Grupę działalności gospodarczej w niezmińszonym istotnie zakresie, w okresie nie krótszym niż rok od dnia sprawozdawczego.

Dane finansowe, prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy zostały przygotowane w sposób zapewniający ich porównywalność.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy uwzględnia wymogi wszystkich zatwierdzonych przez Unię Europejską Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej oraz związanych z nimi interpretacji. Zmiany standardów i interpretacji, które weszły w życie od 1 stycznia 2016 roku oraz ich wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy - zostały zaprezentowane w nocie 2.25.1 do skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie nie uwzględnia zmian standardów i interpretacji, które oczekują na zatwierdzenie przez Unię Europejską bądź zostały zatwierdzone przez Unię Europejską, ale weszły lub wejdą w życie dopiero po dniu sprawozdawczym (nota 2.25.2 do skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

W okresie objętym sprawozdaniem finansowym Grupa nie dokonała istotnych zmian zasad rachunkowości w zakresie wyceny aktywów i pasywów oraz pomiaru wyniku finansowego w stosunku do zasad przyjętych w poprzednim okresie.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone w oparciu o następujące zasady wyceny:

- według wartości godziwej dla: instrumentów pochodnych, aktywów i zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu, aktywów finansowych wyznaczonych w momencie początkowego ujęcia jako aktywa finansowe wyceniane przez wynik finansowy oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, za wyjątkiem tych, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej,
- według zamortyzowanego kosztu dla pozostałych aktywów finansowych, w tym dla kredytów i pożyczek oraz pozostałych zobowiązań finansowych

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- według kosztu historycznego dla aktywów i zobowiązań niefinansowych,
- aktywa trwałe (lub grupy do zbycia) przeznaczone do sprzedaży wyceniane są w niższej z następujących dwóch kwot: ich wartości bilansowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia,
- wartość aktywów i zobowiązań, które stanowią pozycje zabezpieczone w ramach rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej, które w przeciwnym przypadku wyceniane są w zamortyzowanym koszcie, jest korygowana w celu ujęcia zmian w wartości godziwej związanych z zabezpieczonym ryzykiem.

2.2. Oświadczenie o zgodności

Roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe („skonsolidowane sprawozdanie finansowe”) Grupy zostało sporządzone zgodnie z wymogami Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, które zostały zatwierdzone przez Unię Europejską i innymi obowiązującymi przepisami prawa.

2.3. Pozycje wyrażone w walutach obcych

Pozycje zawarte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wycenia się w walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym Grupa prowadzi działalność (tzw. waluta funkcjonalna). Skonsolidowane sprawozdanie finansowe prezentowane jest w złotych polskich (zł), który jest walutą funkcjonalną.

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Pozycje pieniężne sprawozdania z sytuacji finansowej wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego na dzień sprawozdawczy (tj. kursu średniego ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego).

Wszystkie powstałe różnice kursowe, w tym zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia transakcji ujmuje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany” - za wyjątkiem różnic kursowych powstałych na instrumentach finansowych dostępnych do sprzedaży, które wykazywane są w pozostałych całkowitych dochodach.

2.4. Konsolidacja

Jednostki zależne to jednostki, wobec których Jednostka Dominująca sprawuje kontrolę.

Jednostka Dominująca sprawuje kontrolę nad jednostką, w której dokonano inwestycji, wtedy i tylko wtedy, gdy Jednostka Dominująca jednocześnie:

- sprawuje władzę na jednostką, w której dokonano inwestycji,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- z tytułu swojego zaangażowania w jednostce, w której dokonano inwestycji, podlega ekspozycji na zmienne wyniki finansowe lub posiada prawa do zmiennych wyników finansowych, oraz
- posiada możliwość wykorzystania sprawowanej władzy nad jednostką, w której dokonano inwestycji do wywierania wpływu na wysokość swoich wyników finansowych.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji metodą pełną od dnia przejęcia nad nimi kontroli przez Grupę. Konsolidowanie jednostek zależnych ustaje z dniem utraty kontroli. Polityka rachunkowości jednostek zależnych jest dostosowana do polityki rachunkowości Grupy.

W okresie objętym niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym nie wystąpiły postanowienia umowne wymagające od Grupy udzielenia wsparcia finansowego żadnej z konsolidowanych spółek celowych, w tym zdarzenia lub okoliczności narażające Grupę na straty.

Jednostki zależne w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Jednostkę Dominującą do dnia ustania kontroli podlegają pełnej konsolidacji, co polega na sumowaniu poszczególnych odpowiadających pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej, rachunku zysków i strat Jednostki Dominującej oraz jednostek zależnych w pełnej wysokości oraz dokonaniu odpowiednich korekt i wyłączeń konsolidacyjnych.

Wyłączeniu podlegają transakcje wewnątrzgrupowe i salda wewnątrzgrupowe (wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze jednostek objętych konsolidacją) oraz niezrealizowane zyski i straty lub przychody i koszty powstałe w wyniku transakcji wewnątrzgrupowych. Wyłączeniu podlegają również dywidendy naliczone lub wypłacone przez Jednostki Zależne Jednostce Dominującej i innym jednostkom objętym konsolidacją oraz bilansowa wartość udziałów posiadanych przez Jednostkę Dominującą w Jednostkach Zależnych oraz kapitał własny tych jednostek na moment ich nabycia.

Nabycia Jednostek Zależnych (objęcia kontroli) przez Grupę rozlicza się na dzień nabycia metodą nabycia. W dniu nabycia ujmuje się możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa i przejęte zobowiązania oraz wszelkie niekontrolujące udziały w jednostce przejmowanej wyceniane według ich wartości godziwych na dzień nabycia.

Sumę:

- przekazanej zapłaty (wycenianej według wartości godziwej na dzień nabycia),
- kwoty wszelkich niekontrolujących udziałów w podmiocie przejmowanym (wycenionych w wartości godziwej lub w wartości proporcjonalnego udziału niekontrolujących udziałów w możliwych do zidentyfikowania aktywach netto przejmowanego podmiotu) oraz

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- udziału w kapitale podmiotu przejmowanego, należącego poprzednio do Jednostki Dominującej (wycenionego według wartości godziwej na dzień nabycia) - w przypadku połączenia realizowanego etapami

porównuje się do wartości netto możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań. W przypadku, gdy różnica pomiędzy tymi pozycjami stanowi nadwyżkę, rozpoznaje się ją jako wartość firmy, w przeciwnym wypadku różnicę tę ujmuje się bezpośrednio w rachunku zysków i strat.

W procesie połączenia z innymi podmiotami może powstać wartość firmy i inne wartości niematerialne – zasady rachunkowości ich dotyczące omówiono w nocie 2.16 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

2.5. Ustalenie wyniku finansowego

2.5.1. Przychody i koszty z tytułu odsetek

Grupa rozpoznaje przychody odsetkowe od aktywów finansowych, jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości uzyska korzyści ekonomiczne i kwota przychodu może być wyceniona w wiarygodny sposób.

W rachunku zysków i strat ujmowane są przychody i koszty odsetkowe dotyczące instrumentów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej oraz aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy i papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży. W ramach przychodów i kosztów odsetkowych prezentowane są również odsetki od pochodnych instrumentów finansowych, stanowiących pozycję zabezpieczającą w ramach stosowanej przez Grupę rachunkowości zabezpieczeń.

Metoda efektywnej stopy procentowej jest metodą obliczania zamortyzowanego kosztu składnika aktywów lub zobowiązań finansowych oraz alokacji związanych z nimi przychodów lub kosztów z tytułu odsetek do właściwego okresu. Efektywna stopa procentowa jest stopą, którą dyskontowane są przyszłe przepływy pieniężne w oczekiwanym okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego do bieżącej wartości bilansowej netto danego aktywa lub zobowiązania finansowego. Przy obliczaniu efektywnej stopy procentowej przepływy pieniężne szacowane są przy uwzględnieniu warunków umownych danego instrumentu finansowego, nie biorąc jednak pod uwagę możliwych przyszłych strat z tytułu niespłaconych kredytów. Kalkulacja ta uwzględnia wszystkie płatności odsetkowe, prowizje i opłaty zapłacone lub otrzymane między stronami umowy, oraz wszelkie inne premie lub dyskonta.

Dla udzielonych oraz otrzymanych kredytów i pożyczek o nieustalonych harmonogramach przyszłych przepływów pieniężnych lub o nieustalonych terminach zmian oprocentowania, dla których nie można ustalić efektywnej stopy procentowej, prowizje i opłaty otrzymane i zapłacone są rozliczane liniowo.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

W przypadku instrumentów finansowych dla których rozpoznano utratę wartości, przychody odsetkowe są naliczane od wartości bieżącej należności (czyli wartości pomniejszonej o odpis aktualizujący wartość) przy zastosowaniu stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów wyceny utraty wartości.

2.5.2. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat

Opłaty i prowizje otrzymane i zapłacone bezpośrednio związane z powstaniem aktywów lub zobowiązań finansowych są prezentowane w przychodach lub kosztach odsetkowych zgodnie z zasadami opisanymi w notcie 2.5.1 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Pozostałe opłaty i prowizje są rozliczane liniowo lub ujmowane jednorazowo w przychodach i kosztach z tytułu prowizji i opłat.

Do prowizji rozliczanych liniowo przez okres życia produktu zaliczane są prowizje i opłaty otrzymane oraz zapłacone dotyczące wystawienia gwarancji i akredytyw.

Prowizje otrzymywane lub płacone z tytułu wykonania określonych usług finansowych są ujmowane w rachunku zysków i strat jednorazowo w momencie wykonania usługi np. prowizje za przelewy, operacje gotówkowe, opłaty związane z obsługą środków pieniężnych, operacje z tytułu obsługi kart płatniczych, działalność maklerska, działalność factoringowa.

Prowizje dotyczące kredytów konsorcjalnych organizowanych przez Grupę są rozpoznawane w momencie zakończenia procesu aranżacji konsorcjum, pod warunkiem, że Grupa nie jest jednym z podmiotów finansujących albo zachowuje część finansowania, przy takiej samej efektywnej stopie procentowej dla porównywalnego ryzyka jak pozostali uczestnicy konsorcjum.

2.5.2.1. Przychody i koszty z tytułu opłat i prowizji powiązanych z ubezpieczeniami

Przychody z bancassurance

Grupa osiąga przychody z tytułu „bancassurance”, tj. sprzedaży poprzez kanały dystrybucji Grupy produktów ubezpieczeniowych. W celu odzwierciedlenia treści ekonomicznej oraz właściwego ujęcia przychodów i kosztów dotyczących oferowanych produktów ubezpieczeniowych, Grupa przyjęła odrębne zasady prezentacji i rozliczenia opłat uzyskiwanych z tytułu bancassurance w zależności od występowania powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym oferowanym na rzecz tego samego klienta bądź braku takiego powiązania. W przypadku wykazania powiązania dwóch lub większej liczby transakcji, kryteria ujmowania przychodu stosuje się łącznie do tych transakcji.

Bezpośrednie powiązanie produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym występuje w szczególności, gdy jest spełniony co najmniej jeden z dwóch warunków:

- 1) instrument finansowy jest oferowany przez Grupę zawsze z produktem ubezpieczeniowym,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2) produkt ubezpieczeniowy jest oferowany przez Grupę wyłącznie z instrumentem finansowym, tj. nie ma możliwości zakupu w Grupie produktu ubezpieczeniowego identycznego co do formy prawnej, warunków i treści ekonomicznej bez zakupu produktu łączonego z instrumentem finansowym.

W przypadku braku zaistnienia co najmniej jednego z wymienionych warunków dokonywana jest dalsza analiza powiązania transakcji sprzedaży instrumentu finansowego i ubezpieczenia w oparciu o analizę treści ekonomicznej tych transakcji i przy wykorzystaniu kryteriów takich jak:

- a) stopień sprzedaży produktów łączonego, tj. procentowy udział instrumentów finansowych z ochroną ubezpieczeniową do ilości umów dotyczących instrumentów finansowych w portfelu Grupy,
- b) średnie rzeczywiste roczne oprocentowanie poszczególnych instrumentów finansowych w portfelu Grupy w podziale na zawierające ochronę ubezpieczeniową (w podziale na instrumenty finansowe zgodnie z ofertą produktową Grupy, produkty ubezpieczeniowe i grupy ubezpieczeń) i bez ochrony ubezpieczeniowej (w podziale na instrumenty finansowe zgodnie z ofertą produktową Grupy),
- c) możliwości przystąpienia do ochrony ubezpieczeniowej bez instrumentu finansowego,
- d) przy braku wymogu Grupy zawarcia przez klienta umowy ubezpieczenia do nabywanego przez niego instrumentu finansowego - liczby zbliżonych w zakresie warunków i zasad umów ubezpieczenia zawartych w innych zakładach ubezpieczeń niż zakład ubezpieczeń, którego produkty są oferowane przez Grupę łącznie z instrumentem finansowym,
- e) liczby rezygnacji i wysokości zwracanych prowizji – w podziale na instrumenty finansowe zgodnie z ofertą produktową Grupy, produkty ubezpieczeniowe i grupy ubezpieczeń,
- f) zakres czynności wykonywanych na rzecz ubezpieczyciela w trakcie trwania umowy ubezpieczenia.

Analizą powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym objęte są również instrumenty finansowe, które nie są oferowane umownie łącznie z umową ubezpieczenia.

Analiza powiązania transakcji sprzedaży produktów ubezpieczeniowych ze sprzedażą instrumentów finansowych dokonywana jest każdorazowo wraz z wprowadzeniem do oferty Grupy nowego produktu ubezpieczeniowego, jak również weryfikowana i uaktualniana corocznie dla całego portfela produktów oferowanego przez Grupę w celu potwierdzenia treści ekonomicznej tych produktów i związanych z nimi transakcji.

Produkty ubezpieczeniowe niepowiązane z instrumentami finansowymi

Przychody z tytułu produktów ubezpieczeniowych niepowiązanych z produktami kredytowymi oferowanymi przez Grupę, ujmowane są w księgach Grupy zgodnie z zasadą przewagi treści ekonomicznej nad formą prawną oraz z wykorzystaniem zasady współmierności przychodów i kosztów. W przypadku sprzedaży produktów ubezpieczeniowych, gdzie Grupa działa jedynie w roli agenta ubezpieczającego oraz nie ma

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

obowiązku świadczenia dalszych usług bądź wykonywania czynności na rzecz ubezpieczyciela po dokonaniu sprzedaży produktu ubezpieczeniowego, przychody z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych ujmowane są jednorazowo w dniu rozpoczęcia lub odnowienia polisy ubezpieczeniowych.

W przypadku, gdy sprzedaż niepowiązanych produktów ubezpieczeniowych wiąże się z zobowiązaniem Grupy do świadczenia dodatkowych usług, innych niż doprowadzenie do zawarcia umowy ubezpieczenia, Grupa ujmuje przychody według stopnia zaawansowania usługi i w rezultacie część otrzymanego wynagrodzenia rozliczana jest przez okres, w którym Grupa ma obowiązek świadczenia usług wynikających z oferowanego produktu ubezpieczeniowego. Okres ten w znacznej mierze pokrywa się również z okresem, w którym Grupa narażona jest na ryzyko zwrotu pobranego wynagrodzenia w przypadku rezygnacji klienta.

W przypadku części produktów klienci zachowują prawo do anulowania ochrony ubezpieczeniowej i zwrotu nadpłaconej składki w dowolnym momencie. Dla takich produktów Grupa weryfikuje czy kwotę wynagrodzenia do rozpoznania można oszacować w wiarygodny sposób, a wpływ korzyści ekonomicznych z transakcji jest prawdopodobny oraz dokonuje wiarygodnego szacunku rezerwy na zwroty, czyli kwoty, o którą winna być pomniejszona suma wynagrodzenia do ujęcia, jako racjonalnie pewny przychód. Grupa ponadto pomniejsza przychody ujmowane jednorazowo o szacunek rezerwy dotyczącej części wynagrodzenia, która będzie zwracana w związku z przedterminowym zakończeniem umowy leasingu i sprzedażą bądź likwidacją środka trwałego będącego przedmiotem umowy ubezpieczeniowej.

Szacunek rezerwy na zwroty oparty jest na analizie historycznych informacji o rzeczywistych zwrotach w przeszłości oraz przewidywaniach, co do trendu zwrotów w przyszłości.

Produkty ubezpieczeniowe powiązane z instrumentami finansowymi

Prowizje z tytułu produktów ubezpieczeniowych powiązanych z instrumentami finansowymi rozliczane są według tzw. metody względnej wartości godziwej. Metoda względnej wartości godziwej polega na proporcjonalnej alokacji przychodu z tytułu łącznej transakcji kredytu i sprzedaży ubezpieczenia na następujące elementy: element kredytu, element usługi pośrednictwa ubezpieczeniowego, element rezerwy na zwroty wynagrodzenia, oraz element obniżki marży w okresie życia polisy ubezpieczeniowej.

Jednostka Dominująca raz w roku, na datę sprawozdawczą, dokonuje weryfikacji przyjętych parametrów wejściowych oraz kluczowych założeń w modelu bancassurance (poza rezerwami na zwroty, które są szacowane kwartalnie). Dodatkowo na każdą datę sprawozdawczą Grupa dokonuje oceny, czy przyjęta polityka ujmowania przychodów i kosztów z bancassurance odpowiada treści ekonomicznej tych prowizji, oraz czy istnieje lepsza metoda ich ujmowania.

Prowizje z tytułu produktów ubezpieczeniowych powiązanych z instrumentami finansowymi (element kredytowy) rozliczane są metodą efektywnej stopy procentowej przez okres istnienia instrumentu

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

finansowego. Przychody i koszty tego typu prezentowane są odpowiednio w przychodach i kosztach odsetkowych. Element usługi pośrednictwa jest ujmowany jednorazowo w przychodach prowizyjnych. Element dotyczący obniżki marży jest rozliczany metodą liniową przez okres ochrony ubezpieczeniowej.

2.5.3. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany

Wynik na aktywach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat i z pozycji wymiany zawiera zyski i straty powstałe ze zbycia oraz zmiany wartości godziwej instrumentów finansowych wyznaczonych jako wyceniane do wartości godziwej przy początkowym ujęciu, a także zyski i straty powstałe ze zbycia oraz zmiany wartości godziwej instrumentów przeznaczonych do obrotu.

Wynik ten obejmuje także wynik zrealizowany i niezrealizowany na walutowych instrumentach pochodnych, na instrumentach pochodnych opartych o stopę procentową, na instrumentach dłużnych i na instrumentach kapitałowych, a także wynik na instrumentach finansowych zabezpieczających.

Wynik na instrumentach finansowych zabezpieczających prezentuje skutki kompensowania zmian wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego oraz pozycji zabezpieczanej wpływające na rachunek zysków i strat, tj. część zabezpieczenia, która jest nieefektywna.

Wynik z pozycji wymiany obejmuje dodatnie i ujemne różnice kursowe, zarówno zrealizowane jak i niezrealizowane, powstałe z rewaluacji aktywów i pasywów nominowanych w walutach obcych oraz wynik zrealizowany na transakcjach spot. Rewaluacja przeprowadzana jest na bazie dziennej w odniesieniu do kursu średniego ogłaszanego dla danej waluty przez NBP obowiązującego na dzień sprawozdawczy (zgodnie z zasadami opisanymi w nocie 2.3. skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

W wyniku z pozycji wymiany ujmowany jest ponadto komponent walutowy z wyceny do wartości godziwej walutowych instrumentów pochodnych (FX forward, FX swap, CIRS – walutowe swapy stopy procentowej oraz opcje walutowe).

2.5.4. Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe

Wynik z tytułu odpisów netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe powstaje w wyniku zaewidencjonowania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych, w tym przede wszystkim ekspozycji kredytowych wobec banków i klientów (por. nota 2.9. skonsolidowanego sprawozdania finansowego) oraz odzysków ze sprzedaży wierzytelności Grupy.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.5.5. Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie przychody dotyczące sprzedaży usług niezwiązanych z podstawową działalnością Grupy, jak również przychody z tytułu sprzedaży, likwidacji lub utraty wartości składników majątku trwałego (w tym aktywów przejętych za długi) oraz z tytułu odwrócenia utraty wartości tych składników, rozwiązania odpisów z tytułu pozostałych rezerw oraz przychody z tytułu windykacji wierzytelności Grupy.

Pozostałe koszty operacyjne są to głównie koszty windykacji, koszty wynikające z poniesienia straty ze sprzedaży lub likwidacji majątku trwałego (w tym aktywów przejętych za długi) oraz wartości niematerialnych i prawnych, koszty dotyczące kar, grzywien i odszkodowań oraz zawiązania pozostałych rezerw.

2.5.6. Inne pozycje wyniku finansowego

2.5.6.1. Świadczenia pracownicze

Krótkoterminowe świadczenia pracownicze zawierają: wynagrodzenia, premie, płatne urlopy oraz składki na ubezpieczenia społeczne i ujmowane są jako koszty w momencie ich poniesienia. Grupa rozpoznaje zobowiązanie z tytułu niewykorzystanych urlopów pracowniczych. Zobowiązanie to prezentowane jest w pozycji Rezerwy.

2.5.6.2. Przychody z tytułu dywidend

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w rachunku zysków i strat w dniu ustalenia praw udziałowców/akcjonariuszy do ich otrzymania.

2.6. Ujęcie, prezentacja i wycena aktywów i zobowiązań finansowych

Ujmowanie transakcji w księgach dla każdej grupy instrumentów finansowych jest dokonywane w dniu rozliczenia transakcji, tj. w dniu, którym Grupa staje się stroną zobowiązań kontraktowych wynikających z danego instrumentu. Dotyczy to także standaryzowanych transakcji kupna lub sprzedaży aktywów finansowych, które wymagają dostarczenia składnika aktywa w okresie wynikającym zwykle z obowiązujących regulacji lub konwencji przyjętych na danym rynku.

Kompensowanie składników aktywów i zobowiązań finansowych jest dokonywane w przypadku, gdy Grupa posiada ważny i niezależny od przyszłych zdarzeń tytuł prawny do rozliczenia transakcji na bazie kwoty netto. Dodatkowo, jeżeli Grupa oraz jej kontrahenci mają intencję do przeprowadzenia kompensaty lub do jednoczesnej realizacji aktywów i zobowiązań finansowych, przy całkowitej eliminacji lub istotnym zmniejszeniu ryzyka kredytowego oraz ryzyka utraty płynności (patrz nota 40 skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Do długoterminowych aktywów i zobowiązań finansowych Grupa zalicza odpowiednio aktywa i zobowiązania finansowe o terminie zapadalności lub wymagalności powyżej 12 miesięcy od dnia sprawozdawczego.

2.7. Aktywa finansowe

Klasyfikacja instrumentów finansowych w momencie początkowego ujęcia zależy od ich celu i charakterystyki oraz od intencji kierownictwa w momencie ich nabycia.

Grupa klasyfikuje swoje aktywa finansowe do następujących kategorii: aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, aktywa dostępne do sprzedaży, inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności oraz kredyty, pożyczki i inne należności.

2.7.1. Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Kategoria ta obejmuje trzy podkategorie: aktywa finansowe przeznaczone do obrotu, instrumenty finansowe wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przy początkowym ujęciu oraz pochodne instrumenty finansowe, o ile nie zostały przeznaczone na zabezpieczenie zgodnie z definicją MSR 39.

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu obejmują aktywa finansowe nabyte w celu odsprzedaży w bliskim terminie, aktywa finansowe będące częścią portfela określonych instrumentów finansowych, którymi zarządza się łącznie i dla których istnieje potwierdzenie aktualnego faktycznego wzoru generowania krótkoterminowych zysków oraz aktywa będące instrumentami pochodnymi niestanowiącymi kontraktów gwarancji finansowych ani instrumentów zabezpieczających.

Instrumenty finansowe są wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przy początkowym ujęciu tylko w przypadku, gdy:

- zastosowanie takiej klasyfikacji eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność co do sposobu wyceny lub co do sposobu ujmowania związanych z nimi zysków lub strat (tzw. niedopasowanie księgowe);
- grupa aktywów finansowych jest zarządzana, a jej wyniki oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Grupy i zgodnie z przyjętym wewnętrznym systemem raportowania sytuacji tego portfela;
- składnik aktywów finansowych, który jest ujęty łącznie, zawiera jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych, przy czym wbudowany w ten składnik aktywów finansowych instrument pochodny nie zmienia znacząco wynikających z podstawowej umowy przepływów pieniężnych, a jego wydzielenie jest zabronione.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat w momencie początkowego ujęcia, jak również po początkowym ujęciu wycenia się w wartości godziwej. Skutki wyceny i różnice kursowe dotyczące tej wyceny odnoszone są do rachunku zysków i strat, i prezentowane w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany”.

Składnik aktywów finansowych jest wyłączany ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej w momencie, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub w momencie, gdy Grupa przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych z tego składnika i dokonuje przeniesienia zasadniczo całego ryzyka i wszystkich pożytków z tytułu ich własności. Rozchód papierów wartościowych jest rozliczany metodą cen średnich.

2.7.2. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały wyznaczone jako dostępne do sprzedaży lub niebędące:

- pożyczkami i należnościami,
- aktywami finansowymi utrzymywanymi do terminu zapadalności,
- aktywami finansowymi wycenianymi do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży obejmują instrumenty dłużne i kapitałowe, dla których okres utrzymywania nie został określony. Służą one zarządzaniu płynnością lub są nabywane i sprzedawane pod wpływem zmian cen na rynku.

Aktywa finansowe klasyfikowane jako dostępne do sprzedaży wyceniane są do wartości godziwej, z wyjątkiem tych aktywów, gdzie wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, które ujmują się w cenie nabycia, pomniejszonej o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Skutki zmiany wartości godziwej, z wyłączeniem odpisów z tytułu utraty wartości, rozpoznawane są w sprawozdaniu z całkowitych dochodów aż do momentu wyłączenia składnika aktywów ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, kiedy skumulowany wynik ujmowany jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w linii „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany”.

2.7.3. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i ustalonym terminie zapadalności, które Grupa zamierza i jest w stanie utrzymać do terminu zapadalności oraz które nie spełniają definicji pożyczek i należności.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Ze względu na przyjętą politykę Grupy i wymogi MSSF UE, która nie zezwala na sprzedaż instrumentów finansowych klasyfikowanych jako utrzymywane do terminu zapadalności, w Grupie nie występuje możliwość „zarażenia” portfela aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności w wyniku sprzedaży istotnej części aktywów zakwalifikowanych do tego portfela. Gdyby jednak Grupa dokonała takiej sprzedaży, wówczas wszystkie aktywa z tej kategorii są przeklasyfikowane do kategorii aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz w okresie następujących dwóch lat obrotowych Grupa nie może kwalifikować żadnych aktywów finansowych jako utrzymywanych do terminu zapadalności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności ujmują się w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień rozliczenia transakcji kupna danego składnika aktywów. W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych wycenia się w wartości godziwej, która jest powiększana lub pomniejszana o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych.

Po początkowym ujęciu Grupa wycenia te aktywa finansowe według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej i z uwzględnieniem utraty wartości, a skutki wyceny odnoszone są do skonsolidowanego rachunku zysków i strat.

Składnik aktywów finansowych jest wyłączaany ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej w momencie, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub w momencie, gdy Grupa przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych z tego składnika i dokonuje przeniesienia zasadniczo całego ryzyka i wszystkich pożytków z tytułu ich własności.

2.7.4. Pożyczki i należności

Pożyczki i należności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach, które nie są notowane na aktywnym rynku, inne niż:

- aktywa finansowe, które Grupa zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie (finansowanie udzielone przez Grupę klientowi w celu wygenerowania krótkoterminowych zysków; klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu) i te, które Grupa zaklasyfikowała jako instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przy początkowym ujęciu;
- aktywa finansowe wyznaczone przez Grupę przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży; lub
- aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty początkowej inwestycji z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu (klasyfikowane są jako dostępne do sprzedaży).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Do kategorii „Pożyczek i należności” zaliczane są kredyty, pożyczki udzielone bankom oraz klientom włączając skupione wierzytelności oraz inwestycje w nienotowane na aktywnym rynku instrumenty dłużne.

Kredyty i pożyczki są rozpoznawane w momencie wypłaty środków kredytobiorcy.

Po początkowym ujęciu Grupa wycenia te aktywa finansowe według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej i z uwzględnieniem utraty wartości, a skutki wyceny odnoszone są do rachunku zysków i strat.

Składnik aktywów finansowych jest wyłączany ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej w momencie, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub w momencie, gdy Grupa przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych z tego składnika i dokonuje przeniesienia zasadniczo całego ryzyka i wszystkich pożytków z tytułu ich własności a także, gdy Grupa nie oczekuje dalszych przepływów pieniężnych z danego składnika aktywów finansowych.

2.8. Reklasyfikacja aktywów finansowych

Składnik aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży Grupa może przekwalifikować do kategorii pożyczek i należności, jeżeli składnik ten spełnia definicję pożyczek i należności oraz gdy Grupa ma zamiar i możliwość utrzymać dany składnik aktywów finansowych w dającej się przewidzieć przyszłości lub do terminu jego wymagalności, lub do aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności, jeżeli nastąpiła zmiana intencji lub możliwości albo minęły „dwa kolejne lata obrotowe”, o których mowa w notcie 2.7.3 do skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

W przypadku przekwalifikowania składnika aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży z określonym terminem wymagalności, uprzednie zyski i straty związane z takim składnikiem, które zostały ujęte w innych całkowitych dochodach amortyzuje się i ujmuje w rachunku zysków i strat przez okres pozostały do terminu wymagalności, przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej. Wszelkie różnice pomiędzy nowym zamortyzowanym kosztem i kwotą umorzeniową amortyzuje się przez pozostały okres do terminu wymagalności składnika aktywów przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej, podobnie do amortyzacji premii lub dyskonta.

Grupa może przeklasyfikować aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy w przypadku wystąpienia wyjątkowych okoliczności.

Składnik aktywów finansowych jest reklasyfikowany według jego wartości godziwej w dniu reklasyfikacji. Zyski lub straty, które zostały ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat do momentu reklasyfikacji, nie podlegają odwróceniu. Wartość godziwą składnika aktywów finansowych w dniu reklasyfikacji uznaje się odpowiednio za jego nowy koszt lub nowy zamortyzowany koszt.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.9. Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień sprawozdawczy Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości danego składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych.

O utracie wartości składnika lub grupy aktywów finansowych i stratach poniesionych z tego tytułu mowa jest wyłącznie wtedy, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości na skutek zajścia wydarzenia lub wydarzeń, które nastąpiły po pierwotnym ujęciu w księgach Grupy danego składnika aktywów (tzw. zdarzenie powodujące stratę) oraz gdy to zdarzenie (lub zdarzenia) mają wpływ na dotyczące tego aktywa lub grupy aktywów finansowych przyszłe przepływy pieniężne, które można wiarygodnie oszacować.

Zidentyfikowanie pojedynczego zdarzenia powodującego utratę wartości może nie być możliwe –wówczas utratę wartości będzie determinować łączny efekt kilku zdarzeń. Potencjalne straty oczekiwane w wyniku przyszłych zdarzeń, bez względu na prawdopodobieństwo ich wystąpienia, nie są rozpoznawane.

W oparciu o wymogi MSR 39 Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena oraz zalecenia zawarte w Rekomendacji R Komisji Nadzoru Finansowego, Grupa zdefiniowała katalog przesłanek utraty wartości dostosowany do profilu działalności Grupy.

W zakresie portfela ekspozycji detalicznych Grupa zdefiniowała następujące przesłanki utraty wartości:

- opóźnienie w spłacie przekraczające 90 dni,
- stwierdzenie wyłudzenia kredytu przez klienta,
- otrzymanie informacji o śmierci kredytobiorcy,
- wypowiedzenie umowy przez Grupę,
- kwestionowanie przez kontrahenta istnienia ekspozycji kredytowej na drodze sądowej,
- wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec pożyczkobiorcy,
- pogorszenie wyników analizy scoringowej,
- restrukturyzacja ekspozycji po 90 dniu przeterminowania,
- uzyskanie informacji o problemach finansowych kredytobiorcy,
- blokada limitu dla produktów odnawialnych.

W zakresie portfela ekspozycji korporacyjnych Grupa identyfikuje przesłanki utraty wartości przede wszystkim w oparciu o następujące kryteria:

- znaczące trudności finansowe klienta na podstawie negatywnej oceny sytuacji finansowej klienta,
- niedotrzymanie warunków umowy,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- przyznanie kontrahentowi ustępstwa przez Grupę, ze względów ekonomicznych lub prawnych wynikających z trudności finansowych klienta, którego w innym wypadku Grupa by nie udzieliła. Poprzez ustępstwo rozumie się każdą zmianę warunków umowy wobec klienta doświadczającego problemów finansowych,
- wysokie prawdopodobieństwo upadłości lub innej reorganizacji finansowej klienta,
- zanik aktywnego rynku na daną bilansową ekspozycję kredytową ze względu na problemy finansowe emitenta,
- uzyskanie informacji o wszczęciu postępowania upadłościowego lub bankructwie klienta,
- wypowiedzenie umowy,
- znaczące pogorszenie wyników analizy ratingowej,
- kwestionowanie bilansowej ekspozycji kredytowej przez klienta na drodze postępowania sądowego,
- wniosek Grupy o wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec klienta,
- nieznanne miejsca pobytu i nieujawniony majątek klienta,
- obniżenie przez uznaną i powszechnie akceptowaną zewnętrzną instytucję oceny wiarygodności kredytowej (agencję ratingową) ratingu ,
- w makrootoczeniu wystąpiły sygnały mogące mieć negatywny wpływ na ryzyko działalności klienta,
- wystąpiły negatywne wiadomości medialne na temat klienta, inne sygnały, zmiany mogące mieć negatywny wpływ na ryzyko działalności klienta,
- istotna zmiana wartości lub jakości kluczowych zabezpieczeń,
- spadek obrotów przechodzących przez rachunki w Grupie,
- dla klientów, którzy zaliczani są do klasy aktywów Instytucje Finansowej - utrata licencji,
- dla klientów, którzy zaliczani są do klasy aktywów rządy i banki centralne – moratorium płatnicze.

Uszczegółowienie przesłanek utraty wartości zostało zawarte w instrukcjach wewnętrznych Grupy.

Proces identyfikacji przesłanek utraty wartości dla portfela korporacyjnego wspierany jest przez funkcjonujący w Grupie system wczesnego ostrzegania.

Ocena utraty wartości aktywów finansowych odbywa się w ramach procesu analizy indywidualnej oraz analizy grupowej. Analizie indywidualnej podlegają aktywa indywidualnie znaczące określone według kryteriów segmentacji klientów przyjętych przez Grupę oraz wielkości zaangażowania wobec klienta.

Analiza grupowa obejmuje natomiast poniższe typy ekspozycji:

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- ekspozycje bez zidentyfikowanych przesłanek utraty wartości – ekspozycje poddawane są analizie grupowej pod kątem oszacowania odpisu na poniesione, lecz jeszcze niezidentyfikowane straty (model IBNR);
- ekspozycje ze zidentyfikowanymi przesłankami utraty wartości indywidualnie nieistotne;
- ekspozycje, dla których w wyniku analizy indywidualnej nie stwierdzono utraty wartości.

2.9.1. Aktywa wyceniane według zamortyzowanego kosztu

Jeżeli istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości pożyczek i należności lub aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności wycenianych według zamortyzowanego kosztu, kwota odpisu aktualizującego jest równa różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów, a wartością bieżącą szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem nieponiesionych przyszłych strat kredytowych). Do dyskontowania oczekiwanych przepływów pieniężnych wykorzystywana jest co do zasady pierwotna efektywna stopa procentowa kontraktu.

Kalkulacja bieżącej wartości szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych dotyczących zabezpieczonego składnika aktywów finansowych uwzględnia przepływy pieniężne wynikające z przyjętego zabezpieczenia pomniejszone o koszty jego nabycia i sprzedaży, niezależnie od tego, czy zajęcie jest prawdopodobne czy nie.

Po przeprowadzeniu kalkulacji i ustaleniu wysokości odpisu wartość bilansowa składnika aktywów zostaje zmniejszona poprzez odpis aktualizujący, a kwota odpisu obciąża rachunek zysków i strat.

Odpisy z tytułu utraty wartości ewidencjonowane są na odrębnych kontach księgowych. Dla celów bilansowych i ustalenia bieżącej wartości księgowej danego składnika aktywów finansowych są one prezentowane łącznie ze składnikami aktywów finansowych, w przypadku których nastąpiła utrata wartości.

Jeżeli w następnym okresie wysokość odpisu z tytułu utraty wartości zmniejszy się, a zmniejszenie to można w obiektywny sposób powiązać ze zdarzeniem następującym po ujęciu odpisu z tytułu utraty wartości (np. z poprawą oceny zdolności kredytowej dłużnika), to uprzednio ujęty odpis jest odwracany, a skutki odwrócenia rozpoznawane są w rachunku zysków i strat. Wartość bilansowa składnika aktywów ustalona w wyniku odwrócenia odpisu z tytułu utraty wartości nie może być wyższa niż wartość, która zostałaby określona według zamortyzowanego kosztu w przypadku, gdyby odpis z tytułu utraty wartości nie został rozpoznany.

Należności nieściągalne, przedawnione lub te, w przypadku których jednostka Dominująca podjęła decyzję o zaniechaniu windykacji są spisywane w ciężar odpisów na utratę wartości. W przypadku odzyskania uprzednio spisanej kwoty, jej wysokość jest wykazywana w rachunku zysków i strat w pozostałych przychodach operacyjnych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.9.1.1. Ekspozycje podlegające analizie indywidualnej

a) Ekspozycje niedetaliczne

Przesłanki utraty wartości ekspozycji indywidualnie istotnych identyfikowane są w ramach standardowego procesu monitorowania portfela kredytowego w zakresie sytuacji finansowej klienta oraz w ramach procesów restrukturyzacji ekspozycji kredytowych wynikających z trudności finansowych klienta.

W przypadku identyfikacji przesłanek utraty wartości kalkulacja odpisów aktualizujących metodą indywidualną polega na porównaniu wartości bilansowej analizowanego zaangażowania kredytowego z wartością oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych do wartości bieżącej pierwotną efektywną stopą procentową kontraktu.

Metoda szacowania przyszłych przepływów pieniężnych oparta jest na określeniu wielkości oczekiwanych przepływów środków pieniężnych wynikających z:

- dobrowolnej spłaty kredytobiorcy,
- realizacji zabezpieczeń.

Odzysk wyznaczany jest w sposób ekspercki w ramach zdefiniowanych przez Grupę scenariuszy procesu windykacji oraz założeń związanych z wynikami oceny sytuacji finansowej kredytobiorcy.

W przypadku, gdy łączna zdyskontowana wartość oczekiwanych przepływów pieniężnych z dobrowolnych spłat klienta oraz odzysków z zabezpieczeń jest niższa niż wartość bilansowa ekspozycji kredytowej, wówczas zostaje rozpoznana utrata wartości i zaksięgowany odpis aktualizujący.

Jeżeli w wyniku analizy indywidualnej Grupa stwierdzi, że nie wystąpiły obiektywne przesłanki utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych lub przesłanki wystąpiły, jednak w wyniku analizy indywidualnej nie stwierdzono utraty wartości, to włącza ten składnik do grupy aktywów finansowych ocenianych grupowo pod kątem utraty wartości. Aktywa oceniane indywidualnie pod kątem utraty wartości, dla których utrata wartości została rozpoznana nie są włączane do oceny grupowej.

b) Ekspozycje detaliczne

Identyfikacja przesłanek utraty wartości ekspozycji indywidualnie istotnych dokonywana jest na poziomie klienta w toku cyklicznie przeprowadzanej analizy dotyczącej tych zaangażowań.

W przypadku identyfikacji przesłanek utraty wartości odpis aktualizujący wyznaczany jest poprzez porównanie wartości bilansowej analizowanego zaangażowania kredytowego z wartością oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych do wartości bieżącej pierwotną efektywną stopą procentową kontraktu.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Przyszłe przepływy pieniężne z ekspozycji zabezpieczonych ustalane są w oparciu o oczekiwane odzyski z zabezpieczeń. W przypadku ekspozycji niezabezpieczonych brane są pod uwagę szacowane odzyski z ekspozycji.

Utrata wartości zostaje rozpoznana, a odpis aktualizujący zaksięgowany, gdy łączna zdyskontowana wartość oczekiwanych przepływów pieniężnych jest niższa niż wartość bilansowa ekspozycji kredytowej.

Jeżeli przesłanka utraty wartości ekspozycji indywidualnie istotnej nie została rozpoznana, to jest ona włączana do grupy aktywów finansowych ocenianych grupowo pod kątem utraty wartości.

2.9.1.2. Ekspozycje podlegające analizie grupowej

W podejściu grupowym identyfikowane są grupy aktywów finansowych o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego, które następnie zbiorczo oceniane są pod kątem utraty wartości.

Podział aktywów finansowych na grupy o podobnych cechach ryzyka kredytowego jest przeprowadzany według stosowanego przez Grupę systemu segmentacji uwzględniającego: rodzaj produktu, typ klienta, przeterminowanie należności i inne istotne czynniki. Cechy te mają wpływ na oszacowanie przyszłych przepływów pieniężnych dla określonych grup aktywów, ponieważ wskazują na możliwości spłaty przez dłużników całości ich zobowiązań zgodnie z warunkami umów dotyczących ocenianych aktywów.

Grupa stosuje odrębne modele grupowe dla oceny utraty wartości grup ekspozycji bez zidentyfikowanych przesłanek utraty wartości oraz ze zidentyfikowanymi przesłankami utraty wartości:

a) ekspozycje bez zidentyfikowanych przesłanek utraty wartości (IBNR)

W przypadku podejścia grupowego stosowanego do ekspozycji bez zidentyfikowanych przesłanek utraty wartości kwota utraty wartości jest wyznaczona z wykorzystaniem parametrów: PD (prawdopodobieństwa niewywiązania się dłużnika ze spłaty zobowiązań) oraz LGD (współczynnika straty z tytułu niewywiązania się ze zobowiązań). W przypadku ekspozycji wobec przedsiębiorstw zamiast parametru PD stosuje się HDR (historyczne wskaźniki odzwierciedlające odsetek zdarzeń niewywiązania się z zobowiązań w danym okresie czasu).

Parametr PD/HDR estymowany jest metodami statystycznymi w oparciu o obserwowany historycznie (z uwzględnieniem najnowszych obserwacji) odsetek kredytów z utratą wartości dla grup o podobnych cechach ryzyka kredytowego. Dla poszczególnych grup parametr PD jest kalkulowany w horyzoncie czasowym odpowiadającym właściwemu dla danej grupy okresowi ujawnienia strat (LIP).

W celu odzwierciedlenia wysokości straty w momencie zidentyfikowania utraty wartości, Grupa wyznacza dla poszczególnych grup ekspozycji parametr LGD.

Poniżej przedstawione są najważniejsze informacje na temat kluczowych założeń i sposobu wyznaczania przez Grupę parametrów PD, LIP oraz LGD:

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- parametr PD oraz LIP – ekspozycje detaliczne:

Do estymacji parametru PD wykorzystywana jest najnowsza, dostępna na moment estymacji historia. PD szacowane jest jako średnia z 6-ciu wskaźników wyrażających odsetek ekspozycji, dla których w ciągu okresu odpowiadającemu LIP od daty obserwacji pojawia się przesłanka utraty wartości (średnia ta jest ważona liczbą ekspozycji z daty obserwacji). Parametry PD aktualizowane są z częstotliwością miesięczną.

Parametr LIP dla kredytów detalicznych, przeterminowanych bez utraty wartości został wyznaczony jako średni czas od momentu wystąpienia przeterminowania do wejścia dłużnika w stan utraty wartości. Dla pozostałych kredytów detalicznych, został wyznaczony w oparciu o przeprowadzone analizy ukierunkowane na określenie momentu wystąpienia zdarzenia, w następstwie którego stwierdzono wejście dłużnika w stan utraty wartości. Na 31 grudnia 2016 przyjęty LIP wynosił odpowiednio 9 miesięcy dla portfela kredytów mieszkaniowych oraz 6 miesięcy dla pozostałych kredytów detalicznych.

- parametr PD/HDR oraz LIP – ekspozycje niedetaliczne:

Parametr HDR/PD wykorzystywany w procesie kalkulacji odpisów przypisywany jest na podstawie oceny wiarygodności kredytowej nadanej klientowi w procesie kredytowym. Ocena wiarygodności kredytowej wynika ze skali ratingowej zdefiniowanej w ramach danego systemu/modelu ratingowego, aktualizacja oceny ratingowej odbywa się co kwartał. Parametry HDR/PD przypisane do poszczególnych klas ratingowych aktualizowane są z częstotliwością roczną.

Parametr LIP dla ekspozycji niedetalicznych wynosi 9 miesięcy i uwzględnia okres od wystąpienia zdarzenia powodującego stratę do nadania statusu utraty wartości. Przy jej wyznaczeniu wzięto pod uwagę funkcjonujące procesy związane z monitorowaniem ekspozycji kredytowych klientów niedetalicznych (częstotliwość weryfikacji i raportowania), jak również analizy indywidualne przeprowadzone na próbie danych dotyczące identyfikacji rzeczywistego momentu wystąpienia zdarzenia.

Dla ekspozycji wobec przedsiębiorstw oraz instytucji finansowych Jednostka Dominująca wyznacza parametr HDR w oparciu o wyniki estymacji statystycznej.

Dla pozostałych ekspozycji niedetalicznych, w tym wobec projektów inwestycyjnych, zakładów ubezpieczeń, jednostek sektora publicznego, z uwagi na to, że brak jest reprezentatywnej próby klientów z rozpoznaną utratą wartości identyfikowanych historycznie, parametr PD wyznaczany jest w oparciu o założenia wewnętrznych systemów ratingowych oraz oczekiwań ekspertów dotyczące poziomu oczekiwanej szkodowości.

- parametr LGD – ekspozycje detaliczne:

Podejście do przypisywania parametru LGD różni się w podziale na ekspozycje zabezpieczone i niezabezpieczone. Parametr LGD dla ekspozycji zabezpieczonych ma na celu odzwierciedlić stratę na

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

skutek nieodzyskania pełnej wartości zabezpieczenia. Dla ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie parametr LGD wyznaczany jest w oparciu o historycznie obserwowane stopy odzysków (RR; recovery rate) na podstawie rzeczywistych danych z procesu sprzedaży zabezpieczeń (bezpośrednio od komorników lub od zewnętrznych agencji pośrednictwa w obrocie nieruchomościami) odnoszonych do ostatniej wykorzystywanej przez Jednostkę Dominującą (przed datą sprzedaży) wyceny zabezpieczenia.

W przypadku ekspozycji niezabezpieczonych LGD kalkulowane jest na podstawie historycznie obserwowanych odzysków pomniejszonych o koszty, jakie ponosi Jednostka Dominująca w celu odzyskania swoich należności, uwzględniając odsetek klientów, którzy w okresie 12 miesięcy od rozpoznania utraty wartości uregulowali zaległość wobec Jednostki Dominującej. Estymacja przeprowadzona jest na portfelu rachunków, dla których Jednostka Dominująca rozpoznała utratę wartości, przy czym kryterium wyodrębniania jednorodnych grup klientów jest ustanowione na poziomie portfela produktowego oraz liczby miesięcy od momentu zidentyfikowania utraty wartości danego rachunku. Zatem dla danego segmentu produktowego parametr LGD przyjmuje formę krzywej, która rośnie wraz z upływem czasu od momentu zidentyfikowania utraty wartości. Dla portfela ekspozycji bez utraty wartości przypisywany jest parametr agregujący informację o odzyskach występujących na całej przestrzeni założonego okresu odzysku. Ponadto, odzyski są korygowane o historycznie obserwowane wyniki transakcji sprzedaży portfeli należności z utratą wartości oraz cen uzyskanych przez Jednostkę Dominującą z tych sprzedaży.

- parametr LGD – ekspozycje niedetaliczne:

Parametr LGD przypisywany jest na poziomie pojedynczej ekspozycji kredytowej w oparciu o informacje dotyczące wartości i kategorii zabezpieczenia dostarczonego przez klienta. Na podstawie informacji o kategorii zabezpieczenia przypisywany jest parametr odzwierciedlający oczekiwane przepływy z realizacji zabezpieczenia oraz średni czas, w jakim oczekiwane są odzyski. Wspomniane wyżej parametry wyznaczane są ekspercko. W zależności od poziomu zabezpieczenia indywidualnej ekspozycji, Grupa jako źródło odzysku identyfikuje w części zabezpieczonej przepływy z tytułu zabezpieczeń oraz dobrowolne spłaty klienta. W przypadku spłat ze źródeł innych niż realizacja zabezpieczeń, założenia dotyczące oczekiwanego poziomu odzysku oraz czasu, w którym zostanie zrealizowany wyznaczane są w sposób ekspercki. Efektywna wartość parametru LGD przypisana do kontraktu uwzględnia zarówno odzyski z zabezpieczeń, jak i przepływy z innych źródeł, jak również koszt pieniądza w czasie.

b) Ekspozycje ze zidentyfikowanymi przesłankami utraty wartości

W odniesieniu do ekspozycji, dla których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości, kwota utraty wartości jest wyznaczana metodą grupową w oparciu o oczekiwaną zdyskontowaną kwotę przyszłych przepływów pieniężnych wyznaczaną na podstawie historycznych parametrów strat lub odzysków.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Podejście do wyliczania odpisu z tytułu utraty wartości różni się w podziale na ekspozycje zabezpieczone i niezabezpieczone. W przypadku ekspozycji zabezpieczonych odpis wyznaczany jest jako różnica pomiędzy wartością bilansową ekspozycji i zdyskontowaną wartością oczekiwanych odzysków z zabezpieczeń (uwzględniając średni czas oraz stopę odzysku charakterystyczną dla danego typu zabezpieczenia, wyznaczone w sposób ekspercki). Dodatkowo brane jest pod uwagę prawdopodobieństwo powrotu do regularnej obsługi zadłużenia oraz prawdopodobieństwo ponownego przejścia do kategorii z utratą wartości po odnotowaniu „uzdrowienia”.

W przypadku ekspozycji niezabezpieczonych, założenia dotyczące kalkulacji parametru LGD określone zostały w części dedykowanej opisowi modelu IBNR, przy czym dla ekspozycji z utratą wartości estymowana wartość parametru LGD przypisywana jest z tej części krzywej LGD, która odpowiada indywidualnej dla danego rachunku informacji o liczbie miesięcy od zidentyfikowania utraty wartości.

c) Ekspozycje ze zidentyfikowanymi przestankami, bez rozpoznanej utraty wartości

Ekspozycje niedetaliczne ze zidentyfikowanymi przestankami utraty wartości, dla których na moment szacowania odpisów utrata wartości nie została rozpoznana, poddawane są analizie grupowej. Podstawę wyznaczenia odpisu tych ekspozycji stanowi wskaźnik pokrycia odpisem indywidualnym w kolejnych okresach po rozpoznaniu przestanki utraty wartości.

Kalkulacja odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości weryfikowana jest w ramach procesu zarządzania ryzykiem modeli, w związku z tym, że stosowane przez Grupę modele kalkulacji odpisów oraz estymacji parametrów ryzyka są obarczone ryzykiem jakości danych i założeń metodologicznym oraz administrowania. W ramach procesu zarządzania ryzykiem modeli przeprowadzana jest ocena jakości procesu administrowania modelami oraz weryfikacja historyczna przyjętych parametrów, która ma na celu zminimalizowanie ryzyka przyjęcia błędnych parametrów. Proces zarządzania ryzykiem modeli nadzorowany jest przez Komitet Walidacji Modeli.

2.9.2. Utrata wartości aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży

Jeśli zmniejszenie wartości godziwej aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży ujmowane było w kapitale własnym i występują obiektywne przestanki utraty wartości tego składnika aktywów, to skumulowane straty ujęte dotychczas bezpośrednio w kapitale własnym są przenoszone z kapitału i ujmowane w rachunku zysków i strat, nawet jeśli składnik aktywów finansowych nie został wyłączony ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej Grupy.

Kwota skumulowanych strat, która zostaje przeniesiona z kapitału własnego do skonsolidowanego rachunku zysków i strat stanowi różnicę pomiędzy kosztem nabycia (pomniejszonym o wszelkie spłaty kapitału i amortyzację) i bieżącą wartością godziwą (pomniejszoną o wszelkie odpisy z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów uprzednio ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

W przypadku wystąpienia utraty wartości aktywa finansowego klasyfikowanego jako dostępne do sprzedaży, dla którego wcześniej ujęto w kapitałach własnych zwwyżki z przeszacowania do wartości godziwej, wartość odpisu z tytułu utraty wartości najpierw pomniejsza kapitał własny, a następnie – jeżeli kwota uprzednio ujętych zwwyżek jest niewystarczająca na pokrycie utraty wartości – różnicę odnosi się do skonsolidowanego rachunku zysków i strat w pozycji „Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

Odniesionych do skonsolidowanego rachunku zysków i strat odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych zaliczanych do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży nie odwraca się.

W przypadku instrumentów dłużnych, jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączy ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w skonsolidowanym rachunku zysków i strat, to odpis z tytułu utraty wartości należy odwrócić, a kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

2.10. Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu

Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie i po określonej umownej cenie.

Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu (sell buy back, repo) na moment zawarcia ujmuje się w „Zobowiązaniach wobec banków” lub „Zobowiązaniach wobec klientów”, w zależności od kontrahenta transakcji.

Transakcje zakupu papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odsprzedaży (buy sell back, reverse repo) prezentowane są w aktywach: jako „Należności od banków” lub „Kredyty i pożyczki udzielone klientom”, w zależności od kontrahenta transakcji.

Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu wyceniane są analogicznie do pozostałych pozycji prezentowanych w danej grupie aktywów lub pasywów. Różnica między ceną sprzedaży i odkupu jest traktowana odpowiednio jako koszt/przychód odsetkowy i rozliczana w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Grupa dokonuje oceny, w jakim stopniu ryzyko i korzyści związane z aktywem pozostają w Grupie. Papiery wartościowe będące składnikiem transakcji z przyrzeczeniem odkupu nie są wyłączone ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej i podlegają wycenie według zasad określonych dla poszczególnych portfeli papierów wartościowych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.11. Pochodne instrumenty finansowe

2.11.1. Ujęcie i wycena

Instrumenty pochodne klasyfikowane są jako instrumenty przeznaczone do obrotu i prezentowane w odrębnej pozycji skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, po stronie aktywów bądź pasywów. Instrumenty pochodne wyceniane są w wartości godziwej, bez uwzględniania kosztów transakcji, które będą poniesione przy ich sprzedaży. Instrument pochodny jest aktywem, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia, a zobowiązaniem – gdy jego wartość godziwa jest ujemna.

Najlepszą podstawą do wyznaczenia wartości godziwej instrumentu finansowego przy początkowym ujęciu jest cena transakcyjna (tj. wartość godziwa uiszczonej lub otrzymanej zapłaty). W pozostałych przypadkach jest to wartość godziwa określona na podstawie modelu wyceny, bazującego na danych pozyskanych z aktywnego rynku. Wykorzystywane przez Grupę techniki bazują między innymi na modelach zdyskontowanych przepływów pieniężnych, krzywych dochodowości oraz uznanych modelach wyceny opcji.

Zmiany wartości godziwej ujmowane są w rachunku zysków i strat – wartość tę zalicza się do wyniku z tytułu instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej (za wyjątkiem odmiennego sposobu ujęcia w przypadku stosowania rachunkowości zabezpieczeń – por. nota 2.11.3. skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Kwoty bazowe transakcji pochodnych wykazane są jako pozycje pozabilansowe od dnia zawarcia transakcji przez cały okres ich trwania.

2.11.2. Wbudowane instrumenty pochodne

Wbudowane instrumenty pochodne są składnikiem instrumentu złożonego zawierającego również umowę zasadniczą niebędącą instrumentem pochodnym, która sprawia, iż część przepływów pieniężnych wynikających z instrumentu łącznego zmienia się w sposób podobny do przepływów wynikających z samodzielnie występującego instrumentu pochodnego, np. w oparciu o stopę procentową, kurs walutowy, indeks kredytowy lub indeks cen, cenę instrumentu finansowego, rating kredytowy lub inną zmienną – pod warunkiem, że zmienna ta nie jest specyficzna dla żadnej ze stron kontraktu.

Oceny czy dana umowa zawiera wbudowany instrument pochodny dokonuje się na moment przystąpienia do umowy. Ponowna ocena jest dokonywana jedynie wtedy, gdy nastąpią zmiany w umowie istotnie wpływające na wynikające z niej przepływy pieniężne.

Instrument pochodny wykazywany jest odrębnie, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- złożony instrument nie jest wyceniany w wartości godziwej, ze skutkiem odnoszonym do rachunku zysków i strat,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- charakter ekonomiczny wbudowanego instrumentu oraz ryzyka z nim związane nie są ściśle powiązane z charakterem ekonomicznym umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi,
- odrębny instrument, którego charakterystyka odpowiadałaby cechom wbudowanego instrumentu pochodnego, spełniałby definicję instrumentu pochodnego.

Wydzielone instrumenty wbudowane są wyceniane na zasadach obowiązujących dla instrumentów pochodnych, natomiast umowa zasadnicza – zasad rachunkowości mających zastosowanie do konkretnych umów.

Wycena prezentowana jest w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Zmiany w wycenie do wartości godziwej wydzielonych wbudowanych instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany”.

Grupa zalicza do tej kategorii instrumenty wbudowane w lokaty strukturyzowane.

2.11.3. Rachunkowość zabezpieczeń

Grupa może wykorzystywać pochodne instrumenty finansowe w celu zabezpieczenia przed ryzykiem walutowym oraz ryzykiem stóp procentowych wynikającymi z działalności operacyjnej, finansowej i inwestycyjnej. W tym celu Grupa posługuje się relacjami zabezpieczającymi wartość godziwą (fair value hedge) i relacjami zabezpieczającymi przepływy pieniężne (cash flow hedge).

2.11.3.1. Kryteria

Rachunkowość zabezpieczeń stosowana jest przez Grupę, gdy spełnione są wszystkie poniższe warunki:

- w momencie ustanowienia zabezpieczenia formalnie wyznaczono i udokumentowano powiązanie zabezpieczające, jak również zdefiniowano cel zarządzania ryzykiem przez jednostkę oraz strategię ustanawiania zabezpieczeń. Dokumentacja zawiera identyfikację instrumentu zabezpieczającego, pozycji lub transakcji zabezpieczanej, charakter zabezpieczanego ryzyka, a także sposób, w jaki jednostka będzie oceniała efektywność instrumentu zabezpieczającego w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub zmian przepływów pieniężnych pozycji zabezpieczanej związanych z zabezpieczanym ryzykiem,
- oczekuje się, że zabezpieczenie będzie wysoce efektywne w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub przepływów pieniężnych wynikających z zabezpieczanego ryzyka, zgodnie z udokumentowaną pierwotnie strategią zarządzania ryzykiem, dotyczącą tego konkretnego powiązania zabezpieczającego,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- w przypadku zabezpieczeń przepływów pieniężnych planowana transakcja będąca przedmiotem zabezpieczenia jest wysoce prawdopodobna oraz będzie stanowić ekspozycję narażoną na zmiany przepływów pieniężnych, co w rezultacie będzie miało wpływ na rachunek zysków i strat,
- efektywność zabezpieczenia można wiarygodnie ocenić, tj. wartość godziwa lub przepływy pieniężne związane z pozycją zabezpieczaną wynikające z zabezpieczanego ryzyka oraz wartość godziwa instrumentu zabezpieczającego mogą być wiarygodnie wycenione,
- zabezpieczenie jest na bieżąco oceniane i stwierdza się jego wysoką efektywność we wszystkich okresach sprawozdawczych, na które zabezpieczenie zostało ustanowione.

Grupa wyznacza pewne instrumenty pochodne jako zabezpieczające wartość godziwą lub zabezpieczające przepływy pieniężne. W momencie ustanowienia zabezpieczenia formalnie wyznacza się i dokumentuje powiązanie zabezpieczające, jak również cel zarządzania ryzykiem w Grupie oraz strategię ustanowienia zabezpieczenia. Dokumentacja zawiera identyfikację instrumentu zabezpieczającego, zabezpieczanej pozycji lub transakcji oraz charakter zabezpieczanego ryzyka. Grupa dokumentuje również w momencie ustanowienia zabezpieczenia i na bieżąco ocenę efektywności instrumentu zabezpieczającego w kompensowaniu zagrożenia zmianami wartości godziwej pozycji zabezpieczanej.

2.11.3.2. Zabezpieczenie wartości godziwej

Zabezpieczenie wartości godziwej jest to zabezpieczenie przed zagrożeniem zmianami wartości godziwej ujętego składnika aktywów lub zobowiązania bądź uprawdopodobnionego przyszłego zobowiązania, albo wyodrębnionej części takiego składnika aktywów, zobowiązania lub uprawdopodobnionego przyszłego zobowiązania, które przypisać można konkretnemu rodzajowi ryzyka i które może wpływać na rachunek zysków i strat.

Zyski lub straty wynikające z przeszacowania instrumentu zabezpieczającego do wartości godziwej (dla pochodnego instrumentu zabezpieczającego) lub komponent walutowy jego wartości bilansowej (dla instrumentów finansowych innych niż instrumenty pochodne) wykazuje się skonsolidowanym w rachunku zysków i strat.

W przypadku pozycji zabezpieczanej, którą w innych okolicznościach wycenia się według zamortyzowanego kosztu, zyski lub straty związane z pozycją zabezpieczaną, wynikające z zabezpieczanego ryzyka, korygują wartość bilansową zabezpieczanej pozycji i są ujmowane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

W przypadku pozycji zabezpieczanej, którą są aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, zyski lub straty wynikające z zabezpieczanego ryzyka są ujmowane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Różnica pomiędzy zmianą wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego a zmianą wartości godziwej instrumentu zabezpieczanego, stanowiąca wynik nieefektywności relacji zabezpieczającej ujmowana jest

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany”.

2.11.3.3. Zabezpieczenie przepływów pieniężnych

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych jest to zabezpieczenie przed zagrożeniem zmiennością przepływów pieniężnych, które przypisać można konkretnemu rodzajowi ryzyka związanemu z ujętym składnikiem aktywów lub zobowiązaniem lub z wysoce prawdopodobną planowaną transakcją i które mogłyby wpływać na skonsolidowany rachunek zysków i strat.

Zmiany wartości godziwej pochodnego instrumentu zabezpieczającego wyznaczonego jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych w części stanowiącej efektywną część zabezpieczenia ujmowane są bezpośrednio w skonsolidowanych pozostałych dochodach całkowitych. Kwoty odniesione bezpośrednio na skonsolidowane pozostałe dochody całkowite przenoszone są do skonsolidowanego rachunku zysków i strat w tym samym okresie lub okresach, w których zabezpieczana planowana transakcja wywiera wpływ na skonsolidowany rachunek zysków i strat. Część nieefektywną zabezpieczenia ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany”.

2.11.3.4. Zaprzestanie stosowania rachunkowości zabezpieczeń

Grupa zaprzestaje stosowania zasad rachunkowości zabezpieczeń, gdy:

- instrument zabezpieczający wygasa, zostaje sprzedany, rozwiązany lub wykonany – w takim przypadku skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym przepływy pieniężne odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych, aż do momentu zajścia planowanej transakcji,
- zabezpieczenie przestaje spełniać kryteria rachunkowości zabezpieczeń – w takim przypadku skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym przepływy pieniężne odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych, aż do momentu zajścia planowanej transakcji,
- zaprzestano oczekiwać realizacji planowanej transakcji (w przypadku zabezpieczenia przepływów pieniężnych) – w takim przypadku wszystkie skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się w rachunku zysków i strat,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- Grupa unieważnia powiązanie zabezpieczające – w takim przypadku wszystkie skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się w rachunku zysków i strat (chyba że zabezpieczenie przepływów pieniężnych dotyczyło realizacji planowanej transakcji – wtedy skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych, aż do momentu zajścia planowanej transakcji lub do momentu gdy zaprzestano oczekiwać realizacji planowanej transakcji, kiedy to reklasyfikuje się je do rachunku zysków i strat).

Za wygaśnięcie lub rozwiązanie instrumentu zabezpieczającego nie uważa się zastąpienia jednego instrumentu zabezpieczającego drugim lub przedłużenia terminu ważności danego instrumentu zabezpieczającego, jeśli takie zastąpienie lub przedłużenie terminu stanowi część udokumentowanej strategii zabezpieczania przyjętej przez jednostkę.

2.12. Zobowiązania finansowe

Zobowiązania finansowe są klasyfikowane do kategorii: zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy oraz pozostałe zobowiązania finansowe.

Grupa decyduje o klasyfikacji zobowiązania finansowego w momencie jego początkowego ujęcia.

Do kategorii zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy zaliczane są pochodne instrumenty finansowe. Pochodne instrumenty finansowe wyceniane są do wartości godziwej poprzez wynik finansowy (chyba że są wyznaczonymi i efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi; por. nota 2.11.3. skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Do kategorii pozostałych zobowiązań finansowych klasyfikowane są zobowiązania inne niż wycenianie w wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszonym do wyniku finansowego, obejmujące głównie zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych, klientów oraz zobowiązania podporządkowane. W momencie początkowego ujęcia taki składnik zobowiązań finansowych wycenia się w wartości godziwej, która jest powiększana lub pomniejszana o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do emisji składnika zobowiązania finansowego.

Po początkowym ujęciu pozostałe zobowiązania finansowe wyceniane są według zamortyzowanego kosztu przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.13. Zobowiązania warunkowe

W ramach działalności operacyjnej Grupa zawiera transakcje, które w momencie ich zawarcia nie są ujmowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa lub zobowiązania, lecz powodują powstanie zobowiązań warunkowych. Zobowiązanie warunkowe jest:

- możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub niewystąpienia jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli Grupy, lub
- obecnym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej, ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków pieniężnych lub innych aktywów w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można oszacować w sposób wiarygodny.

Główne zobowiązania pozabilansowe Grupy to przyznane linie kredytowe, a także udzielone gwarancje finansowe, które wymagają od wystawcy dokonania wyspecyfikowanych wypłat pokrywających stratę poniesioną przez posiadacza z powodu niedokonania przez określonego dłużnika płatności w terminie zgodnym z warunkami instrumentu dłużnego. Tego rodzaju gwarancji finansowych Grupa udziela innym bankom, instytucjom finansowym i innym organizacjom w imieniu klientów w celu zabezpieczenia kredytów, linii kredytowych i innych bankowych narzędzi finansowania.

W momencie początkowego ujęcia, gwarancje finansowe wycenia się w wartości godziwej na dzień udzielenia gwarancji. Po początkowym ujęciu zobowiązania Grupy wynikające z takich gwarancji wycenia się według wartości wyższej z: wartości oczekiwanej kwoty wypływu środków oraz początkowej pomniejszonej, w odpowiednich przypadkach o skumulowane odpisy amortyzacyjne.

Na udzielone zobowiązania pozabilansowe obarczone ryzykiem braku wywiązania się zlecniodawcy z warunków umowy tworzone są rezerwy. Rezerwa z tytułu zobowiązań pozabilansowych wyliczana jest w oparciu o ustanowiony limit i możliwą do odzyskania kwotę należności rozumianą jako bieżącą wartość szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych dyskontowanych za pomocą rynkowych stóp procentowych. Przyszłe przepływy dotyczące zobowiązań pozabilansowych oblicza się na podstawie dostępnego limitu oraz terminu odpowiadającego końcowej dacie tego zobowiązania i prawdopodobieństwa wypływu środków z Grupy.

W zobowiązaniach pozabilansowych Grupa prezentuje również gwarancje niefinansowe, np. gwarancje właściwego wykonania kontraktu, gwarancje przetargowe, rękojmie i akredytywy typu „standby” dotyczące poszczególnych transakcji.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.14. Metoda ustalania wartości godziwej i zamortyzowanego kosztu

Grupa decyduje o klasyfikacji składnika aktywów finansowych w momencie jego początkowego ujęcia. W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych wycenia się co do zasady w wartości godziwej. Po początkowym ujęciu Grupa wycenia do wartości godziwej aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy oraz aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Do wyceny instrumentów finansowych w wartości godziwej, dla których istnieje aktywny rynek, wykorzystuje się ceny rynkowe publikowane przez rzetelne i wiarygodne źródła, np. serwis Reuters, Bloomberg, GPW, itp. Instrumenty finansowe wyceniane są względem cen ogłaszanych w wymienionych wyżej serwisach, przyjmując dla aktywów stronę BID. Do wyceny instrumentów finansowych stosowane są:

- ceny zamknięcia rynku dla rynków regulowanych,
- ceny fixingowe dla rynku OTC,
- ceny podawane przez pośredników (Brokerów) dla rynku OTC w przypadku braku cen fixingowych.

W przypadku, gdy nie jest dostępna wiarygodna cena rynkowa instrumentu finansowego, wycena przeprowadzana jest w oparciu o cenę teoretyczną zbudowaną na podstawie modelu krzywej dochodowości. Model krzywej dochodowości oparty jest na notowaniach rynkowych z rynku pieniężnego oraz kontraktów swap dla poszczególnych walut. Model wyceny zawiera elementy korekty o ryzyko kredytowe.

W odniesieniu do kapitałowych instrumentów finansowych, które nie są notowane na aktywnym rynku, Grupa nie dokonuje ich wyceny do wartości godziwej, ponieważ ich wiarygodna wycena nie jest możliwa. Instrumenty te wyceniane są według kosztu nabycia pomniejszonego o odpisy z tytułu utraty wartości.

Po początkowym ujęciu Grupa wycenia według zamortyzowanego kosztu aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności oraz pożyczki i należności.

Metoda zamortyzowanego kosztu jest metodą ustalenia wartości instrumentu finansowego, poprzez ujęcie wartości, w jakiej instrument finansowy został wyceniony w momencie początkowego ujęcia, pomniejszenie jej o spłaty kwoty kapitału, powiększenie lub pomniejszenie o ustaloną z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej skumulowaną amortyzację wszelkich różnic między wartością początkową, a wartością w terminie zapadalności oraz pomniejszenie jej o odpisy z tytułu utraty wartości.

2.15. Wyłączenie instrumentów finansowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej

Składnik aktywów finansowych zostaje usunięty ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych z aktywów finansowych lub gdy Grupa przenosi

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

składnik aktywów finansowych na inny podmiot. Przeniesienie to ma miejsce wtedy, gdy Grupa przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, lub gdy Grupa zatrzymuje umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, ale przyjmuje umowny obowiązek przekazania tych przepływów poza Grupę.

Przenosząc składniki aktywów finansowych Grupa ocenia, w jakim stopniu zachowuje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. W tym przypadku:

- jeżeli Grupa przenosi zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza składnik aktywów finansowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej, i jednocześnie odrębnie rozpoznaje jako aktywa lub zobowiązania wszelkie prawa i obowiązki zachowane przez Grupę lub powstałe podczas tego transferu,
- jeżeli Grupa zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to w dalszym ciągu ujmuje składnik aktywów finansowych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej,
- jeżeli Grupa nie przenosi ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, Grupa ustala, czy zachowała kontrolę nad tym składnikiem aktywów finansowych. W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy do wysokości wynikającej z kontynuowanego zaangażowania, a w przypadku braku kontroli składnik aktywów finansowych jest wyłączany i jednocześnie odrębnie rozpoznawane są jako aktywa lub zobowiązania wszelkie prawa i obowiązki zachowane przez Grupę lub powstałe podczas tego transferu.

Grupa wyłącza ze swojego skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe (lub jego część), gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygaś.

2.16. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne są nieposiadającymi formy fizycznej, ale możliwymi do zidentyfikowania niepieniężnymi składnikami majątkowymi kontrolowanymi przez Grupę, które spowodują w przyszłości wpływ do Grupy korzyści ekonomicznych powiązanych bezpośrednio z tymi aktywami.

Do wartości niematerialnych Grupa zalicza w szczególności:

- licencje na oprogramowanie komputerowe,
- autorskie prawa majątkowe do oprogramowania komputerowego lub innego dzieła,
- koszty zakończonych prac rozwojowych,
- markę,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- bazę relacji z klientami,
- wartość firmy.

Składnik wartości niematerialnych i prawnych Grupy przy początkowym ujęciu wycenia się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. W przypadku oprogramowania komputerowego, jako wartości niematerialnej, cena nabycia lub koszt wytworzenia obejmuje:

- cenę zakupu licencji lub autorskich praw majątkowych, należną dostawcy, pomniejszoną o udzielone rabaty i upusty, a powiększoną o cło i podatek akcyzowy od importu oraz podatek od towarów i usług nie podlegający odliczeniu,
- wszystkie inne dające się bezpośrednio przyporządkować nakłady lub koszty związane z dostosowaniem nabytego oprogramowania do używania lub z jego wytworzeniem we własnym zakresie, zgodnie z przeznaczeniem planowanym przez Grupę, naliczone od dnia nabycia lub od dnia rozpoczęcia wytwarzania do dnia przekazania oprogramowania do używania.

Do bezpośrednich nakładów lub kosztów zalicza się w szczególności:

- koszty konsultacji zewnętrznych,
- koszty uruchomienia i testów sprawdzających działanie programów komputerowych,
- koszty świadczeń pracowniczych pracowników Grupy, w odniesieniu do nabytego lub wytworzonego oprogramowania wskazanego w ramach danego projektu IT, poniesione wyłącznie w związku z jego dostosowaniem do wymogów Grupy lub wytworzeniem we własnym zakresie. Do kosztów tych zalicza się krótkoterminowe świadczenia pracownicze (koszty osobowe) pracowników obejmujące: wynagrodzenia zasadnicze, godziny nadliczbowe, premie, które można odnieść do danego oprogramowania, pozostałe świadczenia pracownicze powiązane z powyższymi.

Koszty związane z bieżącym utrzymaniem wartości niematerialnych odnoszone są do rachunku zysków i strat z chwilą poniesienia. Po początkowym ujęciu składnik wartości niematerialnych wykazuje się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia (koszt historyczny) pomniejszonym o umorzenie i łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości (model ceny nabycia lub kosztu wytworzenia).

Umorzenia dokonuje się przez szacowany okres użyteczności danego składnika aktywów. Zakumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości, wynikają z przeprowadzanych testów na utratę wartości (w przypadku zidentyfikowania istotnych przesłanek utraty wartości podczas okresowych przeglądów wartości niematerialnych).

Nie dokonuje się odpisów amortyzacyjnych składników wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania, podlegają one testom na utratę wartości na każdy dzień sprawozdawczy.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Przełgądu czy w badanym okresie nie wystąpiły przesłanki utraty wartości dokonuje się na każdy dzień sprawozdawczy. Jeśli wystąpiły takie przesłanki, ustalana jest wartość odzyskiwalna tych aktywów. Wartość odzyskiwalna jest wyższą z dwóch wartości: wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży i wartości użytkowej.

Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości jest ujmowany w rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne” w okresie którego dotyczy, jeżeli wartość księgową wartości niematerialnej przekracza jej wartość odzyskiwalną. Odpis ten może ulec odwróceniu, ale tylko do takiego poziomu, aby wartość księgową składnika aktywów nie przekroczyła wartości księgowej, którą miałby ten składnik aktywów (po pomniejszeniu o kwotę amortyzacji), jeżeli nie zostałby ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości.

Zyski lub straty ze sprzedaży wartości niematerialnych prezentowane są odpowiednio jako pozostałe przychody lub koszty operacyjne.

Okresy amortyzacji stosowane co do zasady dla podstawowych kategorii wartości niematerialnych i prawnych wynoszą:

Marka Polbank	nieokreślony okres
Wartość firmy	nieokreślony okres
Relacje klientowskie	wartość związana z kredytami - 10 lat wartość związana z klientami - 5 lat
Oprogramowanie komputerowe	5-15 lat

2.16.1. Koszty zakończonych prac rozwojowych

W obszarze działań informatycznych Grupy koszty związane z:

- etapem prac badawczych prowadzonego przedsięwzięcia IT odnoszone są w koszty bieżące z chwilą poniesienia.
- etapem prac rozwojowych, jeżeli spełnią warunki kwalifikacji, będą ujmowane jako wartości niematerialne, a ich okres amortyzacji równy będzie okresowi ekonomicznej użyteczności aktywowanych prac rozwojowych.

W roku 2016 Grupa nie wytwarzała we własnym zakresie oprogramowania komputerowego na własne potrzeby.

2.16.2. Inne wartości niematerialne

Do wartości niematerialnych zalicza się przede wszystkim:

- zakupione licencje na oprogramowanie komputerowe, które aktywuje się w wysokości ceny nabycia, tj. kosztów poniesionych na zakup i dostosowanie nabytego konkretnego oprogramowania komputerowego do używania zgodnie z wymogami Grupy,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- nabyte autorskie prawa majątkowe do wdrażanego oprogramowania,
- licencje lub autorskie prawa majątkowe do dzieł innych niż oprogramowanie.

Amortyzację wartości niematerialnych nalicza się metodą liniową w celu rozłożenia jego wartości początkowej przez okres użytkowania, który wynosi co do zasady od 5 do 15 lat.

2.17. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe po początkowym ujęciu wykazuje się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia (koszt historyczny) pomniejszonym o umorzenie i łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości (model ceny nabycia lub kosztu wytworzenia).

Umorzenia dokonuje się przez szacowany okres użyteczności danego składnika aktywów. Zakumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości, wynikają z przeprowadzanych testów na utratę wartości (w przypadku zidentyfikowania istotnych przesłanek utraty wartości podczas okresowych przeglądów rzeczowych aktywów trwałych).

Koszt historyczny uwzględnia wydatki bezpośrednio związane z nabyciem i przystosowaniem do używania lub wytworzeniem danych aktywów.

Ulepszenia w obcych środkach trwałych ponoszone są głównie na dostosowanie do potrzeb Grupy wynajmowanych lokali z przeznaczeniem na placówki obsługi klientów.

Późniejsze nakłady uwzględnia się w wartości bilansowej danego składnika rzeczowych aktywów trwałych lub ujmuje jako odrębny składnik tylko wówczas, gdy jest prawdopodobne, że z tytułu tej pozycji nastąpi dodatkowy wpływ korzyści ekonomicznych dla Grupy, które można przyporządkować danemu składnikowi rzeczowych aktywów trwałych, zaś cenę nabycia lub koszt wytworzenia danej pozycji można wiarygodnie zmierzyć.

Wszelkie pozostałe wydatki na naprawę i konserwację odnoszone są do rachunku zysków i strat w okresie, w którym je poniesiono.

Amortyzację składników rzeczowych aktywów trwałych nalicza się metodą liniową w celu rozłożenia ich wartości początkowej, pomniejszonej o wartość końcową, jeżeli występuje i jest istotna, na przestrzeni szacunkowego okresu ich użytkowania.

Okresy amortyzacji stosowane co do zasady dla podstawowych kategorii rzeczowych aktywów trwałych wynoszą:

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Ulepszenia w obcych środkach trwałych (w budynkach lub lokalach)	12 lat lub w okresie trwania umowy najmu, w zależności który okres jest dłuższy
Urządzenia techniczne i maszyny	3 - 10 lat
Składniki zaliczane do grupy "Środków transportu"	10 lat
Komputery	3 - 8 lat
Pozostałe środki trwałe	3 - 12 lat

Przyjęte okresy użytkowania weryfikowane są co najmniej raz w roku.

Przeładow, czy w badanym okresie nie wystąpiły przesłanki utraty wartości środków trwałych dokonuje się na każdy dzień sprawozdawczy. Jeśli wystąpiły takie przesłanki, ustalana jest wartość odzyskiwalna tych aktywów. Wartość odzyskiwalna jest wyższą z dwóch wartości: wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży i wartości użytkowej.

Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości jest ujmowany w rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne” w okresie, którego dotyczy, jeżeli wartość księgową składnika aktywów przekracza jego wartość odzyskiwalną. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości może być odwrócony, ale tylko do takiego poziomu, aby wartość księgową aktywów nie przekroczyła wartości księgowej, którą miałby ten składnik aktywów (po pomniejszeniu o kwotę amortyzacji), jeżeli nie zostałby ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości.

Zyski lub straty ze sprzedaży środków trwałych prezentowane są odpowiednio jako pozostałe przychody lub koszty operacyjne.

2.18. Leasing

Grupa jako leasingobiorca

Grupa jest stroną umów leasingowych, na podstawie których przyjmuje do odpłatnego użytkowania środki trwałe na uzgodniony okres. Podstawą klasyfikacji umów leasingowych przez Grupę jest zakres, w jakim ryzyko i korzyści z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy.

Umowy leasingowe, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i korzyści wynikających z tytułu posiadania aktywów na leasingobiorcę, klasyfikowane są jako umowy leasingu finansowego.

Przedmiot leasingu finansowego jest ujmowany w aktywach Grupy jako środek trwały w kwocie równej mniejszej z: wartości godziwej przedmiotu leasingu lub wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu. Jednocześnie Grupa rozpoznaje zobowiązanie w tej wartości.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Opłaty leasingowe są dzielone między zmniejszenie salda zobowiązania (w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek leasingowych od pozostałego do spłaty zobowiązania) i koszty opłat leasingowych. Koszty z tytułu leasingu finansowego ujmowane są bezpośrednio w rachunku zysków i strat. Aktywa trwałe będące przedmiotem umowy leasingu finansowego są amortyzowane w sposób określony dla własnych środków trwałych. Jeżeli brak jest uzasadnionej pewności, iż po zakończeniu umowy leasingu finansowego, nastąpi przeniesienie własności przedmiotu leasingu, aktywa amortyzuje się przez okres krótszy z: okres wynikający z umowy leasingowej lub szacowany okres użyteczności ekonomicznej aktywa.

Umowy leasingowe, na mocy których nie następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków z tytułu posiadania przedmiotu leasingu, klasyfikowane są jako umowy leasingu operacyjnego.

Całość opłat z tytułu leasingu operacyjnego (w tym raty leasingowe) jest ujmowana jako koszty w skonsolidowanym rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Grupa jako leasingodawca

Umowy leasingowe, zgodnie z którymi Grupa zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie pożytki wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, zaliczane są do umów leasingu operacyjnego. Początkowe koszty bezpośrednie poniesione w toku negocjowania umów leasingu operacyjnego dodaje się do wartości bilansowej środka stanowiącego przedmiot leasingu i ujmuje przez okres trwania leasingu na tej samej podstawie, co przychody z tytułu wynajmu. Warunkowe opłaty leasingowe są ujmowane jako przychód w okresie, w którym staną się należne.

Umowy leasingowe, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów na leasingobiorcę, klasyfikowane są jako umowy leasingu finansowego. W przypadku leasingu finansowego przedmiot leasingu przestaje być ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej, natomiast w pozycji aktywów należności z tytułu leasingu oraz kredyty i pożyczki udzielone klientom ujmowana jest wartość należności w kwocie równej inwestycji leasingowej netto. Inwestycja leasingowa netto to inwestycja leasingowa brutto zdyskontowana stopą procentową leasingu. Przychody leasingowe ujmuje się przez okres trwania leasingu finansowego metodą inwestycji netto (przed opodatkowaniem). Są one wykazane jako przychody z tytułu odsetek.

2.19. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

Do środków pieniężnych oraz ich ekwiwalentów na potrzeby sprawozdania z przepływów środków pieniężnych zaliczane są płynne aktywa krótkoterminowe (do 3 miesięcy od daty sprawozdawczej), które nie są narażone na ryzyko istotnej zmiany wartości, takie jak:

- kasa i środki w Banku Centralnym,
- środki na rachunkach nostro oraz lokaty międzybankowe o terminach zapadalności do 3 miesięcy,

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Ekwiwalenty środków pieniężnych służą realizacji krótkoterminowych obciążeń pieniężnych i nie mają na celu działalności inwestycyjnej lub innej.

2.20. Rezerwy

Rezerwy tworzone są, gdy na Grupie ciąży istniejący obowiązek świadczenia (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wykorzystania już posiadanych lub przyszłych aktywów Grupy oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. W przypadku, gdy wpływ zmian wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej, która odzwierciedla koszt pieniądza dla Grupy (może to być stopa wolna od ryzyka) oraz przy uwzględnieniu ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem.

Grupa tworzy w szczególności rezerwy:

- na bieżące zobowiązania wobec pracowników wynikające ze stosunku pracy, jak również rezerwy związane z długoterminowymi świadczeniami pracowniczymi wyceniane metodą aktuarialną,
- na skutki toczącego się postępowania sądowego,
- na koszty restrukturyzacji.

Rezerwy na bieżące zobowiązania tworzone są w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych lub ogólnych kosztów administracyjnych. Na dzień, w którym nastąpiło zmniejszenie lub ustanie ryzyka uzasadniającego ich utworzenie, niewykorzystane rezerwy są co do zasady odnoszone w pozostałe przychody operacyjne Grupy.

Rezerwę na koszty restrukturyzacji tworzy się, gdy spełnione są następujące warunki:

- Grupa posiada szczegółowy, formalny plan restrukturyzacji (który określa co najmniej działalność lub część działalności, której ten plan dotyczy, podstawowe lokalizacje, które zostaną nim objęte, miejsce zatrudnienia, funkcje i przybliżoną liczbę pracowników, którzy mają uzyskać odszkodowania w zamian za zakończenie stosunku pracy, kwotę nakładów, które będą poniesione oraz termin, w jakim plan zostanie wdrożony) oraz
- Grupa rozpoczęła wdrażanie planu lub ogłosiła główne elementy planu zainteresowanym stronom (czym wzbudziła oczekiwania stron, których plan dotyczy, co do planowanych działań restrukturyzacyjnych).

Grupa ustala wysokość rezerwy na koszty restrukturyzacji na podstawie najlepszych dostępnych oszacowań bezpośrednich nakładów wynikających z restrukturyzacji, a niezwiązanych z bieżącą działalnością Grupy.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.21. Kapitały

Kapitały własne stanowią kapitały i fundusze tworzone zgodnie z obowiązującym prawem, właściwymi ustawami oraz ze statutem Jednostki Dominującej.

Kapitał podstawowy obejmuje zarejestrowany kapitał akcyjny. Wartość kapitału zaprezentowana w sprawozdaniu finansowym odpowiada wartości kapitału zakładowego Jednostki Dominującej i wykazana jest w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru sądowego.

Do kapitałów własnych zaliczane są również: niepodzielony wynik finansowy, który składa się z niepodzielonego wyniku roku bieżącego oraz wyniku lat poprzednich, a także następujące pozycje:

- kapitał zapasowy, powstały ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej oraz tworzony z odpisów z zysku. Na kapitał zapasowy przekazuje się przynajmniej 8% zysku za dany rok obrotowy, dopóki kapitał ten nie osiągnie co najmniej jednej trzeciej wysokości kapitału zakładowego,
- fundusz ogólnego ryzyka bankowego,
- pozostałe kapitały rezerwowe, tworzone z odpisów z zysku, przeznaczone, zgodnie ze statutem Jednostki Dominującej, na pokrycie strat bilansowych,
- kapitał z aktualizacji wyceny instrumentów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży,
- część efektywną relacji zabezpieczających przepływy pieniężne.

2.22. Podatek dochodowy

Podatek dochodowy od osób prawnych obejmuje podatek bieżący i odroczony. Podatek dochodowy bieżący ujmowany jest w rachunku zysków i strat.

Podatek bieżący obliczany jest w oparciu o wynik księgowy brutto skorygowany o przychody, które zgodnie z przepisami podatkowymi nie są zaliczane do przychodów podatkowych, przychody podatkowe niebędące przychodami księgowymi, koszty nieuznawane przez przepisy podatkowe za koszty uzyskania przychodu oraz o koszty podatkowe niebędące kosztami księgowymi. Ponadto dla celów podatkowych wynik księgowy brutto koryguje się o przychody i koszty z lat ubiegłych zrealizowane dla celów podatkowych w danym okresie sprawozdawczym oraz odliczenia od dochodu.

Przy ustalaniu odroczonego podatku dochodowego uwzględnia się wartość aktywów i rezerwy na odroczony podatek na dzień sprawozdawczy rozpoczynający i kończący okres sprawozdawczy. Wartość odroczonego podatku dochodowego na dzień sprawozdawczy ustala się z zastosowaniem metody bilansowej jako zmianę stanu pozycji bilansowych - aktywów i rezerw na odroczony podatek dochodowy.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Z uwagi na odmiennosc momentu uznania przychodu za osiągnięty lub kosztu za poniesiony w rozumieniu przepisów prawa bilansowego i podatkowego Grupa tworzy rezerwę oraz aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Podatek dochodowy odroczony ujmowany jest w wysokości różnicy pomiędzy wartością podatkową aktywów i zobowiązań, a ich wartością bilansową dla celów raportowania finansowego, przeliczoną odpowiednią stawką podatkową.

Podatek dochodowy odroczony w zależności od źródła pochodzenia różnic przejściowych ujmowany jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat lub (w przypadku skutków wyceny aktywów finansowych odnoszonych na inne dochody całkowite) w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów w pozycji „Pozostałe dochody całkowite”. Grupa tworzy rezerwę na podatek odroczony w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się, jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który umożliwi wykorzystanie różnic przejściowych.

Kwoty podatku odroczonego oblicza się w wysokości stawki podatkowej, która według przewidywań będzie stosowana wówczas, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub zobowiązanie rozliczone, przyjmując za podstawę stawki podatkowe i przepisy podatkowe, obowiązujące na koniec okresu sprawozdawczego lub takie, których obowiązywanie w przyszłości jest pewne na koniec okresu sprawozdawczego. Aktywa z tytułu podatku odroczonego i rezerwy na podatek odroczony nie podlegają dyskontowaniu.

Grupa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczony podatek dochodowy ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

2.23. Pozostałe pozycje

Pozycja „Inne aktywa” obejmuje przede wszystkim:

- koszty zapłacone z góry, a dotyczące późniejszych okresów sprawozdawczych,
- przychody do otrzymania,
- aktywa przejęte za długi,
- nierozliczone transakcje klientowskie.

Koszty zapłacone z góry ujmuje się w księgach rachunkowych w momencie ich zapłaty kontrahentowi i rozlicza w czasie do rachunku zysków i strat metodą liniową, przez okres którego dotyczy zapłacona kwota kosztów.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Aktywa przejęte za długi wykazuje się według ich wartości godziwej. Pozycja „Pozostałe zobowiązania” obejmuje przede wszystkim:

- nierozliczone transakcje klientowskie,
- rozliczenia międzyokresowe kosztów,
- przychody przyszłych okresów.

Pozycja nierozliczone transakcje klientowskie składa się z nierozliczonego na dzień sprawozdawczy salda zobowiązań wobec banków. Rozliczenia te przeprowadzane są za pośrednictwem Krajowej Izby Rozliczeniowej (KIR).

Rozliczenia międzyokresowe kosztów stanowią koszty do zapłacenia głównie z tytułu gospodarki własnej, nieudokumentowane fakturą zakupu. Koszty te dotyczą bieżącego okresu sprawozdawczego i ujmowane są w księgach rachunkowych w momencie wykonania usługi lub dostawy, tj. powstania zobowiązania. Są płatne w późniejszym okresie w momencie otrzymania faktur od dostawców.

Pozycja przychody przyszłych okresów obejmuje głównie prowizje rozliczane liniowo oraz inne dochody pobrane z góry, których rozliczenie do rachunku zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych.

2.24. Działalność zaniechana

Działalność zaniechana jest częścią działalności Jednostki Dominującej, która stanowi odrębną ważną dziedzinę działalności lub geograficzny obszar działalności, którą zbyto lub przeznaczono do sprzedaży lub wydania, albo jest to jednostka zależna nabyta wyłącznie w celu odsprzedaży. Klasyfikacji do działalności zaniechanej dokonuje się na skutek zbycia lub wtedy, gdy działalność spełnia kryteria zaklasyfikowania jako przeznaczonej do sprzedaży. W przypadku, gdy działalność jest zaklasyfikowana jako zaniechana, dane porównawcze do rachunku zysków i strat są przekształcane tak, jakby działalność została zaniechana na początku okresu porównawczego.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

2.25. Nowe standardy, interpretacje i poprawki do opublikowanych standardów

2.25.1. Opublikowane standardy i interpretacje, które zostały wydane i zastosowane przez Grupę od 1 stycznia 2016 w zakresie, który dotyczył działalności Grupy

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
Zmiana do MSR 19 Świadczenia pracownicze zatytułowana Programy określonych świadczeń: składki pracowników	Grudzień 2013	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lutego 2015 lub później	Tak	Zmiana dotyczy składek wnoszonych do programów określonych świadczeń przez pracowników lub strony trzecie. Celem zmian jest uproszczenie ujęcia składek, które nie zależą od okresu zatrudnienia, na przykład składki pracownicze ustalone jako stały procent wynagrodzenia. W momencie początkowego zastosowania, zmiany nie miały istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe. Grupa nie ma programów określonych świadczeń z zastosowaniem tego typu składek
Zmiany do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 2010-2012	Grudzień 2013	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lutego 2015 lub później	Tak	Doroczne ulepszenia MSSF 2010-2012 zawierają 8 zmian do 7 standardów, z odpowiednimi zmianami do pozostałych standardów i interpretacji. Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.
Ujmowanie nabycia udziałów we wspólnych działaniach (Zmiany do MSSF 11 Wspólne ustalenia umowne)	Maj 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	Zmiany zawierają wytyczne w zakresie ujmowania nabycia udziału we wspólnych działaniach które stanowią przedsięwzięcie. Nabywający udział we wspólnych działaniach które stanowią przedsięwzięcia w rozumieniu MSSF 3 Połączenia jednostek jest zobowiązany do stosowania wszystkich zasad ujmowania połączenia jednostek zawartych w MSSF 3 oraz innych MSSF za wyjątkiem tych zasad, które są sprzeczne z wytycznymi zawartymi w MSSF 11. Ponadto nabywający jest zobowiązany do ujawnienia informacji wymaganych przez MSSF 3 oraz inne MSSF w związku z połączeniami jednostek.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
				Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.
Wyjaśnienia w zakresie akceptowalnych metod umorzenia i amortyzacji (Zmiany do MSR 16 Rzeczowe aktywa trwałe oraz MSR 38 Wartości niematerialne)	Maj 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	<p>Zmiany wyjaśniają, że wykorzystanie metod umorzenia rzeczowych aktywów trwałych opartych na przychodach nie jest właściwe, ponieważ przychody generowane z działalności, w której dany składnik aktywów jest wykorzystywany, zazwyczaj odzwierciedlają inne czynniki niż konsumowanie korzyści ekonomicznych z danego składnika aktywów.</p> <p>Zmiany wyjaśniają również, że przychody są z założenia niewłaściwym miernikiem konsumowania korzyści ekonomicznych pochodzących z wartości niematerialnych. Jednak w pewnych szczególnych przypadkach założenie to może zostać odrzucone.</p> <p>Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>
Rolnictwo – Rośliny produkcyjne (Zmiany do MSR 16 Rzeczowe aktywa trwałe i MSR 41 Rolnictwo)	Czerwiec 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	<p>Zmiany modyfikują ujęcie księgowe roślin produkcyjnych, takich jak krzewy winorośli, drzewa kauczukowe czy palmy olejowe. MSR 41 Rolnictwo wymaga obecnie by wszystkie aktywa biologiczne związane z działalnością rolniczą były wyceniane w wartości godziwej pomniejszonej o koszty związane z ich sprzedażą. Zgodnie z nowymi wymogami rośliny produkcyjne mają być ujmowane w taki sam sposób jak rzeczowe aktywa trwałe w zakresie MSR 16, ponieważ ich sposób funkcjonowania jest zbliżony do obserwowanego w przypadku działalności produkcyjnej. W związku z powyższym, zmiany spowodują umieszczenie ich w zakresie MSR 16, zamiast MSR 41. Produkty rolne wytwarzane przez rośliny produkcyjne będą nadal objęte zakresem MSR 41.</p> <p>Z uwagi na zakres działalności Grupy MSR 41 nie ma zastosowania.</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
Jednostki inwestycyjne: Zastosowanie wyjątku od konsolidacji (Zmiany do MSSF 10 Skonsolidowane sprawozdania finansowe, MSSF 12 Ujawnianie informacji na temat udziałów w innych jednostkach i MSR 28 Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach)	Grudzień 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	<p>Zmiany dotyczące sprawozdawczości finansowej jednostek inwestycyjnych odnoszą się do trzech zagadnień:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidacji jednostek inwestycyjnych pośredniego szczebla. <p>Standardy obowiązujące przed zmianą nie precyzowały, jak jednostka inwestycyjna powinna ujmować jednostkę zależną świadczącą usługi powiązane z jej działalnością inwestycyjną, która sama spełnia definicję jednostki inwestycyjnej. W następstwie opisywanych poprawek, jednostki inwestycyjne pośredniego szczebla nie będą mogły być konsolidowane.</p> <p>RMSR wyjaśniła również, że jednostki świadczące "usługi powiązane z działalnością inwestycyjną" to takie jednostki, których podstawowym celem działalności jest świadczenie usług odnoszących się do działalności jednostki dominującej będącej jednostką inwestycyjną.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwolnienia z obowiązku sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego dla jednostki dominującej pośredniego szczebla będącej spółką zależną jednostki inwestycyjnej. <p>Jednostki dominujące pośredniego szczebla od dawna korzystają ze zwolnienia z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych, jeśli same podlegają konsolidacji przez jednostkę dominującą wyższego szczebla (przy spełnieniu innych właściwych kryteriów).</p> <p>Zmiany do standardów wprowadzają modyfikację, zgodnie z którą zwolnienie to będzie dostępne również dla jednostki dominującej pośredniego szczebla będącej spółką zależną jednostki inwestycyjnej, pomimo faktu, iż jednostka inwestycyjna nie obejmuje konsolidacją danej jednostki dominującej pośredniego szczebla.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyboru polityki rachunkowości odnośnie jednostek inwestycyjnych ujmowanych według metody praw własności.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
Metoda praw własności w jednostkowym sprawozdaniu finansowym (Zmiany do MSR 27 Jednostkowe Sprawozdania Finansowe)	Sierpień 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	Zmiany umożliwiają wybór polityki rachunkowości jednostce niebędącej jednostką inwestycyjną w odniesieniu do jej udziałów w jednostce inwestycyjnej wycenianej według metody praw własności. W powyższym przypadku dokonując wyceny według metody praw własności jednostki niebędące jednostkami inwestycyjnymi mogą wybrać wycenę w wartości godziwej udziałów w jednostkach zależnych jednostki inwestycyjnej lub, alternatywnie, oprzeć wycenę na wartościach, jakie byłyby ujęte, gdyby jednostka inwestycyjna skonsolidowała wszystkie swoje jednostki zależne. Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.
Zmiany do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 2012-2014	Wrzesień 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	Zmiany wprowadzają możliwość ujmowania inwestycji w jednostki zależne, wspólne przedsięwzięcia oraz jednostki stowarzyszone w jednostkowych sprawozdaniach finansowych według metody praw własności, obok obecnie występujących modeli wyceny w cenie nabycia lub w wartości godziwej. Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy. Doroczne ulepszenia MSSF 2012-2014 zawierają 4 zmiany standardów, z odpowiednimi zmianami do pozostałych standardów i interpretacji. Główne zmiany: - wyjaśniają, iż paragrafy 27-29 MSSF 5 Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana (opisujące sposób ujęcia aktywów, które przestają być klasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży) będą miały zastosowanie również przy zaprzestaniu klasyfikacji aktywów jako przeznaczonych do przekazania. Nie będą one jednak miały zastosowania, gdy zmiana klasyfikacji polega na przeniesieniu składnika aktywów (lub grupy do zbycia) z kategorii przeznaczonych do sprzedaży bezpośrednio do przeznaczonych do przekazania lub odwrotnie. W takim przypadku zmiana

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
				<p>ta nie stanowi zmiany planu sprzedaży lub przekazania;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśniają w jaki sposób jednostka powinna stosować wytyczne w paragrafie 42C MSSF 7 Instrumenty finansowe: Ujawnienia w stosunku do umów o obsługę (servicing contracts) aby ocenić czy występuje utrzymanie zaangażowania w składniku aktywów dla celów zastosowania wymogów ujawnień wynikających z paragrafów 42E-42H MSSF 7; - objaśniają, iż dodatkowe ujawnienia wymagane przez Ujawnienia - Kompensowanie aktywów i zobowiązań finansowych (Zmiany do MSSF 7) nie są specyficznie wymagane do ujęcia w skróconych śródrocznych sprawozdaniach finansowych dla wszystkich okresów śródrocznych. Jednakże są one wymagane, jeśli ich ujęcie wynika z wymogów samego MSR 34 Śródroczna sprawozdawczość finansowa; - wprowadzają zmiany do MSR 19 Świadczenia pracownicze, w celu wyjaśnienia, że wysokiej jakości obligacje przedsiębiorstw lub obligacje rządowe, wykorzystane do ustalenia stopy dyskontowej dla zobowiązań z tytułu świadczeń po okresie zatrudnienia, powinny być wyemitowane w tej samej walucie, w jakiej będą wypłacone świadczenia. Ocena, czy występuje rozwinięty rynek takich obligacji powinna być więc dokonana w odniesieniu do konkretnej waluty, nie zaś całego kraju; - w stosunku do zawartego w MSR 34 odwołania do informacji ujawnionych w innym miejscu śródrocznego raportu finansowego, wyjaśniają znaczenie terminu „inne miejsce śródrocznego raportu finansowego” oraz dodają do MSR 34 wymóg zastosowania w śródrocznym sprawozdaniu finansowym odnośników do konkretnej lokalizacji wymaganej informacji. <p>Powyższe zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
Inicjatywa dotycząca ujawnień (Zmiany do MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych)	Grudzień 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Tak	<p>Główne wytyczne ujęte w Zmianach to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podkreślenie kwestii istotności. Określone pojedyncze ujawnienia, które nie są istotne nie muszą być prezentowane – nawet, gdy stanowią część minimalnych wymogów standardu. - Nie jest wymagane przedstawienie not do sprawozdania finansowego w określonej kolejności - jednostki mogą więc zastosować własną kolejność lub na przykład połączyć opis zasad rachunkowości z notami objaśniającymi dotyczącymi powiązanych z nimi obszarów. - Określenie wprost, że jednostki: <ul style="list-style-type: none"> o powinny dokonać dezagregacji pozycji w sprawozdaniu z sytuacji finansowej i sprawozdaniu z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów, jeśli taka prezentacja dostarcza użytecznych informacji użytkownikom sprawozdania finansowego; oraz o mogą połączyć pozycje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, jeśli pozycje określone przez MSR 1 nie są indywidualnie istotne. - Dodanie szczegółowych kryteriów odnośnie prezentacji sum cząstkowych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej i sprawozdaniu z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów, wraz z dodatkowymi wymogami dotyczącymi uzgodnienia pozycji sprawozdania z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów. <p>Prezentacja w sprawozdaniu z innych całkowitych dochodów pozycji całkowitych dochodów wynikających z ujęcia wspólnych przedsięwzięć i jednostek stowarzyszonych zgodnie z metodą praw własności winna</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis zmian
				<p>następować w oparciu o podejście wymagane przez MSR 1, zgodnie z którym pozycje te winny być grupowane w zależności od tego, czy będą one w przyszłości podlegać przeniesieniu do zysku lub straty, czy też nie.</p> <p>Powyższe zmiany nie miały znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>

2.25.2. Opublikowane standardy i interpretacje, które zostały wydane, ale jeszcze nie obowiązują i nie zostały wcześniej zastosowane przez Grupę

Następujące standardy i interpretacje zostały wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości lub Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, a nie weszły jeszcze w życie:

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
MSSF 9 Instrumenty finansowe (2014)	Lipiec 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Tak	<p>Nowy standard zastępuje zawarte w MSR 39 Instrumenty Finansowe ujmowanie i wycena, wytyczne na temat klasyfikacji oraz wyceny aktywów finansowych, w tym dotyczące utraty wartości oraz nowe podejście do rachunkowości zabezpieczeń. MSSF 9 eliminuje też istniejące obecnie w MSR 39 kategorie aktywów finansowych: utrzymywane do terminu wymagalności, dostępne do sprzedaży oraz pożyczki i należności.</p> <p>Klasyfikacja aktywów finansowych, zgodnie z MSSF 9, odbywa się w momencie jego początkowego ujęcia w bilansie i zależy od:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modelu biznesowego w zakresie zarządzania aktywami finansowymi, oraz - charakterystyki umownych przepływów pieniężnych, czyli od tego czy

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
				<p>warunki umowne powodują powstanie w określonych momentach przepływów pieniężnych stanowiących wyłącznie spłatę kapitału oraz odsetek od niespłaconej części kapitału (ang. solely payments of principal and interest, „SPPI”).</p> <p>Zgodnie z wymogami nowego standardu, w momencie początkowego ujęcia dłużne aktywa finansowe będą klasyfikowane do jednej z trzech kategorii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu (utrzymywane w celu pobierania umownych przepływów pieniężnych); - aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy (przeznaczone do obrotu) ; lub - aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody (utrzymywane w celu pobierania umownych przepływów pieniężnych lub w celu sprzedaży). <p>Inwestycje w instrumenty kapitałowe zgodnie z MSSF 9 będą klasyfikowane jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy (przeznaczone do obrotu), lub - aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody (w przypadku dokonania nieodwołalnego wyboru przez Grupę). Wyboru takiego można dokonać dla każdego instrumentu osobno. Wartości ujęte w innych całkowitych dochodach w związku z powyższą wyceną nie mogą w późniejszych okresach zostać przekwalifikowane do wyniku. <p>Nowy standard zachowuje niemal wszystkie dotychczasowe wymogi MSR 39 w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych oraz wyłączania aktywów finansowych i zobowiązań finansowych. MSSF 9 wymaga jednak, aby zmiana wartości godziwej dotycząca zmiany ryzyka kredytowego</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
				<p>zobowiązania finansowego wyznaczonego w momencie początkowego ujęcia jako wycenianego w wartości godziwej przez wynik finansowy były prezentowane w innych całkowitych dochodach. Jedynie pozostała część zysku lub straty z wyceny do wartości godziwej ma być ujmowana w wyniku bieżącego okresu. W przypadku jednak, gdyby zastosowanie tego wymogu powodowało brak współmierności przychodów i kosztów lub gdyby zobowiązanie finansowe wynikało z zobowiązań do udzielenia pożyczki lub umów gwarancji finansowych, cała zmiana wartości godziwej byłaby ujmowana w zysku lub stracie bieżącego okresu.</p> <p>W zakresie szacunku utraty wartości aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie, MSSF 9 zastępuje model „straty poniesionej” zawarty w MSR 39 modelem „straty oczekiwanej”. Nowe zasady mają na celu zapobieganie sytuacjom, w których odpisy na straty kredytowe są tworzone zbyt późno i w niewystarczającej wysokości.</p> <p>W skrócie, model oczekiwanej straty wykorzystuje dwa podejścia do szacowania straty, zgodnie z którymi strata jest ustalana na podstawie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - straty kredytowej oczekiwanej w okresie 12 miesięcy, albo - straty kredytowej oczekiwanej do zapadalności (ang. life-time expected loss). <p>To, które podejście zostanie zastosowane zależy od tego, czy w przypadku danego składnika aktywów od momentu początkowego ujęcia nastąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego. W przypadku, jeśli ryzyko kredytowe związane z aktywami finansowymi nie wzrosło istotnie w porównaniu do jego poziomu z momentu początkowego ujęcia, odpis z tytułu utraty wartości tych aktywów finansowych będzie równy oczekiwanej stracie w okresie 12 miesięcy. W przypadku natomiast, jeśli nastąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego, odpis z tytułu utraty wartości tych aktywów finansowych będzie równy oczekiwanej stracie przez cały okres życia instrumentu, zwiększając</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
				<p>tym samym wysokość ujętego odpisu. Standard przyjmuje przy tym założenie, zgodnie z którym - w przypadku braku przeciwnych argumentów – wystarczającym kryterium dla rozpoznania straty kredytowej oczekiwanej do zapadalności jest wystąpienie zaległości w spłacie wynoszącej 30 dni.</p> <p>Zmiany wprowadzone przez MSSF 9 wymagają zastosowania modeli oceny ryzyka kredytowego o wyższym stopniu złożoności, wykorzystujących znacznie szerszy zakres danych niż modele MSR 39. Wdrożenie nowej metodyki kalkulacji odpisów wymaga odpowiednich zmian w systemach IT oraz procesach funkcjonujących w Banku.</p> <p>W związku z powyższymi zmianami, w 2016 roku Bank uruchomił projekt, który ma na celu wdrożenie modeli parametrów ryzyka zgodnych z MSSF9, zmiany systemów informatycznych służących do kalkulacji odpisów i rezerw oraz dostosowanie procesów wewnętrznych Banku, w tym procesu uruchamiania nowych produktów. W ramach projektu zbierane są również informacje pozwalające na klasyfikację aktywów finansowych do odpowiedniej kategorii wyceny. W 2017 roku planowane jest uruchomienie równoległej kalkulacji („parallel run”) odpisów i rezerw zgodnie z MSSF 9, z uwzględnieniem klasyfikacji do właściwej kategorii wyceny oraz wyceny odpowiednich aktywów finansowych do wartości godziwej.</p> <p>W obszarze klasyfikacji, dla instrumentów finansowych, które są utrzymywane zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest uzyskiwanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, Bank przeprowadza analizę charakterystyki przepływów pieniężnych w celu zidentyfikowania tych instrumentów, które nie spełniają testu SPPI i zgodnie z MSSF 9 będą musiały być wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy. Przykładami analizowanych klauzul lub cech kontraktów są mnożnik dla stopy procentowej, niezgodność częstotliwości przeszacowania stóp procentowych i rynkowych okresów, których one obowiązują. Dotychczas te aktywa finansowe zgodnie z MSR 39 wyceniane były według</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
MSSF 14 Regulacyjne rozliczenia międzyokresowe	Styczeń 2014	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 lub później	Nie	<p>zamortyzowanego kosztu.</p> <p>Na moment sporządzania niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, Grupa nie posiadała wiarygodnego i precyzyjnego oszacowania wpływu zmian będących skutkiem zastosowania MSSF 9.</p> <p>Ten przejściowy standard:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zezwala jednostkom stosującym MSSF po raz pierwszy na kontynuowanie dotychczasowych zasad ujmowania aktywów i zobowiązań regulacyjnych zarówno przy pierwszym zastosowaniu MSSF jak i w sprawozdaniach finansowych za późniejsze okresy; - wymaga aby jednostki prezentowały aktywa i zobowiązania regulacyjne oraz ich zmiany w odrębnych pozycjach w sprawozdaniach finansowych; oraz - wymaga szczegółowych ujawnień umożliwiających określenie rodzaju oraz ryzyk związanych z regulowanymi stawkami w związku z którymi rozpoznano aktywa i zobowiązania regulacyjne zgodnie z tym przejściowym standardem. <p>Z uwagi na zakres działalności Grupy MSSF 14 nie ma zastosowania.</p>
MSSF 15 Przychody z umów z klientami oraz Zmiany do MSSF 15: Data wejścia w życie MSSF	Maj 2014/ wrzesień 2015	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Nie	<p>Standard ten zawiera zasady, które zastąpią większość szczegółowych wytycznych w zakresie ujmowania przychodów istniejących obecnie w MSSF. W szczególności, w wyniku przyjęcia nowego standardu przestaną obowiązywać MSR 18 Przychody, MSR 11 Umowy o usługę budowlaną oraz związane z nimi interpretacje.</p> <p>Zgodnie z nowym standardem jednostki będą stosować pięciostopniowy model, aby określić moment ujęcia przychodów oraz ich wysokość. Model ten zakłada, że przychody powinny być ujęte wówczas, gdy (lub w stopniu, w jakim) jednostka przekazuje klientowi kontrolę nad towarami lub usługami, oraz w kwocie, do jakiej jednostka oczekuje być uprawniona. Zależnie od</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Wyjaśnienia do MSSF 15 Przychody z umów z klientami	Kwiecień 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Nie	<p>spełnienia określonych kryteriów, przychody są:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozkładane w czasie, w sposób obrazujący wykonanie umowy przez jednostkę, lub - ujmowane jednorazowo, w momencie, gdy kontrola nad towarami lub usługami jest przeniesiona na klienta. <p>Standard zawiera nowe wymagania dotyczące ujawnień, zarówno ilościowych jak i jakościowych, mających na celu umożliwienie użytkownikom sprawozdań finansowych zrozumienie charakteru, kwoty, momentu ujęcia i niepewności odnośnie przychodów i przepływów pieniężnych wynikających z umów z klientami.</p> <p>Na moment sporządzania niniejszego sprawozdania finansowego wiarygodne oszacowanie wpływu zmian będących skutkiem zastosowania danego standardu po raz pierwszy nie zostało wykonane przez Grupę.</p> <p>Zmiany do MSSF 15 wyjaśniają niektóre wymagania Standardu oraz zawierają szereg uproszczeń w zakresie okresu przejściowego dla jednostek, które wdrażają nowy Standard.</p> <p>Zmiany wyjaśniają, w jaki sposób należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dokonywać identyfikacji zobowiązań umownych (obietnicy przeniesienia towarów lub usług); Określać czy spółka działa we własnym imieniu dostarczając towary lub świadcząc usługi czy działa jako agent (jest odpowiedzialna za zorganizowanie dostarczenia towarów lub świadczenia usług); oraz Określać, czy przychód z udzielenia licencji powinien być ujęty jednorazowo czy rozłożony w czasie. <p>Ponadto zmiany zawierają dwa dodatkowe uproszczenia których celem jest</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Sprzedż lub Przekazanie Aktywów Pomiedzy Inwestorem a Spółką Stowarzyszona lub Wspólnym Przedsięwzięciem (Zmiany do MSSF 10 Skonsolidowane Sprawozdania Finansowe oraz do MSR 28 Jednostki Stowarzyszone)	Wrzesień 2014	Termin odłożony na czas nieokreślony	Nie	<p>ułatwienie spółkom pierwszego zastosowania Standardu oraz redukcja związanego z nim kosztu.</p> <p>Na moment sporządzania niniejszego sprawozdania finansowego wiarygodne oszacowanie wpływu zastosowania Zmian po raz pierwszy nie zostało wykonane przez Grupę.</p> <p>Zmiany usuwają istniejącą niespójność między wymaganiami MSSF 10 oraz MSR 28 w kwestii ujmowania utraty kontroli nad spółką zależną, która wnoszona jest do spółki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia. Podczas gdy MSR 28 ogranicza zysk lub stratę wynikającą z wniesienia aktywów niepieniężnych do spółki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia do wysokości zaangażowania kapitałowego innych podmiotów w tej jednostce stowarzyszonej lub wspólnym przedsięwzięciu, MSSF 10 nakazuje rozpoznanie całego zysku lub straty na utracie kontroli nad jednostką zależną.</p> <p>Zmiany wymagają ujęcia całości zysku lub straty w przypadku, gdy przeniesione aktywa spełniają definicję przedsięwzięcia w rozumieniu MSSF 3 Połączenia Jednostek Gospodarczych (niezależnie czy przedsięwzięcie ma formę jednostki zależnej czy też nie). Częściowe rozpoznanie zysku lub straty (do wysokości zaangażowania kapitałowego innych podmiotów) nastąpi w przypadku gdy transakcja dotyczy aktywów nie stanowiących przedsięwzięcia, nawet jeśli te aktywa znajdowały się w jednostce zależnej.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na sprawozdanie finansowe Grupy.</p>
MSSF16 Leasing	Styczeń 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 lub	Nie	<p>MSSF 16 zastępuje MSR 17 Leasing oraz związane z tym standardem interpretacje. W odniesieniu do leasingobiorców nowy Standard eliminuje występujące obecnie rozróżnienie pomiędzy leasingiem finansowym oraz operacyjnym. Ujęcie leasingu operacyjnego w sprawozdaniu z sytuacji</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
		później		<p>finansowej spowoduje rozpoznanie nowego składnika aktywów – prawa do użytkowania przedmiotu leasingu – oraz nowego zobowiązania – zobowiązania do dokonania płatności z tytułu leasingu. Prawa do użytkowania aktywów w leasingu podlegać będą umorzeniu natomiast od zobowiązania naliczane będą odsetki. Spowoduje to powstanie większych kosztów w początkowej fazie leasingu, nawet w przypadku gdy jego strony uzgodniły stałe opłaty roczne.</p> <p>Ujęcie umów leasingu u leasingodawcy w większości przypadków pozostanie niezmienione w związku z utrzymanym podziałem na umowy leasingu operacyjnego oraz finansowego.</p> <p>W momencie początkowego zastosowania wpływ Standardu będzie zależał od specyficznych faktów i okoliczności dotyczących umów leasingu, których Grupa będzie stroną. Na dzień sporządzenia niniejszego sprawozdania finansowego Grupa nie przeprowadziła analizy wpływu Standardu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.</p>
Ujmowanie aktywów z tytułu podatku odroczonego od niezrealizowanych strat (Zmiany do MSR 12 <i>Podatek dochodowy</i>)	Styczeń 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 lub później	Nie	<p>Zmiany wyjaśniają, między innymi, że niezrealizowane straty powiązane z instrumentami dłużnymi wycenianymi w wartości godziwej w sprawozdaniach finansowych, dla których wartością podatkową jest ich początkowy koszt, mogą powodować powstanie ujemnych różnic przejściowych.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ skonsolidowane na sprawozdanie finansowe Grupy.</p>
Inicjatywa dotycząca ujawnień (Zmiany do MSR 7 <i>Sprawozdanie z przepływów pieniężnych</i>)	Styczeń 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 lub później	Nie	<p>Zmiany przewidują przedstawianie przez jednostki ujawnień umożliwiających użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę zmian wartości zobowiązań powstałych w ramach działalności finansowej, w tym zarówno zmian wynikających z przepływów pieniężnych jak i zmian o</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Zmiany do MSSF 2 Płatności na bazie akcji	Czerwiec 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 lub później	Nie	<p>charakterze niepieniężnym.</p> <p>Jednym ze sposobów na spełnienie powyższych wymogów jest umieszczenie uzgodnienia sald otwarcia i zamknięcia zobowiązań powstałych w ramach działalności finansowej.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p> <p>Zmiany wprowadzają wymogi w zakresie ujmowania: (a) skutków warunków nabycia uprawnień i warunków innych niż warunki nabycia uprawnień na wycenę płatności na bazie akcji, rozliczanymi w środkach pieniężnych; (b) płatności na bazie akcji, mające funkcję rozliczenia netto z zobowiązaniami podatkowymi; oraz (c) modyfikacji warunków płatności na bazie akcji, które powodują zmianę klasyfikację transakcji z rozliczanych w środkach pieniężnych do rozliczanych w instrumentach kapitałowych.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>
Zmiany do MSSF 4 Stosowanie MSSF 9 Instrumenty finansowe łącznie z MSSF 4 Umowy ubezpieczeniowe	Wrzesień 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Nie	<p>Poprawki przewidują dwie możliwości dla jednostek:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odroczenie podejścia (deferral approach) - czasowe zwolnienie ze stosowania MSSF 9 jednostkom, w których główną działalnością jest działalność ubezpieczeniowa - usunięcie z zysku lub straty zmienności, które mogą być spowodowane przez niektóre zmiany wyceny aktywów finansowych przy stosowaniu MSSF 9 stosowanym przed wejściem w życie nowego standardu dotyczącego umów ubezpieczeniowych (ang. overlay approach) <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Zmiany do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej 2014-2016	Grudzień 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 lub później (dla MSSF 12)/ Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później (dla MSR 28 i MSSF 1)	Nie	<p>Doroczne ulepszenia MSSF 2014-2016 zawierają zmiany standardów, z odpowiednimi zmianami do pozostałych standardów i interpretacji. Główne zmiany:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zmiany do MSSF 12 (Ujawnianie udziałów w innych jednostkach) precyzują, że zakres ujawniania informacji z wyjątkiem tych w paragrafach B10-B16 dotyczy udziałów, które zostały zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży, przeznaczone do podziału między właścicieli lub jako działalność zaniechana zgodnie z MSSF 5. - Zmiany do MSSF 1 (Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy) proponowana poprawka dotyczy eliminacji krótkoterminowych zwolnień przewidzianych w paragrafach E3-E7, ponieważ dotyczyły one minionych okresów. - Zmiany do MSR 28 (Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach) proponowana poprawka precyzuje, że decyzja, którą mogą podjąć organizacje typu venture capital lub inne kwalifikujące się jednostki (fundusze wzajemne, fundusze powiernicze), dotycząca wyceny inwestycji w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach w wartości godziwej przez wynik finansowy podejmowana jest indywidualnie dla każdej inwestycji w chwili jej początkowego ujęcia. <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>
Interpretacja KIMSF 22 Transakcje w walucie obcej i zaliczki	Grudzień 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Nie	<p>Propozycje zawierają wytyczne dotyczące sposobu określania daty transakcji, a zatem kursu wymiany SPOT, którego należy użyć w momencie kiedy dokonywana lub otrzymywana jest płatność zaliczkowa w walucie obcej. Wytyczne będą dotyczyły zarówno transakcji generujących przychody, jak i początkowego ujęcia transakcji dokonanych lub otrzymywanych w</p>

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/ a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Zmiany do MSR 40 Przeniesienie nieruchomości inwestycyjnej	Grudzień 2016	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 lub później	Nie	<p>walutach obcych.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p> <p>Zgodnie z propozycją zmian jednostka dokonuje przeniesień składnika aktywów do lub z nieruchomości inwestycyjnych wtedy i tylko wtedy, gdy nastąpiła zmiana sposobu użytkowania tego składnika aktywów. Proponuje się, by aktualnie zamieszczony w standardzie wykaz sytuacji, w których należy dokonać przeniesień, został przedstawiony jako lista przykładów zmiany sposobu użytkowania.</p> <p>Nie oczekuje się, aby powyższe zmiany miały znaczący wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy.</p>

Podsumowując, Zarząd nie przewiduje, aby wprowadzenie powyższych standardów oraz interpretacji miało istotny wpływ na stosowane przez Grupę zasady rachunkowości, z wyjątkiem MSSF 9, MSSF 15 i MSSF 16 (wpływ MSSF 9, MSSF 15 i MSSF 16 na stosowane przez Grupę zasady rachunkowości nie został jeszcze oceniony). Grupa planuje ich zastosowanie w terminach podanych w określonych standardach i interpretacjach (bez wcześniejszego zastosowania), pod warunkiem zatwierdzenia przez UE.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

3. Zmiana zasad prezentacji sprawozdań finansowych

W związku z wydzieleniem działalności zaniechanej Grupa dokonała przekształcenia skonsolidowanego rachunku zysków i strat za rok obrotowy kończący się 31 grudnia 2015 roku, tak aby odzwierciedlić działalność kontynuowaną i zaniechaną w prezentowanych danych porównawczych. Szczegóły dotyczące wyodrębnienia działalności zaniechanej zostały zaprezentowane w notcie 13.

Wpływ wydzielenia działalności zaniechanej na prezentowane w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym dane porównawcze za rok obrotowy kończący się 31 grudnia 2015 roku został zaprezentowany w tabeli poniżej:

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Transakcje wzajemne między Grupą RLPL a Grupą RBPL	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przed zmianą	Zmiana	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone
Przychody z tytułu odsetek	1 917 818	14 462	1 932 281	296 760	1 635 521
Koszty z tytułu odsetek	-836 571	-14 482	-851 054	-151 875	-699 179
Wynik z tytułu odsetek	1 081 247	-20	1 081 227	144 885	936 342
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-186 796	0	-186 796	-30 494	-156 302
<i>w tym Odzyski ze sprzedaży wierzytelności</i>	35 060	0	35 060	0	35 060
Przychody z tytułu prowizji i opłat	707 718	246	707 964	39 736	668 228
Koszty z tytułu prowizji i opłat	-94 199	-231	-94 431	-166	-94 265
Wynik z tytułu prowizji i opłat	613 519	14	613 534	39 571	573 963
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany	39 592	-114	39 478	-170	39 648
Przychody z tytułu dywidend	86	0	86	0	86
Ogólne koszty administracyjne	-1 359 427	-12 695	-1 372 122	-125 274	-1 246 848
Pozostałe przychody operacyjne	90 223	13 569	103 793	67 625	36 168
Pozostałe koszty operacyjne	-25 095	-755	-25 850	-4 177	-21 673
Zysk brutto	253 349	0	253 349	91 965	161 384
Podatek dochodowy	-67 171	0	-67 171	-20 658	-46 513
Zysk netto	186 178	0	186 178	71 307	114 871

4. Istotne szacunki

Sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF UE wymaga od Zarządu Jednostki Dominującej dokonania subiektywnych ocen, estymacji i przyjęcia założeń, które wpływają na stosowane zasady rachunkowości oraz na kwoty prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym i w notach objaśniających, w szczególności kwoty, których nie da się określić w jednoznaczny sposób na podstawie innych źródeł. Szacunki i założenia dokonywane są na datę sprawozdawczą w oparciu o dostępne dane historyczne, informacje o warunkach aktualnych w momencie dokonywania szacunków oraz wiele innych

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

czynników, które są uważane za właściwe w danych okolicznościach, w tym o oczekiwania co do przyszłych zdarzeń, które w danej sytuacji wydają się uzasadnione. Mimo że szacunki te opierają się na najlepszej wiedzy dotyczącej warunków i działań podejmowanych przez Grupę, wyniki rzeczywiste mogą się różnić od wartości szacunkowych. Szacunki i założenia podlegają bieżącym przeglądom. Korekty w szacunkach są rozpoznawane w okresie, w którym dokonano zmiany szacunku pod warunkiem, że korekta dotyczy tylko tego okresu lub też w okresie, w którym dokonano zmiany szacunku i w okresach przyszłych pod warunkiem, że korekta dotyczy tego okresu w którym dokonano zmiany i okresów przyszłych.

Główne subiektywne oceny, estymacje i założenia przyjęte przez Grupę opisano poniżej, były one spójne z tym przyjętymi w poprzednim roku sprawozdawczym.

4.1. Utrata wartości aktywów finansowych

Proces monitorowania ryzyka utraty wartości aktywów finansowych (w tym przede wszystkim należności z tytułu kredytów i pożyczek oraz ekspozycji pozabilansowych) nakierowany jest na identyfikację symptomów i zagrożeń pojawiających się u kontrahenta/klienta i podejmowanie działań zapobiegających pogarszaniu się jakości tych aktywów, przy jednoczesnym dążeniu do identyfikacji przesłanek utraty wartości i do właściwego jej odzwierciedlenia w księgach jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej (por. przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych wymienione w nocie 2.9 skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Monitorowanie ryzyka utraty wartości aktywów finansowych obejmuje między innymi: analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej emitenta lub dłużnika, kontrolę dotrzymywania postanowień umownych przez emitenta lub dłużnika (w tym monitoring opóźnień w spłacie należności), analizę prawdopodobieństwa upadłości lub restrukturyzacji emitenta lub dłużnika oraz identyfikację oszustwa lub defraudacji aktywów przez dłużnika.

Poziom odpisów na utratę wartości kredytów, pożyczek i innych należności uwzględnia oszacowania co do wartości zabezpieczeń.

Oszacowania te są przeprowadzane na dzień sprawozdawczy i uwzględniają przepływy pieniężne, które mogą pojawić się w związku z przejęciami, pomniejszone o koszty związane z przejęciem własności oraz sprzedażą zabezpieczeń. Na dzień sprawozdawczy Zarząd Jednostki Dominującej dokonał przeglądu modeli, aby być pewnym, iż odzwierciedlają one aktualną sytuację rynkową, włączając w to specyfikę płynności rynku oraz spready kredytowe.

4.2. Utrata wartości portfela kredytowego

Monitoring klientów portfela korporacyjnego dokonywany jest w wyniku cyklicznej indywidualnej analizy ekspozycji należących do tego portfela, przy czym jako ekspozycję traktuje się pojedynczego kontrahenta/kredytobiorcę. Szacowanie odpisu odbywa się na bazie indywidualnej. W ramach wyliczania odpisu aktualizacyjnego stosowane są oceny determinujące rozpoznanie przesłanki utraty wartości, po czym

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

szacowane są przyszłe przepływy pieniężne, dyskontowane z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej, przy uwzględnieniu szacunkowej wartości zabezpieczeń. Podczas szacowania odpisów, przy uwzględnieniu wewnętrznych i zewnętrznych źródeł informacji, stosuje się, w zależności od segmentu klienta (korporacje, małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje finansowe, władze lokalne i regionalne, podmioty sektora publicznego, rządy i banki centralne): wewnętrzny system ratingowy Jednostki Dominującej lub jednostek zależnych albo wartości wyznaczone ekspercko przez Jednostkę Dominującą lub jednostki zależne.

Informacje na temat analizy wrażliwości w odniesieniu do odpisów na należności z rozpoznaną utratą wartości prezentuje poniższe zestawienie. Szacunek ten został przeprowadzony dla portfela kredytów i pożyczek korporacyjnych Jednostki Dominującej, w przypadku których utrata wartości rozpoznawana jest w oparciu o indywidualną analizę przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu spłat i odzysków z zabezpieczeń. Na 31 grudnia 2016 wartość bazowa odpisów wyliczonych przy zastosowaniu modelu indywidualnego dla ekspozycji bilansowych i pozabilansowych wynosi 552 269 tys. zł, (726 885 tys. zł na 31 grudnia 2015), natomiast wartość bazowa zdyskontowanych odzysków z zabezpieczeń i spłat własnych wynosi 1 186 875 tys. zł (1 173 739 tys. zł. na 31 grudnia 2015).

Szacowane stany odpisu dla portfela kredytów i pożyczek analizowanych indywidualnie na bazie przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu spłat i odzysków z zabezpieczeń	Brak zmian w spłatach klientowskich	Spłaty klientowskie wzrost o 10%	Spłaty klientowskie spadek o 10%
Według stanu na 31 grudnia 2016			
Brak zmian we wpływach z zabezpieczeń	552 269	545 734	565 506
Wpływy z zabezpieczeń wzrost o 10%	522 488	517 093	
Wpływy z zabezpieczeń spadek o 10%	601 263		617 239
Według stanu na 31 grudnia 2015			
Brak zmian we wpływach z zabezpieczeń	726 885	713 877	744 179
Wpływy z zabezpieczeń wzrost o 10%	700 527	687 565	
Wpływy z zabezpieczeń spadek o 10%	758 509		778 686

Szacowanie utraty wartości dla ekspozycji klientów detalicznych nieistotnych indywidualnie odbywa się metodą grupową. Ekspozycje objęte wyceną grupową klasyfikowane są do kategorii z rozpoznaną utratą wartości, w wyniku identyfikacji przesłanek utraty wartości dla określonej grupy aktywów opisanych w nocie 2.9.1.2. Szacowanie odpisu dokonywane jest przy zastosowaniu podziału poszczególnych ekspozycji na jednorodne grupy ze względu na rodzaj klienta, rodzaj produktu (karty kredytowe, overdraft, kredyt konsumencki, kredyt samochodowy, kredyt hipoteczny, kredyt micro) i skalę ryzyka. Na bazie przypisania do poszczególnych grup wyliczany jest przy zastosowaniu modelu matematycznego odpis z tytułu utraty wartości. Ekspozycje istotne indywidualnie podlegają analizie indywidualnej pod kątem identyfikacji przesłanek i ustalenia odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

W przypadku, gdy w odniesieniu do ekspozycji kredytowych nie została zidentyfikowana przesłanka utraty wartości, ekspozycje te są podstawą dla wyznaczenia odpisu na straty poniesione lecz nieujawnione (IBNR) w oparciu o modele statystyczne.

Stosowane metodologie, modele statystyczne i ich założenia bazują na obserwacjach historycznych i wartościach eksperckich, w ramach zbliżonych w zakresie ryzyka kredytowego grup ekspozycji. Modele te i ich założenia są poddawane okresowej walidacji w celu zmniejszenia różnic pomiędzy szacunkową, a rzeczywistą wielkością strat.

4.3. Metody wyceny instrumentów finansowych

Do wyceny instrumentów finansowych w wartości godziwej, dla których istnieje aktywny rynek, wykorzystuje się ceny rynkowe. W przypadku, gdy nie jest bezpośrednio dostępna wycena danego instrumentu, dokonuje się wyceny teoretycznej w oparciu o istniejący, zaakceptowany w Grupie model. W przypadku instrumentów, w których czynnikiem ryzyka jest stopa procentowa, wycena uwzględnia krzywą dochodowości zbudowaną z rynkowych kwotowań depozytów międzybankowych, stawek FRA, kwotowań IRS oraz punktów swapowych wybieranych adekwatnie do wycenianego instrumentu.

Dla instrumentów, gdzie czynnikiem ryzyka jest kurs walutowy, uwzględnia się międzybankowy kurs Spot, natomiast instrumenty opcyjne wyceniane są z uwzględnieniem płaszczyzn zmienności. Wszystkie kwotowania uwzględniane w modelach wyceny pobierane są ze scentralizowanego repozytorium danych rynkowych zasilanego najpłynniejszymi możliwymi do uzyskania kwotowaniami dla poszczególnych instrumentów.

Dodatkowo wycena instrumentów pochodnych uwzględnia czynnik ryzyka kontrahenta, którego oszacowanie oparte jest na rynkowych parametrach tego ryzyka, w tym parametrach PD i LGD oraz okresie trwania ekspozycji.

Modele wyceny podlegają okresowej weryfikacji przez niezależnych pracowników, tj. takich którzy nie uczestniczą w operacyjnym zawieraniu transakcji. W procesie weryfikacji modeli uczestniczy również Komitet Walidacji Modeli.

4.4. Kalkulacja rezerw

Rezerwy na zobowiązania wobec pracowników wynikające ze stosunku pracy obejmują rezerwy na świadczenia emerytalne, rentowe i pośmiertne. Kalkulacja tych rezerw została wykonana przez zewnętrznego, niezależnego aktuarusza, przy zastosowaniu metody indywidualnej (dla każdego pracownika osobno). Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, według stanu zatrudnienia i płac na dzień kalkulacji, ale z uwzględnieniem założeń dotyczących m.in. rotacji zatrudnienia. Istotnym elementem wpływającym na wysokość rezerwy jest przyjęta stopa dyskonta, które bazuje na rentowności papierów wartościowych wolnych od ryzyka (obligacje skarbowe) i nominowanych w walucie, w której wypłacane są świadczenia pracownicze, a których termin

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

wykupu jest zbieżny z szacunkowym terminem realizacji zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych, mobilność, stopa wzrostu wynagrodzeń oraz śmiertelność. Zmiana stopy dyskonta finansowego o +/- 0,5 p.p. wpłynęłaby na zmniejszenie / zwiększenie wartości rezerwy odpowiednio o około 242 tys. zł oraz 270 tys. zł (na dzień 31 grudnia 2015 roku odpowiednio zmniejszenie / zwiększenie wartości rezerwy wyceny o 278 tys. zł oraz 295 tys. zł).

Grupa tworzy również inne rezerwy, w tym w szczególności rezerwy na skutki toczącego się postępowania sądowego i rezerwy na koszty restrukturyzacji. Wysokość rezerwy szacowana jest z uwzględnieniem ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem w oparciu o wartości prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych, przy czym gdy wpływ zmian wartości pieniądza w czasie jest istotny, wtedy te przepływy pieniężne są dyskontowane do wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej koszt pieniądza dla Grupy. Rezerwy na koszty restrukturyzacji są określane na podstawie najlepszych dostępnych oszacowań bezpośrednich nakładów wynikających z restrukturyzacji.

4.5. Wartości niematerialne rozpoznane w wyniku nabycia Polbank EFG – test na utratę wartości

Na 31 grudnia 2016 roku Bank przeprowadził test na utratę wartości rozpoznanych w wyniku nabycia wartości niematerialnych, tj marka „Polbank”, relacje z klientami i wartość firmy.

Dla celów testu na utratę wartości ośrodek generujący środki pieniężne ustalony został na poziomie segmentu detalicznego Banku.

Kluczowe założenia zastosowane do kalkulacji wartości użytkowej

Oszacowanie wartości użytkowej wartości niematerialnych opiera się w głównej mierze o następujące zmienne:

- stopa dyskonta oszacowana na podstawie modelu CAPM,
- prognoza budżetu zaakceptowana przez Zarząd Banku,
- stopa wzrostu zastosowana do oszacowania wartości rezydualnej poza okresem prognozy,
- poziom stóp procentowych.

Założenia dotyczące tempa wzrostu zależą od rozwoju polskiej oraz światowej gospodarki. Założenia dotyczące stopy dyskontowej zależą od rozwoju rynków finansowych oraz od otoczenia regulacyjnego. Zmiana otoczenia regulacyjnego oraz wzrost zmienności na rynkach finansowych mogą istotnie wpłynąć na poziom zastosowanych stóp dyskontowych.

Na przestrzeni ostatniego roku wystąpił szereg czynników mających niekorzystny wpływ na kalkulację wartości odzyskiwalnej zarówno wartości firmy jak i marki „Polbank”:

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

- podwyższone wymagania kapitałowe wynikające z nowych przepisów i wymogów regulacyjnych, w tym ograniczenia dotyczące możliwości wypłaty dywidendy,
- dodatkowe obciążenia podatkowe i opłaty nałożone na banki,
- utrzymujący się niski poziom rynkowych stóp procentowych, negatywnie wpływający na dochodowość udzielonych kredytów.

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki Bank dokonał aktualizacji współczynników używanych w modelach do kalkulacji wartości użytkowej do obecnie obserwowanych danych rynkowych. Efektem zastosowania zaktualizowanych parametrów w kalkulacji wartości użytkowej było rozpoznanie utraty wartości dla wartości firmy i marki „Polbank”.

Test na utratę wartości firmy

Wartość użytkowa segmentu na dzień 31 grudnia 2016 roku została ustalona jako wartość bieżąca przyszłych wolnych przepływów pieniężnych, których wystąpienia oczekuje się z tytułu dalszego użytkowania danego składnika aktywów w zakładanych przez kierownictwo planach finansowych. Oszacowanie wartości użytkowej przeprowadzono w oparciu o model zdyskontowanych dywidend (ang: Dividend Discount Model), który jest adekwatny dla banków i instytucji finansowych.

Okres prognozy przepływów pieniężnych obejmuje 5 lat i jest oparty na założeniach odzwierciedlających, zdaniem Zarządu, przyszłą działalność Jednostki Dominującej.

Stopa dyskontowa została oszacowana na poziomie 9,04% nominalnie (na 31 grudnia 2015 roku stopa dyskontowa wynosiła 7,02%). Do jej wyliczenia użyty został model wyceny aktywów kapitałowych (Capital Asset Pricing Model) przy zastosowaniu wartości stopy wolnej od ryzyka, wskaźnika beta dla sektora bankowego oraz premii za ryzyko kapitałowe.

Długoterminowa stopa wzrostu przepływów pieniężnych po okresie prognozy została oszacowana na poziomie 4,6% nominalnie, bazując na prognozach długoterminowego nominalnego wzrostu PKB.

W wyniku porównania wartości odzyskiwalnej wartości firmy do jej wartości bilansowej stwierdzono utratę wartości w wysokości 32 966 tys. zł. Równocześnie Bank dokonał spisania wartości firmy, ponieważ po rozpoznaniu utraty wartości jej wartość bilansowa wynosiła zero złotych.

Test na utratę wartości marki „Polbank”

Wartość użytkowa marki została ustalona z zastosowaniem metody zwolnień z opłaty licencyjnej. Założeniem tej metody jest oszacowanie strumienia hipotetycznej opłaty licencyjnej, w sytuacji gdyby Bank musiał płacić właścicielowi marki za jej wykorzystywanie. Gdy Bank jest właścicielem marki, wówczas nie ma konieczności uiszczania opłaty licencyjnej, co stanowi hipotetyczną oszczędność dla Banku.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

Przepływy pieniężne z tytułu opłaty licencyjnej zostały oszacowane w oparciu o stawkę opłaty licencyjnej, która zdaniem Zarządu jest adekwatna dla podmiotów działających w sektorze bankowym oraz o przychody netto ze sprzedaży depozytów i kredytów z uwzględnieniem ryzyka kredytowego oraz ryzyka wcześniejszej spłaty. Ze względu na nieokreślony okres generowania przychodów przez markę "Polbank", kalkulacja obejmuje 10 lat prognozy przepływów finansowych oraz wartość rezydualną i jest oparta na założeniach odzwierciedlających, zdaniem Zarządu, przyszłą działalność Banku.

Do wyliczenia stopy dyskontowej użyty został model wyceny aktywów kapitałowych (Capital Asset Pricing Model) przy zastosowaniu wartości stopy wolnej od ryzyka, wskaźnika beta dla sektora bankowego oraz premii za ryzyko kapitałowe. Wymagana stopa zwrotu z kapitału została oszacowana na poziomie 9,04% nominalnie (na 31 grudnia 2015 roku stopa zwrotu z kapitału wynosiła 7,02%). Do wyliczonej wartości dodano marżę wysokości 1%, która odzwierciedla dodatkowe ryzyko przepływów pieniężnych generowanych przez markę. Stopa dyskontowa została oszacowana na poziomie 10,04% nominalnie (na 31 grudnia 2015 roku wynosiła 8,02%).

Długoterminowa stopa wzrostu przepływów pieniężnych po okresie prognozy została oszacowana na poziomie 4,6% nominalnie, bazując na prognozach długoterminowego nominalnego wzrostu PKB.

Test na utratę wartości marki „Polbank” na dzień 31 grudnia 2016 roku wykazał utratę wartości w wysokości 86 000 tys. zł.

Wartość użytkowa marki „Polbank” na dzień 31 grudnia 2016 roku została oszacowana na 114 000 tys. zł (na 31 grudnia 2015 308 693 tys. zł). Zmiana stopy dyskonta finansowego o +/- 1 p.p. wpłynęłaby na zmniejszenie / zwiększenie wartości użytkowej odpowiednio o około 19 838 tys. zł oraz 28 945 tys. zł (na 31 grudnia 2015 odpowiednio 74 287 tys. zł oraz 136 096 tys. zł). Zmiana długoterminowej stopy wzrostu przepływów pieniężnych po okresie prognozy o +/- 1 p.p. wpłynęłaby na zwiększenie / zmniejszenie wartości użytkowej odpowiednio o około 22 599 tys. zł oraz 15 585 tys. zł (na 31 grudnia 2015 roku odpowiednio 110 808 tys. zł oraz 60 714 tys. zł).

Test na utratę wartości relacji z klientami

Począwszy od 2014 roku Bank podzielił bazę relacji z klientami na dwie odrębne wartości niematerialne: wartość relacji z klientami z tytułu udzielonych kredytów (amortyzowana degresywnie przez 10 lat) oraz wartość relacji z klientami z tytułu otrzymanych depozytów (amortyzowana degresywnie przez 5 lat). Wartość użytkowa obu aktywów została oszacowana odrębnie dla relacji z klientami z tytułu udzielonych kredytów i otrzymanych depozytów na podstawie prognozowanego strumienia przychodów lub oszczędności odsetkowych netto generowanych przez bazę klientów Polbank EFG S.A. na dzień przejścia.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania finansowego (cd.)

4.6. Okres użytkowania oraz utrata wartości aktywów trwałych i pozostałych wartości niematerialnych

Na potrzeby wyliczania kosztów amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych szacowany jest przewidywany okres ich użytkowania, który ma bezpośrednie przełożenie na wysokość stawki amortyzacji. Przyjęte okresy użytkowania są co najmniej raz w roku weryfikowane, przy czym podczas szacowania długości okresu użytkowania poszczególnych rodzajów rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych oraz jego weryfikacji uwzględniane są m.in. okres wynikający z tytułów umownych dotyczących okresu korzystania ze składnika aktywów, oczekiwane zużycie fizyczne i wykorzystanie składnika aktywów, utrata przydatności lub ograniczenia dotyczące wykorzystania składnika aktywów z przyczyn technologicznych, rynkowych, prawnych lub innych.

W 2015 roku ze względu na dalsze ulepszenia wprowadzane do głównego systemu wykorzystywanego w Jednostce Dominującej wydłużono jego okres użytkowania o kolejny rok – z roku 2024 do roku 2025.

W przypadku marki „Polbank” Grupa oczekuje, że ten składnik aktywów będzie generować dla Banku szeroki, pewny i wzrastający popyt na produkty lub usługi, co z kolei powinno zapewnić większe przychody i wydajność operacyjną w nieokreślonym okresie, z tego względu ten składnik aktywów ma nieokreślony okres użytkowania.

Dla aktywów trwałych i wartości niematerialnych wykonywane są systematyczne przeglądy mające na celu ustalenie, czy w badanym okresie nie wystąpiły przesłanki utraty wartości tych aktywów. W przypadku gdy wystąpiły przesłanki utraty wartości, Grupa szacuje wysokość odpisu jako różnicę między wartością księgową a niższą od niej wartością odzyskiwalną. Wartość odzyskiwalna stanowi wyższą z dwóch wartości: wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia i wartości użytkowej. Wartość godziwa pomniejszona o koszty zbycia szacowana jest na dostępnych danych rynkowych na ten temat lub wycenach sporządzonych przez niezależnych rzeczoznawców, (które również opierają się co do zasady na szacunkach); natomiast wartość użytkowa szacowana jest poprzez przyjęcie określonych założeń, m.in. co do kwot i terminów przyszłych przepływów pieniężnych, które Grupa może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów trwałych lub wartości niematerialnych, jak również co do ryzyka braku płynności danego składnika aktywów. Przyjęcie odmiennych założeń dotyczących wyceny mogłoby mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych i wartości niematerialnych.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat

5. Informacje dotyczące segmentów działalności

Grupa podzieliła swoją działalność oraz zastosowała identyfikację przychodów i kosztów oraz aktywów i zobowiązań na następujące sprawozdawcze segmenty operacyjne: „Bankowość Detaliczna”, „Bankowość Korporacyjna”, „Instytucje Finansowe i Rynki Kapitałowe”, „Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność”. Podział ten odzwierciedla opisane w regulacjach wewnętrznych zasady klasyfikacji klientów do poszczególnych segmentów zgodnie z obowiązującym w Grupie modelem biznesowym.

Bankowość Detaliczna – segment obejmuje produkty i usługi dedykowane dla klientów indywidualnych oraz mikro-przedsiębiorstw. W ramach segmentu wyróżnia się podsegmenty: klienta masowego, zamożnego, bankowości prywatnej i mikro-przedsiębiorstw.

Bankowość Korporacyjna – segment, w skład którego wchodzi podsegmenty dużych, średnich i małych przedsiębiorstw. Obejmuje sprzedaż produktów oraz usługi świadczone na rzecz przedsiębiorstw i innych podmiotów w tym: spółek i spółdzielni, instytucji niekomercyjnych, jednostek sektora budżetowego oraz przedsiębiorców indywidualnych, którzy ze względu na kryteria podziału segmentów nie zaliczają się do podsegmentu mikro-przedsiębiorstw.

Instytucje Finansowe i Rynki Kapitałowe – transakcje, produkty i usługi dedykowane dla bankowych i niebankowych podmiotów finansowych, usługi dla kantorów wymiany walut oraz działalność własną prowadzoną na rachunek własny Grupy zaliczaną do księgi handlowej.

Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność, do której zaliczane są aktywa, pasywa i wyniki nieprzypisane do powyższych segmentów, a w szczególności:

- aktywa, pasywa oraz wynik z tytułu działalności Zarządzania Aktywami i Pasywami, tj. zarządzania płynnością, ryzykiem stóp procentowych i walutowym Grupy oraz jej portfelem inwestycyjnym,
- wynik z tytułu refinansowania składników aktywów i pasywów nieprzypisanych do żadnego z powyższych segmentów,
- wyłączenia konsolidacyjne dotyczące spółek konsolidowanych metodą pełną w ramach Grupy, które nie są częścią działalności zaniechanej.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Podział ten odzwierciedla zasady klasyfikacji klientów do poszczególnych segmentów zgodnie z modelem biznesowym Grupy, które opierają się na kryteriach podmiotowych i finansowych (takich jak obroty lub saldo aktywów). Powyższa klasyfikacja klientów zastosowana w raporcie segmentowym jest odmienna w stosunku do klasyfikacji klientów, która została użyta przy sporządzaniu pozostałych not do niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego (w szczególności noty 21. „Kredyty i pożyczki udzielone klientom” oraz 26. „Zobowiązania wobec klientów”), która opiera się na klasach ryzyka przypisanych do poszczególnych klientów zgodnie z wewnętrznymi zasadami Grupy.

Działalność jednostek objętych konsolidacją metodą pełną została przypisana do wyżej wymienionych segmentów w następujący sposób:

- **Raiffeisen-Leasing Polska S.A.** oraz **Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o.** – działalność zaniechana (w poprzednich okresach przypisane do Bankowości Detalicznej, Bankowości Korporacyjnej lub Zarządzania aktywami i pasywami oraz pozostała działalność zgodnie z klasyfikacją klientów obsługiwanych przez te spółki),
- **Raiffeisen Financial Services Polska Sp. z o.o.** – Bankowość Detaliczna,
- **Raiffeisen Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.** - Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność,
- **Raiffeisen Investment Polska Sp. z o.o.** oraz **Raiffeisen Solutions Sp. z o.o.** – Instytucje Finansowe i Rynki Kapitałowe,
- **Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o.** oraz **Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o.** oraz spółki celowe **Compass Variety Funding LTD** i **ROOF Poland Leasing 2014 DAC** – działalność zaniechana (w poprzednich okresach przypisana do Zarządzania aktywami i pasywami oraz pozostała działalność).

Zasady informacji zarządczej obowiązujące w Grupie przewidują raportowanie wyników segmentów do poziomu zysku brutto. Poszczególnym segmentom przypisane są zarówno dochody uzyskane w ramach działalności tego segmentu, jak również koszty operacyjne związane z tą działalnością, a także pozostałe składowe rachunku zysków i strat.

Alokacja kosztów operacyjnych do segmentów w Grupie odbywa się zgodnie z metodologią zatwierdzoną przez Zarząd. Jest to proces wieloetapowy, którego końcowym efektem jest przypisanie wszystkich ogólnych kosztów operacyjnych do segmentów.

Transakcje pomiędzy segmentami działalności odbywają się na normalnych, komercyjnych warunkach. Ceny transferowe pieniądza w rozliczeniach pomiędzy segmentami wyceniane są w oparciu o stawki rynkowe lub stawki zatwierdzone przez Komitet Aktywów i Pasywów (ALCO) z uwzględnieniem waluty, terminu wymagalności lub zapadalności transakcji oraz marż płynnościowych.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Kluczem alokacji aktywów i pasywów oraz związanych z nimi przychodów i kosztów do poszczególnych segmentów jest przypisanie do segmentów klientów Grupy.

Zgodnie z zasadami informacji zarządczej w Grupie do wyniku na poszczególnych segmentach alokuje się również wynik odsetkowy z tytułu refinansowania kapitału i pożyczek podporządkowanych, koszty amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych i prawnych. Salda pozycji bilansowych, za wyjątkiem kapitałów, w oparciu o które policzone zostały powyższe składniki rachunku zysku i strat, w całości wykazywane są w segmencie Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność.

Na aktywa Bankowości Korporacyjnej składa się saldo alokowanych na ten segment kredytów i pożyczek udzielonych klientom oraz papierów korporacyjnych. Na pasywa Bankowości Korporacyjnej składa się saldo alokowanych na ten segment zobowiązań wobec klientów.

Na aktywa oraz pasywa Bankowości Detalicznej składa się saldo alokowanych na ten segment odpowiednio kredytów i pożyczek udzielonych klientom oraz zobowiązań wobec klientów.

Na aktywa segmentu Instytucji Finansowych i Rynków Kapitałowych składa się saldo alokowanych na ten segment kredytów i pożyczek udzielonych klientom, część aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu nie stanowiąca portfela płynnościowego, saldo rezerwy obowiązkowej, część salda gotówki utrzymywanej w oddziałach świadczących usługi wymiany walut, należności od banków oraz dodatnia wycena pochodnych instrumentów finansowych.

Na zobowiązania segmentu Instytucji Finansowych i Rynków Kapitałowych składa się część alokowanych na ten segment zobowiązań wobec klientów, zobowiązania wobec banków z wyłączeniem finansowania długoterminowego zaklasyfikowanego do segmentu Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność i ujemna wycena pochodnych instrumentów finansowych.

Na aktywa i zobowiązania segmentu Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność składają się pozycje sprawozdania z sytuacji finansowej nieprzypisane do pozostałych segmentów, a w szczególności:

- aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz inwestycyjne papiery wartościowe stanowiące portfele klasyfikowane, jako portfele inwestycyjne i płynnościowe Grupy,
- zaklasyfikowane, jako związane z działalnością ALM: zobowiązania wobec banków i innych podmiotów z tytułu finansowania długoterminowego, w tym także zobowiązania podporządkowane,
- pozostałe saldo kasy i środków w Banku Centralnym.

Do aktywów i pasywów niealokowanych zaliczane są:

- rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne i prawne,
- aktywa i zobowiązania z tytułu podatku dochodowego,
- pozostałe aktywa i pasywa.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Działalność kontynuowana						Działalność zaniechana	Razem
	Bankowość Korporacyjna	Bankowość Detaliczna	Instytucje Finansowe i Rynki Kapitałowe	Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność	Działalność kontynuowana razem			
Przychody z tytułu odsetek	477 541	646 361	38 300	427 887	1 590 089	0	1 590 089	
Koszty z tytułu odsetek	-115 096	-289 734	-76 516	-89 556	-570 902	0	-570 902	
Wynik zewnętrzny z tytułu odsetek	362 445	356 627	-38 216	338 331	1 019 187	0	1 019 187	
Wynik odsetkowy wewnętrzny	13 612	119 811	59 954	-193 377	0	0	0	
Wynik z tytułu odsetek	376 057	476 438	21 738	144 954	1 019 187	0	1 019 187	
Przychody nieodsetkowe zewnętrzne	320 831	307 119	127 573	-57 294	698 229	0	698 229	
Wynik z działalności bankowej	696 888	783 557	149 311	87 660	1 717 416	0	1 717 416	
Ogólne koszty administracyjne w tym:								
Amortyzacja	-298 070	-706 671	-57 991	-60 180	-1 122 912	0	-1 122 912	
Podatek od instytucji finansowych	-18 932	-75 811	-3 432	-539	-98 714	0	-98 714	
Podatek od instytucji finansowych	-42 039	-66 073	-9 029	-31 636	-148 777	0	-148 777	
Odpisy netto z tytułu utraty wartości	-56 096	-119 515	-106	-460	-176 177	0	-176 177	
Pozostałe przychody i koszty operacyjne	0	15 524	2 929	-196 230	-177 777	0	-177 777	
Zysk brutto	300 683	-93 178	85 113	-200 844	91 774	0	91 774	
Podatek dochodowy					-88 738	0	-88 738	
Zysk netto					3 036	11 720	14 756	
Zysk przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej							14 756	
Aktywa alokowane	12 042 858	22 117 056	1 930 827	16 316 794	52 407 535	0	52 407 535	
Aktywa niealokowane					850 438	0	850 438	
Aktywa razem	12 042 858	22 117 056	1 930 827	16 316 794	52 407 535	0	53 257 973	
Zobowiązania alokowane	13 562 024	20 510 794	2 666 098	9 403 993	46 142 909	0	46 142 909	
Zobowiązania niealokowane					752 381	0	752 381	
Zobowiązania razem	13 562 024	20 510 794	2 666 098	9 403 993	46 142 909	0	46 895 290	

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Działalność kontynuowana								
Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone*	Bankowość Korporacyjna	Bankowość Detaliczna	Instytucje Finansowe i Rynki Kapitałowe	Zarządzanie Aktywami i Pasywami oraz Pozostała Działalność	Działalność kontynuowana razem	Działalność zaniechana	Wyłączenia konsolidacyjne	Razem
Przychody z tytułu odsetek	508 428	644 549	52 983	429 561	1 635 521	0	0	1 635 521
Koszty z tytułu odsetek	-156 996	-342 829	-106 669	-92 685	-699 179	0	0	-699 179
Wynik zewnętrzny z tytułu odsetek	351 432	301 720	-53 686	336 876	936 342	0	0	936 342
Wynik odsetkowy wewnętrzny	39 837	152 598	88 205	-280 640	0	0	0	0
Wynik z tytułu odsetek	391 268	454 319	34 519	56 236	936 342	0	0	936 342
Przychody nieodsetkowe	320 928	217 683	110 827	-35 741	613 697	0	0	613 697
Wynik z działalności bankowej	712 196	672 002	145 345	20 496	1 550 039	0	0	1 550 039
Ogólne koszty administracyjne w tym:	-298 454	-735 302	-60 884	-152 208	-1 246 848	0	0	-1 246 848
Amortyzacja	-30 156	-85 160	-6 169	-4 935	-126 420	0	0	-126 420
Odpisy netto z tytułu utraty wartości	-87 087	-67 287	463	-2 391	-156 302	0	0	-156 302
Pozostałe przychody i koszty operacyjne	0	5 172	2 160	7 163	14 495	0	0	14 495
Zysk brutto	326 654	-125 415	87 084	-126 940	161 384	0	0	161 384
Podatek dochodowy					-46 513	0	0	-46 513
Zysk netto					114 871	71 307	0	186 178
Zysk przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej								186 178
Aktywa alokowane	12 291 473	21 854 254	3 256 651	17 658 559	55 060 937	6 670 405	-1 521 248	60 210 095
Aktywa niealokowane					1 085 208	609 774	-135	1 694 847
Aktywa razem	12 291 473	21 854 254	3 256 651	17 658 560	55 060 938	7 280 179	-1 521 383	61 904 943
Zobowiązania aloko	14 844 293	19 385 642	4 994 107	10 156 815	49 380 857	6 460 483	-1 028 322	54 813 018
Zobowiązania niealokowane					528 128	174 856	-374	702 610
Zobowiązania ra	14 844 293	19 385 642	4 994 107	10 156 815	49 908 985	6 635 339	-1 028 696	55 515 628

*Patrz nota 3

„Przychody nieodsetkowe” ze sprawozdania według segmentów uzgadniają się do sumy „Wyniku z tytułu prowizji i opłat” oraz „Wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany” skonsolidowanego rachunku zysków i strat.

Grupa prowadzi działalność operacyjną wyłącznie na rynku krajowym.

Przychody z tytułu transakcji z żadnym pojedynczym zewnętrznym klientem nie stanowią 10 lub więcej procent łącznych przychodów Grupy.

Grupa oferuje szeroki zakres usług bankowych i finansowych.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

6. Wynik z tytułu odsetek

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Przychody z tytułu odsetek	Działalność kontynuowana	
Z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych bankom	19 557	21 019
Z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	1 103 421	1 137 524
Z tytułu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	139 976	176 757
Z tytułu instrumentów pochodnych zabezpieczających	189 000	212 292
Z tytułu instrumentów reverse repo	9 567	17 445
Z tytułu inwestycyjnych papierów wartościowych	128 568	70 483
Razem	1 590 089	1 635 521
Koszty z tytułu odsetek		
Z tytułu depozytów bankowych	-13 194	-11 564
Z tytułu depozytów klientów	-433 208	-563 999
Z tytułu instrumentów pochodnych zabezpieczających	-5 207	-4 916
Z tytułu instrumentów repo	-6 585	-10 285
Z tytułu otrzymanych kredytów i pożyczek (w tym podporządkowanych)	-97 313	-92 648
Z tytułu emisji obligacji własnych	-15 395	-15 767
Razem	-570 902	-699 179
Wynik z tytułu odsetek (w tym):	1 019 187	936 342
Całkowite przychody odsetkowe dotyczące instrumentów finansowych niewycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy	1 261 113	1 246 471
Całkowite koszty odsetkowe dotyczące instrumentów finansowych niewycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy	-565 695	-694 263

*Patrz nota 3

Przychody odsetkowe z aktywów finansowych, dla których rozpoznano utratę wartości, w 2016 roku wynosiły 43 205 tys. złotych (w 2015 roku 57 915 tys. złotych, zaprezentowane w „Przychodach z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom”)

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

7. Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Wartość odpisów aktualizujących i rezerw na początek roku	Zwiększenia		Zmniejszenia						Wartość odpisów aktualizujących i rezerw na koniec roku	Odzyski ze sprzedaży wierzytelności i inne	Wpływ na wynik finansowy roku	
		Utworzenie odpisów	Różnice kursowe	Zmiany wynikające ze zmian w strukturze Grupy	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów	Sprzedaż wierzytelności	Reklasyfikacja	Różnice kursowe			Działalność zaniechana	Działalność kontynuowana
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe tworzone indywidualnie													
Należności od banków	0	0	0	0	0	0	0	60	0	60	0	-1 332	0
Należności od klientów indywidualnych	21 471	15 005	0	-5 357	-14 895	-419	0	-2 214	-335	13 256	0	-29 030	1 222
Należności od klientów mikro	123 030	49 720	0	-119 126	-26 941	-9 154	0	-547	-226	16 756	0	-17 505	6 251
Należności od dużych przedsiębiorstw	771 563	303 864	0	-83 339	-228 085	-121 716	-91 866	1 658	-3 679	548 400	5 897	-2 632	-52 377
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	74 056	17 663	0	-32 873	-9 207	-4 856	-3 566	1 463	-19	42 661	247	0	-5 578
Pozycje pozabilansowe	41 228	26 084	647	0	-42 406	0	0	0	0	25 553	0	0	16 322
Inwestycyjne papiery wartościowe	0	27 159	0	0	0	0	0	0	0	27 159	0	0	-27 159
Razem	1 031 348	439 495	647	-240 695	-321 534	-136 145	-95 432	420	-4 259	673 845	6 144	-50 499	-61 319
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe tworzone grupowo (w tym: IBNR)													
Należności od banków	165	31	0	0	-155	0	0	0	-1	40	0	0	124
Należności od klientów indywidualnych	597 795	289 982	8 662	-2 494	-202 728	0	-11 085	-2 248	0	677 884	5 701	-1 045	-80 508
Należności od klientów mikro	341 662	117 806	1 802	-21 168	-88 432	68	-2 002	2 409	-6	352 139	909	22 753	-51 218
Należności od dużych przedsiębiorstw	102 807	27 706	0	-5 212	-63 279	0	0	-33	-238	61 751	0	22 253	13 320
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	10 670	4 001	0	-5 440	-5 085	-7	0	-128	-7	4 004	0	491	593
Należności od sektora publicznego	96	388	0	0	-35	0	0	0	0	449	0	0	-353
Pozycje pozabilansowe	9 046	2 901	72	0	-6 576	0	0	0	0	5 443	0	71	3 184
Razem	1 062 241	442 815	10 536	-34 314	-366 290	61	-13 087	0	-252	1 101 710	6 610	44 523	-114 858
Odpisy i rezerwy razem	2 093 589	882 310	11 183	-275 009	-687 824	-136 084	-108 519	420	-4 511	1 775 555	12 754	-5 976	-176 177

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *	Wartość odpisów aktualizujących i rezerw na początek roku	Zwiększenia		Zmniejszenia					Wartość odpisów aktualizujących i rezerw na koniec roku	Odzyski ze sprzedaży wierzycelności	Wpływ na wynik finansowy roku	
		Utworzenie odpisów	Różnice kursowe	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów	Sprzedaż wierzycelności	Reklasyfi- kacja	Różnice kursowe			Działalność zaniechana	Działalność konty- nuowana
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe tworzone indywidualnie												
Należności od klientów indywidualnych	17 807	37 291	2 596	-35 007	0	-1 172	-48	0	21 467	0	-254	-2 030
Należności od klientów mikro	128 824	86 336	2 849	-60 635	-19 547	0	-14 889	92	123 030	0	-17 860	-7 841
Należności od dużych przedsiębiorstw	844 236	358 488	7 423	-290 456	-32 788	-97 607	-18 036	303	771 563	16 076	14 895	-66 850
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	82 627	31 618	0	-8 099	-6 327	-25 796	0	37	74 060	559	-14 366	-8 593
Pozycje pozabilansowe	26 631	37 969	121	-23 493	0	0	0	0	41 228	0	0	-14 476
Razem	1 100 125	551 702	12 989	-417 690	-58 662	-124 574	-32 973	432	1 031 348	16 635	-17 585	-99 790
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe tworzone grupowo (w tym: IBNR)												
Należności od banków	302	121	0	-257	0	0	0	-1	165	0	0	136
Należności od klientów indywidualnych	608 001	291 338	28 338	-242 074	0	-87 802	-2	0	597 799	15 804	-493	-32 967
Należności od klientów mikro	338 800	110 540	3 679	-92 053	0	-34 270	14 939	27	341 662	2 621	-8 907	-6 959
Należności od dużych przedsiębiorstw	66 409	48 930	251	-30 830	0	0	18 036	11	102 807	0	-3 556	-14 544
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	9 183	7 022	6	-5 563	0	0	0	18	10 666	0	-374	-1 085
Należności od sektora publicznego	135	155	0	-194	0	0	0	0	96	0	0	39
Pozycje pozabilansowe	8 319	5 524	17	-4 814	0	0	0	0	9 046	0	421	-1 131
Razem	1 031 149	463 630	32 291	-375 785	0	-122 072	32 973	55	1 062 241	18 425	-12 909	-56 511
Odpisy i rezerwy razem	2 131 274	1 015 332	45 280	-793 475	-58 662	-246 646	0	487	2 093 589	35 060	-30 494	-156 302

*Patrz nota 3

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

8. Wynik z tytułu prowizji i opłat

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Przychody z tytułu prowizji i opłat	Działalność kontynuowana	
Z tytułu marży transakcyjnej na klientowskich transakcjach walutowych i pochodnych	276 353	286 635
Z tytułu produktów inwestycyjnych i ubezpieczeniowych	98 165	79 655
Z tytułu kart płatniczych, kredytowych	79 920	84 592
Z tytułu obsługi gotówki i przelewów	57 976	58 894
Z tytułu kredytów i pożyczek niestanowiące elementu efektywnej stopy procentowej	54 093	52 146
Z tytułu obsługi rachunków bankowych	39 132	43 761
Z tytułu działalności powierniczej i maklerskiej	31 883	32 223
Z tytułu obsługi akredytyw i zobowiązań gwarancyjnych	28 222	29 346
Pozostałe	3 243	976
Razem	668 987	668 228
Koszty z tytułu prowizji i opłat		
Z tytułu kart płatniczych i operacji bankomatowych	-29 158	-37 481
Z tytułu obsługi gotówki i przelewów	-16 610	-16 918
Z tytułu marży transakcyjnej na klientowskich transakcjach walutowych i pochodnych	-10 495	-10 502
Z tytułu produktów inwestycyjnych i ubezpieczeniowych	-7 854	-5 348
Z tytułu kredytów i pożyczek niestanowiące elementu efektywnej stopy procentowej	-7 729	-6 184
Z tytułu działalności powierniczej i maklerskiej	-4 604	-3 922
Z tytułu obsługi rachunków bankowych	-3 627	-11 956
Pozostałe	-1 011	-1 954
Razem	-81 088	-94 265
Wynik z tytułu prowizji i opłat	587 899	573 963
Całkowite przychody prowizyjne dotyczące instrumentów finansowych niewycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	360 751	349 370
Całkowite koszty prowizyjne dotyczące instrumentów finansowych niewycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	-76 484	-90 343

*Patrz nota 3

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

9. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	Działalność kontynuowana	
Wynik zrealizowany i niezrealizowany (bez komponentu walutowego) na walutowych instrumentach pochodnych	-46 143	-48 165
Wynik zrealizowany i niezrealizowany (bez komponentu walutowego) na instrumentach pochodnych opartych o stopę procentową	23 782	34 028
Wynik zrealizowany i niezrealizowany na instrumentach dłużnych	-2 337	454
Wynik zrealizowany i niezrealizowany na instrumentach kapitałowych	80 615	0
Razem wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	55 917	-13 683
Wynik na instrumentach finansowych zabezpieczających		
Zabezpieczenie wartości godziwej	920	526
Zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczanego	-1 636	-3 514
Zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego	2 556	4 040
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	5 013	-1 010
Nieefektywa część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających zaprezentowana w rachunku zysków i strat	5 013	-1 010
Razem wynik na instrumentach finansowych zabezpieczających	5 933	-484
Wynik z pozycji wymiany		
Różnice kursowe zrealizowane oraz niezrealizowane wynikające z komponentu walutowego wyceny instrumentów pochodnych	-164 341	-739 598
Różnice kursowe zrealizowane oraz niezrealizowane netto z wyceny pozostałych aktywów i pasywów	212 701	793 413
Razem wynik z pozycji wymiany	48 360	53 815
Razem wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany	110 210	39 648

* Patrz nota 3

Wynik zrealizowany i niezrealizowany (bez komponentu walutowego) na walutowych instrumentach pochodnych zawiera zyski i straty na kontraktach swap, forward i opcjach, z wyjątkiem wydzielonego komponentu walutowego, stanowiącego różnicę kursową. „Wynik zrealizowany i niezrealizowany (bez komponentu walutowego) na instrumentach pochodnych opartych o stopę procentową” zawiera zyski i straty na kontraktach IRS – swap dla stóp procentowych, CIRS, FRA i OIS z wyjątkiem wydzielonego komponentu walutowego, stanowiącego różnicę kursową. Więcej informacji na temat instrumentów pochodnych zaprezentowano w notce 17.

Zyski i straty na sprzedaży oraz wycena aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, niebędących instrumentami pochodnymi, prezentowane są w pozycji „Wynik zrealizowany i niezrealizowany na instrumentach dłużnych”.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

W pozycji „Wynik zrealizowany i niezrealizowany na instrumentach kapitałowych” został zaprezentowany wynik z tytułu rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc., więcej informacji na temat tego rozliczenia zaprezentowano w nocie 20.

Dodatkowe informacje na temat instrumentów finansowych zabezpieczanych i zabezpieczających zaprezentowano w nocie 18.

Pozycja „Różnice kursowe zrealizowane oraz niezrealizowane netto z wyceny pozostałych aktywów i pasywów” zawiera zyski i straty z rewaluacji aktywów i pasywów nominowanych w walucie obcej.

Z wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany wydzielana jest marża transakcyjna na transakcjach wymiany walut z klientami Grupy obejmująca głównie marżę na transakcjach kupna/sprzedaży walut z dostawą natychmiastową, dostawą na datę waluty spot i z dostawą na datę waluty forward i prezentowana w wyniku z tytułu prowizji i opłat.

10. Ogólne koszty administracyjne

10.1. Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Wynagrodzenia i inne świadczenia pracownicze	Działalność kontynuowana	
Wynagrodzenia	-466 460	-426 361
Koszty ubezpieczeń społecznych	-68 568	-72 777
Pozostałe świadczenia pracownicze	-13 280	-14 568
Razem	-548 308	-513 706

* Patrz nota 3

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

10.2. Pozostałe ogólne koszty administracyjne

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Pozostałe ogólne koszty administracyjne	Działalność kontynuowana	
Koszty utrzymania i wynajmu budynków	-132 970	-140 655
w tym koszty rat leasingowych	-100 660	-109 702
Koszty informatyczne i telekomunikacyjne	-95 976	-102 340
Składka i wpłaty na rzecz BFG	-96 775	-164 767
Koszty usług konsultingowych	-22 596	-13 868
Koszty marketingu	-24 384	-32 535
Koszty szkoleń	-11 396	-15 017
Koszty pozostałych rat leasingowych	-4 490	-5 926
Koszty Funduszu Wsparcia Kredytobiorców	0	-39 280
Pozostałe koszty rzeczowe	-87 303	-92 334
Amortyzacja, w tym:	-98 714	-126 420
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	-37 795	-47 600
Amortyzacja wartości niematerialnych	-60 919	-78 820
Razem	-574 604	-733 142

*Patrz nota 3

11. Pozostałe przychody i koszty operacyjne

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Pozostałe przychody operacyjne	Działalność kontynuowana	
Przychody ze sprzedaży na działalności niebankowej	15 173	5 451
Przychody z tytułu rozwiązania pozostałych rezerw	4 092	5 637
Przychody z tytułu sprzedaży składników majątku trwałego	1 993	9 699
Przychody z tytułu odwrócenia odpisów aktualizujących wartość innych aktywów	390	64
Przychody z tytułu odzysków na aktywach spisanych przez Bank	16	93
Pozostałe przychody operacyjne – inne	4 484	15 224
Razem	26 148	36 168

* Patrz nota 3

W 2015 roku Jednostka Dominująca zrezygnowała z prawa pierwokupu nowej centrali, za co otrzymała wynagrodzenie w wysokości 8 492 tys. zł, zaprezentowane w pozycji „Pozostałe przychody operacyjne – inne”.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Pozostałe koszty operacyjne	Działalność kontynuowana	
Koszty z tytułu zawiązania pozostałych rezerw	-26 786	-2 995
Koszty z tytułu utraty wartości majątku trwałego	-125 811	0
Koszty z tytułu sprzedaży i likwidacji środków trwałych i wartości niematerialnych	-12 758	-6 656
Koszty windykacji	-12 866	-6 929
Inne	-25 705	-5 093
Razem	-203 926	-21 673

* Patrz nota 3

Zgodnie z umową sprzedaży udziałów Raiffeisen Leasing Polska S.A. (dalej RLPL) zawartą w dniu 31 marca 2016r. pomiędzy Bankiem (sprzedawca) a Raiffeisen Bank International (nabywca), Bank zobowiązał się wobec RBI do pokrycia ewentualnych strat wynikających z potencjalnych zaległości podatkowych spółki RLPL powstałych w okresie sprzed daty sprzedaży, w szczególności w odniesieniu do toczącego się postępowania sądowego w przedmiocie podatku dochodowego RLPL za 2006 r. dotyczącego rozliczenia inwestycji w obligacje singapurskie.

W dniu 19 października 2016 r. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną RLPL od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 12 lutego 2016 r., utrzymując tym samym w mocy decyzję Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie w przedmiocie określenia wysokości zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób prawnych za 2006 r. Wyrok ostatecznie kończy sprawę. Wysokość zobowiązania Banku wobec RBI z tego tytułu wobec wynosiła 12,9 mln zł, na 31 grudnia 2016 r. zaprezentowana w linii „Pozostałe zobowiązania”. Do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego zobowiązanie wobec RBI zostało uregulowane.

W „Pozostałych kosztach operacyjnych” zaprezentowano także skutki rozliczenia sprawy spornej w zakresie zobowiązań Raiffeisen Bank Polska S.A. z tytułu podatku dochodowego, więcej informacji zostało zaprezentowane w notcie 24.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

12. Podatek dochodowy

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	ZMIANY				
	STAN NA POCZĄTEK ROKU	Rachunek zysków i strat	Pozostałe dochody całkowite	Zmiany wynikające ze zmian w strukturze Grupy	STAN NA KONIEC ROKU
Aktywa z tytułu podatku odroczonego					
Odsetki naliczone do zapłacenienia (koszt), z tego:	25 690	-1 962	0	-2 494	21 234
Odsetki od depozytów	23 607	-10 341	0	-2 494	10 772
Odsetki od papierów wartościowych i instrumentów pochodnych	2 083	4 466	0	0	6 549
Wartość godziwa instrumentów pochodnych (bez komponentu walutowego), papierów wartościowych	11 249	28 257	503	-106	39 903
Ujemne różnice kursowe	8 213	-45	0	-8 168	0
Prowizje rozliczane według efektywnej stopy procentowej	42 015	9 708	0	-5 118	46 604
Odpisy aktualizujące wartość kredytów nie uznane za koszty uzyskania przychodów	185 388	-10 484	0	-37 567	137 337
Różnice z tytułu wyceny bilansowej i podatkowej umów leasingowych	347 730	10 792	0	-358 522	0
Pozostałe (w tym utrata wartości pozostałych aktywów)	1 008	-621	0	-1 734	-1 347
Koszty do zapłacenienia	35 836	-295	0	-2 108	33 433
Inne	17 677	-328	0	-1 475	15 874
Strata podatkowa do rozliczenia w okresach przyszłych	83 662	-41 337	0	0	42 325
Aktywa brutto z tytułu podatku odroczonego	758 468	-6 315	503	-417 292	335 364
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego					
Odsetki naliczone do otrzymania (przychód), z tego:	43 281	16 042	0	-2 884	56 439
Odsetki od kredytów	29 777	7 372	0	-2 884	34 265
Odsetki od papierów wartościowych i instrumentów pochodnych	12 446	9 613	0	0	22 059
Dyskonto od papierów wartościowych	1 058	-943	0	0	115
Wycena obligacji i finansowania	1 762	-772	0	-990	0
Wartość godziwa instrumentów pochodnych (bez komponentu walutowego), papierów wartościowych	20 078	23 182	-9 206	-26	34 028
Prowizje rozliczane według efektywnej stopy procentowej	53 970	4 210	0	-332	57 848
Różnice pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	29 007	5 614	0	-601	34 020
Dodatnie różnice kursowe	-826	-5	0	-587	-1 418
Inne	51 911	-25 132	0	0	26 779
Zobowiązanie brutto z tytułu podatku odroczonego	199 183	23 139	-9 206	-5 420	207 696
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego	559 285	-29 454	9 709	-411 872	127 668
Aktywa netto z tytułu podatku odroczonego	559 285	-29 454	9 709	-411 872	127 668

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	ZMIANY			STAN NA KONIEC ROKU
	STAN NA POCZĄTEK ROKU	Rachunek zysków i strat	Pozostałe dochody całkowite	
Aktywa z tytułu podatku odroczonego				
Odsetki naliczone do zapłacenia (koszt), z tego:	69 809	-44 119	0	25 690
Odsetki od depozytów	68 907	-45 300	0	23 607
Odsetki od papierów wartościowych i instrumentów pochodnych	902	1 181	0	2 083
Wartość godziwa instrumentów pochodnych (bez komponentu walutowego), papierów wartościowych	40 988	-27 727	-2 012	11 249
Ujemne różnice kursowe	8 008	205	0	8 213
Prowizje rozliczane według efektywnej stopy procentowej	36 228	5 786	0	42 015
Odpisy aktualizujące wartość kredytów nie uznane za koszty uzyskania przychodów	172 521	12 867	0	185 388
Różnice z tytułu wyceny bilansowej i podatkowej umów leasingowych	333 003	14 727	0	347 730
Pozostałe (w tym utrata wartości pozostałych aktywów)	1 379	-371	0	1 008
Koszty do zapłacenia	43 322	-7 486	0	35 836
Inne	20 220	-2 543	0	17 677
Strata podatkowa do rozliczenia w okresach przyszłych	38 060	45 603	0	83 662
Aktywa brutto z tytułu podatku odroczonego	763 539	-3 059	-2 012	758 468
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego				
Odsetki naliczone do otrzymania (przychód), z tego:	104 655	-61 374	0	43 281
Odsetki od kredytów	91 625	-61 848	0	29 777
Odsetki od papierów wartościowych i instrumentów pochodnych	12 320	126	0	12 446
Dyskonto od papierów wartościowych	710	348	0	1 058
Wycena obligacji i finansowania	10 162	-8 400	0	1 762
Wartość godziwa instrumentów pochodnych (bez komponentu walutowego), papierów wartościowych	30 815	-20 827	10 090	20 078
Prowizje rozliczane według efektywnej stopy procentowej	49 650	4 320	0	53 970
Różnice pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	25 407	3 600	0	29 007
Dodatnie różnice kursowe	798	-1 624	0	-826
Inne	54 251	-2 341	0	51 911
Zobowiązanie brutto z tytułu podatku odroczonego	275 739	-86 646	10 090	199 183
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego	487 800	83 586	-12 102	559 285
Aktywa netto z tytułu podatku odroczonego	487 800	83 586	-12 102	559 285

Rozliczenia podatkowe Banku za lata 2014 i 2015 zamknęły się stratą podatkową, odpowiednio w roku 2014 – 189,2 mln zł, w roku 2015 – 246,0 mln zł. Zgodnie z przepisami podatkowymi o wysokość straty poniesionej w roku podatkowym można obniżyć dochód w najbliższych kolejno po sobie następujących

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

pięciu latach podatkowych. Wysokość obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% kwoty tej straty. W 2016 r. roku Bank odliczył 50% straty z 2014r. i 50% straty z 2015r. Zgodnie z szacunkami Banku, pozostała część straty zostanie rozliczona w 2017 roku.

Wyliczenie efektywnej stawki podatkowej - działalność kontynuowana	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Zysk brutto	91 773	161 384
Podatek dochodowy bieżący według krajowej stawki podatku od zysku brutto (19%)	-17 437	-30 663
Wpływ na podatek kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodów poniesionych i szacowanych	-70 604	-15 433
Wpływ na podatek przychodów niepodlegających opodatkowaniu	-597	-417
Wpływ na podatek przychodów podatkowych niebędących przychodami księgowymi	-100	0
Całkowite obciążenie wyniku podatkiem dochodowym	-88 738	-46 513

Uzgodnienie podatku odniesionego do rachunku zysków i strat	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Podatek dochodowy bieżący	-65 601	0
Korekty podatku dochodowego bieżącego dotyczące lat ubiegłych	-23 829	-1 369
Podatek odroczony z tytułu powstania i odwrócenia się różnic	692	-45 144
Całkowite obciążenie wyniku podatkiem dochodowym	-88 738	-46 513

* Patrz nota 3

Znaczny wzrost obciążenia wyniku podatkiem dochodowym za rok kończący się 31 grudnia 2016 w stosunku do roku kończącego się 31 grudnia 2015 wynika z tytułu faktycznych płatności podatku od niektórych instytucji finansowych za 2016 rok. Pierwszy okres miesięczny, za który należny jest ten podatek, to luty 2016 roku. Podatek od niektórych instytucji finansowych nie stanowi kosztu uzyskania przychodów i w związku z tym, negatywnie wpływa na efektywną stopę podatkową.

Regulacje dotyczące podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób prawnych oraz obciążeń związanych z ubezpieczeniami społecznymi podlegają częstym zmianom. Te częste zmiany powodują brak odpowiednich punktów odniesienia, niespójne interpretacje oraz nieliczne ustanowione precedensy, które mogłyby mieć zastosowanie. Obowiązujące przepisy zawierają również niejasności, które powodują różnice w opiniach, co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych, zarówno pomiędzy organami państwowymi jak i organami państwowymi i przedsiębiorstwami.

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności (na przykład kwestie celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i grzywien, a wszelkie dodatkowe zobowiązania podatkowe, wynikające z kontroli, muszą zostać zapłacone wraz z wysokimi odsetkami. Te warunki powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest większe niż w krajach o bardziej dojrzałym systemie podatkowym.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

W konsekwencji, kwoty prezentowane i ujawniane w sprawozdaniach finansowych mogą się zmienić w przyszłości w wyniku ostatecznej decyzji organu podatkowego.

Z dniem 15 lipca 2016 r. do Ordynacji Podatkowej zostały wprowadzone zmiany w celu uwzględnienia postanowień Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR). GAAR ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia zapłaty podatku w Polsce. GAAR definiuje unikanie opodatkowania jako czynność dokonaną przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowej, sprzecznej w danych okolicznościach z przedmiotem i celem przepisów ustawy podatkowej. Zgodnie z GAAR taka czynność nie skutkuje osiągnięciem korzyści podatkowej, jeżeli sposób działania był sztuczny. Wszelkie występowanie (i) nieuzasadnionego dzielenia operacji, (ii) angażowania podmiotów pośredniczących mimo braku uzasadnienia ekonomicznego lub gospodarczego, (iii) elementów wzajemnie się znoszących lub kompensujących oraz (iv) inne działania o podobnym działaniu do wcześniej wspomnianych, mogą być potraktowane jako przesłanka istnienia sztucznych czynności podlegających przepisom GAAR. Nowe regulacje będą wymagać znacznie większego osądu przy ocenie skutków podatkowych poszczególnych transakcji.

Klauzula GAAR może zostać zastosowana w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie oraz do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR ale, dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiągane. Powyższe przepisy umożliwiają polskim organom podatkowym kwestionowanie na gruncie prawa podatkowego realizowanych przez podatników prawnych ustaleń i porozumień, takich jak restrukturyzacja i reorganizacja grupy.

13. Działalność zaniechana

W dniu 31 marca 2016 Jednostka Dominująca sprzedała akcje Raiffeisen-Leasing Polska S.A. („RLPL”) na rzecz Raiffeisen Bank International AG. Celem transakcji była poprawa wskaźników kapitałowych Grupy zgodnie z rekomendacją KNF. Wskutek tej transakcji Grupa utraciła kontrolę nad spółką RLPL oraz wszystkimi spółkami wchodzącymi w skład Grupy RLPL, czyli spółką Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Services Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o. oraz spółką celową ROOF Poland Leasing 2014 DAC.

Zakres działalności, który został zbyty stanowił odrębną, ważną linię działalności Grupy, dlatego też został zaklasyfikowany do działalności zaniechanej.

W tabeli poniżej zostały wyodrębnione przychody, koszty oraz wynik tej działalności: spółki RLPL oraz spółek wchodzących w skład Grupy RLPL wyłączając transakcje wewnątrz Grupy RLPL, nie zostały wyłączone transakcje zawarte przez spółki Grupy RLPL z Jednostką Dominującą i jej jednostkami zależnymi za okres kończący się odpowiednio 31 marca 2016 r. (tj. do dnia utraty kontroli przez Jednostkę Dominującą na Grupę RLPL) i 31 grudnia 2015 r.

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

	Za okres od 1 stycznia 2016 do 31 marca 2016 *	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
	Działalność zaniechana	
Przychody z tytułu odsetek	77 294	296 760
Koszty z tytułu odsetek	-42 271	-151 875
Wynik z tytułu odsetek	35 023	144 885
Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-5 976	-30 494
Przychody z tytułu prowizji i opłat	10 426	39 737
Koszty z tytułu prowizji i opłat	-49	-166
Wynik z tytułu prowizji i opłat	10 377	39 571
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany	-117	-170
Ogólne koszty administracyjne	-31 801	-125 274
Pozostałe przychody operacyjne	15 525	67 625
Pozostałe koszty operacyjne	-1 626	-4 178
Zysk brutto	21 405	91 965
Podatek dochodowy	-4 997	-20 658
Zysk netto	16 408	71 307
Wynik brutto ze sprzedaży działalności zaniechanej	33 751	0
Podatek dochodowy z tytułu wyniku ze sprzedaży działalności zaniechanej	-38 439	0
Zysk netto z działalności zaniechanej	11 720	71 307
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej	-119 693	-676 029
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej	-1 211	-6 920
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej	-590 940	986 174

*do dnia utraty kontroli przez Jednostkę Dominującą nad Grupą RLPL

Aktywa i pasywa Grupy RLPL na dzień sprzedaży, tj. 31 marca 2016 i wynik ze sprzedaży są zaprezentowane w tabeli poniżej:

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

Aktywa	Na dzień 31 marca 2016
Należności od banków	420 429
Pochodne instrumenty finansowe	135
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	5 582 236
Wartości niematerialne	15 582
Rzeczowe aktywa trwałe	151 873
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	411 873
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	936
Inne aktywa	80 276
Aktywa razem	6 663 340
Zobowiązania	
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	4 639 515
Pochodne instrumenty finansowe	558
Zobowiązania wobec klientów	28 989
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 262 020
Pozostałe zobowiązania	58 770
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	1 142
Rezerwy	11 097
Zobowiązania razem	6 002 091
Aktywa netto działalności zaniechanej	661 249
Cena sprzedaży	695 000
Wynik brutto ze sprzedaży działalności zaniechanej	33 751
Podatek dochodowy z tytułu wyniku ze sprzedaży działalności zaniechanej	-38 439
Wynik netto ze sprzedaży działalności zaniechanej	-4 688

14. Zysk netto przypadający na jedną akcję

14.1. Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję został policzony poprzez podzielenie zysku netto, przypadającego na zwykłych akcjonariuszy Jednostki Dominującej przez średnią ważoną liczby akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu sprawozdawczego.

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
	Działalność kontynuowana	
Zysk netto przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej (w tys. złotych)	14 755	186 178
Średnia ważona ilość akcji zwykłych w roku (w sztukach)	248 260	248 260
Zysk przypadający akcjonariuszom Banku na jedną akcję zwykłą (w zł)	59	750

* Patrz nota 3

Noty do skonsolidowanego rachunku zysków i strat (cd.)

14.2. Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję

W 2016 roku, jak również 2015 nie wystąpiły czynniki rozwadniające zysk przypadający na jedną akcję. W tym czasie Jednostka Dominująca nie emitowała obligacji zamiennych na akcje ani opcji na akcje, w następstwie czego rozwodniony zysk na jedną akcję jest równy podstawowemu zyskowi na jedną akcję.

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015 przekształcone *
Działalność kontynuowana		
Zysk netto przypadający akcjonariuszom Jednostki Dominującej (w tys. złotych)	14 755	186 178
Średnia rozwodniona ważona ilość akcji zwykłych w roku (w sztukach)	248 260	248 260
Rozwodniony Zysk przypadający akcjonariuszom Banku na jedną akcję zwykłą (w zł)	59	750

* Patrz nota 3

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej

15. Kasa i środki w Banku Centralnym

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Środki pieniężne w kasie	667 808	1 067 024
Środki w Banku Centralnym	1 064 061	1 636 486
Razem	1 731 869	2 703 510

Grupa może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego. Grupa musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej. Deklarowana rezerwa obowiązkowa do utrzymywania w grudniu 2016 roku wynosiła: 1 315 356 tys. zł, w grudniu 2015 roku wynosiła: 1 418 802 tys. zł. Środki te są oprocentowane w wysokości 0,9 stopy referencyjnej w NBP. Na dzień 31 grudnia 2016 roku oprocentowanie to wynosiło 1.35 % bez zmian w stosunku do poprzedniego roku

16. Należności od banków

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Depozyty zabezpieczające	139 126	1 051 393
Środki na rachunkach bieżących	153 108	169 296
Kredyty i pożyczki udzielone bankom	42 429	57 389
Lokaty w innych bankach	0	48 437
Należności od banków brutto	334 663	1 326 515
Odpisy z tytułu utraty wartości	-100	-165
Należności od banków netto	334 563	1 326 350

Średnie oprocentowanie lokat w innych bankach oraz kredytów udzielonych innym bankom w 2016 roku wynosiło 2,34% (2,02 % w 2015 roku).

Kwota należności długoterminowych od banków na koniec 2016 roku wynosiła 36 256 tys. zł (42 656 tys. zł na koniec 2015 roku).

Zasady ewidencji transakcji z przyrzeczeniem odkupu opisano w punkcie 2.10. Zarówno na koniec roku 2016, jak i na koniec 2015 roku nie wystąpiły transakcje typu „buy sell back” z bankami.

Depozyty zabezpieczające stanowią złożone zabezpieczenia pieniężne dotyczące otwartych instrumentów pochodnych z ujemną wyceną, prezentowane w zobowiązaniach w „Pochodnych instrumentach finansowych”. Począwszy od 2016 roku instrumenty pochodne z ujemną wyceną zabezpieczone są głównie za pomocą papierów wartościowych (zob. nota 34).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

17. Pochodne instrumenty finansowe i instrumenty wbudowane

17.1. Pochodne instrumenty finansowe

Grupa zawiera następujące instrumenty pochodne, w tym także te wykorzystywane jako instrumenty zabezpieczające przepływy pieniężne i wartość godziwą:

- Walutowe transakcje terminowe,
- opcje walutowe,
- instrumenty stóp procentowych.

Walutowe transakcje terminowe to zobowiązania do kupna walut obcych i lokalnych, obejmujące niezrealizowane transakcje spot. Walutowe i procentowe kontrakty swap to zobowiązania do zamiany jednego strumienia przepływów pieniężnych na inny. Rezultatem takiej transakcji jest zamiana walut lub stóp procentowych (na przykład oprocentowania stałego na zmienne) lub połączenia wszystkich tych czynników (na przykład międzywalutowe kontrakty swap stóp procentowych).

Z wyjątkiem określonych walutowych kontraktów swap w przypadku tych transakcji nie następuje zamiana kapitału. Ryzyko kredytowe Grupy stanowi potencjalny koszt zastąpienia kontraktów swap, jeżeli strony nie wywiążą się ze swoich zobowiązań. Ryzyko to jest monitorowane na bieżąco przez odniesienie do aktualnej wartości godziwej proporcji wartości nominalnej kontraktów oraz płynności rynkowej. W celu kontrolowania poziomu podejmowanego ryzyka kredytowego Grupa ocenia strony umowy przy pomocy tych samych metod, które stosuje się w działalności kredytowej.

Opcje walutowe i procentowe to umowy, na mocy których sprzedający przyznaje kupującemu prawo, ale nie obowiązek, nabycia (opcja kupna) lub sprzedaży (opcja sprzedaży) w ustalonym dniu, do ustalonego dnia lub też w ustalonym okresie – konkretnej ilości waluty obcej lub instrumentu finansowego po z góry ustalonej cenie. W zamian za narażenie na ryzyko walutowe lub ryzyko zmiany stóp procentowych, sprzedający otrzymuje od kupującego premię. Opcje mogą być opcjami znajdującymi się w obrocie giełdowym lub negocjowanymi pomiędzy Grupą a klientem (w transakcji pozagiełdowej). Grupa jest narażona na ryzyko kredytowe z tytułu zakupionych opcji tylko i wyłącznie do wysokości ich wartości bilansowej, którą stanowi ich wartość godziwa.

Nominalne wartości niektórych rodzajów instrumentów finansowych stanowią podstawę do ich porównania z instrumentami ujmowanymi w sprawozdaniu sytuacji finansowej, ale niekoniecznie wskazują, jaka będzie wartość przyszłych przepływów pieniężnych, bądź jaka jest bieżąca wartość godziwa instrumentów. Z tego względu nie pokazują, jaki jest stopień narażenia Grupy na ryzyko kredytowe lub ryzyko zmiany cen. Instrumenty pochodne mogą mieć wycenę dodatnią (aktywa) lub ujemną (zobowiązania) w zależności od wahań rynkowych stóp procentowych lub kursów wymiany walut. Łączna wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych może podlegać znacznym wahaniom.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

17.2. Forward kredytowy

Jednostka dominująca zawarła umowę serwisowania oraz późniejszej sprzedaży przeterminowanych należności z tytułu udzielonych kredytów detalicznych (po przekroczeniu przeterminowania tych kredytów o 90 dni).

W ramach umowy serwisowania serwiser prowadzi czynności windykacyjne, a po wypowiedzeniu przez Jednostkę Dominującą umów kredytobiorcom, czynności egzekucyjne, w odniesieniu do kredytobiorców. W trakcie trwania umowy serwisowania, wypowiedzana zostaje umowa z klientem, a serwiser prowadzi czynności egzekucyjne przez okres ok. 6 miesięcy. Po upływie tego okresu pozostała do spłaty wierzytelność podlega wykupowi przez Fundusz. W momencie przekazania transzy ekspozycji do serwisowania i przyszłej sprzedaży, ekonomicznie dochodzi do zawarcia przez Jednostkę Dominującą transakcji forward, która jest klasyfikowana, jako aktywo / zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek wyników zgodnie z MSR 39. Transakcja forward jest ujmowana w wartości godziwej przy początkowym ujęciu oraz wyceniana do wartości godziwej ze względu na zmiany materialnych czynników determinujących jej wartość godziwą, wśród których najważniejszym jest zmiana ceny sprzedaży. Zmiany wartości godziwej są ujmowane w rachunku zysków i strat Jednostki Dominującej.

W przypadku, gdy Jednostka Dominująca dokonuje zmiany szacunku dotyczącego nominału transakcji pochodnej, Jednostka Dominująca dokonuje korekty nominału z uwzględnieniem korekty rachunku zysków i strat z tytułu wyceny transakcji w poprzednich okresów.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Wartości godziwe posiadanych instrumentów pochodnych przedstawiono w poniższej tabeli:

	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	Wartość nominalna instrumentów bazowych	Wartości godziwe		Wartość nominalna instrumentów bazowych	Wartości godziwe	
		Aktywa	Zobowiązania		Aktywa	Zobowiązania
Pochodne instrumenty finansowe w portfelu handlowym						
Walutowe kontrakty (fx swap i fx forward)	26 089 130	316 843	243 589	50 048 441	390 363	390 121
Opcje zakupione i sprzedane w obrocie pozagiełdowym	2 415 094	20 016	20 506	2 295 927	14 831	14 843
Razem walutowe instrumenty pochodne	28 504 224	336 859	264 095	52 344 368	405 194	404 963
Kontrakty swap dla stóp procentowych (IRS)	13 715 389	129 828	83 258	12 822 009	145 236	92 798
Kontrakt na przyszłą stopę procentową (FRA)	500 000	22	0	3 550 000	3 059	6 103
Razem instrumenty pochodne dla stóp procentowych	14 215 389	129 850	83 258	16 372 009	148 295	98 901
Forward kredytowy	79 984	0	0	0	0	0
Razem	42 799 597	466 709	347 353	68 716 377	553 489	503 864
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające przepływy pieniężne						
Walutowe kontrakty (fx swap)	1 100 828	0	28 918	1 859 368	4 207	43 265
Walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	6 256 327	0	1 151 903	6 983 603	4 350	910 946
Razem	7 357 155	0	1 180 821	8 842 970	8 557	954 211
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające wartość godziwą						
Kontrakty swap dla stóp procentowych (IRS)	121 549	0	17 992	123 822	0	20 536
Razem	121 549	0	17 992	123 822	0	20 536
Razem pochodne instrumenty finansowe	50 278 301	466 709	1 546 166	77 683 169	562 046	1 478 611

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

18. Rachunkowość zabezpieczeń

Grupa stosuje rachunkowość zabezpieczeń w zakresie zabezpieczenia wartości godziwej udzielonego kredytu o stałej stopie procentowej. Instrumentem zabezpieczającym jest swap na stopę procentową, gdzie Grupa płaci kupon oparty o stałą stopę procentową a otrzymuje kupon oparty o stopę zmienną.

Pod koniec grudnia 2005 roku Jednostka Dominująca udzieliła na okres 15 lat kredytu o stałej stopie procentowej w wartości nominalnej 45 mln EUR, zabezpieczając go transakcją swap na stopę procentową w wartości nominalnej 44,9 mln EUR. Wartość zmiany wyceny kredytu i transakcji za rok obrotowy kończący się 31 grudnia 2016 i kończący się 31 grudnia 2015 roku zaprezentowano w poniższych tabelach. Informacje na temat części nieefektywnej zabezpieczenia odniesionej do rachunku zysków i strat prezentuje nota 9.

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego	2 556	4 040
Wynik z tytułu zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczanego	-1 636	-3 514
Wynik z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	920	526
Wynik odsetkowy na instrumencie pochodnym zabezpieczającym	-5 207	-4 916
	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Wartość nominalna instrumentu zabezpieczającego	121 549	123 822
Wartość nominalna instrumentu zabezpieczanego	121 549	123 822

Grupa stosuje także rachunkowość zabezpieczeń w zakresie zabezpieczenia zmienności przepływów pieniężnych kredytów hipotecznych w CHF, EUR i USD oraz lokat opartych o zmienną stopę WIBOR, wynikających z ryzyka zmiany stóp procentowych oraz ryzyka kursowego. Instrumentami zabezpieczającymi są:

- walutowy swap na stopę procentową, gdzie Grupa płaci kupon oparty o stopę CHF LIBOR 3M, a otrzymuje kupon oparty o WIBOR 3M od kwoty nominalnej zdefiniowanej odpowiednio w CHF i złotych polskich,
- transakcje forward, w której Grupa sprzedaje CHF, EUR, USD.
- walutowy swap na stopę procentową, gdzie Grupa płaci kupon oparty o stopę EUR LIBOR 3M, a otrzymuje kupon oparty o WIBOR 3M od kwoty nominalnej zdefiniowanej odpowiednio w EUR oraz złotych polskich

Wartości nominalne i godziwe instrumentów pochodnych zabezpieczających zostały zaprezentowane w nocie 17.

Kwoty rozpoznane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat i w kapitale z aktualizacji wyceny z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych (cash flow hedge) prezentuje poniższe zestawienie.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Kapitał z aktualizacji wyceny (odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie - brutto)	8 860	10 585
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających rozpoznany w rachunku zysków i strat	189 000	212 292
Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających zaprezentowana w rachunku zysków i strat	5 013	-1 010

Zmiana stanu kapitału z aktualizacji wyceny z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych (cash flow hedge) prezentuje poniższe zestawienie.

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Kapitał z aktualizacji wyceny (odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie) na początek roku	-46 858	-57 443
Kapitał z aktualizacji wyceny (wycena wraz z odsetkami zrealizowanymi w roku)	-150 892	-600 204
Wynik odsetkowy na instrumentach pochodnych zabezpieczających	-189 000	-212 292
Wynik z tytułu rewaluacji na instrumentach pochodnych zabezpieczających	353 765	822 071
Nieefektywna część zmiany wyceny do wartości godziwej transakcji zabezpieczających zaprezentowana w rachunku zysków i strat	-5 013	1 010
Kapitał z aktualizacji wyceny (odroczenie zmian wartości godziwej zabezpieczających instrumentów finansowych w części uznanej za skuteczne zabezpieczenie) na koniec roku	-37 998	-46 858

W kwocie 37 998 tys. złotych zaprezentowanej w kapitale z aktualizacji wyceny 38 187 tys. złotych dotyczą efektywnej części zabezpieczenia przepływów pieniężnych zabezpieczonych transakcjami CIRS. W tej kwocie część zabezpieczająca przepływy z kredytów wynosi 67 629 tys. złotych, natomiast część zabezpieczająca przepływy z depozytów wynosi -105 816 tys. złotych.

Oczekuje się, że relacja zabezpieczająca (w ramach rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych) będzie generować przepływy pieniężne w okresie do maja 2022 roku.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Poniższe tabele prezentują wartości nominalne instrumentów pochodnych zabezpieczających w podziale na umowy termin zapadalności:

31 grudnia 2016	Umowy termin zapadalności					Razem
	do 1 miesiąca	od 1 do 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 do 5 lat	powyżej 5 lat	
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające przepływy pieniężne						
Walutowe kontrakty (fx swap)	279 103	821 725	0	0	0	1 100 828
Walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	0	343 849	851 200	4 867 353	193 925	6 256 327
Razem	279 103	1 165 574	851 200	4 867 353	193 925	7 357 155
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające wartość godziwą						
Kontrakty swap dla stóp procentowych (IRS)	0	0	0	121 549	0	121 549
Razem	0	0	0	121 549	0	121 549
31 grudnia 2015	Umowy termin zapadalności					Razem
	do 1 miesiąca	od 1 do 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 do 5 lat	powyżej 5 lat	
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające przepływy pieniężne						
Walutowe kontrakty (fx swap)	1 062 221	690 204	106 943	0	0	1 859 368
Walutowe swapy stopy procentowej (CIRS)	0	389 000	338 275	4 936 990	1 319 338	6 983 603
Razem	1 062 221	1 079 204	445 218	4 936 990	1 319 338	8 842 970
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające wartość godziwą						
Kontrakty swap dla stóp procentowych (IRS)	0	0	0	123 822	0	123 822
Razem	0	0	0	123 822	0	123 822

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

19. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Obligacje i bony wyemitowane przez Skarb Państwa	371 779	332 392
Bony pieniężne NBP	7 393 915	12 146 112
Obligacje korporacyjne	278 225	74 316
Listy zastawne	3 423	17 590
Razem	8 047 342	12 570 410

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu są oprocentowane w oparciu o zmienne rynkowe stopy procentowe.

Kwota należności długoterminowych z tytułu instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej na koniec 2016 roku wynosiła 620 560 tys. zł (384 798 tys. zł na koniec 2015 roku).

20. Inwestycyjne papiery wartościowe

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Stan na początek roku	Zwiększenia	Zmniejszenia (sprzedaż, wykup, inne)	Zmiana naliczonych odsetek, dyskonta i wyceny	Różnice kursowe	Utrata wartości	Stan na koniec roku
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności							
Obligacje skarbowe	1 964 957	1 487 809	0	22 316	0	0	3 475 082
Razem utrzymywane do terminu zapadalności	1 964 957	1 487 809	0	22 316	0	0	3 475 082
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży							
Udziały kapitałowe	95 495	524	-40 837	0	2 611	2 348	60 140
Papiery wartościowe zablokowane pod BFG*	228 816	0	0	593	0	0	229 409
Obligacje korporacyjne	319 970	126 798	-112 557	-13 157	0	-27 159	293 895
Obligacje skarbowe	1 232 417	3 916 841	-1 248 697	3 467	0	0	3 904 028
Razem dostępne do sprzedaży	1 876 698	4 044 163	-1 402 091	-9 097	2 611	-24 811	4 487 472
Razem	3 841 655	5 531 972	-1 402 091	13 219	2 611	-24 811	7 962 554

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Stan na początek roku	Zwiększenia	Zmniejszenia (sprzedaż, wykup, inne)	Zmiana naliczonych odsetek, dyskonta i wyceny	Różnice kursowe	Utrata wartości	Stan na koniec roku
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności							
Obligacje skarbowe	1 751 553	730 000	-500 000	-16 596	0	0	1 964 957
Bony pieniężne NBP	9 699 462	0	-9 700 000	538	0	0	0
Razem utrzymywane do terminu zapadalności	11 451 014	730 000	-10 200 000	-16 057	0	0	1 964 957
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży							
Udziały kapitałowe	42 104	29	-452	53 816	-2	0	95 495
Papiery wartościowe zablokowane pod BFG*	180 766	5 374 000	-5 326 000	50	0	0	228 816
Obligacje korporacyjne	351 353	138 578	-168 044	-1 917	0	0	319 970
Obligacje skarbowe	503 872	1 205 061	-480 000	3 485	0	0	1 232 417
Razem dostępne do sprzedaży	1 078 095	6 717 667	-5 974 496	55 434	-2	0	1 876 698
Razem	12 529 109	7 447 667	-16 174 496	39 376	-2	0	3 841 655

*obligacje skarbowe

W związku z realizacją transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. i związanym z tym zbyciem przez Bank udziałów w Visa Europe na rzecz Visa Inc. Bank otrzymał od Visa Inc. wynagrodzenie za odsprzedane udziały w wysokości 13,44 mln euro. Środki wpłynęły na konto Banku 21 czerwca 2016 roku.

W ramach transakcji Bank otrzymał również uprzywilejowane akcje Visa Inc. Serii C w liczbie 4 878. Uprzywilejowane akcje Visa Inc. Serii C będą konwertowane na akcje zwykłe Visa Inc. Serii A. Warunki transakcji przewidują stopniowe konwertowanie akcji uprzywilejowanych. Konwersja wszystkich akcji uprzywilejowanych nastąpi najpóźniej w 2028 r. Obecny współczynnik konwersji akcji uprzywilejowanych na akcje zwykłe wynosi 13,952. Zgodnie z warunkami Transakcji może on ulegać zmniejszeniu w okresie do 2028 r.

Transakcja przewiduje również wypłatę na rzecz Banku dodatkowego wynagrodzenia w gotówce w ramach "odroczonej płatności", która zostanie dokonana po trzech latach od sfinalizowania transakcji, tj. w II kwartale 2019 r. Łączna wysokość "odroczonej płatności" przypadającej na wszystkie banki odsprzedające Visa Inc. udziały w Visa Europe Limited wynosi 1,12 mld euro. Udział Banku w tej kwocie wynosi 0,1035487037%.

Łączny wynik z tytułu powyższych trzech tytułów ujęty został w pozycji Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany i wynosił 80 615 tys. złotych i dotyczył odpowiednio:

- wynagrodzenia za sprzedane udziały otrzymane w gotówce w wysokości 59 039 tys. złotych,
- otrzymanych akcji uprzywilejowanych w wysokości 16 523 tys. złotych,
- dodatkowego wynagrodzenia w gotówce w ramach „odroczonej płatności” w wysokości 5 053 tys. złotych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

W wycenie otrzymanych akcji uprzywilejowanych uwzględniono dyskonto z tytułu braku płynności tych akcji, zaś przyszła odroczone płatność została zdyskontowana do wartości bieżącej.

Informacje na temat wartości godziwej inwestycyjnych papierów wartościowych prezentuje nota 39.

Na dzień 31 grudnia 2016 łączny odpis z tytułu utraty wartości inwestycji kapitałowych wynosił 12 200 tys. zł (14 548 tys. zł na koniec 2015 roku).

Kwota należności długoterminowych z tytułu inwestycyjnych papierów wartościowych na koniec 2016 roku wynosiła 6 228 391 tys. zł (3 622 192 tys. zł na koniec 2015 roku).

21. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Segmentacja klientów zastosowana w poniższych notach opiera się na klasach ryzyka przypisanych do poszczególnych klientów zgodnie z wewnętrznymi zasadami Grupy i jest odmienna w stosunku do klasyfikacji klientów zaprezentowanej w nocie 5 „Informacje dotyczące segmentów działalności”, opierającej się na modelu biznesowym Grupy.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury podmiotowej	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	Wartość brutto	Odpis	Wartość netto	Wartość brutto	Odpis	Wartość netto
Klienci indywidualni	20 322 980	691 140	19 631 840	19 923 568	619 266	19 304 302
Klienci mikro	2 860 503	368 895	2 491 608	5 871 098	464 692	5 406 406
Duże przedsiębiorstwa	10 952 367	610 151	10 342 216	13 322 786	874 370	12 448 416
<i>w tym transakcje buy-sell-back</i>	0	0	0	40 429	0	40 429
Małe i średnie przedsiębiorstwa	1 358 375	46 665	1 311 710	2 110 144	84 726	2 025 418
Sektor publiczny	87 572	449	87 123	21 679	96	21 583
Razem	35 581 797	1 717 300	33 864 497	41 249 275	2 043 150	39 206 125

W saldzie „kredytów i pożyczek udzielonych klientom” na 31 grudnia 2015 uwzględnione zostały należności z tytułu leasingu finansowego.

Kwota należności długoterminowych z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom na koniec 2016 roku wynosiła 26 972 105 tys. zł (29 602 843 tys. zł na koniec 2015 roku).

Informacje na temat wartości odpisów aktualizujących wartość należności z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom, prezentuje nota 7.

Na 31 grudnia 2016 roku nie było zawartych transakcji z przyrzeczeniem odkupu (buy sell back) z klientami (na 31 grudnia 2015 roku wartość tych transakcji wynosiła 40 429 tys. zł, wartość godziwa papierów wartościowych nabytych w ramach tych transakcji na 31 grudnia 2015 roku wynosiła 40 209 tys. zł).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury jakościowej

31 grudnia 2016

	Kredyty i pożyczki udzielone klientom bez przesłanki utraty wartości i bez rozpoznanej utraty wartości	Odpis tworzony grupowo IBNR	Kredyty i pożyczki udzielone klientom z przesłanką utraty wartości i bez rozpoznanej utraty wartości	Odpis tworzony grupowo IBNR	Kredyty i pożyczki z utratą wartości analizowane indywidualnie	Odpis tworzony indywidualnie	Kredyty i pożyczki z utratą wartości analizowane grupowo	Odpis tworzony grupowo	Wartość netto
Należności od klientów indywidualnych	19 276 672	52 665	10 518	0	28 940	13 228	1 006 850	625 247	19 631 840
Należności od klientów mikro	2 113 321	14 331	0	0	31 030	16 742	716 152	337 822	2 491 608
Należności od dużych przedsiębiorstw	9 453 399	46 018	527 026	15 695	971 942	548 438	0	0	10 342 216
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	1 284 748	2 730	18 373	1 270	55 254	42 665	0	0	1 311 710
Należności od sektora publicznego	87 572	449	0	0	0	0	0	0	87 123
Razem	32 215 712	116 193	555 917	16 965	1 087 166	621 073	1 723 002	963 069	33 864 497

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według struktury jakościowej

31 grudnia 2015

	Kredyty i pożyczki udzielone klientom bez przesłanki utraty wartości i bez rozpoznanej utraty wartości	Odpis tworzony grupowo IBNR	Kredyty i pożyczki udzielone klientom z przesłanką utraty wartości i bez rozpoznanej utraty wartości	Odpis tworzony grupowo IBNR	Kredyty i pożyczki z utratą wartości analizowane indywidualnie	Odpis tworzony indywidualnie	Kredyty i pożyczki z utratą wartości analizowane grupowo	Odpis tworzony grupowo	Wartość netto
Należności od klientów indywidualnych	18 983 226	64 273	2 122	0	45 534	21 468	892 686	533 525	19 304 302
Należności od klientów mikro	5 021 442	32 625	4 397	0	162 636	123 033	682 623	309 034	5 406 406
Należności od dużych przedsiębiorstw	11 379 179	56 777	560 895	23 698	1 234 867	771 561	147 845	22 334	12 448 416
w tym transakcje buy-sell-back	40 429	0	0	0	0	0	0	0	40 429
Należności od małych i średnich przedsiębiorstw	1 990 194	8 924	25 430	1 744	94 520	74 058	0	0	2 025 418
Należności od sektora publicznego	21 679	96	0	0	0	0	0	0	21 583
Razem	37 395 720	162 695	592 844	25 442	1 537 557	990 120	1 723 154	864 893	39 206 125

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

22. Wartości niematerialne

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Wartość firmy	Marka „Polbank”	Relacje z klientami	Oprogramowanie komputerowe	Oprogramowanie komputerowe w budowie	Zaliczki na wartości niematerialne	Razem
WARTOŚĆ BRUTTO							
Stan na początek roku	32 966	200 000	70 400	712 191	34 389	8 828	1 058 774
Zwiększenia bezpośrednie w roku	0	0	0	1 518	44 988	176	46 682
Przejęcie do użytkowania z nakładów lub zmiana klasyfikacji	0	0	0	27 387	-27 387	0	0
Zmniejszenia stanu w roku	-32 966	0	0	-29 359	-3 078	-6 836	-72 239
Zmiany w strukturze Grupy				-42 702	-430	-184	-43 316
Stan na koniec roku	0	200 000	70 400	669 035	48 482	1 984	989 901
UMORZENIE							
Stan na początek roku	0	0	43 835	462 622	0	0	506 457
Amortyzacja	0	0	9 758	51 446	784	0	61 988
Zmniejszenia	0	0	0	-21 352	0	0	-21 352
Zmiany w strukturze Grupy	0	0	0	-26 950	-784	0	-27 734
Stan na koniec roku	0	0	53 593	465 766	0	0	519 359
ODPISY AKTUALIZUJĄCE							
Stan na początek roku	0	0	0	9	649	0	658
Zwiększenia	0	86 000	0	0	811	0	86 811
Zmniejszenia	0	0	0	-10	0	0	-10
Stan na koniec roku	0	86 000	0	-1	1 460	0	87 459
WARTOŚĆ NETTO							
Stan na początek roku	32 966	200 000	26 565	249 560	33 740	8 828	551 659
Stan na koniec roku	0	114 000	16 807	203 270	47 022	1 984	383 083

W 2016 roku i 2015 roku nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do wartości niematerialnych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

Na dzień 31 grudnia 2016 r. Grupa nie posiadała zobowiązań do nabycia wartości niematerialnych i prawnych, wynikających z podpisanych umów z kontrahentami (1 431 tys. zł na 31 grudnia 2015 r.).

Grupa zalicza do wartości niematerialnych wartość firmy, markę „Polbank” i relacje z klientami, które zostały rozpoznane w wyniku transakcji połączenia z Polbank EFG S.A. (por. nota 4.5. skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Wartość firmy oraz marka „Polbank”, posiadają nieokreślony okres użytkowania, w związku z tym nie są amortyzowane, natomiast podlegają corocznym testom na utratę wartości. Test na utratę wartości marki „Polbank” na dzień 31 grudnia 2016 roku skutkuje odpisem z tytułu utraty wartości w wysokości 86 000 tys. zł. W wyniku przeprowadzenia testu na utratę wartości wartości firmy Bank dokonał odpisu w wysokości 32 966 tys. zł i równocześnie jej spisania, ponieważ wartość bilansowa wynosiła zero złotych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Relacje z klientami są amortyzowane przy zastosowaniu metody degresywnej w okresie 5 lat (depozyty) oraz 10 lat (kredyty). W przypadku wystąpienia przesłanek podlegają testom na utratę wartości (por. nota 2.16.2. skonsolidowanego sprawozdania finansowego).

Testy na utratę wartości powyższych wartości niematerialnych zostały opisane w nocie 4.5 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Na 31 grudnia 2016 roku utworzony odpis z tytułu utraty wartości dotyczył oprogramowania komputerowego w budowie, w przypadku którego Grupa podjęła decyzję o zaniechaniu kontynuacji danych projektów.

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Wartość firmy	Marka „Polbank”	Relacje z klientami	Oprogramowanie komputerowe	Oprogramowanie komputerowe w budowie	Zaliczki na wartości niematerialne	Razem
WARTOŚĆ BRUTTO							
Stan na początek roku	32 966	200 000	70 400	677 336	35 885	10 977	1 027 564
Zwiększenie bezpośrednie w roku	0	0	0	8 763	45 796	0	54 559
Przejęcie do użytkowania z nakładów lub zmiana klasyfikacji	0	0	0	44 517	-45 007	0	-491
Zmniejszenia stanu w roku	0	0	0	-18 424	-2 284	-2 149	-22 858
Stan na koniec roku	32 966	200 000	70 400	712 191	34 389	8 828	1 058 774
UMORZENIE							
Stan na początek roku	0	0	29 884	407 623	0	0	437 507
Amortyzacja	0	0	13 951	70 773	0	0	84 724
Zmniejszenia	0	0	0	-15 773	0	0	-15 773
Stan na koniec roku	0	0	43 835	462 623	0	0	506 457
ODPISY AKTUALIZUJĄCE							
Stan na początek roku	0	0	0	9	649	0	658
Stan na koniec roku	0	0	0	9	649	0	658
WARTOŚĆ NETTO							
Stan na początek roku	32 966	200 000	40 516	269 704	35 236	10 977	589 399
Stan na koniec roku	32 966	200 000	26 565	249 559	33 740	8 828	551 659

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

23. Rzeczowe aktywa trwałe

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Budynki, lokale i ulepszenia w obcych obiektach	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Inne środki trwałe	Środki trwałe w budowie	Zaliczki na rzeczowe aktywa trwałe	Razem
WARTOŚĆ BRUTTO							
Stan na początek roku	232 953	339 589	190 114	41 616	8 846	2 884	816 002
Zwiększenia bezpośrednie w roku	177	9 788	6 110	4 924	33 765	0	54 764
Przyjęcie do użytkowania z nakładów lub zmiana klasyfikacji	20 482	7 680	80	-4 374	-37 794	0	-13 926
Zmniejszenia stanu w roku	-62 780	-71 995	-10 492	-7 320	-1 613	-2 884	-157 084
Zmiany w strukturze Grupy	-12 329	-20 129	-185 768	-2 968	0	0	-221 194
Stan na koniec roku	178 503	264 933	44	31 878	3 204	0	478 562
UMORZENIE							
Stan na początek roku	181 593	263 664	49 094	33 814	0	0	528 166
Amortyzacja	10 557	25 979	6 063	1 840	0	0	44 439
Zmniejszenia	-56 647	-67 390	-4 549	-7 177	0	0	-135 763
Zmiany w strukturze Grupy	-1 606	-10 047	-50 666	-2 761	0	0	-65 080
Zmiana klasyfikacji i inne	-14 918	3 408	90	-2 089	0	0	-13 509
Stan na koniec roku	118 979	215 614	32	23 627	0	0	358 253
ODPISY AKTUALIZUJĄCE							
Stan na początek roku	1 060	4 655	4 157	32	1 703	0	11 608
Zwiększenia	5 440	1 512	0	59	0	0	7 011
Zmniejszenia	-5 767	-4 391	-352	-83	-1 703	0	-12 296
Zmiany w strukturze Grupy	-40	-389	-3 805	-7	0	0	-4 241
Stan na koniec roku	693	1 387	0	1	0	0	2 082
WARTOŚĆ NETTO							
Stan na początek roku	50 299	71 269	136 863	7 769	7 143	2 884	276 229
Stan na koniec roku	58 830	47 931	12	8 249	3 204	0	118 228

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Budynki, lokale i ulepszenia w obcych obiektach	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Inne środki trwałe	Środki trwałe w budowie	Zaliczki na rzeczowe aktywa trwałe	Razem
WARTOŚĆ BRUTTO							
Stan na początek roku	240 590	336 428	187 929	42 926	9 441	2 369	819 683
Zwiększenia bezpośrednie w roku	648	12 631	59 395	822	9 363	515	83 373
Przyjęcie do użytkowania z nakładów lub zmiana klasyfikacji	1 471	7 654	0	1 090	-9 717	0	499
Zmniejszenia stanu w roku	-9 756	-17 124	-57 210	-3 223	-240	0	-87 554
Stan na koniec roku	232 953	339 589	190 114	41 616	8 846	2 884	816 002
UMORZENIE							
Stan na początek roku	171 849	248 958	51 126	34 579	0	0	506 512
Amortyzacja	15 784	31 230	27 242	2 340	0	0	76 595
Zmniejszenia	-6 039	-16 520	-29 274	-3 108	0	0	-54 941
Zmiana klasyfikacji	0	-4	0	4	0	0	0
Stan na koniec roku	181 593	263 664	49 094	33 814	0	0	528 166
ODPISY AKTUALIZUJĄCE							
Stan na początek roku	396	4 262	3 782	32	1 703	0	10 175
Zwiększenia	3 188	802	375	62	0	0	4 427
Zmniejszenia	-2 524	-409	0	-62	0	0	-2 994
Stan na koniec roku	1 060	4 655	4 157	32	1 703	0	11 608
WARTOŚĆ NETTO							
Stan na początek roku	68 346	83 208	133 021	8 315	7 738	2 369	302 996
Stan na koniec roku	50 299	71 269	136 863	7 769	7 143	2 884	276 229

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

W 2016 roku i 2015 roku nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do rzeczowych aktywów trwałych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

Zobowiązania do nabycia środków trwałych na 31 grudnia 2016 r., wynikające z podpisanych umów z kontrahentami, wynosiły 2 669 tys. zł. (3 860 tys. zł na 31 grudnia 2015). Zobowiązania te zostaną zrealizowane w ciągu jednego roku.

Grupa według stanu na 31 grudnia 2016 roku i na 31 grudnia 2015 roku nie jest użytkownikiem obcych środków trwałych na podstawie umów leasingu finansowego.

Na 31 grudnia 2016 roku Grupa rozpoznała odpis z tytułu utraty wartości środków trwałych ze względu na podjęte decyzje o zaprzestaniu użytkowania tych środków trwałych.

24. Inne aktywa

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Aktywa finansowe brutto		
Inkaso weksli i czeków	2 451	368
Dłużnicy różni	85 478	100 717
Rozrachunki z biurami maklerskimi – należności	4 757	5 225
Rozliczenia z tytułu kart płatniczych – należności	101 513	76 052
Aktywa finansowe brutto razem	194 199	182 362
Odpisy aktualizujące	-13 467	-4 925
Aktywa finansowe netto razem	180 732	177 438
Aktywa niefinansowe brutto		
Koszty zapłacone z góry	35 974	50 249
Przychody do otrzymania	1 566	3 787
Aktywa przejęte za długi	2 581	9 125
Inne	185	10 432
Rozrachunki publiczno - prawne	422	57 680
Aktywa niefinansowe brutto razem	40 728	131 273
Odpisy aktualizujące	0	-3 209
Aktywa niefinansowe netto razem	40 728	128 063
Razem	221 460	305 501

Kwota należności długoterminowych na koniec 2016 roku wynosiła 28 275 tys. zł (22 634 tys. zł w 2015 roku) i dotyczyła głównie złożonego przez Grupę wstępnego depozytu rozliczeniowego umożliwiającego klientom Grupy zawieranie transakcji na GPW na instrumentach pochodnych i działalność jako zdalny członek giełdy oraz dodatkowego wynagrodzenia w ramach „odroczonej płatności” z tytułu realizacji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Sprawa sporna w zakresie zobowiązań Raiffeisen Bank Polska S.A. z tytułu podatku dochodowego

W dniu 6 grudnia 2016 r. Naczelny Sąd Administracyjny (NSA) oddalił skargi kasacyjne Banku od wyroków Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 28 i 29 kwietnia 2016 sprawie decyzji organów podatkowych dotyczących rozliczeń w podatku dochodowym od osób prawnych Banku za lata 2004, 2006 i 2007.

W wyniku kontroli przeprowadzonych w latach 2009 i 2012 organy podatkowe wyraziły odmienną od stanowiska Banku opinię co do podatkowego ujęcia wyniku na inwestycjach dokonywanych w latach 2004, 2006 i 2007. Bank, stojąc na stanowisku uznającym prawidłowość dokonanych przez siebie rozliczeń podatku, dokonał uiszczenia zobowiązania podatkowego wskazanego przez organy podatkowe wraz z odsetkami i rozpoznał należność od Urzędu Skarbowego. Wyrok NSA kończy postępowanie sądowe w ww. sprawach. Kwota należności spornych z tego tytułu wynosiła 75,9 mln zł, w tym należność główna 57,2 mln zł oraz zapłacone odsetki za zwłokę - 18,7 mln zł.

Kwota ta obciążyła wynik Grupy za 2016 r., odpowiednio: należność główna – w linii „Podatek dochodowy” (zob. nota 12), odsetki – w linii „Pozostałe koszty operacyjne” (zob. nota 11).

Zmiana stanu odpisów aktualizujących wartość innych należności	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Stan odpisów na początek roku	8 134	7 166
Zmiany w strukturze Grupy	-3 582	0
Utworzenie odpisów na utratę wartości	12 697	4 887
Wykorzystanie odpisów na utratę wartości	-135	-785
Rozwiązanie odpisów na utratę wartości	-3 647	-3 134
Stan odpisów na koniec roku	13 467	8 134

25. Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Rachunki bieżące	140 168	251 817
Depozyty terminowe	194 067	226 973
Kredyty otrzymane	7 099 171	12 610 007
Razem	7 433 406	13 088 797

Kwota zobowiązań długoterminowych wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych na koniec 2016 roku wynosiła 4 925 126 tys. zł (6 536 310 tys. zł na koniec 2015 roku).

Na 31 grudnia 2016 i 31 grudnia 2015 Grupa nie posiadała transakcji z przyrzeczeniem odkupu (sell buy back) zawartych z innymi bankami i pozostałymi monetarnymi instytucjami finansowymi.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

26. Zobowiązania wobec klientów

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Zobowiązania wobec klientów indywidualnych	18 218 007	17 512 927
Zobowiązania wobec klientów mikro	2 565 414	1 978 426
Zobowiązania wobec dużych przedsiębiorstw	12 326 483	14 608 143
Zobowiązania wobec małych i średnich przedsiębiorstw	3 219 506	3 662 650
Zobowiązania wobec sektora publicznego	1	0
Razem	36 329 411	37 762 146

Kwota zobowiązań długoterminowych wobec klientów na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 62 612 tys. zł (67 935 tys. zł na 31 grudnia 2015 roku).

Na 31 grudnia 2016 i 31 grudnia 2015 roku Grupa nie posiadała transakcji z przyrzeczeniem odkupu (sell buy back) z klientami.

27. Zobowiązania podporządkowane

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Pożyczka o wartości 25 milionów EUR z terminem zapadalności w 2017 roku	110 849	106 812
Pożyczka o wartości 50 milionów EUR z terminem zapadalności w 2024 roku	221 247	213 095
Pożyczka o wartości 95 milionów EUR z terminem zapadalności w 2022 roku	0	404 882
Razem	332 096	724 789

Pożyczki podporządkowane są płatne przez Jednostkę Dominującą w terminie zapadalności. W 2016 oraz w 2015 roku Jednostka Dominująca nie odnotowała żadnych opóźnień w płatnościach rat kapitałowych lub odsetkowych, ani nie naruszyła żadnych innych postanowień umownych wynikających ze swoich zobowiązań. Pożyczki nie są dodatkowo zabezpieczone. Wszystkie pożyczki zostały udzielone przez Raiffeisen Bank International.

Zgodnie z decyzjami Komisji Nadzoru Finansowego (KNF), Jednostka Dominująca może zaliczać zobowiązania podporządkowane do funduszy własnych Jednostki Dominującej. Na użytek wyliczenia funduszy własnych Jednostki Dominującej, kwoty stanowiące pożyczki podporządkowane zaliczane na poczet funduszy ulegają stopniowej amortyzacji zgodnie z regulacjami KNF.

Kwota długoterminowych zobowiązań podporządkowanych na koniec 2016 roku wynosiła 221 247 tys. zł (724 789 tys. zł na koniec 2015 roku).

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

28. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Stan na początek roku	Zmniejszenia wynikające ze zmian w strukturze Grupy	Zmniejszenie - wypłata odsetek	Zmiana - naliczenie odsetek	Stan na koniec roku
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych Jednostki Dominującej	501 825	0	-15 390	15 395	501 830
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych spółki sekuryzacyjnej	1 256 852	-1 259 674	0	2 822	0
Razem	1 758 677	-1 259 674	-15 390	18 217	501 830

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Stan na początek roku	Zwiększenia z emisji	Zmniejszenie - wypłata odsetek	Zmiana - naliczenie odsetek	Stan na koniec roku
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych Jednostki Dominującej	501 960	0	-15 890	15 755	501 825
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych spółki sekuryzacyjnej	634 434	617 700	-13 464	18 182	1 256 852
Razem	1 136 394	617 700	-29 354	33 937	1 758 677

19 listopada 2014 r. Jednostka Dominująca wyemitowała „Obligacje na okaziciela Serii A Raiffeisen Bank Polska S.A.” opiewające na kwotę 500 mln złotych. Obligacje te są niezabezpieczone, niepodporządkowane, denominowane w złotych z terminem wykupu w dniu 19 listopada 2017 roku. Oprocentowanie obligacji opiera się na stawce WIBOR 6M, powiększonej o marżę odsetkową w wysokości 1,3 proc. Odsetki są płacone w okresach półrocznych.

Emisja „Obligacji na okaziciela Serii A Raiffeisen Bank Polska S.A.” została przeprowadzona w ramach programu emisji obligacji Jednostki Dominującej na łączną kwotę 2 mld złotych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

29. Pozostałe zobowiązania

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Zobowiązania finansowe		
Rozrachunki międzybankowe	180 577	58 209
Rozrachunki z biurami maklerskimi	40 638	1 475
Wierzyciele różni i rozliczenia międzyokresowe kosztów	192 113	222 019
Zobowiązania z tytułu rozliczeń z tytułu kart płatniczych	30 730	31 025
Zobowiązania finansowe razem	444 058	312 728
Zobowiązania niefinansowe		
Przychody pobierane z góry	62 448	68 672
Rozrachunki publiczno-prawne	33 931	28 727
Pozostałe	1 253	19 890
Zobowiązania niefinansowe razem	97 632	117 289
Razem	541 690	430 018

Kwota zobowiązań długoterminowych wyniosła na dzień 31 grudnia 2016 roku 53 638 tys. zł, na dzień 31 grudnia 2015 roku 37 212 tys. zł.

30. Rezerwy

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Stan na początek roku	Utworzenie rezerwy lub odpisu	Odwrocenie rezerwy lub odpisu	Wykorzystanie rezerwy lub odpisu	Różnice kursowe	Zmiany w związku ze zmianami w strukturze Grupy	Stan na koniec roku
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe oceniane indywidualnie	41 228	26 084	-42 406	0	646	0	25 552
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe oceniane grupowo (IBNR)	9 047	2 901	-6 576	0	72	0	5 444
Razem rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	50 275	28 985	-48 982	0	718	0	30 996
Rezerwy na sprawy sporne	17 902	2 067	-2 523	-2 800	0	-288	14 358
Rezerwa na bonusy	56 861	83 576	-31 974	-35 761	0	-6 894	65 808
Rezerwa na niewykorzystane urlopy	23 884	25 062	-26 888	-2 074	0	-3 731	16 253
Rezerwa na świadczenia emerytalne, rentowe i pośmiertne	3 543	0	-110	-12	0	-184	3 237
Rezerwa restrukturyzacyjna	9 748	27 524	-909	-20 296	0	0	16 067
Inne rezerwy	110	8	0	-108	0	0	10
Razem rezerwy	112 048	138 237	-62 404	-61 051	0	-11 097	115 733
Razem	162 323	167 222	-111 386	-61 051	718	-11 097	146 729

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Stan na początek roku	Utworzenie rezerwy lub odpisu	Odwrocenie rezerwy lub odpisu	Wykorzystanie rezerwy lub odpisu	Różnice kursowe	Zmiany w związku ze zmianami w strukturze Grupy	Stan na koniec roku
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe oceniane indywidualnie	26 630	37 969	-23 493	0	121	0	41 227
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe oceniane grupowo (IBNR)	8 320	5 524	-4 814	0	17	0	9 047
Razem rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	34 951	43 493	-28 307	0	138	0	50 275
Rezerwy na sprawy sporne	21 514	257	-2 998	-871	0	0	17 902
Rezerwa na nagrody jubileuszowe	38 742	8	-37 411	-1 339	0	0	0
Rezerwa na bonusy	56 851	114 126	-36 260	-77 855	-1	0	56 861
Rezerwa na niewykorzystane urlopy	26 613	1 129	-2	-3 857	0	0	23 884
Rezerwa na świadczenia emerytalne, rentowe i pośmiertne	3 565	34	-41	-16	0	0	3 543
Rezerwa restrukturyzacyjna	37 821	206	-937	-27 342	0	0	9 748
Inne rezerwy	39	109	0	-38	0	0	110
Razem rezerwy	185 146	115 869	-77 648	-111 318	-1	0	112 048
Razem	220 097	159 362	-105 955	-111 318	137	0	162 323

W rezerwach na zobowiązania pozabilansowe uwzględnione zostały rezerwy na gwarancje finansowe. Gwarancje finansowe oraz inne zobowiązania pozabilansowe zostały opisane w notce 32.

Na 31 grudnia 2016 roku rezerwy na sprawy sporne składały się głównie z:

- rezerwy utworzonej w związku z karą nałożoną na Bank przez UOKiK w październiku 2014 roku dotyczącą praktyk w zakresie zawierania z konsumentami umów dotyczących przystąpienia do umowy grupowego ubezpieczenia na życie i dożycie o nazwie „Program Pomnażania Oszczędności Kumulatus”. Kara nałożona przez UOKiK wynosiła 21 122 tys. zł. Decyzja jest nieprawomocna. Bank złożył odwołanie od tej decyzji. Bank utworzył rezerwę z tego tytułu w wysokości 10 561 tys. zł, ponieważ w ocenie Grupy prawdopodobny wpływ środków z tego tytułu nie przekroczy tej kwoty,
- rezerwy w kwocie 1 663 tys. zł dotyczącej spraw spornych z byłymi partnerami franczyzowymi Polbanku,
- rezerwy w kwocie 1 950 tys. złotych dotyczącej spraw spornych z tytułu rozliczenia transakcji opcyjnych.

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Rezerwa restrukturyzacyjna według stanu na 31 grudnia 2016 roku w kwocie 16 070 tys. zł (na 31 grudnia 2015 roku 9 748 tys. zł) dotyczy przede wszystkim odpraw wynikających z obowiązujących programów restrukturyzacyjnych, a także kosztów związanych z likwidacją placówek Jednostki Dominującej. Zmiana rezerwy w stosunku do 2015 roku wynikała przede wszystkim z utworzenia rezerw na program optymalizacji zatrudnienia i sieci sprzedaży.

W 2015 roku Zarząd Banku podjął decyzję o likwidacji programu Raiffeisen Lata, co wiązało się z rozwiązaniem rezerwy na nagrody jubileuszowe w wysokości 37 411 tys. zł.

31. Kapitały

Zarejestrowany kapitał akcyjny	Wartość nominalna akcji		Liczba akcji (w szt.)	
	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Stan na początek roku	2 256 683	2 256 683	248 260	248 260
Stan na koniec roku	2 256 683	2 256 683	248 260	248 260

Wszystkie wyemitowane akcje są w pełni opłacone. Wszystkie akcje mają takie same prawa głosu i prawo do dywidendy. Wartość nominalna jednej akcji wynosi 9 090 złotych. Udziałowcem, który posiada 100% kapitału zakładowego Jednostki Dominującej jest Raiffeisen Bank International AG.

Raiffeisen Bank International powstał z obszarów wydzielonych z Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (RZB) i Raiffeisen International Bank-Holding AG (RI). RBI jest podmiotem zależnym RZB objętym konsolidacją. RZB na 31 grudnia 2016 posiadał 60,7% akcji RBI. Pozostała część kapitału akcyjnego jest w wolnym obrocie na wiedeńskiej giełdzie papierów wartościowych, na której RBI notowany jest od 2005 roku.

Pozostałe kapitały	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	995 019	970 019
Rozliczenie zakupu zorganizowanej części przedsiębiorstwa	-3 883	-3 883
Wycena aktywów dostępnych do sprzedaży netto	-5 390	43 175
Wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne netto	-30 778	-37 955
Fundusz na działalność maklerską	1 000	1 000
Pozostałe kapitały rezerwowe	46 522	46 522
Pozostałe związane z konsolidacją	0	50
Stan na koniec roku	1 002 489	1 018 927

Noty do skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (cd.)

Wynik finansowy z roku bieżącego i z lat ubiegłych podlegał podziałowi zgodnie poniższą tabelą:

Wynik finansowy z lat ubiegłych	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Stan na początek roku	742 959	590 139
Przeniesienie wyniku netto na wynik finansowy z lat ubiegłych	14 755	186 178
Przeniesienie zysku netto na fundusz ogólnego ryzyka bankowego	-25 000	-20 000
Przeniesienie wyniku netto na kapitał zapasowy tworzony ustawowo	-54 052	-13 340
Pozostałe	-632	0
Zmiany w strukturze Grupy	137 873	-18
Stan na koniec roku	815 903	742 959

Dywidendy

Zgodnie z rekomendacją Zarządu i Rady Nadzorczej Jednostka Dominująca nie dokonała wypłaty dywidendy z zysku za 2015 rok. Zarząd Jednostki Dominującej nie będzie rekomendował wypłaty dywidendy z zysku za 2016 rok.

Pozostałe noty

32. Zobowiązania warunkowe

Poniższa tabela przedstawia pozycje pozabilansowe udzielone i otrzymane:

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Udzielone zobowiązania gwarancyjne		
Gwarancje bankowe	1 739 565	1 667 352
Akredytywy i akcepty bankowe	188 697	215 575
Razem udzielone zobowiązania gwarancyjne	1 928 262	1 882 927
Udzielone zobowiązania finansowe		
Zobowiązania do udzielenia kredytu:	7 129 960	8 123 826
Z pierwotnym terminem zapadalności do 1 roku	3 396 644	3 720 595
Z pierwotnym terminem zapadalności powyżej 1 roku	3 733 316	4 403 231
Razem udzielone zobowiązania finansowe	7 129 960	8 123 826
Razem	9 058 222	10 006 753
	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Gwarancje otrzymane	5 871 309	6 724 186
Razem	5 871 309	6 724 186

Wszystkie zobowiązania Grupy do udzielenia kredytu mają charakter bezwarunkowy, z wyjątkiem udzielonych i niewykorzystanych transz kredytów hipotecznych i inwestycyjnych kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw. Szczegółowy opis ryzyk związanych z zobowiązaniami pozabilansowymi został przedstawiony w notach dotyczących zarządzania ryzykiem.

Sprawy sporne

Łączna wartość przedmiotu sporu spraw sądowych, w których Grupa występowała w roli pozwanej wynosiła 52 465 tys. złotych na 31 grudnia 2016 roku (31 grudnia 2015 roku 75 017 tys. złotych). Grupa utworzyła rezerwy w przypadkach, gdzie według szacunków Grupy prawdopodobieństwo konieczności wypływu środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne jest większe niż 50%. W pozostałych sprawach sądowych Grupa szacuje ryzyko wypływu środków jako możliwe (poniżej 50%). Na dzień 31 grudnia 2016 roku rezerwy na roszczenia prawne, gdzie Grupa występowała w roli pozwanej wynosiły 3 730 tys. złotych (w tym rezerwy na roszczenia byłych partnerów franszyzowych Jednostki Dominującej oraz roszczenia związane z rozliczeniem transakcji opcyjnych; na 31 grudnia 2015 roku 5 486 tys. złotych), patrz nota 30 sprawozdania finansowego.

Pozostałe noty (cd.)

W grudniu 2016 roku UOKiK wydał decyzję, w której uznał, że Bank naruszył zbiorowe interesy konsumentów poprzez to, że nie uwzględnił ujemnego oprocentowania LIBOR, a po wycofaniu się z tej praktyki nie naliczał ujemnego oprocentowania kredytów we frankach szwajcarskich. W decyzji UOKiK nałożył na Bank karę 3,5 mln złotych. Decyzja nie jest prawomocna, Bank wniósł do SOKiK odwołanie od tej decyzji. W ocenie Banku ryzyko wypływu środków jako poniżej 50% i na 31 grudnia 2016 nie została utworzona rezerwa na tą sprawę.

Powyższe nie obejmuje (podobnie, jak w danych na 31 grudnia 2015 roku) - ze względu na ich charakter - spraw zawisłych przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Stan rezerw na te sprawy na 31 grudnia 2016 roku wynosił 10 561 tys. zł (10 561 tys. zł na 31 grudnia 2015 roku).

33. Grupa jako leasingobiorca

W przypadku leasingu operacyjnego, gdzie Grupa jest leasingobiorcą, minimalne przyszłe płatności z tytułu leasingu w ramach nieodwołalnych umów leasingu operacyjnego przedstawiają się następująco:

	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Poniżej 1 roku	102 714	122 819
Od 1 roku do 5 lat	211 935	257 082
Powyżej 5 lat	120 740	148 767
Razem	435 389	528 668

Wymienione w tabeli zobowiązania związane są z zawartymi umowami leasingu operacyjnego budynków lub lokali na potrzeby prowadzonej działalności gospodarczej oraz leasingu operacyjnego samochodów.

34. Aktywa, na których ustanowiono zabezpieczenia i o ograniczonej możliwości dysponowania

W tabeli poniżej zaprezentowano informacje na temat aktywów finansowych zastawionych lub o ograniczonej możliwości dysponowania.

	Nota	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Kasa i środki w Banku Centralnym	15		
Rezerwy obowiązkowe w banku centralnym		1 064 061	1 418 082
Należności od banków	16		
Depozyty zabezpieczające i inne		139 126	1 051 393
Inwestycyjne papiery wartościowe	20		
Obligacje skarbowe stanowiące zabezpieczenie instrumentów pochodnych		1 185 902	0
Obligacje skarbowe stanowiące zabezpieczenie kredytu otrzymanego		254 865	447 393
Papiery wartościowe zablokowane pod BFG		229 409	228 816
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	21		
Należności stanowiące zabezpieczenie otrzymanych kredytów		0	106 538
Należności stanowiące przedmiot transakcji sekurytyzacji wierzytelności leasingowych		0	1 144 097
Depozyty zabezpieczające operacje walutowe-należności		5 343	5 553

Pozostałe noty (cd.)

35. Sprzedaż należności

W 2016 roku Jednostka Dominująca zbyła portfele wierzytelności kredytowych zaklasyfikowane do kategorii z rozponaną utratą wartości o łącznej wartości kapitału 122 779 tys. zł (w 2015 roku 257 412 tys. zł). Portfele składały się z wierzytelności wobec osób fizycznych, mikroprzedsiębiorców oraz klientów korporacyjnych. Wierzytelności objęte były w istotnej części odpisami z tytułu utraty wartości bądź w całości spisane z bilansu Jednostki Dominującej. Łączny wynik na transakcjach zbycia wierzytelności wyniósł 12 183 tys. zł (w 2015 roku 24 954 tys. zł) i został zaprezentowany w linii „Odpisy netto z tytułu utraty wartości aktywów finansowych oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”. Nabywcami zbytych portfeli były niepowiązane z Jednostką Dominującą niestandardyzowane sekurytyzacyjne fundusze zamknięte i fundusze inwestycyjne. Wszystkie ryzyka i korzyści związane ze sprzedanymi portfelami zostały przeniesione na nabywcę.

36. Działalność powiernicza

Grupa prowadzi działalność powierniczą polegającą na utrzymywaniu lub lokowaniu aktywów w imieniu osób prywatnych, funduszy, planów emerytalnych i innych instytucji. Aktywa te i związane z nimi przychody nie zostały wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, ponieważ nie należą do Grupy.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Zespół Usług Powierniczych prowadził na rzecz klientów 537 rachunków papierów wartościowych (537 rachunków na dzień 31 grudnia 2015 roku). Wartość godziwa instrumentów finansowych klientów Zespołu Usług Powierniczych na ten dzień wynosiła 23 346 396 tys. zł (22 452 798 tys. zł na koniec 2015 roku).

W okresie sprawozdawczym przechowywano papiery wartościowe znajdujące się w publicznym obrocie i papiery w formie materialnej oraz papiery wartościowe znajdujące się w obrocie za granicą. W ramach świadczenia usług powierniczych na rzecz klientów Grupa współpracowała z kilkoma biurami maklerskimi. Grupa pełni funkcje depozytariusza dla klientów i dla portfela własnego oraz dla praw pochodnych, jest reprezentantem podmiotu niebędącego uczestnikiem Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych i uczestnikiem rozliczającym.

37. Informacje uzupełniające do sprawozdania z przepływów pieniężnych

Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Środki w kasach Banku	667 808	1 067 024
Środki na rachunku bieżącym w Banku Centralnym	1 064 061	1 636 486
Środki na rachunkach Nostro w innych bankach	153 108	171 296
Lokaty w innych bankach (z terminem wymagalności do 3 miesięcy)	0	38 400
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty prezentowane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	1 884 977	2 913 206

Pozostałe noty (cd.)

W tabeli poniżej zaprezentowano uzgodnienie zmiany stanu aktywów i pasywów zaprezentowanej w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych ze zmianą stanu tych aktywów i pasywów wynikającą ze sprawozdania z sytuacji finansowej. Różnice zostały opisane poniżej:

1. Zmiany stanu poszczególnych składników aktywów i pasywów zostały skorygowane o odsetki, które prezentowane są w pozycji Odsetki otrzymane/zapłacone.
2. Ze zmiany stanu Pozostałe lokaty w innych bankach oraz kredyty i pożyczki udzielone innym bankom wyłączono zmianę stanu części należności stanowiących ekwiwalent środków pieniężnych zaprezentowane ją w pozycji Zmiana stanu środków pieniężnych netto.
3. Zmiana stanu Pochodne instrumenty finansowe nie uwzględnia tej części wyceny instrumentów pochodnych, która została ujęta w kapitale własnym (wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przepływy pieniężne).
4. Ze zmiany stanu Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych wyłączono:
  - a) odsetki z działalności finansowej i zaprezentowano w pozycji Przeniesienie odsetek i dywidend dotyczących działalności inwestycyjnej i finansowej,
  - b) wpływy i wydatki z działalności finansowej z tytułu zaciągania i spłaty wraz z odsetkami kredytów i pożyczek długoterminowych od banków i zaprezentowano odpowiednio w pozycjach Wpływy z tytułu zaciągnięcia zobowiązań podporządkowanych i długoterminowych kredytów bankowych lub Wydatki z tytułu spłaty zobowiązań podporządkowanych i długoterminowych kredytów bankowych,
  - c) niezrealizowane różnice kursowe z tytułu zaciągniętych walutowych kredytów i pożyczek długoterminowych od banków i zaprezentowano w pozycji Niezrealizowane różnice kursowe
5. Zmiany w strukturze Grupy.

Pozostałe noty (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	zmiana stanu		różnica w tym:	1	2	3	4a	4b	4c	5
	w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych								
Pozostałe lokaty w innych bankach oraz kredyty i pożyczki udzielone innym bankom	991 787	914 240	77 547	19 623	57 924	0	0	0	0	0
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	4 523 068	4 388 013	135 055	135 055	0	0	0	0	0	0
Pochodne instrumenty finansowe:	162 892	-12 517	175 409	184 692	0	-8 860	0	0	0	-423
aktywa	95 337	-85 837	181 174	189 899	0	-8 860	0	0	0	135
pasywa	67 555	73 320	-5 765	-5 207	0	0	0	0	0	-558
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	5 341 628	-1 372 273	6 713 901	1 131 665	0	0	0	0	0	5 582 236
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	-6 048 084	-266 944	-5 781 140	-116 344	0	0	126 392	-1 428 231	276 559	-4 639 515
Zobowiązania wobec klientów	-1 432 735	-896 340	-536 394	-472 720	0	0	0	-34 686	0	-28 989

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	zmiana stanu		różnica w tym:	1	2	3	4a	4b	4c	
	w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych								
Pozostałe lokaty w innych bankach oraz kredyty i pożyczki udzielone innym bankom		-671 459	-611 919	-59 540	21 106	-80 647	0	0	0	0
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu		-12 208 787	-12 387 979	179 192	179 192	0	0	0	0	0
Pochodne instrumenty finansowe:		692 974	502 397	190 578	201 162	0	-10 585	0	0	0
aktywa		338 666	142 750	195 916	206 501	0	-10 585	0	0	0
pasywa		354 309	359 647	-5 338	-5 339	0	0	0	0	0
Kredyty i pożyczki udzielone klientom		613 173	-775 381	1 388 554	1 388 554	0	0	0	0	0
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych		-2 896 095	-2 766 332	-129 762	-371 959	0	0	264 008	-232 285	210 473
Zobowiązania wobec klientów		4 883 856	4 999 566	-115 711	-569 496	0	0	0	453 785	0

Pozostałe noty (cd.)

38. Wynik na instrumentach finansowych

Wynik dotyczący kredytów i pożyczek udzielonych klientom i bankom

	Za okres kończący się 31 grudnia 2016	Za okres kończący się 31 grudnia 2015
Przychody z tytułu odsetek, w tym:	1 122 978	1 440 841
z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych bankom	19 557	21 005
z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	1 103 421	1 419 836
Przychody z tytułu prowizji - opłaty i prowizje z tytułu działalności kredytowej	54 093	52 146
Koszty dotyczące pośrednictwa w sprzedaży produktów kredytowych	-2 271	-3 944
Koszty dotyczące sekurytyzacji należności kredytowych	0	-218
Razem	1 174 800	1 488 825

Wynik dotyczący inwestycyjnych papierów wartościowych

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Przychody z tytułu dyskonta	-41 030	5 994
Przychody z tytułu odsetek	169 598	64 489
Razem	128 568	70 483

Powyższe przychody dotyczą inwestycji utrzymywanych do terminu zapadalności i aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży.

Wynik dotyczący zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Koszty z tytułu odsetek - całkowite koszty odsetkowe dotyczące zobowiązań finansowych niewycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy	-565 695	-694 263
Koszty z tytułu prowizji - opłaty i prowizje dotyczące kredytów otrzymanych	-165	-5 480
Razem	-565 860	-699 743

39. Wartość godziwa aktywów i zobowiązań finansowych

Poniżej zaprezentowano główne założenia i metody wykorzystane przez Grupę podczas określania wartości godziwej instrumentów finansowych:

- wartość godziwa kredytów udzielonych bankom, zawieranych na rynku międzybankowym w celu zarządzania płynnością Grupy, została oszacowana jako bieżąca wartość przepływów pieniężnych zdyskontowanych stawkami rynkowymi obowiązującymi na rynku międzybankowym dla danej waluty,
- wartość kredytów i pożyczek udzielonych klientom indywidualnym i przedsiębiorcom została oszacowana przy zastosowaniu modelu opartego o wartość bieżącą przyszłych przepływów pieniężnych, zastosowanego przy użyciu bieżących stóp procentowych, uwzględniających bieżącą

Pozostałe noty (cd.)

marżę na ryzyko kredytowe oraz urealnione terminy spłat wynikające z umów kredytowych. Bieżące marże uwzględnione zostały przy zachowaniu podziału na waluty oraz główne grupy produktowe, tj. kredyty o stałym terminie zapadalności, kredyty konsumenckie i hipoteczne, bazując na transakcjach z okresu 12 miesięcy. Wartość walutowych kredytów hipotecznych nie uwzględnia ryzyka przewalutowania,

- papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności (obligacje skarbowe i bony pieniężne NBP) – wartość godziwą papierów, dla których istnieje aktywny rynek, ustalono w oparciu o publikowane notowania cen z aktywnego rynku (kwotowania rynkowe z dnia sprawozdawczego),
- wartość zobowiązań wobec klientów została oszacowana przy użyciu średnich stóp procentowych oferowanych klientom Banku z narzutem marżowym. Marże uwzględnione zostały przy zachowaniu podziału na waluty oraz główne grupy produktowe,
- wartość godziwa zobowiązań wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych, zawieranych na rynku międzybankowym w celu zarządzania płynnością Grupy, została oszacowana jako bieżąca wartość przepływów pieniężnych zdyskontowanych stawkami rynkowymi obowiązującymi na rynku międzybankowym dla danej waluty,
- wartość godziwa wyemitowanych dłużnych papierów wartościowych została oszacowana przy zastosowaniu modelu opartego o cenę rynkową papierów oraz rating emitenta,
- w przypadku pozycji „Kasa i środki w Banku Centralnym”, „Inne aktywa finansowe” oraz „Pozostałe zobowiązania finansowe” wartość godziwą stanowi wartość księgowa danej pozycji.

Metody ustalania wartości godziwej poszczególnych składników aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej wraz z przypisanymi do nich modelami wyceny można zaklasyfikować do trzech kategorii:

- *Kategoria I* – aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane bezpośrednio w oparciu o ceny notowane na aktywnym rynku lub techniki wyceny bazujące tylko i wyłącznie na informacjach rynkowych. Wycena mark-to-market stosowana głównie w odniesieniu do notowanych papierów wartościowych.
- *Kategoria II* – aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o techniki wyceny bazujące na założeniach wykorzystujących obserwacje rynkowe lub informacje pochodzące z aktywnego rynku. Wycena mark-to-model z parametryzacją modeli wyłącznie na podstawie notowań z aktywnego rynku dla danego typu instrumentu. W oparciu o tego typu modele wyceniana jest większość instrumentów pochodnych, w tym transakcje terminowe na papiery wartościowe, nie płynne papiery skarbowe lub papiery emitowane przez Bank Centralny oraz nienotowane dłużne papiery korporacyjne i komunalne papiery wartościowe, dla których do wyceny pobierane są dane z aktywnego rynku.

Pozostałe noty (cd.)

- Kategoria III – aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o powszechnie stosowane przez uczestników rynku techniki wyceny, których założenia nie bazują na informacji pochodzącej z aktywnego rynku. Wycena mark-to-model z częściową parametryzacją modelu na podstawie estymowanych czynników ryzyka. Metoda ta dotyczy nieliniowych instrumentów pochodnych zawieranych na nieaktywnym rynku, nienotowanych dłużnych papierów korporacyjnych, które nie spełniają warunków pozwalających na zaliczenie ich do kategorii II, a także instrumentów pochodnych, dla których dokonano korekty wartości godziwej o odpisy z tytułu ryzyka kredytowego.

Przeniesienie pomiędzy kategoriami następuje, gdy zmiana modelu wyceny danego składnika aktywów lub zobowiązań finansowych powoduje klasyfikację tego składnika do innej kategorii. Grupa dokonuje przeglądu modeli wyceny na koniec okresu sprawozdawczego.

Dla składników aktywów zakwalifikowanych do Kategorii III parametrami estymowanymi są:

- spread kredytowy szacowany na dzień emisji papieru wartościowego. Spread kredytowy instrumentów finansowych zakwalifikowanych do Kategorii III zawierał się w przedziale od 40 do 520 punktów bazowych,
- prawdopodobieństwo niewywiązywania się dłużnika ze spłaty zobowiązań (PD). Na dzień sprawozdania finansowego wskaźnik PD dla instrumentów finansowych zakwalifikowanych do Kategorii III zawierał się w przedziale od 0% do 100%, przy czym wartość 100% odnosiła się do kontraktów dwóch Klientów, dla których rozpoznano utratę wartości,
- współczynnik straty z tytułu niewywiązywania się ze zobowiązań (LGD), zawierał się w przedziale od 36,17% do 63,44%,
- parametr stopy odzysku (RR), który przyjmuje wartości w zakresie 36,56% - 63,83%

Wpływ parametrów estymowanych na wycenę do wartości godziwej instrumentów finansowych, klasyfikowanych przez Grupę do Kategorii III, które w sprawozdaniu z sytuacji finansowej wyceniane są do wartości godziwej na dzień 31 grudnia 2016 roku, jest nieznaczący. W przypadku instrumentów dłużnych narażonych na ryzyko spreadu kredytowego wrażliwość ekspozycji na zmianę spreadu o $-/+ 100$ punktów bazowych wynosi $+ 569/- 537$ tys. złotych wpływu na wynik Grupy oraz $+1 219/ - 1 242$ tys. zł wpływu na kapitał własny. W przypadku instrumentów pochodnych narażonych na ryzyko kredytowe wrażliwość ekspozycji na zmianę prawdopodobieństwa niewypłacalności o $-/+ 100$ punktów bazowych wynosi $+/- 34$ tys. złotych wpływu na wynik Grupy. Brak wpływu na kapitał własny.

W tabeli poniżej zaprezentowano zmiany stanu wartości godziwej instrumentów finansowych, dla których Grupa stosuje wycenę do wartości godziwej według kategorii III, które w bilansie wyceniane są do wartości godziwej.

Pozostałe noty (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	Pochodne instru- menty finansowe - aktywa	Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży - papiery dłużne	Pochodne instrumenty finansowe - zobowiązania
Stan na początek roku	91 907	9 859	319 970	7
Zwiększenia, w tym:	275 813	3 645	84 013	360
Zakup	273 166	0	61 379	0
Transakcje pochodne zawarte w roku	0	746	0	290
Przychód z instrumentów finansowych, ujęty w pozycji:	2 647	0	22 634	0
Wynik z tytułu odsetek	2	0	47	0
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	2 645	0	0	0
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	22 587	0
Reklasyfikacja	0	2 899	0	70
Zmniejszenia, w tym:	-86 071	-9 837	-110 088	-4
Rozliczenie/wykup	0	-542	0	-7
Sprzedaż	-77 076	0	-73 484	0
Strata z instrumentów finansowych, ujęta w pozycji:	-8 995	-108	-36 604	3
Wynik z tytułu odsetek	-130	0	-113	0
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	-8 865	-108	0	3
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	-36 491	0
Reklasyfikacja	0	-9 156	0	0
Zmiana z tytułu zmian w strukturze Grupy	0	-31	0	0
Stan na koniec roku	281 649	3 667	293 895	363
Niezrealizowany wynik na instrumentach finansowych utrzymywanych w portfelu na koniec roku, ujęty w sprawozdaniu z całkowitych dochodów	-5 492	-6 162	-11 634	356
Wynik z tytułu odsetek	728	0	2 270	0
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	-6 220	-6 162	0	356
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	-13 904	0

Pozostałe noty (cd.)

Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	Pochodne instrumenty finansowe - aktywa	Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży - papiery dłużne	Pochodne instrumenty finansowe - zobowiązania
Stan na początek roku	165 257	814	351 436	113
Zwiększenia, w tym:	86 869	9 731	134 083	6
Zakup	86 869	0	110 117	0
Transakcje pochodne zawarte w roku	0	124	0	7
Przychód z instrumentów finansowych, ujęty w pozycji:	0	0	23 966	0
Wynik z tytułu odsetek	0	0	328	0
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	23 638	0
Reklasyfikacja	0	9 607	0	0
Zmniejszenia, w tym:	-160 220	-687	-165 549	-112
Rozliczenie/wykup	0	-29	0	-96
Sprzedaż	-75 994	0	-84 018	0
Strata z instrumentów finansowych, ujęta w pozycji:	-84 225	-55	-81 530	0
Wynik z tytułu odsetek	-321	0	-651	0
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	-83 904	-55	0	0
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	-80 879	0
Reklasyfikacja	0	-602	0	-17
Stan na koniec roku	91 907	9 859	319 970	7
Niezrealizowany wynik na instrumentach finansowych utrzymywanych w portfelu na koniec roku, ujęty w sprawozdaniu z całkowitych dochodów, ujęty w pozycji:	-83 162	9 616	-54 763	-89
Wynik z tytułu odsetek	742	0	2 478	0
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	-83 904	9 616	0	-89
Kapitał z aktualizacji wyceny	0	0	-57 242	0

W kategorii III zaprezentowana została także wycena do wartości godziwej udziałów kapitałowych w Visa Europe, zaklasyfikowanych jako papiery wartościowe dostępne do sprzedaży. Szczegóły ustalenia wartości godziwej tych udziałów zostały przedstawione w nocie 20 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Poniżej przedstawiono wartość księgową i godziwą aktywów i zobowiązań finansowych w podziale na powyżej opisane trzy kategorie:

Pozostałe noty (cd.)

Wyszczególnienie pozycji	31 grudnia 2016					31 grudnia 2015				
	Wartość księgową	Wartość godziwa	Kategoria I	Kategoria II	Kategoria III	Wartość księgową	Wartość godziwa	Kategoria I	Kategoria II	Kategoria III
Aktywa finansowe										
Kasa i środki w Banku Centralnym	1 731 869	1 731 869	0	0	1 731 869	2 703 510	2 703 510	0	0	2 703 510
Należności od banków	334 563	314 103	27 614	0	286 489	1 326 350	1 326 438	0	0	1 326 438
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	8 047 342	8 047 343	371 779	7 393 915	281 649	12 570 410	12 570 410	332 391	12 146 112	91 907
Pochodne instrumenty finansowe, w tym:	466 709	466 720	0	463 054	3 666	562 046	562 047	0	552 188	9 859
Pochodne instrumenty finansowe w portfelu handlowym	466 709	466 720	0	463 054	3 666	553 489	553 489	0	543 631	9 859
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające przepływy pieniężne	0	0	0	0	0	8 557	8 557	0	8 557	0
Inwestycyjne papiery wartościowe, w tym:	7 962 554	7 922 498	7 568 463	0	354 035	3 841 655	3 810 755	3 395 290	0	415 465
Papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 475 082	3 435 026	3 435 026	0	0	1 964 957	1 934 056	1 934 056	0	0
Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży, w tym:	4 487 472	4 487 472	4 133 437	0	354 035	1 876 698	1 876 697	1 461 232	0	415 465
Udziały kapitałowe	60 140	60 140	0	0	60 140	95 495	95 495	0	0	95 495
Papiery dłużne	4 427 332	4 427 332	4 133 437	0	293 895	1 781 203	1 781 202	1 461 232	0	319 970
Kredyty i pożyczki udzielone klientom, w tym:	33 864 497	31 441 321	0	0	31 441 321	39 206 125	36 894 102	0	0	36 894 102
Kredyty i pożyczki udzielone klientom indywidualnym	19 631 840	17 322 307	0	0	17 322 307	19 304 302	16 981 941	0	0	16 981 941
Kredyty i pożyczki udzielone klientom mikro	2 491 608	2 364 899	0	0	2 364 899	5 406 406	5 283 754	0	0	5 283 754
Kredyty i pożyczki udzielone dużym przedsiębiorstwom	10 342 216	10 355 266	0	0	10 355 266	12 448 416	12 570 192	0	0	12 570 192
Kredyty i pożyczki udzielone małym i średnim przedsiębiorstwom	1 311 710	1 311 722	0	0	1 311 722	2 025 418	2 036 527	0	0	2 036 527
Kredyty i pożyczki udzielone podmiotom sektora publicznego	87 123	87 127	0	0	87 127	21 583	21 689	0	0	21 689
Inne aktywa finansowe	180 732	177 408	0	0	177 408	177 438	177 438	0	0	177 438
Aktywa finansowe razem	52 588 266	50 101 262	7 967 856	7 856 969	34 276 437	60 387 534	58 044 699	3 727 681	12 698 300	41 618 718

Pozostałe noty (cd.)

Wyszczególnienie pozycji	31 grudnia 2016					31 grudnia 2015				
	Wartość księgową	Wartość godziwa	Kategoria I	Kategoria II	Kategoria III	Wartość księgową	Wartość godziwa	Kategoria I	Kategoria II	Kategoria III
Zobowiązania finansowe										
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	7 433 406	7 325 622	2 888	0	7 322 734	13 088 797	13 033 377	0	0	13 033 377
Pochodne instrumenty finansowe, w tym:	1 546 166	1 546 174	0	1 545 812	362	1 478 611	1 478 611	0	1 478 604	7
Pochodne instrumenty finansowe w portfelu handlowym	347 353	347 361	0	346 999	362	503 864	503 864	0	503 857	7
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające przepływy pieniężne	1 180 821	1 180 821	0	1 180 821	0	954 211	954 211	0	954 211	0
Pochodne instrumenty finansowe zabezpieczające wartość godziwą	17 992	17 992	0	17 992	0	20 536	20 536	0	20 536	0
Zobowiązania wobec klientów, w tym:	36 329 411	36 369 470	0	0	36 369 470	37 762 146	38 188 259	0	0	38 188 259
Zobowiązania wobec klientów indywidualnych	18 218 007	18 239 621	0	0	18 239 621	17 512 927	17 657 546	0	0	17 657 546
Zobowiązania wobec klientów mikro	2 565 414	2 566 605	0	0	2 566 605	1 978 426	1 982 993	0	0	1 982 993
Zobowiązania wobec dużych przedsiębiorstw	12 326 483	12 341 423	0	0	12 341 423	14 608 143	14 866 621	0	0	14 866 621
Zobowiązania wobec małych i średnich przedsiębiorstw	3 219 506	3 221 820	0	0	3 221 820	3 662 650	3 681 099	0	0	3 681 099
Zobowiązania wobec sektora publicznego	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Zobowiązania podporządkowane	332 096	256 375	0	0	256 375	724 789	519 133	0	0	519 133
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	501 830	501 843	0	0	501 843	1 758 677	1 758 744	0	0	1 758 744
Pozostałe zobowiązania finansowe	444 058	443 976	0	0	443 976	312 728	312 728	0	0	312 728
Zobowiązania finansowe razem	46 586 968	46 443 460	2 888	1 545 812	44 894 760	55 125 748	55 290 851	0	1 478 604	53 812 247

Pozostałe noty (cd.)

40. Kompensowanie aktywów i zobowiązań finansowych

Na 31 grudnia 2016 roku kryteria kompensowania nie zostały spełnione, w związku z czym nie wystąpiły odpowiednie przypadki kompensaty aktywów i zobowiązań finansowych na dzień sprawozdawczy.

Na 31 grudnia 2015 roku kryteria kompensowania zostały spełnione jedynie w jednostce zależnej Raiffeisen-Leasing Polska S.A., w związku z czym wystąpiły odpowiednie przypadki kompensaty aktywów i zobowiązań finansowych na 31 grudnia 2015 roku.

Dodatkowo, w celu ograniczenia ryzyka strat kredytowych, Grupa zawiera egzekwowalne porozumienia ramowe lub podobne porozumienia dotyczące kompensowania. Zapisy tych umów dają prawo do rozliczenia transakcji na bazie netto jedynie w przypadku niewywiązania się z płatności, niewypłacalności, bankructwa jednego z kontrahentów lub niespełnienia innych warunków kontraktu.

Porozumienia dotyczące kompensowania zawierane przez Grupę to:

- umowy ramowe ISDA oraz inne umowy dotyczące kompensowania oparte na lokalnym prawie,
- umowy ramowe dotyczące transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu.

Ujawnienia przedstawione w tabelach poniżej dotyczą kompensat aktywów i zobowiązań finansowych podlegających egzekwowalnym porozumieniom ramowym lub podobnym i mogą potencjalnie zostać skompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Zaprezentowano również otrzymane i złożone zabezpieczenia instrumentów pochodnych oraz transakcji zakupu/sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu. Zostały one ustanowione zgodnie z normalnymi warunkami sektorowymi. Zabezpieczenia w postaci depozytów zabezpieczających wynikają z umów typu Credit Support Annex (CSA), stanowiących załącznik do umów ramowych ISDA lub innych umów opartych na lokalnym prawodawstwie.

31 grudnia 2016	Kwoty brutto uznanych aktywów finansowych	Kwota kompensaty	Kwoty netto aktywów finansowych prezentowanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	Powiązane kwoty niekompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej		Kwota netto*
				Instrumenty finansowe	Otrzymane zabezpieczenia pieniężne	
AKTYWA FINANSOWE						
Pochodne instrumenty finansowe	466 709	0	466 709	281 151	32 251	175 177
Razem	466 709	0	466 709	281 151	32 251	175 177

Pozostałe noty (cd.)

31 grudnia 2016	Kwoty brutto uznanych zobowiązań finansowych	Kwota kompensaty	Kwoty netto zobowiązań finansowych prezentowanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	Powiązane kwoty niekompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej		Kwota netto*
				Instrumenty finansowe	Złożone zabezpieczenia pieniężne	

ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE

Pochodne instrumenty finansowe	1 546 166	0	1 546 175	1 467 053	144 469	42 587
Razem	1 546 166	0	1 546 175	1 467 053	144 469	42 587

31 grudnia 2015	Kwoty brutto uznanych aktywów finansowych	Kwota kompensaty	Kwoty netto aktywów finansowych prezentowanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	Powiązane kwoty niekompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej		Kwota netto*
				Instrumenty finansowe	Otrzymane zabezpieczenia pieniężne	

AKTYWA FINANSOWE

Pochodne instrumenty finansowe	562 046	0	562 046	379 620	30 840	171 156
Transakcje zakupu papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	40 429	0	40 429	40 209	0	220
Należności leasingowe - Kredyty i pożyczki udzielone klientom	292 388	61 603	230 785	0	0	230 785
Pożyczki udzielone nabywcom sekurytyzowanych wierzytelności leasingowych - Kredyty i pożyczki udzielone klientom	253 049	253 049	0	0	0	0
Razem	1 147 912	314 652	833 260	419 829	30 840	402 161

31 grudnia 2015	Kwoty brutto uznanych zobowiązań finansowych	Kwota kompensaty	Kwoty netto zobowiązań finansowych prezentowanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	Powiązane kwoty niekompensowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej		Kwota netto*
				Instrumenty finansowe	Złożone zabezpieczenia pieniężne	

ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE

Pochodne instrumenty finansowe	1 478 611	0	1 478 611	379 620	1 056 946	51 541
Obligacje - Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	102	102	0	0	0	0
Pożyczki udzielone nabywcom sekurytyzowanych wierzytelności leasingowych - Zobowiązania wobec	1 394 800	253 049	1 141 751	0	0	1 141 751
Kaucje gwarancyjne - Pozostałe zobowiązania	61 501	61 501	0	0	0	0
Razem	2 935 014	314 652	2 620 362	379 620	1 056 946	1 193 292

* na podstawie kalkulacji per kontrakt

Pozostałe noty (cd.)

Uzgodnienie wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych, które podlegają egzekwowalnym porozumieniom ramowym lub podobnym porozumieniom dotyczącym kompensowania, z wartościami prezentowanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej zostało zaprezentowane w tabelach poniżej:

31 grudnia 2016	Wartość bilansowa netto	Pozycja ze sprawozdania z sytuacji finansowej	Wartość bilansowa pozycji ze sprawozdania finansowego	Wartość bilansowa pozycji niepodlegających ujawnieniu w nocie dotyczącej kompensowania
AKTYWA FINANSOWE				
Pochodne instrumenty finansowe	281 151	Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	466 709	185 558
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE				
Pochodne instrumenty finansowe	1 467 053	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	1 546 166	79 113

31 grudnia 2015	Wartość bilansowa netto	Pozycja ze sprawozdania z sytuacji finansowej	Wartość bilansowa pozycji ze sprawozdania finansowego	Wartość bilansowa pozycji niepodlegających ujawnieniu w nocie dotyczącej kompensowania
AKTYWA FINANSOWE				
Pochodne instrumenty finansowe	562 046	Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	562 046	0
Transakcje zakupu papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	40 429	Kredyty i pożyczki udzielone klientom	39 206 125	38 934 911
Należności leasingowe	230 785			
ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE				
Pochodne instrumenty finansowe	1 478 611	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	1 478 611	0
Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	102	Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	13 088 797	13 088 695
Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	1 394 800	Zobowiązania wobec klientów	37 762 146	36 367 346
Kaucje gwarancyjne	61 501	Pozostałe zobowiązania	430 018	368 517

41. Transakcje z podmiotami powiązanymi

Podmioty powiązane z Bankiem jako Jednostką Dominującą to:

- Jednostki dominujące:
  - jednostka dominująca najwyższego szczebla – Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (RZB).
  - jednostka dominująca wobec Banku – Raiffeisen Bank International AG (RBI).
- Jednostki zależne wobec Jednostki Dominującej objęte konsolidacją:

Pozostałe noty (cd.)

- Raiffeisen-Leasing Polska S.A., Raiffeisen Insurance Agency Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o., Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp z o.o – do 31 marca 2016 roku
- Raiffeisen Financial Services Polska Sp. z o.o., Raiffeisen Solutions Sp z o.o. , Raiffeisen Investment Polska Sp. z o.o., Raiffeisen Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.
- Jednostka zależna wobec Jednostki Dominującej nieobjęta konsolidacją - Leasing Poland Sp. z o.o.
- Członkowie kluczowego personelu Jednostki Dominującej oraz kluczowego personelu jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej,
- Pozostałe jednostki – pozostałe jednostki powiązane – podmioty kontrolowane przez jednostki dominujące i jednostki zależne, oraz podmioty wywierające znaczący wpływ na Raiffeisen Zentralbank Österreich AG,
- Spółki celowe Compass Variety Funding LTD (do 2 kwietnia 2015 roku) oraz ROOF Poland Leasing 2014 DAC (do 31 marca 2016 roku).

W ramach zwykłej działalności operacyjnej przeprowadzono pewną liczbę transakcji z członkami kluczowego personelu Jednostki Dominującej. Do członków kluczowego personelu Jednostki Dominującej zalicza się członków Zarządu i Rady Nadzorczej Jednostki Dominującej, których listę zaprezentowano w nocie 1 skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Transakcje z członkami kluczowego personelu Grupy mogą obejmować przede wszystkim kredyty, depozyty oraz transakcje w walutach obcych.

W 2016 roku ani w 2015 roku nie wystąpiły transakcje z członkami kluczowego personelu jednostek dominujących wobec Jednostki Dominującej ani transakcje z osobami powiązanymi z członkami kluczowego personelu Grupy Kapitałowej Raiffeisen Bank Polska S.A.

Pozostałe noty (cd.)

Pozycje ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej	Jednostki dominujące		Członkowie kluczowego personelu Grupy oraz jednostek dominujących		Pozostałe jednostki	
	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Należności od banków	146 551	1 032 207	0	0	13 343	9 398
Pochodne instrumenty finansowe – aktywa	277 752	370 841	0	0	506	401
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	0	0	1 749	2 300	0	0
Inne aktywa	95	97	0	0	1 325	522
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	5 368 872	8 134 370	0	0	1 764 593	1 962 116
Pochodne instrumenty finansowe – pasywa	1 477 686	1 400 241	0	0	2 009	99
Zobowiązania wobec klientów	0	0	5 430	4 574	15 848	15 482
Zobowiązania podporządkowane	332 096	724 789	0	0	0	0
Pozostałe zobowiązania	26 383	21 426	0	0	580	326
Rezerwy na zobowiązania	2 407	2 433	8 400	4 000	1	0

Pozycje ze skonsolidowanego rachunku zysków i strat	Jednostki dominujące		Członkowie kluczowego personelu Grupy oraz jednostek dominujących		Pozostałe jednostki	
	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Przychody z tytułu odsetek	188 466	183 584	50	49	10 367	803
Koszty z tytułu odsetek	-79 627	-146 767	-52	-103	-23 495	-21 360
Przychody z tytułu prowizji i opłat	1 490	1 658	8	2	5 569	4 199
Koszty z tytułu prowizji i opłat	-1 181	-1 463	2	0	-2 673	-2 121
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej i z pozycji wymiany	-20 722	-11 237	3	6	-1 599	-606
Wynik ze sprzedaży udziałów w jednostce zależnej	33 751	0	0	0	0	0
Ogólne koszty administracyjne	-23 454	-19 017	-12 489	-16 003	-6 362	-7 489
Pozostałe przychody operacyjne	694	445	0	4	13 156	180
Pozostałe koszty operacyjne	0	0	0	0	-4	-212

Zobowiązania warunkowe	Jednostki dominujące		Członkowie kluczowego personelu Grupy oraz jednostek dominujących		Pozostałe jednostki	
	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Gwarancje i akredytywy	109 315	154 779	0	0	38 293	22 172
Otrzymane gwarancje	77 483	1 286 821	0	0	13 422	73 086

Pozostałe noty (cd.)

Transakcje z Jednostką Dominującą wobec Banku obejmowały transakcje mające na celu zapewnienie finansowania działalności Grupy (głównie depozyty międzybankowe, kredyty otrzymane oraz pożyczki podporządkowane) oraz domknięcie otwartych pozycji na operacjach instrumentami pochodnymi. W skonsolidowanym rachunku zysków i strat skutkowało to powstaniem kosztów odsetkowych, wyniku na instrumentach finansowych oraz ogólnych kosztów administracyjnych.

W zakresie gwarancji i akredytyw zaprezentowane zostały zobowiązania gwarancyjne Jednostki Dominującej wystawione na zlecenie banków z Grupy, natomiast w zakresie gwarancji otrzymanych są to gwarancje spłaty kredytów zaciągniętych w Jednostce Dominującej lub regwarancje otrzymane od innych banków dotyczących gwarancji wystawionych przez Jednostkę Dominującą.

Na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego wynagrodzenie zmienne dla członków Zarządu Jednostki Dominującej nie zostało ani wypłacone ani przyznane. Koszty rezerw utworzonych na ten cel znajdują się w pozycji rezerw przeznaczonych na nagrody i premie dla pracowników. Przed decyzją Rady Nadzorczej Jednostki Dominującej nie jest możliwe precyzyjne określenie wielkości wynagrodzenia zmiennego dla członków Zarządu Jednostki Dominującej, dlatego kwota podana w tabeli powyżej w linii Rezerwy na zobowiązania wobec Członków kluczowego personelu Grupy oraz jednostek dominujących stanowi jedynie szacunkowy koszt rezerwy dla członków Zarządu Jednostki Dominującej, zgodnie z założeniami zawartymi w obowiązującym w 2016 kontrakcie menedżerskim pomiędzy Jednostką Dominującą a członkami jej Zarządu.

Koszty rozliczeń z członkami kluczowego personelu Grupy za rok obrotowy dotyczą wynagrodzeń dla tego personelu:

Wynagrodzenie członków kluczowego personelu Grupy	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Wynagrodzenie Zarządu (wynagrodzenie podstawowe)	10 352	13 735
Wynagrodzenie Rady Nadzorczej	2 596	2 514
Wynagrodzenie wypłacone w związku z rozwiązaniem stosunku pracy	109	213
Wynagrodzenie zmienne członków Zarządu wypłacone w danym okresie sprawozdawczym*	2 646	5 068
Razem	15 703	21 530

* wynagrodzenie zmienne za okres poprzedzający okres sprawozdawczy

Członkowie Zarządu Jednostki Dominującej posiadają zapisy w swoich kontraktach określające zasady zakazu konkurencji w przypadku rozwiązania umowy o pracę. Okres zakazu wynosi maksymalnie do 12 miesięcy, liczony od momentu zakończenia okresu wypowiedzenia. Przez cały okres obowiązywania zakazu wypłacane jest wynagrodzenie równe ostatniemu wynagrodzeniu podstawowemu przed rozwiązaniem umowy. Jednostka Dominująca może, w ciągu 30 dni od rozwiązania umowy odstąpić od wymogu zakazu konkurencji.

Pozostałe noty (cd.)

42. Sezonowość i cykliczność działań

W działalności Grupy nie występują istotne zjawiska podlegające wahaniom sezonowym lub mające charakter cykliczny.

43. Zdarzenia po dacie sprawozdawczej

Rekomendacje Komitetu Stabilności Finansowej

W styczniu 2017 r. Komitet Stabilności Finansowej przedstawił uchwałę w sprawie rekomendacji dotyczącej restrukturyzacji portfela kredytów mieszkaniowych w walutach obcych. Komitet zarekomendował wprowadzenie szeregu rozwiązań, których celem jest zachęcenie banków oraz klientów do dobrowolnego podejmowania decyzji o restrukturyzacji kredytów mieszkaniowych w walutach obcych.

Rekomendacje te to między innymi:

- podwyższenie wagi ryzyka dla walutowych ekspozycji zabezpieczonych hipotekami na nieruchomościach do 150%,
- podwyższenie minimalnej wartości parametru LGD dla ekspozycji zabezpieczonych hipoteką na nieruchomości, której zakup finansowany był kredytem w walucie obcej,
- wprowadzenie zmian w funkcjonowaniu Funduszu Wsparcia Kredytobiorców,
- nałożenie bufora ryzyka systemowego w wysokości 3% z zastosowaniem do wszystkich ekspozycji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- aktualizacja i poszerzenie regulacji dotyczących kalkulacji wymogów kapitałowych w zakresie czynników związanych z portfelem kredytów walutowych,
- wydanie przez KNF rekomendacji nadzorczej dotyczących dobrych praktyk przy restrukturyzacji portfeli walutowych kredytów mieszkaniowych,
- uwzględnienie ryzyka związanego z walutowymi kredytami mieszkaniowymi w metodzie wyznaczania składek na fundusz gwarancyjny banków.

Analiza wpływu uchwały Komitetu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy w kolejnych okresach wymaga między innymi pozyskania informacji na temat ostatecznych rozwiązań wdrażających rekomendacje Komitetu, co nie jest możliwe przed zakończeniem procesu uzgodnień w tym zakresie. W związku z powyższym ukończenie analizy wpływu uchwały Komitetu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy na moment publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie jest możliwe.

Wyższa waga ryzyka dla ekspozycji zabezpieczonych hipotekami na nieruchomościach

25 stycznia 2017 r. przedstawiony został projekt Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów w sprawie wyższej wagi ryzyka dla ekspozycji zabezpieczonych hipotekami na nieruchomościach. Zgodnie z przedstawionym projektem ekspozycjom w pełni i całkowicie zabezpieczonym hipoteką na nieruchomości mieszkalnej, w przypadku których wysokość raty kapitałowej lub odsetkowej uzależniona jest od zmian

Pozostałe noty (cd.)

kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiągniętych przez dłużnika, przypisuje się wagę ryzyka równą 150%. Wejście w życie projektowanego rozporządzenia przewidziano na 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Wejście w życie powyższego rozporządzenia będzie miało negatywny wpływ na łączny współczynnik kapitałowy Grupy.

Połączenie RBI z RZB

Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Raiffeisen Bank International AG (RBI), które odbyło się 24 stycznia 2017 r. zaakceptowało połączenie RBI z Raiffeisen Zentralbank Osterrich AG (RZB) oraz wzrost kapitału własnego RBI w związku z połączeniem z RZB. Połączona jednostka będzie działała pod nazwą Raiffeisen Bank International AG, a akcje RBI nadal będą notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Wiedniu. W wyniku połączenia, gdy połączenie zostanie sfinalizowane, jednostką dominującą najwyższego szczebla wobec Banku będzie RBI.

Zmiana w składzie Zarządu Banku

14 lutego 2017 roku Komisja Nadzoru Finansowego podjęła decyzję o powołaniu Pana Witolda Broniszewskiego do pełnienia funkcji Członka Zarządu odpowiedzialnego za obszar zarządzania ryzykiem istotnym w działalności Banku.

Zmiany w Statucie Banku

Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Banku zwołane na dzień 29 września 2016 r. podjęło uchwały w sprawie zmian Statutu Banku. Uchwalone zmiany Statutu dotyczyły między innymi zmiany liczby i wartości nominalnej akcji Banku poprzez podział dotychczasowych akcji bez zmiany wysokości kapitału zakładowego w ten sposób, że kapitał zakładowy Banku będzie dzielił się na 225 668 340 akcji o wartości nominalnej 10 zł, wszystkie dotychczasowe akcje staną się akcjami nowej serii AA.

Wniosek o rejestrację zmian w Statucie został złożony w Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 7 listopada 2016 r.

W dniu 14 lutego 2017 r. Bank powziął informację o rejestracji zmian w Statucie Banku przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego.

Współczynnik konwersji (CCF) dla zobowiązań pozabilansowych

W ramach protokołu po inspekcji problemowej przeprowadzonej przez Komisję Nadzoru Finansowego („KNF”) w grudniu 2016 roku, KNF zgłosiła zastrzeżenie do stosowania przez Bank współczynnika konwersji (CCF) 0% dla zobowiązań pozabilansowych. W opinii Zespołu Inspekcyjnego KNF, zapisy „Regulaminu świadczenia usług kredytowych przez Raiffeisen Bank Polska S.A.” („Regulamin”) oraz zapisy umów kredytowych nie wskazywały jednoznacznie na spełnienie warunków Załącznika I pkt 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 („CRR”) tj.:

Pozostałe noty (cd.)

- możliwości bezwarunkowego anulowania limitu w każdej chwili bez wypowiedzenia lub
- możliwości w sposób rzeczywisty automatycznego anulowania niewykorzystanego zobowiązania wskutek pogorszenia wiarygodności kredytowej.

W opinii Inspekcji KNF w Banku nie występował automatyzm przy anulowaniu niewykorzystanych zobowiązań pozabilansowych wskutek pogorszenia wiarygodności kredytowej.

Bank nie podziela tej opinii i przekazał do KNF swoją argumentację zwracając uwagę na zapisy Załącznika I CRR, które wskazują na możliwość automatycznego anulowania, natomiast nie wskazują na zapewnienie w każdym przypadku, że pogorszeniu wiarygodności kredytowej towarzyszyć będzie anulowanie niewykorzystanego zobowiązania. Natomiast na gruncie realizowanego w takich przypadkach procesu, zobowiązania, które występują w Banku, są możliwe do rzeczywistego automatycznego anulowania, o czym świadczy charakter tego procesu tzn. klient bez zgody Banku nie może wypłacić środków. W Banku funkcjonuje proces wczesnego ostrzegania („EWS”) o zmianach sytuacji finansowej klienta, który spełnia kryteria wskazane w CRR. Proces monitorowania sytuacji finansowej klientów w ramach EWS umożliwia dokonanie natychmiastowej blokady środków przyznanych w ramach limitów w przypadku stwierdzenia pogorszenia wiarygodności kredytowej klienta.

Stosowanie CCF 0% dotyczy portfela zobowiązań pozabilansowych, który, po zastosowaniu wyższych współczynników konwersji, przewidzianych zapisami CRR, wygenerowałby kwotę ekspozycji na ryzyko w wysokości 2,6 mld zł, co wpłynęłoby na zmniejszenie łącznego współczynnika kapitałowego o 1,1 pkt proc.

Po dniu sprawozdawczym nie wystąpiły inne zdarzenia, mające istotny wpływ na prezentowane skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Raiffeisen Bank Polska S.A.

Zarządzanie ryzykiem

44. Charakter i zakres ryzyka związanego z instrumentami finansowymi

Grupa stosuje w swojej działalności aktywne podejście do zarządzania ryzykiem polegające na jego identyfikacji, pomiarze, monitorowaniu i ograniczaniu. Grupa kieruje się zasadą, że efektywny system zarządzania i kontroli ryzyka jest oparty na trzech, dopasowanych elementach:

- strukturze organizacyjnej – obejmującej podział zadań i kompetencji, w tym wyraźne wskazania funkcji realizowanych przez poszczególne jednostki organizacyjne w procesie zarządzania ryzykiem i kontroli ryzyka,
- metodach monitoringu, pomiaru i szacowania ryzyka – stanowiących warunek prawidłowej identyfikacji przez Grupę ponoszonego ryzyka,
- działaniach skoncentrowanych na wykorzystaniu nowoczesnych technik zabezpieczania i transferu ryzyka w celu dostosowania rodzaju i profilu ryzyka podejmowanego przez Grupę do apetytu na ryzyko wyrażonego w przyjętych planach strategicznych.

Struktura organizacyjna

Podstawowym założeniem przyjętym przy konstruowaniu systemu zarządzania i kontroli ryzyka jest rozdzielenie jednostek organizacyjnych kontrolujących ryzyko od jednostek biznesowych, a więc podejmujących ryzyko, co zostało odzwierciedlone w strukturze organizacyjnej Jednostki Dominującej. Zarządzanie i kontrola ryzyka stanowi w Grupie proces, który przebiega na trzech zasadniczych poziomach:

1. Decyzji podejmowanych przez Radę Nadzorczą oraz Zarząd Jednostki Dominującej w ramach systemu komitetów ryzyka:
  - a) Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami odpowiedzialny przede wszystkim za:
    - zarządzanie aktywami i pasywami Grupy,
    - ustalanie i akceptowanie planów strategicznych w zakresie zarządzania bilansowego w kategoriach produktów i cen,
    - ocenę ryzyka stopy procentowej, ryzyka płynności i finansowania, ryzyka kursowego i ryzyka adekwatności kapitałowej oraz zarządzania tymi ryzykami,
    - śledzenie środowiska zewnętrznego i pomiar wpływu na zyskowność i kapitał,
    - ustalanie parametrów portfela inwestycyjnego,
    - zarządzanie alokacją kapitału ekonomicznego.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

- b) Komitet Sterujący ds. Ryzyka Operacyjnego odpowiedzialny za:
- zarządzanie zagadnieniami ryzyka operacyjnego w Grupie, w tym z zakresu bezpieczeństwa, w celu zmniejszenia ekspozycji na ryzyko operacyjne oraz skali strat operacyjnych,
  - promowanie zysku ekonomicznego poprzez polepszenie bezpieczeństwa i jakości procesów bankowych,
  - nadzór nad procesem planowania ciągłości funkcjonowania Grupy,
  - zapewnienie zgodności z ustawami, zasadami oraz regulacjami rządu, Banku Centralnego i innych organów nadzorczych.
- c) Komitet Sterujący ds. Ryzyka Portfela Kredytowego realizujący przede wszystkim zadania związane z:
- rozwojem i wdrażaniem polityk i strategii zarządzania ryzykiem kredytowym,
  - systematycznym monitoringiem ryzyka portfela kredytowego,
  - analizą wpływu czynników zewnętrznych na ryzyko portfela kredytowego,
  - nadzorem nad procesem kalkulacji, estymacji i walidacji parametrów ryzyka,
- d) Bankowy Komitet Kredytowy odpowiedzialny za podejmowanie decyzji kredytowych w ramach przyznanych kompetencji.
- e) Komitet Kredytów Trudnych jest częścią procesu zarządzania ekspozycjami trudnymi i jest traktowany jako organ decyzyjny w przypadku tych ekspozycji.
- f) Komitet Walidacji Modeli odpowiedzialny jest za zarządzanie ryzykiem modeli oraz za metodologiczne aspekty systemu zarządzania ryzykiem, realizuje on swoją funkcję poprzez nadzór nad:
- budową, rozwojem (zmianami) oraz utrzymaniem modeli wykorzystywanych w Grupie do pomiaru ryzyka,
  - procesem oceny jakości stosowanych modeli,
  - procesem estymacji parametrów oraz kalkulacji miar ryzyka,
  - systemem oceny adekwatności kapitałowej (ICAAP).
  - dbaniem o zgodność regulacyjną w obszarze procesu oceny adekwatności kapitałowej, procesów pomiaru ryzyka modeli i metodologii

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

2. Kontroli realizowanej przez Departament Zarządzania Ryzykiem, Departament Zarządzania Ryzykiem Kredytowym Przedsiębiorstw oraz Departament Zarządzania Ryzykiem Kredytowym Bankowości Detalicznej.
3. Operacyjnego zarządzania ryzykiem – realizowanego na poziomie poszczególnych jednostek organizacyjnych podejmujących ryzyko.

Zasady zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka wdrażane są na podstawie pisemnych strategii, polityk i zasad.

Proces zarządzania kapitałem

Głównym celem procesu zarządzania kapitałem jest stabilne utrzymanie adekwatności kapitałowej Grupy w długim okresie czasu poprzez zapewnienie właściwego procesu identyfikacji, pomiaru, monitorowania, ograniczania i raportowania ryzyka kapitałowego.

Normą nadzorczą w zakresie adekwatności kapitałowej jest łączny współczynnik kapitałowy zdefiniowany w art. 92 ust. 1 pkt c Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 r.

Ponadto Grupa jest zobowiązana do przestrzegania dodatkowych wymogów w zakresie funduszy własnych:

- na podstawie art. 138 ust. 1 pkt 2a ustawy Prawo bankowe:
  - 1) od października 2015 roku Grupa jest zobowiązana przez Komisję Nadzoru Finansowego do uwzględnienia dodatkowego wymogu kapitałowego w wysokości 2,08 p.p. na pokrycie ryzyka wynikającego z portfela walutowych kredytów hipotecznych; w październiku 2016 roku, w wyniku przeglądu procesu, Grupa otrzymała decyzję aktualizującą wysokość wymogu - dodatkowy wymóg kapitałowy wynosi obecnie 2,56 p.p.;
- na podstawie art. 19 w zw. z art. 84 ustawy o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym:
  - 2) od stycznia 2016 roku Grupa jest zobowiązana utrzymywać dodatkową kwotę kapitału z tytułu bufora zabezpieczającego w wysokości 1,25 p.p.;
- na podstawie art. 39 ust. 1 w zw. z art. 38 ust. 1 i 2 ustawy o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym:
  - 3) Bank został zidentyfikowany przez Komisję Nadzoru Finansowego jako inna instytucja o znaczeniu systemowym i w związku z tym, od sierpnia 2016 roku na Grupę nałożony został bufor w wysokości 0,25 p.p.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

W związku z tym, minimalny łączny współczynnik kapitałowy nie powinien być na poziomie niższym niż:

	Wymogi regulacyjne	Rekomendacje nadzorcze
Minimum dla łącznego współczynnika kapitałowego	8,00%	12,00%
Pokrycie ryzyka wynikającego z portfela walutowych kredytów hipotecznych	2,56%	2,56%
Bufor zabezpieczający	1,25%	1,25%
Bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym	0,25%	0,25%
Łączny współczynnik kapitałowy (%)	12,06%	16,06%

Wartości wymogów kapitałowych i funduszy własnych ustalone na potrzeby wyliczania łącznego współczynnika kapitałowego prezentują się następująco:

	Metoda obliczania wymogu	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Ryzyko kredytowe i kontrahenta	Standardowa	2 613 173	3 068 983
Ryzyko rynkowe	Standardowa	44 066	40 291
Ryzyko operacyjne	Standardowa	271 001	315 915
Łączna suma wymogów kapitałowych		2 928 240	3 425 189
Wartość funduszy własnych		6 111 419	5 827 115
Łączny współczynnik kapitałowy (%)		16,70	13,61

Podstawowym źródłem funduszy własnych na pokrycie wymogów kapitałowych jest kapitał podstawowy Tier I wspomagany przez zobowiązania podporządkowane (kapitał Tier II). Kapitał Tier I wyniósł na koniec grudnia 2016 roku 5 875 197 tys. zł (5 578 275 tys. zł na koniec 2015 roku), a kapitał Tier II wyniósł 236 221 tys. zł (248 840 tys. zł na koniec 2015 roku).

W okresie od 1 stycznia 2016 roku do 30 marca 2016 roku Grupa nie spełniała minimalnego łącznego współczynnika kapitałowego wynikającego z rekomendacji nadzorczej (uwzględnienie dodatkowego wymogu kapitałowego na pokrycie ryzyka wynikającego z portfela walutowych kredytów hipotecznych oraz nowych wymogów nadzorczych z tytułu bufora zabezpieczającego). W związku z tym podjęto działania zmierzające do utrzymania współczynnika na poziomie nienizszym niż poziom rekomendowany. Od 31 marca 2016 roku Grupa spełnia zarówno wymogi regulacyjne, jak i wymogi wynikające z rekomendacji nadzorczych.

Kalkulacja kapitału wewnętrznego

Kapitał wewnętrzny jest definiowany jako kapitał mający na celu pokrycie nieoczekiwanych strat, jakie może ponieść Grupa w wyniku materializacji rodzajów ryzyka występujących, lub mogących wystąpić w działalności Grupa lub otoczeniu gospodarczym. Grupa przeprowadza proces szacowania kapitału wewnętrznego i dokonuje przeglądów procesu szacowania zgodnie z Uchwałą Nr 258/2011 KNF w sprawie szczegółowych zasad funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem (...) oraz szczegółowych

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

warunków szacowania przez banki kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego.

Wyniki procesu są raportowane do odpowiednich komitetów. Metodologia oceny kapitału wewnętrznego podlega corocznemu przeglądowi i aktualizacji zarówno w zakresie identyfikacji typów ryzyka, jak i stosowanych metodologii. Zarząd Banku i Rada Nadzorcza są informowane o wynikach przeglądu.

Kapitał wewnętrzny jest obliczany na podstawie głównych typów ryzyka, na jakie Grupa jest narażona: ryzyko kredytowe, ryzyko operacyjne, ryzyko płynności, ryzyko stopy procentowej, ryzyko kursu walutowego (ryzyka mierzone ilościowo). Agregacja wyników z poszczególnych modeli oparta jest o funkcję kopuli Gaussa. Kapitał jest kalkulowany jako różnica pomiędzy wartością narażoną na ryzyko (przy poziomie ufności 99,95% i okresie 1 roku) oraz posiadanymi rezerwami z tytułu ryzyk objętych kalkulacją.

Dla pozostałych zidentyfikowanych typów ryzyka, które zostały uznane za potencjalnie materialne, Grupa przeprowadza okresową ocenę poziomu ryzyka i na podstawie jej wyników podejmuje stosowne kroki mające na celu kontrolę ryzyka. Dodatkowo, na podstawie modelu wewnętrznego, dla ryzyk trudno mierzalnych kalkulowany jest bufor kapitałowy doliczany do wartości kapitału na ryzyko mierzone ilościowo.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

45. Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe jest to zagrożenie poniesienia strat w wyniku niewywiązania się dłużnika ze zobowiązań wobec Grupy.

Celem zarządzania ryzykiem kredytowym jest zwiększenie bezpieczeństwa prowadzonej przez Grupę działalności kredytowej poprzez zapewnienie najwyższej jakości ocen ryzyka kredytowego i efektywności podejmowania decyzji kredytowych, jak również skutecznego procesu monitorowania zaangażowania kredytowego wobec indywidualnego klienta i portfela kredytowego Grupy.

W odniesieniu do indywidualnego klienta, monitorowaniu podlega jego sytuacja ekonomiczno-finansowa, przebieg wykorzystania i spłaty kredytu, ustanowione zabezpieczenia oraz powiązania kapitałowo-organizacyjne klienta. Wdrażane i modyfikowane procedury w tym zakresie mają na celu identyfikację zagrożeń oraz podejmowanie działań odpowiadających zmianom ryzyka.

Monitorowanie ryzyka kredytowego na poziomie portfela obejmuje sporządzanie regularnych, okresowych analiz dotyczących portfela kredytowego Grupy, zapewniających identyfikację niekorzystnych tendencji i koncentracji oraz wykonywanie doraźnych przeglądów tego portfela związanych przede wszystkim ze zmianami w otoczeniu zewnętrznym.

Stosowane przez Grupę procedury monitorowania ryzyka kredytowego obejmują również zasady monitorowania ustanowionych zabezpieczeń. W ramach monitoringu przeprowadzane są okresowe przeglądy zabezpieczeń. Zakres i częstotliwość tych przeglądów uzależnione są od rodzaju przedmiotu zabezpieczenia i obejmują: wartość zabezpieczenia i jej zmiany w okresie od ostatniego przeglądu, prawidłowość, kompletność i ważność dokumentów związanych z ustanowionym zabezpieczeniem oraz dokumentów ubezpieczeniowych dotyczących zabezpieczeń rzeczowych (przegląd polis ubezpieczeniowych, sposobów ich opłacania, terminy ważności).

Ekspozycja na ryzyko kredytowe Grupy wynika głównie z prowadzonej działalności kredytowej oraz w mniejszym stopniu, ze sprzedaży i operacji w ramach portfela handlowego, instrumentów pochodnych oraz udziału w transakcjach płatniczych i rozliczeniach papierów wartościowych na rachunek Grupy oraz na rachunek klientów Grupy.

Grupa stosuje wewnętrzne procedury pozwalające określić poziom ryzyka kredytowego wiążącego się z przyznaniem danemu klientowi kredytu lub innych usług obciążonych ryzykiem kredytowym oraz stopień akceptowalności tego ryzyka. Wdrażane i modyfikowane procedury w tym zakresie mają na celu identyfikację zagrożeń oraz podejmowanie działań odpowiadających zmianom ryzyka.

Grupa posiada jasny i przejrzysty system kompetencji kredytowych zbudowany na wielostopniowym systemie komitetów kredytowych o różnych, ściśle określonych kompetencjach. Każda osoba zaangażowana w proces podejmowania decyzji odpowiada za ryzyko i zwrot na transakcji będącej przedmiotem decyzji.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

W celu zapewnienia niezależności ocen ryzyka kredytowego i jakości portfela Grupy wprowadzony został podział odpowiedzialności pomiędzy jednostkami biznesowymi oraz jednostkami ryzyka.

Jednostki biznesowe odpowiedzialne są za zarządzanie indywidualnymi ekspozycjami kredytowymi.

Jednostki zarządzające ryzykiem odpowiedzialne są za monitoring ryzyka całego portfela kredytowego Grupy i w ramach swoich zadań realizują między innymi następujące funkcje:

- wdrożenie strategii, polityk i procedur kredytowych,
- zapewnienie właściwego stosowania zatwierdzonych przez Grupę standardów procesu kredytowego,
- monitorowanie poziomu rezerw celowych na ryzyko kredytowe,
- zarządzanie portfelem kredytów zagrożonych.

Przed zawarciem umowy kredytowej Grupa dokonuje oceny zdolności kredytowej klienta. Ocena klienta wspierana jest przez wykorzystywane w Grupie systemy ratingowe i scoringowe. Systemy te stanowią ważny element zarządzania ryzykiem kredytowym w Grupie.

W przypadku klientów korporacyjnych zdolność kredytowa klienta jest oceniana w ramach systemu ratingowego w celu przyporządkowania klienta do jednej z kategorii ratingowych. Kategoria ratingowa ustalana jest na podstawie analizy czynników ilościowych (roczne i międzyokresowe sprawozdania finansowe), czynników jakościowych oraz informacji dodatkowych, stanowiących sygnały ostrzegawcze. Kategoria ratingowa ma wpływ na określenie standardowych kosztów ryzyka i jest ważnym parametrem w zarządzaniu portfelem kredytowym Grupy.

Grupa dokonuje również oceny ryzyka związanego z przeznaczeniem kredytu i zdolności klienta do obsługi zadłużenia, w tym przede wszystkim na podstawie generowanych przez klienta nadwyżek finansowych. Grupa udziela kredytów klientom charakteryzującym się wysoką wiarygodnością kredytową.

Ocena zdolności kredytowej klienta detalicznego dokonywana jest przy wykorzystaniu kart scoringowych. Grupa udziela kredytów klientom charakteryzującym się wysoką wiarygodnością kredytową, jednakże mając na względzie ograniczenia potencjalnej straty w sytuacji braku obsługi długu, Grupa dąży do zawierania umów zabezpieczeń, w szczególności w odniesieniu do długoterminowych umów kredytowych.

Czynności podejmowane w zakresie zabezpieczeń mają na celu należyte zabezpieczenie interesu Grupy, w tym ustanowienie zabezpieczenia dającego możliwie najwyższy poziom odzysku wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych. Stąd zabezpieczenia nie różnią się pomiędzy kredytami obsługiwanymi terminowo i przeterminowanymi oraz ze stwierdzoną utratą wartości i bez utraty wartości. Polityka w zakresie prawnych zabezpieczeń określona została w przepisach wewnętrznych Grupy.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Przyjmowane przez Grupę w procesie kredytowym zabezpieczenia to:

- hipoteka na nieruchomości mieszkalnej,
- hipoteka na nieruchomości komercyjnej,
- zastaw rejestrowy,
- kaucja,
- blokada środków pieniężnych na rachunkach bankowych,
- gwarancja bankowa,
- gwarancja BGK,
- gwarancja Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego,
- gwarancja korporacyjna,
- poręczenie,
- przewłaszczenie na zabezpieczenie,
- cesja wierzytelności,
- weksel,
- ubezpieczenie kredytu,
- pełnomocnictwo do dysponowania rachunkiem bankowym.

Zdyskontowana wartość odzysków z zabezpieczeń dla portfela kredytów i pożyczek, w przypadku których utrata wartości rozpoznawana jest w oparciu o indywidualną analizę przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu spłat i odzysków z zabezpieczeń wynosi 835 941 tys. zł (2015: 884 065 tys. zł).

Grupa sprawuje ścisłą kontrolę nad otwartymi pozycjami instrumentów pochodnych netto, tzn. różnicą pomiędzy kontraktami kupna i sprzedaży, zarówno pod względem kwoty, jak i okresu obowiązywania. W dowolnym momencie kwota podlegająca ryzyku kredytowemu ogranicza się do bieżącej wartości godziwej instrumentów, których wycena jest dodatnia (tzn. aktywów), co w odniesieniu do instrumentów pochodnych stanowi jedynie niewielki ułamek wartości umowy lub wartości nominalnych wykorzystywanych do wyrażania wolumenu istniejących instrumentów.

Poziomem ekspozycji na ryzyko kredytowe z tytułu instrumentów pochodnych zarządza się w ramach ogólnych limitów kredytowych dla klientów łącznie z potencjalną ekspozycją na ryzyko wynikające ze zmian na rynku.

Stosowane przez Grupę techniki wyceny instrumentów pochodnych oparte są zazwyczaj o maksymalne wykorzystanie danych wsadowych pochodzących z aktywnego rynku, takich jak: stopy procentowe, kursy walutowe oraz zmienności implikowane. W przypadku braku odpowiednich danych wsadowych pochodzących z aktywnego rynku Grupa wykorzystuje zazwyczaj w technikach wyceny własne szacunki parametrów niezbędnych do wyceny opierając je o najlepszą wiedzę i doświadczenie.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Głównym celem zobowiązania warunkowego o charakterze kredytowym jest zapewnienie dostępności środków dla klientów zgodnie z zapotrzebowaniem. Zobowiązania te dotyczą niewykorzystanej części udzielonych kredytów, gwarancji i akredytyw.

W zakresie ryzyka kredytowego z tytułu zobowiązań do udzielenia kredytu Grupa narażona jest potencjalnie na straty w wysokości równej całej kwocie niewykorzystanych zobowiązań do udzielenia kredytów. Prawdopodobna wysokość straty jest jednak niższa od całej kwoty niewykorzystanych zobowiązań do udzielenia kredytów, ponieważ większość z tych zobowiązań uzależniona jest od spełnienia przez klientów określonych standardów kredytowych. Grupa monitoruje okresy obowiązywania zobowiązań do udzielenia kredytów, ponieważ w przypadku dłuższych okresów ryzyko kredytowe jest zazwyczaj większe.

Gwarancje i akredytywy stanowiące nieodwołalne zapewnienia, że Grupa spłaci zobowiązania klienta wobec osób trzecich, jeżeli klient nie będzie w stanie ich spłacić, są związane z takim samym ryzykiem, jak kredyty.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

31 grudnia 2016

Aktywa finansowe prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej

Maksymalna ekspozycja według klas, wraz z przypisanymi im typami instrumentów	Należności od banków	Kasa i środki w Banku Centralnym	Przeznaczone do obrotu	Pochodne	Inwestycyjne papiery wartościowe	Kredyty i pożyczki	Pozostałe	Razem
Kasa i środki pieniężne	0	667 808	0	0	0	0	0	667 808
Ekspozycje wobec rządów i banków centralnych	0	1 064 061	7 765 694	317	7 608 519	0	0	16 438 591
Środki w Banku Centralnym	0	1 064 061	0	0	0	0	0	1 064 061
Obligacje i bony skarbowe	0	0	371 779	0	7 608 519	0	0	7 980 298
Bony NBP	0	0	7 393 915	0	0	0	0	7 393 915
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	317	0	0	0	317
Ekspozycje wobec banków	334 563	0	8 831	283 186	0	0	0	626 580
Środki na rachunkach bieżących, depozyty zabezpieczające i lokaty w innych bankach	292 234	0	0	0	0	0	0	292 234
Kredyty i pożyczki udzielone bankom	42 329	0	0	0	0	0	0	42 329
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	283 186	0	0	0	283 186
Obligacje korporacyjne	0	0	5 408	0	0	0	0	5 408
Listy zastawne	0	0	3 423	0	0	0	0	3 423
Ekspozycje wobec klientów	0	0	272 817	183 206	354 036	33 864 497	0	34 674 556
Kredyty i pożyczki udzielone klientom indywidualnym	0	0	0	0	0	19 631 840	0	19 631 840
Kredyty i pożyczki udzielone klientom mikro	0	0	0	0	0	2 491 608	0	2 491 608
Kredyty i pożyczki udzielone dużym przedsiębiorstwom	0	0	0	0	0	10 342 216	0	10 342 216
Kredyty i pożyczki udzielone małym i średnim przedsiębiorstwom	0	0	0	0	0	1 311 710	0	1 311 710
Kredyty i pożyczki udzielone podmiotom sektora publicznego	0	0	0	0	0	87 123	0	87 123
Udziały kapitałowe - inwestycyjne	0	0	0	0	60 141	0	0	60 141
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	183 206	0	0	0	183 206
Obligacje korporacyjne	0	0	272 817	0	293 895	0	0	566 712
Pozostałe aktywa finansowe	0	0	0	0	0	0	180 732	180 732
Razem	334 563	1 731 869	8 047 342	466 709	7 962 555	33 864 497	180 732	52 588 267

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

31 grudnia 2015									
Aktywa finansowe prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej									
Maksymalna ekspozycja według klas, wraz z przypisanymi im typami instrumentów	Należności od banków	Kasa i środki w Banku Centralnym	Przeznaczone do obrotu	Pochodne	Inwestycyjne papiery wartościowe	Kredyty i pożyczki	Pozostałe	Razem	
Kasa i środki pieniężne	0	1 067 024	0	0	0	0	0	0	1 067 024
Ekspozycje wobec rządów i banków centralnych	0	1 636 486	12 478 504	3 643	3 426 190	0	0	0	17 544 823
Środki w Banku Centralnym	0	1 636 486	0	0	0	0	0	0	1 636 486
Obligacje i bony skarbowe	0	0	332 392	0	3 426 190	0	0	0	3 758 582
Bony NBP	0	0	12 146 112	0	0	0	0	0	12 146 112
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	3 643	0	0	0	0	3 643
Ekspozycje wobec banków	1 326 350	0	69 051	394 137	16 262	0	0	0	1 805 801
Środki na rachunkach bieżących, depozyty zabezpieczające i lokaty w innych bankach	1 269 126	0	0	0	0	0	0	0	1 269 126
Kredyty i pożyczki udzielone bankom	57 224	0	0	0	0	0	0	0	57 224
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	394 137	0	0	0	0	394 137
Obligacje korporacyjne	0	0	51 461	0	16 262	0	0	0	67 724
Listy zastawne	0	0	17 590	0	0	0	0	0	17 590
Ekspozycje wobec klientów	0	0	22 855	164 266	399 203	39 206 125	0	0	39 792 448
Kredyty i pożyczki udzielone klientom indywidualnym	0	0	0	0	0	19 304 302	0	0	19 304 302
Kredyty i pożyczki udzielone klientom mikro	0	0	0	0	0	5 406 406	0	0	5 406 406
Kredyty i pożyczki udzielone dużym przedsiębiorstwom	0	0	0	0	0	12 448 416	0	0	12 448 416
Kredyty i pożyczki udzielone małym i średnim przedsiębiorstwom	0	0	0	0	0	2 025 418	0	0	2 025 418
Kredyty i pożyczki udzielone podmiotom sektora publicznego	0	0	0	0	0	21 583	0	0	21 583
Udziały kapitałowe - inwestycyjne	0	0	0	0	95 495	0	0	0	95 495
Pochodne instrumenty finansowe	0	0	0	164 266	0	0	0	0	164 266
Obligacje korporacyjne	0	0	22 855	0	303 708	0	0	0	326 562
Pozostałe aktywa finansowe	0	0	0	0	0	0	177 438	0	177 438
Razem	1 326 350	2 703 510	12 570 410	562 046	3 841 655	39 206 125	177 438	0	60 387 533
Maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe dla instrumentów pozabilansowych wyniosło:					31 grudnia 2016		31 grudnia 2015		
Gwarancje					1 928 262				1 882 927
Zobowiązania do udzielenia kredytu					7 129 960				8 123 825
Razem					9 058 222				10 006 752

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Okresowej analizie pod kątem utraty wartości (indywidualnie bądź grupowo) podlegają ekspozycje kredytowe wobec banków i klientów oraz pozostałe aktywa finansowe prezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Na potrzeby ujawnień są klasyfikowane do jednej z trzech kategorii: należności nieprzeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości, należności przeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości oraz należności z rozpoznaną utratą wartości. Podział tych aktywów według ich wartości brutto, z podziałem na poszczególne sektory klientów, prezentuje poniższa tabela:

31 grudnia 2016	Wartość ekspozycji			Wartość zabezpieczeń pomniejszających maksymalną ekspozycję na ryzyko kredytowe
	Analizowanych indywidualnie	Analizowanych grupowo	Razem	
Należności nieprzeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	189 990	32 273 900	32 463 890	15 489 393
Bank Centralny i inne banki	0	1 395 205	1 395 205	31 041
Klienci indywidualni	9 258	17 655 503	17 664 761	9 305 900
Klienci mikro	0	1 961 456	1 961 456	1 151 691
Duże przedsiębiorstwa	0	9 883 698	9 883 698	4 404 196
Małe i średnie przedsiębiorstwa	0	1 290 466	1 290 466	596 565
Sektor publiczny	0	87 572	87 572	0
Pozostałe aktywa finansowe	180 732	0	180 732	0
Należności przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	8 991	1 874 702	1 883 693	917 341
Bank Centralny i inne banki	0	17	17	0
Klienci indywidualni	1 259	1 621 170	1 622 429	732 899
Klienci mikro	0	151 865	151 865	102 397
Duże przedsiębiorstwa	7 732	88 995	96 727	71 180
Małe i średnie przedsiębiorstwa	0	12 655	12 655	10 865
Należności z rozpoznaną utratą wartości	1 104 135	1 723 002	2 827 137	1 144 455
Bank Centralny i inne banki	3 502	0	3 502	0
Klienci indywidualni	28 940	1 006 850	1 035 790	355 566
Klienci mikro	31 030	716 152	747 182	363 311
Duże przedsiębiorstwa	971 942	0	971 942	412 993
Małe i średnie przedsiębiorstwa	55 254	0	55 254	12 585
Pozostałe aktywa finansowe	13 467	0	13 467	0
Razem aktywa finansowe brutto	1 303 116	35 871 604	37 174 720	17 551 189
Odpis z tytułu utraty wartości należności od Banku Centralnego i innych banków	60	40	100	0
Odpis z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek	621 072	1 096 228	1 717 300	0
Odpis z tytułu utraty wartości pozostałych aktywów finansowych	13 467	0	13 467	0
Razem aktywa finansowe netto	668 517	34 775 336	35 443 853	17 551 189

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

31 grudnia 2015	Wartość ekspozycji			Wartość zabezpieczeń pomniejszających maksymalną ekspozycję na ryzyko kredytowe
	Analizowanych indywidualnie	Analizowanych grupowo	Razem	
Należności nieprzeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	181 557	38 398 655	38 580 212	18 023 420
Bank Centralny i inne banki	301	2 962 686	2 962 987	13 240
Klienci indywidualni	635	17 445 941	17 446 576	9 318 683
Klienci mikro	3 265	4 319 543	4 322 808	3 453 756
Duże przedsiębiorstwa	0	11 742 765	11 742 765	4 416 108
Małe i średnie przedsiębiorstwa	0	1 906 041	1 906 041	821 633
Sektor publiczny	0	21 679	21 679	0
Pozostałe aktywa finansowe	177 356	0	177 356	0
Należności przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	11 868	2 536 922	2 548 790	1 446 614
Bank Centralny i inne banki	0	14	14	0
Klienci indywidualni	1 487	1 537 285	1 538 772	732 664
Klienci mikro	1 132	701 899	703 031	497 122
Duże przedsiębiorstwa	9 168	188 141	197 309	141 618
Małe i średnie przedsiębiorstwa	0	109 583	109 583	75 210
Pozostałe aktywa finansowe	81	0	81	0
Należności z rozpoznaną utratą wartości	1 542 482	1 723 154	3 265 636	1 253 175
Klienci indywidualni	45 534	892 686	938 220	365 703
Klienci mikro	162 636	682 623	845 259	415 094
Duże przedsiębiorstwa	1 234 867	147 845	1 382 712	448 328
Małe i średnie przedsiębiorstwa	94 520	0	94 520	24 050
Pozostałe aktywa finansowe	4 925	0	4 925	0
Razem aktywa finansowe brutto	1 735 907	42 658 731	44 394 638	20 723 209
Odpis z tytułu utraty wartości należności od Banku Centralnego i innych banków	0	165	165	0
Odpis z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek	990 121	1 053 029	2 043 150	0
Odpis z tytułu utraty wartości pozostałych aktywów finansowych	4 925	0	4 925	0
Razem aktywa finansowe netto	740 861	41 605 537	42 346 399	20 723 209

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Analizę wiekową aktywów przeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości prezentuje poniższe zestawienie:

31 grudnia 2016	Okres przeterminowania					Razem
	Należności przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	Poniżej 30 dni	Powyżej 30 dni poniżej 90 dni	Powyżej 90 dni poniżej 180 dni	Powyżej 180 dni poniżej 1 roku	
Kredyty i pożyczki brutto – przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	1 383 144	427 037	3 501	3 223	66 788	1 883 693
Bank Centralny i inne banki	0	0	0	0	17	17
Klienci indywidualni	1 268 951	346 757	235	1 270	5 216	1 622 429
Klienci mikro	93 753	57 851	23	54	184	151 865
Duże przedsiębiorstwa	15 638	21 564	139	1 850	57 536	96 727
Małe i średnie przedsiębiorstwa	4 802	865	3 104	49	3 835	12 655
Razem	1 383 144	427 037	3 501	3 223	66 788	1 883 693

31 grudnia 2015	Okres przeterminowania					Razem
	Należności przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	Poniżej 30 dni	Powyżej 30 dni poniżej 90 dni	Powyżej 90 dni poniżej 180 dni	Powyżej 180 dni poniżej 1 roku	
Kredyty i pożyczki brutto – przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	1 937 608	557 055	2 211	3 139	48 696	2 548 709
Bank Centralny i inne banki	0	2	0	0	12	14
Klienci indywidualni	1 192 833	340 282	1 403	1 731	2 523	1 538 772
Klienci mikro	551 113	151 744	9	55	110	703 031
Duże przedsiębiorstwa	98 279	56 624	42	354	42 010	197 309
Małe i średnie przedsiębiorstwa	95 383	8 403	757	999	4 041	109 583
Pozostałe aktywa finansowe brutto – przeterminowane bez rozpoznanej utraty wartości	81	0	0	0	0	81
Razem	1 937 689	557 055	2 211	3 139	48 696	2 548 790

Ekspozycje przeterminowane bez utraty wartości dotyczą klientów w odniesieniu do których Grupa w wyniku analizy indywidualnej nie stwierdziła utraty wartości oraz ekspozycji z kwotą przeterminowania poniżej ustalonego przez Grupę progu.

W tabeli poniżej zaprezentowano jakość kredytową należności nieprzeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości od Banku Centralnego, innych banków i klientów Grupy, ustaloną na podstawie wewnętrznych modeli ratingowych Grupy:

- ekspozycjom wobec Banku Centralnego przypisywany jest rating państwa polskiego - rating A;
- dla banków, oddziałów zagranicznych instytucji kredytowych, instytucji sektora finansowego oraz sektora publicznego Grupa do października 2016 wykorzystywała skalę 10 stopniową – od A1 do D (gdzie A oznacza minimalne ryzyko kredytowe, a D – utratę wartości). Od listopada 2016 Grupa rozpoczęła wykorzystywanie nowego modelu ratingowego pozwalającego na lepsze zróżnicowanie ryzyka. Wiązało się to z przejściem na nową 28 stopniową skalę. Zgodnie z nią przypisywane są oceny od 1A do 9C oraz 10, gdzie 1A jest przypisywany klientom o najniższym poziomie ryzyka kredytowego oraz rating 10 przypisywany jest klientom, którzy uznani zostali za niewypłacalnych;

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Jakość kredytowa aktywów finansowych nieprzeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości, brutto	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015				
	wobec rządów i banków centralnych	wobec banków	wobec sektora publicznego	Razem	wobec rządów i banków centralnych	wobec banków	wobec sektora publicznego	Razem
1C	0	2 163	0	2 163	0	0	0	0
2A	0	7 803	0	7 803	0	0	0	0
2B	0	35 097	0	35 097	0	0	0	0
2C	0	13 449	0	13 449	0	0	0	0
3A	0	1 080	0	1 080	0	0	0	0
3B	0	225 025	0	225 025	0	0	0	0
3C	0	1 502	0	1 502	0	0	0	0
4A	0	1 096	0	1 096	0	0	0	0
4B	0	297	0	297	0	0	0	0
5B	0	54	0	54	0	0	0	0
8C	0	37 571	0	37 571	0	0	0	0
A	1 064 061	0	0	1 064 061	1 636 486	4 056	0	1 640 542
A3	0	0	0	0	0	25 590	0	25 590
B1	0	0	0	0	0	1 120 115	0	1 120 115
B2	0	0	2 177	2 177	0	15 351	10 953	26 304
B3	0	0	79 729	79 729	0	7 369	3 976	11 345
B4	0	0	871	871	0	397	6 750	7 147
B5	0	0	4 795	4 795	0	0	0	0
C	0	0	0	0	0	36 857	0	36 857
Ekspozycje bez ratingu	0	6 007	0	6 007	0	116 766	0	116 766
Razem	1 064 061	331 144	87 572	1 482 777	1 636 486	1 326 501	21 679	2 984 666

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

- skala ratingowa dotycząca klientów indywidualnych oraz mikro określona jest w skali od 0,5 do 5,0 (gdzie 0,5 oznacza znikome ryzyko niespłacenia, a 5,0 – utratę wartości)

Jakość kredytowa aktywów finansowych nieprzeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	wobec klientów indywidualnych	wobec klientów mikro	Razem	wobec klientów indywidualnych	wobec klientów mikro	Razem
0.5	8 864 916	71 581	8 936 497	8 437 720	15 174	8 452 894
1.0	1 065 186	144 171	1 209 357	1 387 976	97 041	1 485 017
1.5	1 352 441	562 252	1 914 693	1 267 535	483 192	1 750 727
2.0	3 432 244	445 746	3 877 990	3 449 444	912 747	4 362 191
2.5	1 189 722	179 531	1 369 253	1 134 170	918 644	2 052 814
2.5.1	174	121 904	122 078	8 562	980 863	989 425
3.0	637 060	87 923	724 983	616 271	320 082	936 353
3.0.1	0	86 393	86 393	1 677	184 704	186 381
3.5	604 392	114 550	718 942	573 947	169 758	743 705
4.0	140 119	51 536	191 655	166 875	73 439	240 314
4.5	118 815	25 520	144 335	70 347	26 801	97 148
4.5.1	67	0	67	19	0	19
Ekspozycje bez ratingu	259 625	70 349	329 974	332 033	140 363	472 396
Razem	17 664 761	1 961 456	19 626 217	17 446 576	4 322 808	21 769 384

- dla klientów korporacyjnych (w tym małych i średnich przedsiębiorstw) Grupa wykorzystuje skalę 28 stopniową zgodnie z którą przypisywane są oceny od 1A do 9C oraz 10, gdzie 1A jest przypisywany klientom o najniższym poziomie ryzyka kredytowego oraz rating 10 przypisywany jest klientom, którzy uznani zostali za niewypłacalnych;
- dla projektów inwestycyjnych Grupa wykorzystuje skalę 5 stopniową od 6,1 do 6,5 (gdzie 6,1 oznacza znikome ryzyko niespłacenia, a 6,5 – utratę wartości);
- dla klientów korporacyjnych (w tym małych i średnich przedsiębiorstw) nadawane są także ratingi od 0,5 do 5,0 (gdzie 0,5 oznacza znikome ryzyko niespłacenia, a 5,0 – utratę wartości) oraz od A1 do D (gdzie A oznacza minimalne ryzyko kredytowe, a D – utratę wartości).

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Jakość kredytowa aktywów finansowych nieprzeterminowanych bez rozpoznanej utraty wartości	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	wobec dużych przedsiębiorstw	wobec małych i średnich przedsiębiorstw	Razem	wobec dużych przedsiębiorstw	wobec małych i średnich przedsiębiorstw	Razem
6.1	428 241	0	428 241	495 309	0	495 309
6.2	1 356 385	0	1 356 385	1 482 276	0	1 482 276
6.3	745 760	0	745 760	819 546	0	819 546
6.4	410 038	0	410 038	374 453	0	374 453
6.5	373	0	373	34 036	0	34 036
1C	164	0	164	3	0	3
2A	0	0	0	68	0	68
2B	14	0	14	0	0	0
2C	3 234	0	3 234	4 761	0	4 761
3A	0	0	0	2 142	0	2 142
3B	1 737	0	1 737	91 358	0	91 358
3C	135 786	0	135 786	66 821	0	66 821
4A	69 201	0	69 201	43 465	0	43 465
4B	62 812	308 210	371 022	139 228	373 748	512 976
4C	207 192	0	207 192	510 918	0	510 918
5A	493 193	0	493 193	385 614	3	385 617
5B	302 897	352 528	655 425	703 186	352 873	1 056 059
5C	909 326	0	909 326	950 345	0	950 345
6A	962 122	98 706	1 060 828	1 530 052	115 650	1 645 702
6B	1 243 557	108 393	1 351 950	1 237 464	143 057	1 380 521
6C	1 025 005	101 138	1 126 143	1 127 006	198 042	1 325 048
7A	551 391	98 814	650 205	684 214	179 582	863 796
7B	364 987	77 804	442 791	325 330	166 937	492 267
7C	222 770	61 554	284 324	233 376	114 580	347 956
8A	74 299	33 005	107 304	137 167	124 662	261 829
8B	37 830	13 120	50 950	51 705	37 022	88 727
8C	133 112	14 515	147 627	21 842	31 635	53 477
9A	13 802	0	13 802	18 565	0	18 565
9B	3 913	10 719	14 632	19 584	34 954	54 538
9C	3 691	0	3 691	45 980	0	45 980
1.0	2 399	1 745	4 144	0	3 016	3 016
1.5	0	0	0	3 372	0	3 372
2.0	0	0	0	2 678	0	2 678
2.5	71	0	71	124	0	124
3.5	0	0	0	2	0	2
4.5	0	0	0	46 513	0	46 513
C3	0	0	0	40 429	0	40 429
Ekspozycje bez ratingu	118 396	10 215	128 611	113 833	30 280	144 113
Razem	9 883 698	1 290 466	11 174 164	11 742 765	1 906 041	13 648 806

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

W tabeli poniżej zaprezentowano jakość kredytową aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu, pochodnych instrumentów finansowych oraz inwestycyjnych papierów wartościowych, ustaloną na podstawie wewnętrznych modeli ratingowych Grupy:

- papierom wartościowym emitowanym przez Skarb Państwa i przez Narodowy Bank Polski przypisywany jest rating państwa polskiego (rating A);
- ekspozycjom kapitałowym oraz obligacjom korporacyjnym przypisywany jest rating podmiotu, którego ta ekspozycja dotyczy, zgodnie ze skalami ratingowymi opisanymi powyżej.

	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	wobec rządów i banków centralnych	wobec banków	Razem	wobec rządów i banków centralnych	wobec banków	Razem
1C	0	865	865	0	0	0
2A	0	3 062	3 062	0	0	0
2B	0	25	25	0	0	0
2C	0	3 438	3 438	0	0	0
3A	0	5 557	5 557	0	0	0
3B	0	278 761	278 761	0	0	0
3C	0	173	173	0	0	0
5A	0	136	136	0	0	0
A	15 374 530	0	15 374 530	15 908 337	0	15 908 337
A3	0	0	0	0	775	775
B1	0	0	0	0	387 788	387 788
B2	0	0	0	0	51 606	51 606
B4	0	0	0	0	3 944	3 944
B5	0	0	0	0	16 265	16 265
C	0	0	0	0	288	288
Ekspozycje bez ratingu	0	0	0	0	18 785	18 785
Razem	15 374 530	292 017	15 666 547	15 908 337	479 451	16 387 788

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	wobec klientów indywidualnych	wobec klientów mikro	Razem	wobec klientów indywidualnych	wobec klientów mikro	Razem
5B	0	3	3	0	0	0
5C	0	13	13	0	0	0
6B	0	123	123	0	0	0
Ekspozycje bez ratingu	1 135	2 566	3 701	615	847	1 462
Razem	1 135	2 705	3 840	615	847	1 462

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015		
	wobec dużych przedsiębiorstw	wobec małych i średnich przedsiębiorstw	Razem	wobec dużych przedsiębiorstw	wobec małych i średnich przedsiębiorstw	Razem
1.5	40	0	40	0	0	0
2.0	0	0	0	15 443	0	15 443
4.5	0	0	0	3	0	3
6.1	6 255	0	6 255	4 372	0	4 372
6.2	30 808	0	30 808	35 091	0	35 091
6.3	24 804	0	24 804	20 925	0	20 925
6.4	5 776	0	5 776	9 699	0	9 699
6.5	477	0	477	246	0	246
2A	326	0	326	314	0	314
2B	5 021	0	5 021	0	0	0
2C	28	0	28	0	0	0
3B	292 680	0	292 680	11	0	11
4A	698	0	698	3 817	0	3 817
4B	1 948	3 349	5 297	385	2 720	3 105
4C	9 187	0	9 187	5 494	0	5 494
5A	3 456	0	3 456	4 714	0	4 714
5B	27 368	2 219	29 587	6 184	1 264	7 448
5C	32 726	0	32 726	16 093	0	16 093
6A	34 163	739	34 902	24 204	517	24 722
6B	151 308	475	151 783	243 008	409	243 417
6C	16 985	188	17 173	40 805	453	41 258
7A	2 022	428	2 450	8 467	57	8 524
7B	19 942	237	20 179	23 590	485	24 075
7C	43 295	387	43 682	427	112	539
8A	27	176	203	0	63	63
8B	51	72	123	59	59	118
8C	0	39	39	3	7	10
9B	0	19	19	0	6	6
10	16 986	0	16 986	0	0	0
B3	15 005	0	15 005	0	0	0
C2	0	0	0	25	0	25
C3	0	0	0	559	0	559
C4	0	0	0	804	0	804
C5	12	0	12	1 004	0	1 004
C6	7	0	7	320	0	320
C7	0	0	0	10	0	10
C8	179	0	179	178	0	178
C9	0	0	0	28	0	28
Ekspozycje bez ratingu	56 199	111	56 310	111 098	1 326	112 424
Razem	797 779	8 439	806 218	577 381	7 479	584 861

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Poniższa tabela prezentuje informację na temat koncentracji ryzyka kredytowego w poszczególnych branżach gospodarki w przypadku ekspozycji od Banku Centralnego, innych banków i klientów Jednostki Dominującej.

Koncentracja zaangażowania brutto według branż				
Nazwa branży	31 grudnia 2016		31 grudnia 2015	
	Kwota zaangażowania brutto	Udział w zaangażowaniu ogółem (%)	Kwota zaangażowania brutto	Udział w zaangażowaniu ogółem (%)
Gospodarstwa domowe	20 410 226	55,2%	19 909 764	45,0%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli	3 971 528	10,7%	5 148 633	11,7%
Przetwórstwo przemysłowe	3 072 416	8,3%	4 685 669	10,7%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2 000 561	5,4%	3 407 422	7,7%
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2 732 544	7,4%	3 374 734	7,6%
Transport i gospodarka magazynowa	956 644	2,6%	1 651 452	3,7%
Budownictwo	1 020 482	2,8%	1 269 961	2,9%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych	567 729	1,4%	1 030 700	2,3%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	717 736	1,9%	757 651	1,7%
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	217 351	0,6%	615 068	1,4%
Informacja i komunikacja	497 577	1,3%	580 996	1,3%
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	358 180	1,0%	489 311	1,1%
Pozostałe	457 547	1,4%	1 290 914	2,9%
Razem	36 980 521	100,0%	44 212 275	100,0%

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Praktyki „forbearance”

W nawiązaniu do dokumentu 2012/853 wydanego przez Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) oraz instrukcji wydanych przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego w zakresie ujawnień dotyczących ekspozycji „forborne” Grupa wdrożyła proces klasyfikacji tego rodzaju ekspozycji.

Ekspozycje oznaczone jako „forborne” są to umowy kredytowe, w odniesieniu do których nastąpiła ugoda z dłużnikiem, który doświadcza lub wkrótce zacznie doświadczać trudności z wywiązywaniem się ze swoich zobowiązań finansowych. Przy czym ugoda dotyczy jednego z poniższych działań:

- zmiany dotychczasowych warunków umowy, z których – jak się uznaje – dłużnik nie może się wywiązać z powodu trudności finansowych („dług zagrożony”), prowadzących do niedostatecznej zdolności do obsługi długu, a która to zmiana nie miałaby miejsca, jeżeli dłużnik nie doświadczałby trudności finansowych;
- całkowitego lub częściowego refinansowania zagrożonej umowy dłużnej, które nie miałoby miejsca, gdyby dłużnik nie doświadczał trudności finansowych.

Ekspozycje przestają być wykazywane jako ekspozycje forborne, jeżeli spełnione są wszystkie poniższe warunki:

- umowę uznaje się za niezagrożoną, w tym w przypadku gdy została ona usunięta z kategorii umów zagrożonych po dokonaniu analizy sytuacji finansowej dłużnika, która wykazała, że umowa ta nie spełnia już warunków uznania jej za zagrożoną;
- od daty uznania ekspozycji wstrzymanej za niezagrożoną upłynął co najmniej dwuletni okres warunkowy;
- przez co najmniej połowę okresu warunkowego dokonywano regularnych i znaczących wpłat dla kwoty głównej lub odsetek;
- na koniec okresu warunkowego żadna z ekspozycji wobec dłużnika nie była przeterminowana o ponad 30 dni.

W przypadku, gdy ugoda skutkuje istotną zmianą warunków lub oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych, względem warunków rynkowych lub oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych z istniejącego aktywa finansowego, istniejące aktywo finansowe jest wyłączone z bilansu, a nowe aktywo finansowe jest ujmowane w bilansie, na dzień początkowego ujęcia, w wartości pomniejszonej o zaktualizowany odpis na utratę wartości z tytułu ryzyka kredytowego właściwy dla nowego aktywa. Różnica pomiędzy kwotami odpisów na ryzyko kredytowe odnoszona jest na rachunek zysków i strat. Ujęcie takie jest niezależne od zmiany lub braku zmiany formy prawnej transakcji i opiera się na jej treści ekonomicznej. W odniesieniu do ekspozycji niedetalicznych zawarcie umowy forbearance, zamieniającej warunki umowne

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

z uwagi na trudności finansowe dłużnika stanowi jedną z przestanek do przeprowadzenia testu indywidualnej utraty wartości i skutkuje koniecznością przeprowadzenia analizy pod kątem utworzenia odpisów aktualizujących wartość ekspozycji z tytułu utraty wartości. Ekspozycje detaliczne oznakowane jako forborne, dla których rozpoznano przestankę utraty wartości objęte są kolektywnym modelem utraty wartości.

Ekspozycje detaliczne oznakowane jako forborne, dla których nie jest rozpoznana przestanka utraty wartości, objęte są modelem IBNR. Szczegóły kalkulacji utraty wartości ekspozycji kredytowych zostały zaprezentowane w nocie 2.9. do skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Poniższa tabela przedstawia wartość ekspozycji „forborne”:

Wartość ekspozycji "forborne"				
31 grudnia 2016	Wartość brutto	Odpis	Wartość netto	Wartość zabezpieczeń otrzymanych
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości	809 570	18 596	790 974	587 725
Nieprzeterminowane	513 232	6 499	506 733	386 679
Klienci indywidualni	265 713	1 317	264 396	145 678
Klienci mikro	112 146	633	111 513	106 080
Duże przedsiębiorstwa	132 398	4 370	128 028	132 342
Małe i średnie przedsiębiorstwa	2 975	179	2 796	2 579
Przeterminowane	296 338	12 097	284 241	201 046
Klienci indywidualni	182 560	5 683	176 877	94 202
Klienci mikro	55 802	2 408	53 394	49 023
Duże przedsiębiorstwa	53 708	3 711	49 997	53 708
Małe i średnie przedsiębiorstwa	4 268	295	3 973	4 113
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	932 106	512 060	420 046	422 208
Analizowane grupowo	341 804	166 114	175 690	180 500
Klienci indywidualni	172 711	96 030	76 681	74 374
Klienci mikro	169 093	70 084	99 009	106 126
Analizowane indywidualnie	590 302	345 946	244 356	241 708
Klienci indywidualni	21 764	9 763	12 001	10 055
Klienci mikro	15 336	10 011	5 325	4 701
Duże przedsiębiorstwa	543 763	319 577	224 186	224 108
Małe i średnie przedsiębiorstwa	9 439	6 595	2 844	2 844
Razem	1 741 676	530 656	1 211 020	1 009 933

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Wartość ekspozycji „forborne”				
31 grudnia 2015	Wartość brutto	Odpis	Wartość netto	Wartość zabezpieczeń otrzymanych
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości	953 733	28 478	925 255	590 092
Nieprzeterminowane	645 091	13 989	631 101	398 119
Klienci indywidualni	242 071	2 152	239 919	119 837
Klienci mikro	137 912	678	137 234	119 307
Duże przedsiębiorstwa	255 430	10 664	244 766	153 744
Małe i średnie przedsiębiorstwa	9 677	496	9 182	5 231
Przeterminowane	308 643	14 489	294 154	191 972
Klienci indywidualni	169 774	7 190	162 584	81 761
Klienci mikro	71 953	2 729	69 224	52 312
Duże przedsiębiorstwa	63 302	4 328	58 974	55 580
Małe i średnie przedsiębiorstwa	3 614	242	3 372	2 320
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	1 009 117	491 992	517 125	465 662
Analizowane grupowo	276 839	127 992	148 847	159 859
Klienci indywidualni	132 592	70 169	62 423	62 377
Klienci mikro	143 357	57 342	86 015	97 170
Duże przedsiębiorstwa	890	481	409	312
Analizowane indywidualnie	732 277	364 000	368 278	305 803
Klienci indywidualni	22 634	12 328	10 306	8 868
Klienci mikro	30 674	18 166	12 508	11 743
Duże przedsiębiorstwa	659 210	318 736	340 474	280 228
Małe i średnie przedsiębiorstwa	19 760	14 770	4 990	4 965
Razem	1 962 850	520 470	1 442 380	1 055 754

W kategorii „Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości” zaprezentowano kredyty z rozpoznaną przesłanką utraty wartości w wysokości: wartość brutto 202 672 tys. zł (31 grudnia 2015: 330 996 tys. PLN), odpis z tytułu utraty wartości 8 555 tys. zł (31 grudnia 2015: 15 657 tys. PLN).

Poniższa tabela przedstawia udział ekspozycji „forborne” w portfelu kredytowym:

Wartość netto ekspozycji				
31 grudnia 2016	Forborne	Kredyty i pożyczki udzielone klientom	Udział %	Forborne w okresie warunkowym*
Klienci indywidualni	529 955	19 631 840	3%	309 330
Klienci mikro	269 241	2 491 608	11%	93 669
Duże przedsiębiorstwa	402 211	10 342 216	4%	306 872
Małe i średnie przedsiębiorstwa	9 613	1 311 710	1%	6 329
Sektor publiczny	0	87 123	0%	0
Razem	1 211 020	33 864 497	4%	716 200

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Wartość netto ekspozycji				
31 grudnia 2015	Forborne	Kredyty i pożyczki udzielone klientom	Udział %	Forborne w okresie warunkowym*
Klienci indywidualni	475 233	19 304 302	2%	287 811
Klienci mikro	304 981	5 406 406	6%	141 202
Duże przedsiębiorstwa	644 623	12 448 416	5%	263 849
Małe i średnie przedsiębiorstwa	17 543	2 025 418	1%	4 570
Sektor publiczny	0	21 583	0%	0
Razem	1 442 380	39 206 125	4%	697 432

* Do klasy "Okres warunkowy", który trwa 2 lata, Grupa klasyfikuje ekspozycje, dla których w przeszłości zastosowano udogodnienia, a które obecnie znajdują się w okresie obserwacji przed pełnym uzdrowieniem.

Poniższa tabela przedstawia ekspozycje „forborne” według okresów przeterminowania:

Wartość brutto ekspozycji "forborne"	Okres przeterminowania						Razem
	Nieprzeternowane	Poniżej 30 dni	Powyżej 30 dni poniżej 90 dni	Powyżej 90 dni poniżej 180 dni	Powyżej 180 dni poniżej 1 roku	Powyżej 1 roku	
Stan na 31 grudnia 2016							
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości	513 233	150 682	100 036	1 989	0	43 630	809 570
Klienci indywidualni	265 713	120 312	62 221	0	0	27	448 273
Klienci mikro	112 146	30 105	25 697	0	0	0	167 948
Duże przedsiębiorstwa	132 399	265	12 118	0	0	41 325	186 107
Małe i średnie przedsiębiorstwa	2 975	0	0	1 989	0	2 278	7 242
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	315 321	10 899	35 643	37 347	29 368	503 528	932 106
Klienci indywidualni	8 290	8 481	24 157	27 717	11 753	114 076	194 474
Klienci mikro	6 084	2 418	11 486	9 630	17 335	137 476	184 429
Duże przedsiębiorstwa	300 335	0	0	0	0	243 429	543 764
Małe i średnie przedsiębiorstwa	612	0	0	0	280	8 547	9 439
Razem	828 554	161 581	135 679	39 336	29 368	547 158	1 741 676

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Wartość brutto ekspozycji "forborne"	Okres przeterminowania						Razem
	Nieprzeterminowane	Poniżej 30 dni	Powyżej 30 dni poniżej 90 dni	Powyżej 90 dni poniżej 180 dni	Powyżej 180 dni poniżej 1 roku	Powyżej 1 roku	
Stan na 31 grudnia 2015							
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości	645 090	151 470	134 540	617	865	21 152	953 733
Klienci indywidualni	242 071	95 548	74 169	0	0	56	411 845
Klienci mikro	137 912	42 229	29 725	0	0	0	209 866
Duże przedsiębiorstwa	255 429	13 302	30 206	0	278	19 516	318 731
Małe i średnie przedsiębiorstwa	9 677	391	440	617	587	1 580	13 291
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	407 573	28 698	41 723	60 107	16 265	454 751	1 009 117
Klienci indywidualni	15 604	11 636	23 671	12 785	3 232	88 300	155 227
Klienci mikro	9 055	16 149	13 175	8 601	5 578	121 471	174 030
Duże przedsiębiorstwa	375 044	162	4 877	34 471	6 807	238 738	660 099
Małe i średnie przedsiębiorstwa	7 869	751	0	4 250	648	6 242	19 761
Razem	1 052 662	180 168	176 263	60 724	17 131	475 903	1 962 850

Poniższa tabela przedstawia zmianę wartości bilansowych kredytów i pożyczek udzielonych klientom podlegających forbearance na początek i na koniec roku:

	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2016	Za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2015
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 442 380	1 848 130
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	-58 782	102 971
Wartość brutto kredytów i pożyczek wyłączonych w okresie	-625 778	-1 117 183
Wartość brutto kredytów i pożyczek nowo ujętych w okresie	559 441	720 719
Inne zmiany/spłaty	-30 571	-112 257
Zmiany w strukturze Grupy	-75 670	0
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	1 211 020	1 442 380

Limity koncentracji

W celu dywersyfikacji ryzyka kredytowego Jednostka Dominująca wprowadziła odpowiednie do skali i złożoności działalności limity wewnętrzne ograniczające poziom portfela kredytowego. Limity wprowadzone zostały dla potrzeb kontroli wewnętrznej i zarządzania ekspozycją na ryzyko poprzez regularny system monitorowania.

Zarząd Jednostki Dominującej zatwierdza limity koncentracji dotyczące portfela kredytowego określone w regulacjach wewnętrznych.

Jednostka Dominująca monitoruje także wykorzystanie limitu koncentracji zaangażowań wynikającego z art. 395 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 r. dotyczącego ekspozycji wobec pojedynczego klienta lub grupy powiązanych klientów.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Wartość dopuszczalnego limitu koncentracji względem pojedynczego klienta lub grupy klientów kształtowała się na następującym poziomie:

Dopuszczalny limit koncentracji	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015
Limit koncentracji zaangażowań (25% f.w.)	1 527 855	1 456 779

Grupa nie posiada zaangażowań przekraczających powyższe limity.

Zaangażowanie wobec jednego kredytobiorcy podlega dalszym ograniczeniom w formie szczegółowych limitów dotyczących narażenia na ryzyko oraz dzienne limity ryzyka dostaw dotyczące pozycji takich jak walutowe kontrakty terminowe. Faktyczna ekspozycja na ryzyko jest codziennie porównywana z dopuszczalnym limitem.

Poniżej zaprezentowano ekspozycje wobec klientów przekraczające wartość 10% funduszy własnych Jednostki Dominującej na 31 grudnia 2016 611 142 tys. zł (na 31 grudnia 2015 582 711 tys. zł). Zostały one zaprezentowane w oparciu o zaangażowania względem pojedynczego klienta oraz grup powiązanych klientów w wartości bez uwzględniania pomniejszych z tytułu zastosowania technik redukcji ryzyka kredytowego ani wyłączeń określonych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 r. Zestawienie uwzględnia również ekspozycje w stosunku do Rządów i Banków Centralnych oraz innych banków.

31 grudnia 2016				
Nr klienta	Nazwa kredytobiorcy	Wartość zaangażowania	Podmiot/Grupa	Udział procentowy
1	Kredytobiorca 1	8 583 718	Grupa	140%
2	Kredytobiorca 2	8 329 279	Podmiot	136%
3	Kredytobiorca 3	7 393 915	Podmiot	121%
4	Kredytobiorca 4	657 590	Grupa	11%

31 grudnia 2015				
Nr klienta	Nazwa kredytobiorcy	Wartość zaangażowania	Podmiot/Grupa	Udział procentowy
1	Kredytobiorca 1	12 146 112	Podmiot	208%
2	Kredytobiorca 2	4 140 150	Grupa	71%
3	Kredytobiorca 3	3 993 673	Podmiot	69%
4	Kredytobiorca 4	703 792	Grupa	12%

Zaangażowania wobec podmiotów nr 1, 2 i 3 na 31 grudnia 2016 roku dotyczą Narodowego Banku Polskiego i Skarbu Państwa i nie są objęte ograniczeniem łącznego zaangażowania do wysokości 25% funduszy własnych (na mocy art. 400 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 r.). Zaangażowania wobec wszystkich tych podmiotów po zastosowaniu wyłączeń określonych w art. 400 Rozporządzenia są na poziomie poniżej dopuszczalnego limitu koncentracji zaangażowań, czyli poniżej 25% funduszy własnych Grupy.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Portfel kredytów detalicznych zabezpieczonych hipotecznie denominowanych w walutach obcych

Portfel kredytów hipotecznych denominowanych w CHF stanowi istotny element zarządzania ryzykiem kredytowym w Banku z uwagi na swoją wartość i udział w portfelu kredytowym Banku. Udział kredytów denominowanych w CHF stanowił na koniec 2016 r. 35,23% wszystkich kredytów Banku, z czego 33,19% przypadało na klientów indywidualnych oraz 1,44% stanowiły kredyty wobec mikroprzedsiębiorstw.

Poniższe zestawienie przedstawia wartość portfela kredytów zabezpieczonych hipotecznie w podziale na waluty i podportfele według stanu na 31 grudnia 2016 oraz 31 grudnia 2015.

Kredyty klientów indywidualnych i mikroprzedsiębiorstw zabezpieczone hipotecznie w podziale na waluty	31 grudnia 2016 (kurs PLN/CHF 4,1)		31 grudnia 2015 (kurs PLN/CHF 3,9)	
	Wartość ekspozycji bilansowej brutto	Udział w portfelu hipotecznym	Wartość ekspozycji bilansowej brutto	Udział w portfelu hipotecznym
Klienci indywidualni				
PLN	1 954 915	10,6%	1 708 456	9,3%
EUR	3 657 369	19,8%	3 754 023	20,3%
CHF	11 538 547	62,4%	11 629 234	63,1%
USD	5 673	0,0%	5 572	0,0%
Razem	17 156 504	93%	17 097 285	93%
Mikroprzedsiębiorstwa				
PLN	832 755	4,5%	787 747	4,3%
EUR	84 461	0,5%	95 002	0,5%
CHF	407 544	2,2%	454 018	2,5%
Razem	1 324 760	7%	1 336 767	7%
Łącznie				
PLN	2 787 669	15,1%	2 496 204	13,5%
EUR	3 741 829	20,2%	3 849 025	20,9%
CHF	11 946 091	64,6%	12 083 252	65,6%
USD	5 673	0,0%	5 572	0,0%
Razem	18 481 262	100%	18 434 051	100%

Tabela prezentuje wyłącznie kredyty detaliczne (klienci indywidualni i mikroprzedsiębiorstwa) oraz produkty hipoteczne (kredyty powstałe z restrukturyzacji lub konsolidacji m.in. kredytów hipotecznych nie zostały zaprezentowane w powyższym zestawieniu).

Na 31 grudnia 2016 roku poziom odpisów na portfelu kredytów hipotecznych w CHF udzielonych klientom indywidualnym wyniósł 131 748 tys. zł i spadł o 10 176 tys. zł w stosunku do końca 2015 roku.

Średni poziom LTV ważony wartością ekspozycji na portfelu kredytów klientów indywidualnych zabezpieczonych hipotecznie denominowanych w walutach obcych na 31 grudnia 2016 roku wyniósł 126,1% (na 31 grudnia 2015 roku 125,69%).

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Tabela poniżej przedstawia jakość portfela kredytów zabezpieczonych hipotecznie brutto w podziale na waluty i podportfele, wyrażoną w liczbie dni opóźnienia (DPD) według stanu na 31 grudnia 2016 roku.

Kredyty klientów indywidualnych i mikroprzedsiębiorstw zabezpieczone hipotecznie w podziale na dni przeterminowania (tys. PLN)	Bez przeterminowania	Przedziały przeterminowania (DPD)			Razem
		<1 - 90>	<91 - 180>	pow. 180	
Klienci indywidualni					
PLN	1 350 967	85 572	9 699	508 677	1 954 915
EUR	3 504 059	136 124	11 851	5 335	3 657 369
CHF	10 241 538	1 125 099	62 594	109 316	11 538 547
USD	5 673	0	0	0	5 673
Razem	15 102 237	1 346 795	84 144	623 328	17 156 504
Mikroprzedsiębiorstwa					
PLN	558 052	23 062	3 097	248 544	832 755
EUR	79 006	4 931	219	305	84 461
CHF	362 355	36 743	5 040	3 406	407 544
Razem	999 413	64 736	8 356	252 255	1 324 760
Łącznie					
PLN	1 909 017	108 634	12 796	757 222	2 787 669
EUR	3 583 062	141 055	12 071	5 641	3 741 829
CHF	10 603 892	1 161 842	67 634	112 723	11 946 091
USD	5 673	0	0	0	5 673
Razem	16 101 644	1 411 531	92 501	875 586	18 481 262

Propozycje rozwiązań systemowych związanych z ryzykiem walutowym portfeli denominowanych w CHF, przedstawiane przez różne organy państwowe i nadzorcze, mogą mieć negatywny wpływ na wyniki finansowe i kapitały własne Banku. Analiza wpływu tych propozycji na sprawozdanie finansowe Grupa nie jest możliwa na moment zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego ze względu na duże różnice w założeniach projektów przedłożonych do procedowania przez Sejm oraz opracowywanych przez organy nadzorcze.

Ekspozycje z segmentu Odnawialnych Źródeł Energii

W wyniku zmieniającego się otoczenia prawnego i zmian legislacyjnych, w tym w szczególności:

- zmiany przepisów regulujących rynek Odnawialnych Źródeł Energi (OZE),
  - nowelizacji przepisów dotyczących instalacji OZE tj. Ustawa o Inwestycjach w Zakresie Elektrowni Wiatrowych (tzw. ustawa odległościowa) z 20 maja 2016 r.,
- zaszły zmiany, które mają bezpośredni wpływ na działalność rynku OZE, w tym rynek Energetyki Wiatrowej. Niekorzystne oddziaływanie na rynek OZE ma również czasowa nadpodaż Zielonych Certyfikatów i jej konsekwencje.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Zgodnie z Polityką Banku, Bank nie finansuje nowych przedsięwzięć z segmentu odnawianej Energetyki Wiatrowej, a istniejące zaangażowanie Banku podlega ciągłemu monitoringowi i przeglądom kredytowym w cyklach kwartalnych, w tym ścisłej kontroli przepływów środków. Wszystkie ekspozycje z segmentu Energetyki Wiatrowej znajdują się w okresie spłaty i są finansowane w formule finansowania specjalnego. Ekspozycja Banku na segment Energetyki Wiatrowej z miesiąca na miesiąc ulega zmniejszeniu. Powyższa strategia będzie kontynuowana.

Do kalkulacji odpisów na portfel Energii Odnawialnej, Bank dokonuje oszacowań scenariuszowych z uwzględnieniem oczekiwanych ścieżek cenowych zielonych certyfikatów w przyszłości. Bank bierze pod uwagę scenariusze z przypisanymi odpowiednimi wagami prawdopodobieństwa i kalkuluje zarówno scenariusze, w których cena rynkowa nie ulegnie znaczącemu zwiększeniu ponad obecne wartości rynkowe zielonych certyfikatów oraz scenariusze w których cena rynkowa, zgodnie z ocenami ekspertów, ulegnie zwiększeniu w przyszłości, tj. w okresie finansowania.

46. Ryzyko utraty płynności

Podstawowym celem systemu zarządzania ryzykiem płynności jest takie kształtowanie struktury bilansu Grupy, które umożliwi realizację określonych w planie finansowym celów dochodowych przy jednoczesnym utrzymaniu ciągłej zdolności terminowego wywiązywania się Grupy ze zobowiązań oraz zachowaniu nałożonych limitów ryzyka płynności, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych (regulacyjnych).

W celu zachowania bezpiecznego profilu płynności, Grupa w przyjętej przez Radę Nadzorczą Strategii zarządzania ryzykiem zdefiniował zestaw kluczowych wskaźników, które zamierza utrzymywać na odpowiednich poziomach, m.in.:

- Nadwyżkę skumulowanej urealnionej luki płynności, budowanej zgodnie z obowiązującą w Grupie metodologią, we wszystkich tenorach zapadalności,
- W krótkim horyzoncie posiadanie nadwyżki wpływów nad wypływami w zdefiniowanym wewnętrznie scenariuszu kryzysowym, obejmującym zarówno kryzys rynków finansowych jak i reputacyjny Grupy,
- Utrzymanie zdefiniowanych wewnętrznie buforów ponad minimalne poziomy wszystkich obowiązujących Grupę nadzorczych wskaźników płynnościowych

Zarządzanie bieżącą, śróddzienną płynnością Grupy prowadzone jest przez Zespół Zarządzania Płynnością. Poziom ponoszonego przez Grupę średnio- i długoterminowego ryzyka płynności oceniany jest na podstawie raportów płynności a za operacyjne zarządzanie nim odpowiedzialny jest Departament Zarządzania Aktywami i Pasywami.

Raporty płynności informują o wysokości luki płynności (statyczna analiza luki płynności), czyli o

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

niedopasowaniu pomiędzy terminami zapadalności aktywów i terminami wymagalności pasywów w poszczególnych przedziałach czasowych, na podstawie poziomu osiągniętych wskaźników płynności, które pokazują stosunek skumulowanych wpływów do skumulowanych wy wpływów w danym okresie czasu.

Raporty sporządzane są dla pozycji bilansowych i pozabilansowych w PLN i w podstawowych walutach obcych, tj. EUR, USD, CHF, JPY i GBP oraz w pozostałych walutach obcych łącznie. Raporty uwzględniają elementy modelowania w zakresie zachowania rynku finansowego i klientów Grupy (m.in. odnawianie depozytów, osad na rachunkach bieżących, prawdopodobieństwo realizacji zobowiązań pozabilansowych, konieczność utrzymania wymaganego salda rezerwy obowiązkowej, uwzględnienie korekty należności z tytułu zidentyfikowanej utraty wartości).

Grupa dokonuje również kalkulacji na bazie dziennej nadzorczych miar płynności zgodnie z wymaganiami Uchwały Nr 386/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z późniejszymi zmianami a także prognozy współczynników nadzorczych w horyzoncie kilku miesięcy. Kalkulacji i limitowaniu podlega również poziom współczynnika LCR.

W ramach przeprowadzanego corocznie procesu przeglądu testów warunków skrajnych Grupa dokonuje analizy potencjalnych zagrożeń płynnościowych w sytuacji kryzysowej, badając je pod kątem ich potencjalnej dotkliwości oraz prawdopodobieństwa ich wystąpienia. W ramach tego procesu zostaje zdefiniowany tzw. Centralny Scenariusz Kryzysowy, którego wynik jest następnie badany z częstotliwością dzienną a jego nie spełnianie może być przesłanką do uruchomienia planu awaryjnego. Scenariusz ten zakłada jednoczesne wystąpienie kryzysu rynków finansowych oraz reputacyjnego co przekłada się m.in. na odpowiednio podwyższony odpływ depozytów w zależności od kategorii, negatywny wpływ kursów walutowych odzwierciedlony w konieczności uzupełnienia salda rachunków zabezpieczających utrzymywanych pod rozliczenie transakcji pochodnych, brak możliwości pozyskania środków z rynku międzybankowego czy natychmiastowy odpływ depozytów obciążonych wysokim ryzykiem koncentracji. W tak zdefiniowanym scenariuszu Grupa zakłada możliwość niezakończonego działania w horyzoncie minimum 30 dni, bez konieczności podejmowania dodatkowych działań.

Zarządzanie średnio- i długoterminowym ryzykiem płynności realizowane jest w Grupie przez Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami (ALCO), który ustala pożądaną strukturę bilansu Grupy poprzez system limitów obejmujących m.in. wielkość luki płynności, stopień koncentracji depozytów, stosunek wartości portfela kredytowego do depozytów.

Departament Zarządzania Aktywami i Pasywami prowadzi działalność na rynku finansowym, odpowiednio kształtując portfel aktywów i pasywów tak, aby zachowane zostały wymagane poziomy limitów ryzyka płynności. Polityka cenowa i produktowa Grupy jako instrument mający wpływ na strukturę bilansu Grupy jest również narzędziem wykorzystywanym do zarządzania ryzykiem płynności.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Analizę wymagalności zobowiązań finansowych w postaci niezdyktowanych przepływów środków pieniężnych prezentuje poniższe zestawienie.

31 grudnia 2016		Przepływy pieniężne kontraktowe					Razem
Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna	Wartość księgowa	poniżej 3 miesięcy	od 3 do 12 miesięcy	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	1 422 184	1 546 166	266 970	147 255	590 338	7 899	1 012 462
Wpływy	25 708 321	-	13 554 018	3 091 540	9 413 096	375 199	26 433 853
Wypływy	27 130 505	-	13 820 988	3 238 795	10 003 434	383 098	27 446 315
Zobowiązania finansowe	45 026 974	45 040 801	34 995 784	5 164 379	5 575 265	283 597	46 019 025
<i>Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych</i>	<i>7 426 757</i>	<i>7 433 406</i>	<i>304 025</i>	<i>2 293 250</i>	<i>5 344 063</i>	<i>0</i>	7 941 338
<i>w tym kredyty otrzymane</i>	<i>7 094 115</i>	<i>7 099 171</i>	<i>0</i>	<i>2 254 237</i>	<i>5 331 004</i>	<i>0</i>	7 585 241
<i>Zobowiązania wobec klientów</i>	<i>36 324 355</i>	<i>36 329 411</i>	<i>34 297 908</i>	<i>2 345 517</i>	<i>63 505</i>	<i>340</i>	36 707 270
<i>Zobowiązania podporządkowane</i>	<i>331 804</i>	<i>332 096</i>	<i>3 373</i>	<i>10 120</i>	<i>146 119</i>	<i>251 197</i>	410 809
<i>Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych</i>	<i>500 000</i>	<i>501 830</i>	<i>7 775</i>	<i>507 775</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	515 550
<i>Pozostałe zobowiązania finansowe</i>	<i>444 058</i>	<i>444 058</i>	<i>382 703</i>	<i>7 717</i>	<i>21 578</i>	<i>32 060</i>	444 058
Udzielone zobowiązania gwarancyjne	1 928 262	-	0	1 928 262	0	0	1 928 262
Udzielone zobowiązania finansowe	7 129 960	-	0	3 396 756	3 733 204	0	7 129 960

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

31 grudnia 2015		Przepływy pieniężne kontraktowe					
Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna	Wartość księgowa	poniżej 3 miesięcy	od 3 do 12 miesięcy	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	1 540 544	1 478 611	200 365	169 544	949 396	10 027	1 329 332
Wpływy	30 934 565	-	22 298 619	2 701 376	6 227 346	11 747	31 239 088
Wyływy	32 475 109	-	22 498 984	2 870 920	7 176 742	21 774	32 568 419
Zobowiązania finansowe	53 550 160	53 647 138	35 892 979	9 989 394	8 096 496	943 890	54 922 759
<i>Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych</i>	13 083 000	13 088 797	2 753 474	4 064 115	6 642 775	263 536	13 723 900
<i>w tym kredyty otrzymane</i>	12 608 303	12 610 007	2 264 391	4 031 011	6 629 628	263 536	13 188 567
<i>Zobowiązania wobec klientów</i>	37 676 274	37 762 146	32 680 607	5 381 280	70 598	295	38 132 780
<i>Zobowiązania podporządkowane</i>	724 455	724 789	9 526	28 577	247 728	679 666	965 496
<i>Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych</i>	1 753 700	1 758 677	182 813	471 685	1 133 354	0	1 787 852
<i>Pozostałe zobowiązania finansowe</i>	312 731	312 729	266 559	43 738	2 042	392	312 731
Udzielone zobowiązania gwarancyjne	1 882 927	-	0	1 882 927	0	0	1 882 927
Udzielone zobowiązania finansowe	8 123 825	-	83 336	3 637 258	4 403 231	0	8 123 825

Poniższa tabela przedstawia skumulowaną lukę kontraktową płynności Grupy z uwzględnieniem transakcji pozabilansowych (bez linii kredytowych).

	do 1 miesiąca	do 3 miesięcy	do 12 miesięcy	do 2 lat	do 3 lat	do 5 lat	do 20 lat
31 grudnia 2016	-11 678 432	-17 304 521	-19 009 829	-20 698 944	-18 138 933	-11 826 321	971 460
31 grudnia 2015	-3 702 518	-11 000 766	-17 320 105	-18 291 576	-17 251 091	-12 370 669	209 470

W przedziale do „1 miesiąca” Grupa prezentuje zobowiązania wobec klientów z tytułu rachunków bieżących.

Istotą działania Grupy jest transformacja terminów zapadalności po stronie aktywnej i pasywnej bilansu, tak aby uwzględnić preferencje klientów składających depozyty i zaciągających kredyty, przy akceptowalnym poziomie ryzyka mitygowanym poprzez średnio- i długoterminowe finansowanie pozyskiwane na rynku hurtowym.

Struktura terminów zapadalności aktywów i zobowiązań oraz zdolność do zastąpienia, po możliwym do przyjęcia koszcie, oprocentowanych zobowiązań z chwilą osiągnięcia terminu wymagalności, stanowią istotne elementy oceny płynności Grupy oraz jej narażenia na zmiany stóp procentowych i kursów wymiany walut.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

47. Pozostałe ryzyka rynkowe

47.1. Ryzyko rynkowe

Ryzyko rynkowe wynika z otwartych pozycji w produktach procentowych, walutowych i kapitałowych, które narażone są na zmiany wartości na rynku. Grupa stosuje dla potrzeb konstrukcji limitów ryzyka metody symulacyjne, metody oparte na wartości punktu bazowego oraz metody oparte na wartości pozycji netto.

Proces zarządzania ryzykiem rynkowym podlega ciągłej ocenie oraz ewolucji w celu dostosowania go do zmieniających się warunków rynkowych.

Na proces zarządzania składają się:

- identyfikacja czynników ryzyka,
- pomiar ryzyka,
- monitorowanie ryzyka,
- raportowanie ryzyka.

47.2. Ryzyko walutowe

Ryzyko walutowe to ryzyko zmiany wartości poszczególnych instrumentów finansowych spowodowanych fluktuacjami kursów walutowych. Z uwagi na prowadzoną działalność Grupa narażona jest na wpływ wahań kursowych na swoją sytuację finansową i przepływy pieniężne.

Ryzyko walutowe rozumiane jako prawdopodobieństwo wystąpienia straty jest uzależnione od:

- zmienności kursów walutowych,
- niedopasowania należności i zobowiązań walutowych.

Podstawowym celem zarządzania ryzykiem walutowym jest ustalenie obszarów ryzyka walutowego i podejmowanie działań mających na celu ograniczenie ryzyka walutowego do akceptowanych przez Grupę rozmiarów.

W celu zarządzania ryzykiem walutowym w Grupie stworzony został system limitów ryzyka rynkowego. W ramach podziału kompetencji w procesie zarządzania ryzykiem, Zarząd Jednostki Dominującej ustala w Polityce Zarządzania Aktywami i Pasywami poziom ogólnego apetytu na ryzyko walutowe, uwzględniając założenia budżetowe oraz wpływ potencjalnych strat na kapitał Grupy.

Polityka Grupy w zakresie zarządzania ryzykiem walutowym zakłada posiadanie niewielkiej pozycji walutowej, która pozwala na oferowanie klientom konkurencyjnych warunków cenowych. Ryzyko walutowe jest nieistotne – wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka walutowego wynosi 3 133 tys. zł. Grupa w procesie zarządczym stosuje metody symulacyjne, wykorzystując do kalkulacji i pomiaru poziomu zagrożenia na ryzyko walutowe metodę wartości zagrożonej (VaR).

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Szczegółowe wartości poszczególnych limitów ustalane są następnie przez Komitet ds. Zarządzania Aktywami i Pasywami i obejmują one:

- limity poziomu maksymalnej, otwartej pozycji walutowej overnight dla każdej waluty,
- limity poziomu maksymalnej, otwartej pozycji we współczynnikach greckich dla każdej pary walutowej,
- limity poziomu całkowitej otwartej pozycji walutowej overnight i intraday dla wszystkich walut łącznie,
- limit poziomu wartości zagrożonej, wyznaczonej dla 1-dniowego horyzontu utrzymania pozycji oraz poziomu ufności 99%. Wartość zagrożona wyznaczana jest metodą wariancji-kowariancji,
- miesięczne, kwartalne i roczne limity maksymalnej straty.

Wysokość ponoszonego przez Jednostkę Dominującą ryzyka walutowego, mierzonego metodą VaR zgodnie z powyżej opisanymi parametrami, prezentuje poniższa tabela:

Wartość zagrożona	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015	
	Min.	Max.	Średnia	Stan na 31 grudnia 2016	Stan na 31 grudnia 2015
ryzyko walutowe	11	663	80	84	221

Ponadto, dla potrzeb obliczania wymogu z tytułu ekspozycji na ryzyko walutowe wykorzystywana jest tzw. metoda podstawowa wyznaczająca dopuszczalne granice ekspozycji na ryzyko niedopasowania należności i zobowiązań walutowych (tzw. pozycja całkowita) w odniesieniu do funduszy własnych Grupy.

Raporty dzienne dotyczące pozycji walutowej Grupy obejmujące analizę działalności walutowej w kontekście przestrzegania obowiązujących norm ostrożnościowych (limitów) oraz wyników ekonomicznych przedstawiane są dyrektorom jednostek organizacyjnych odpowiedzialnym za zarządzanie oraz kontrolę ryzyka oraz członkom Zarządu Jednostki Dominującej.

Na dzień 31 grudnia 2016 i 31 grudnia 2015 roku została przeprowadzona analiza wpływu zmiany kursów walutowych na pozycje walutową Grupy dla trzech walut obcych (EUR, CHF, USD) w przypadku których otwarta pozycja walutowa Grupy jest największa. Wyniki tej analizy są przedstawione w tabeli poniżej (w tys. złotych):

31 grudnia 2016	Pozycja bazowa	Pozycja przy zmianie kursu o -50 pkt	Pozycja przy zmianie kursu o +50 pkt	Wpływ na wynik przy zmianie kursu o -50 pkt	Wpływ na wynik przy zmianie kursu o +50 pkt
EUR	-47 367	-47 314	-47 421	54	-54
USD	5 956	5 949	5 963	-7	7
CHF	-8 190	-8 180	-8 200	10	-10
Razem				57	-57

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

31 grudnia 2015	Pozycja bazowa	Pozycja przy zmianie kursu o -50 pkt	Pozycja przy zmianie kursu o +50 pkt	Wpływ na wynik przy zmianie kursu o -50 pkt	Wpływ na wynik przy zmianie kursu o +50 pkt
EUR	27 555	27 522	27 589	-33	33
USD	4 244	4 240	4 250	-5	5
CHF	16 982	16 960	17 004	-22	22
Razem				-60	60

Przy założeniu że kursy walut jednocześnie spadną o 50 punktów bazowych, wynik Grupy z tytułu otwartej pozycji walutowej wzrósłby o 57 tys. PLN, natomiast przy wzroście kursów walut o 50 punktów bazowych wynik Grupy spadłby o 57 tys. PLN.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku krótka pozycja walutowa netto Grupy wynosiła 55 557 tys. zł, co stanowi 0,90 % funduszy własnych Grupy (na dzień 31 grudnia 2015 r. długa pozycja walutowa netto Grupy wynosiła 50 276 tys. zł, co stanowi 0,86 % funduszy własnych Grupy). Poniższa tabela przedstawia podział pozycji bilansowych i pozabilansowych Grupy według poszczególnych walut.

Aktywa, zobowiązania i pozycje pozabilansowe w walutach oraz pozycja walutowa Grupy					
31 grudnia 2016	EUR	USD	CHF	Pozostałe	Razem
Składniki pozycji walutowej - aktywa	8 196 124	517 692	12 174 196	215 508	21 103 520
Składniki pozycji walutowej - pasywa	8 611 992	1 776 804	4 422 048	397 563	15 208 407
Składniki pozycji walutowej pozabilansowe – kwoty do otrzymania	10 850 430	9 618 640	824 926	613 002	21 906 998
Składniki pozycji walutowej pozabilansowe – kwoty do wydania	10 481 929	8 353 572	8 585 264	428 776	27 849 541
Pozycja walutowa netto długa (+)	0	5 956	0	2 171	8 127
Pozycja walutowa netto krótka (-)	47 367	0	8 190	0	55 557

Aktywa, zobowiązania i pozycje pozabilansowe w walutach oraz pozycja walutowa Grupy					
31 grudnia 2015	EUR	USD	CHF	Pozostałe	Razem
Składniki pozycji walutowej - aktywa	11 111 882	616 960	12 401 741	252 526	24 383 110
Składniki pozycji walutowej - pasywa	11 727 413	1 980 337	3 209 911	332 488	17 250 149
Składniki pozycji walutowej pozabilansowe – kwoty do otrzymania	16 829 196	22 105 727	1 205 429	658 354	40 798 706
Składniki pozycji walutowej pozabilansowe – kwoty do wydania	16 186 110	20 738 106	10 380 277	576 899	47 881 392
Pozycja walutowa netto długa (+)	27 555	4 244	16 982	1 494	50 276
Pozycja walutowa netto krótka (-)	0	0	0	0	0

W okresie objętym niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym nie miały miejsca istotne zmiany w sposobie zarządzania ryzykiem walutowym.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

47.3. Ryzyko zmiany stopy procentowej dla przepływów pieniężnych i wartości godziwej

Ryzyko stopy procentowej jest spowodowane tym, że możliwe zmiany stóp procentowych na rynku mogą mieć wpływ na przyszłe przepływy pieniężne lub też na wartość godziwą posiadanych przez Grupę instrumentów finansowych.

Identyfikacja obszarów, w których Grupa jest narażona na ryzyko stopy procentowej oraz kształtowanie struktury bilansu w sposób pozwalający na maksymalizację wyniku odsetkowego są głównymi celami zarządzania ryzykiem stopy procentowej.

Polityka Grupy w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej zakłada istnienie w Grupie systemu wewnętrznych cen transferowych, w ramach którego jednostki biznesowe nie podejmujące na własny rachunek ryzyka stopy procentowej przekazują je do jednostek odpowiedzialnych zarządzaniem tym ryzykiem.

W celu zarządzania ryzykiem stopy procentowej w Grupie stworzony został system limitów ryzyka rynkowego. W ramach podziału kompetencji w procesie zarządzania ryzykiem, Zarząd Jednostki Dominującej ustala w Polityce Zarządzania Aktywami i Pasywami poziom ogólnego apetytu na ryzyko stopy procentowej, uwzględniając założenia budżetowe oraz wpływ potencjalnych strat na kapitał Grupy.

Szczegółowe wartości poszczególnych limitów ustalane są następnie przez Komitet ds. Zarządzania Aktywami i Pasywami i obejmują one:

- limity poziomu maksymalnej, otwartej pozycji na stopie procentowej mierzonej jako wartość zmiany wartości godziwej przy wzroście rynkowych stóp procentowych o 1 punkt bazowy.
Wartości limitów są zdywersyfikowane ze względu na źródło ekspozycji (księga bankowa i handlowa), jej walutę oraz przedział czasowy zgodnie z obowiązującą w Grupie siatką terminów przeszacowania,
- limity poziomu wartości zagrożonej, wyznaczonej osobno dla portfela bankowego i handlowego, przy założeniu 1-dniowego horyzontu utrzymania pozycji oraz poziomu ufności 99%. Wartość zagrożona wyznaczana jest metodą wariancji-kowariancji, przy czym Grupa nie posiada otwartych pozycji stopy procentowej w instrumentach o nieliniowym profilu ryzyka,
- miesięczne, kwartalne i roczne limity maksymalnej straty.

Wszystkie limity związane z ryzykiem stopy procentowej monitorowane są przez Departament Zarządzania Ryzykiem. Pomiar ryzyka prowadzony jest w cyklu dziennym. Dzielne raporty z wykorzystaniem poszczególnych limitów ryzyka rozsyłane są w formie elektronicznej do merytorycznych komórek organizacyjnych Jednostki Dominującej oraz nadzorujących je członków Zarządu.

Za okresową kontrolę zarządzania ryzykiem stóp procentowych odpowiedzialny jest Komitet ds. Zarządzania Aktywami i Pasywami (ALCO). ALCO na swych comiesięcznych posiedzeniach dokonuje

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

oceny poziomu ryzyka, na które Grupa jest narażona i w razie konieczności zobowiązuje właściwe jednostki do podjęcia odpowiednich kroków w celu jego ograniczenia.

Grupa prowadzi wyodrębnione księgi bankową oraz handlową. Zgodnie z Zarządzeniem Zarządu Jednostki Dominującej dotyczącym szczegółowych zasad wyodrębniania księgi handlowej, zaliczane są do niej:

- operacje zawierane z zamiarem uzyskania korzyści finansowych na tej operacji w krótkim okresie wynikających ze zmian parametrów rynkowych, w szczególności kursów walutowych i stóp procentowych,
- wszystkie operacje zabezpieczające ryzyko operacji zaliczanych do portfela handlowego,
- wewnętrzne instrumenty zabezpieczające, które mitygują ryzyka portfela bankowego.

W ramach księgi handlowej z uwagi na niejednorodność ryzyk zawieranych operacji wyodrębnione zostały portfele, które umożliwiają monitorowanie pozycji oraz limitów na poszczególnych typach operacji.

Dla potrzeb obliczania wymogu z tytułu ekspozycji na ryzyko stopy procentowej w księdze handlowej Grupa stosuje metodę średniego, zaktualizowanego okresu zwrotu. Operacje niezakwalifikowane do księgi handlowej, zawierają się w księdze bankowej.

Poniższa tabela prezentuje poziom narażenia Jednostki Dominującej na ryzyko stopy procentowej, w podziale na księgę bankową i handlową, mierzonego jako wartość zmiany wartości godziwej przy wzroście rynkowych stóp procentowych o 1 punkt procentowy. Wartości w poszczególnych przedziałach prezentowane są jako wartości bezwzględne w celu przedstawienia ogólnego poziomu narażenia na ryzyko stopy procentowej, niezależnie od kierunku zajmowanej pozycji.

	31 grudnia 2016				31 grudnia 2015			
	Min.	Max.	Średnia	Stan na 31 grudnia	Min.	Max.	Średnia	Stan na 31 grudnia
Księga bankowa								
<1Y	26	374	97	34	0	458	308	300
1 – 3Y	1	232	102	56	0	81	14	13
>3Y	17	30	24	27	0	84	9	17
Księga handlowa								
<1Y	0	31	10	2	0	92	23	12
1 – 3Y	0	65	13	7	1	129	40	55
>3Y	0	81	28	16	0	101	35	29

Następna tabela prezentuje poziom narażenia Jednostki Dominującej na ryzyko stopy procentowej, w podziale na księgę bankową i handlową, mierzonego za pomocą wartości zagrożonej, zgodnie z zdefiniowanymi w systemie limitów parametrami modeli.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

	31 grudnia 2016			31 grudnia 2015	
	Min.	Max.	Średnia	Stan na 31 grudnia	Stan na 31 grudnia
Księga bankowa	1 160	7 500	6 158	6 238	4 849
Księga handlowa	177	1 388	541	474	293

Bank wyznacza również miarę Earnings-at-Risk, która prezentuje wrażliwość wyniku odsetkowego w rocznym horyzoncie czasu przy założeniu natychmiastowej i identycznej dla wszystkich walut zmiany rynkowych stóp procentowych o 100 punktów bazowych, utrzymującej się w okresie trwania symulacji. Wynik tak przeprowadzonego pomiaru za koniec roku 2016 wykazał wpływ na wynik odsetkowy w kwocie 150 975 tys. zł, co stanowi 2,5% funduszy własnych uwzględnianych w kalkulacji współczynnika kapitałowego wobec 169 059 tys. zł za koniec 2015 r., co stanowiło 2,8% funduszy własnych Banku.

Poniżej przedstawiono analizę wrażliwości aktywów, zobowiązań i pozycji pozabilansowych na zmiany stóp procentowych. Tabela ta przedstawia aktywa i zobowiązania Grupy według wartości bilansowej w podziale według wcześniejszego z dwóch terminów: zmiany oprocentowania przewidzianej w umowie lub terminu wymagalności.

Wycena pochodnych instrumentów finansowych, które są wykorzystywane przede wszystkim w celu obniżania poziomu ekspozycji Grupy na zmiany stóp procentowych, ujęta jest w „Pochodnych instrumentach finansowych” w „Aktywach i Zobowiązaniach”.

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Ekspozycja Grupy na ryzyko zmiany stopy procentowej									
31 grudnia 2016	Nieoprocentowane	1M	3M	6M	12M	2Y	5Y	>5Y	Razem
Aktywa									
Kasa i środki w Banku Centralnym	667 808	1 064 061	0	0	0	0	0	0	1 731 869
Należności od banków	34 998	286 565	13 000	0	0	0	0	0	334 563
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	0	7 665 025	6 494	266 986	632	106 076	2 072	57	8 047 342
Pochodne instrumenty finansowe	466 709	0	0	0	0	0	0	0	466 709
Inwestycyjne papiery wartościowe	45 540	5 979 963	26 331	1 896 120	0	0	0	0	7 947 954
Kredyty i należności udzielone klientom	0	12 761 988	18 726 103	2 051 677	177 650	11 548	135 531	0	33 864 497
Pozostałe aktywa finansowe	180 732	0	0	0	0	0	0	0	180 732
Zobowiązania									
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	0	3 302 165	4 120 809	0	0	0	10 432	0	7 433 406
Pochodne instrumenty finansowe	1 546 166	0	0	0	0	0	0	0	1 546 166
Zobowiązania wobec klientów	0	14 879 130	14 496 966	3 880 318	2 528 967	535 323	8 367	340	36 329 411
Zobowiązania podporządkowane	0	0	332 096	0	0	0	0	0	332 096
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	0	0	0	501 830	0	0	0	0	501 830
Inne zobowiązania finansowe	443 976	5	77	0	0	0	0	0	444 058
Zobowiązania warunkowe									
Udzielone zobowiązania gwarancyjne	1 928 262	0	0	0	0	0	0	0	1 928 262
Udzielone zobowiązania finansowe	7 129 960	0	0	0	0	0	0	0	7 129 960

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

Ekspozycja Grupy na ryzyko zmiany stopy procentowej									
31 grudnia 2015	Nieoprocentowane	1M	3M	6M	12M	2Y	5Y	>5Y	Razem
Aktywa									
Kasa i środki w Banku Centralnym	1 067 024	1 636 486	0	0	0	0	0	0	2 703 510
Należności od banków	4 053	1 302 297	10 000	10 000	0	0	0	0	1 326 350
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	0	12 432 967	39 339	44 443	5 275	12 548	4 226	31 612	12 570 410
Pochodne instrumenty finansowe	562 046	0	0	0	0	0	0	0	562 046
Inwestycyjne papiery wartościowe	80 895	3 360 953	169 344	230 464	0	0	0	0	3 841 655
Kredyty i należności udzielone klientom	0	24 018 309	14 605 433	94 639	246 382	37 456	203 662	244	39 206 125
Pozostałe aktywa finansowe	171 990	5 447	0	0	0	0	0	0	177 437
Zobowiązania									
Zobowiązania wobec banków i pozostałych monetarnych instytucji finansowych	0	6 216 521	6 437 394	246 444	178 005	0	10 432	0	13 088 797
Pochodne instrumenty finansowe	1 478 611	0	0	0	0	0	0	0	1 478 611
Zobowiązania wobec klientów	0	19 114 397	8 852 099	6 007 016	3 719 080	68 254	945	355	37 762 146
Zobowiązania podporządkowane	0	404 336	320 452	0	0	0	0	0	724 789
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	0	0	1 256 852	501 825	0	0	0	0	1 758 677
Inne zobowiązania finansowe	309 584	3 144	0	0	0	0	0	0	312 728
Zobowiązania warunkowe									
Udzielone zobowiązania gwarancyjne	1 882 927	0	0	0	0	0	0	0	1 882 927
Udzielone zobowiązania finansowe	8 123 825	0	0	0	0	0	0	0	8 123 825

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

47.4. Ryzyko operacyjne

Ryzyko operacyjne definiowane jest jako możliwość straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów technicznych, lub ze zdarzeń zewnętrznych. Definicja obejmuje ryzyko prawne, ale nie obejmuje ryzyka strategicznego oraz ryzyka utraty reputacji.

Dla celów kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego Grupa stosuje tzw. Metodę Standardową (ang. Standardised Approach), określającą zarówno metodę wyliczania wymogu kapitałowego, jak również wymagania w zakresie procesów zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest zwiększenie bezpieczeństwa prowadzonej przez Grupę działalności operacyjnej poprzez wdrożenie efektywnych mechanizmów identyfikacji, oceny i kwantyfikacji, ograniczania oraz monitorowania i raportowania ryzyka operacyjnego.

Polityka zarządzania ryzykiem operacyjnym w Banku ma odzwierciedlać profil ryzyka operacyjnego Grupy i zapewnić podjęcie odpowiednich środków w celu:

- kontroli poziomu ryzyka na akceptowalnym poziomie adekwatnym do rozmiaru i charakteru działalności Grupy,
- podejmowania działań zmierzających do likwidacji przyczyn oraz negatywnych skutków zdarzeń operacyjnych,
- minimalizacji strat powstających w wyniku zdarzeń operacyjnych,
- poprawy efektywności procesów,
- kształtowania świadomości związanej z ryzykiem operacyjnym.

Apetyt Grupy na ryzyko operacyjne wyrażony jest w postaci:

- wartości kapitału wewnętrznego alokowanego na ryzyko operacyjne,
- założonej wartości strat operacyjnych dla zdarzeń operacyjnych zidentyfikowanych w Grupie w ciągu 12 miesięcy.

Podstawowe zasady dotyczące zarządzania ryzykiem operacyjnym w Grupie to:

- właścicielami ryzyka operacyjnego są menedżerowie linii biznesowych oraz poszczególnych jednostek organizacyjnych,
- organem nadzorującym proces zarządzania ryzykiem operacyjnym jest Komitet Sterujący ds. Ryzyka Operacyjnego,
- istnieje niezależna funkcja zarządzania ryzykiem operacyjnym umiejscowiona w Departamencie Zarządzania Ryzykiem,
- występuje niezależny przegląd procedur i procesu zarządzania ryzykiem operacyjnym dokonywany przez audyt wewnętrzny,
- przeprowadzane jest systematyczne gromadzenie danych związanych z ryzykiem operacyjnym,
- przeprowadzane jest szacowanie ekspozycji i raportowanie ryzyka operacyjnego,

Zarządzanie ryzykiem (cd.)

- podejmowane są działania mające na celu ograniczenie ryzyka operacyjnego do akceptowalnego poziomu.

Zgodnie z Polityką Zarządzania Ryzykiem Operacyjnym w Grupie stosowane są następujące metody i narzędzia zarządzania ryzykiem operacyjnym:

- gromadzenie informacji o zdarzeniach operacyjnych,
- monitoring kluczowych wskaźników ryzyka,
- analizy scenariuszy dla zdarzeń charakteryzujących się małą częstotliwością i wysoką dotkliwością,
- ocena ryzyka operacyjnego dla kluczowych obszarów ryzyka operacyjnego,
- raportowanie ryzyka operacyjnego zapewniające regularny i terminowy przepływ informacji do właściwych organów decyzyjnych.